

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Mason.

T. 67.

Euxenoph.

**JUS ECCLESIASTICUM
VETUS.**

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

JUS ECCLESIASTICUM V E T U S

SIVE
THORLACO-KETILLIANUM
CONSTITUTUM AN. CHR. MCXXIII

KRISTINRETT HINN GAMLI

EDR
ÞORLAKS OC KETILS BISCUPA.

EX
MSS. LEGATI MAGNÆANI

CUM
VERSIONE LATINA, LECTIONIBUS VARIAN-
TIBUS, NOTIS, COLLATIONE CUM JURE CA-
NONICO, JURIBUS ECCLESIASTICIS EXO-
TICIS, INDICEQVE VOCUM

EDIT
GRIMUS JOHANNIS THORKELIN Jr.

HAVNIÆ 1775.
TYPIS FRIDER. AUGUST. STEIN.

R E G I.

DOMINE AUGUSTISSIME!

Regia munificentia TUA, hic libellus, qvi longo tempore delituit, in lucem editus est; non ut servitutem Pontificiam, ex qua immortales Majores TUI, nos eripuerunt, lectori commendet; sed qvo melius ratio istorum temporum, & conditio eorum, qvi sub jugo Papali in Islandia vixerunt, cognoscantur.

Sinas

Sinas igitur REX AUGU-
STISSIME! ut hoc quaecun-
que opusculum TIBI humillime
offerat

SACRÆ MAJESTATIS
TUÆ

Hafnia die 21 Octobris
1775.

subditus
devotissimus & obedientissimus
GRIMUS JOHANNIS THORRELIN.

100
101
102

103
104

Cod: Leg. A.: Magn.: N° 351 in Fol:

En þessi bændi lætr ær gæpt vpm þa er h
wilega. iij. oð. ær m hñr þra sák w an
an ær þa þa w þa sē gæt er.

Cod: Leg. A.: Magn.: N° 346 in Fol:

Þar er m lætr þe t kkin. huart lemþer i.
þom. e. buþe. e. ilautu auro me. tundu
ar þe t kkin. er þe m t kkin. þe t kkin.

Cod: Leg. A.: Magn.: N° 158 in Quarto:

Þar hñt ær þe t kkin. þe t kkin
m lætr. s. lem mñ vða þe t kkin.

Cod: Leg: A: Magn: N° 334 in Tol:

Þóandi lá' e' yris peit' bpi e' scylltoe at þa' þm
reidliora þan dag e' þper ibtt. hylkari
tst æ bular: 7 þa' gð m. ero scylltoe at há tpi

Cod: Leg: A: Magn: N° 347 in Fol:

Þykkia hiet' vppeda ketit
honluapt rðsa þary at ga okk
þ kkin ga e' tip vill. ok ma mikla
cemijn vill.

Digitized by Google

AD
LECTOREM.

Nondum tempus erat, ut diligentiae rationem Almae Universitati Havniensi redderem, ubi operae pretium duxi, aliquid antiquitatis monumentum publici juris facere.

Jus igitur Ecclesiasticum Islandiae Thorlaco-Ketillianum vulgo Vetus dictum, elegi, adprobante Summe Ven. Dno Nicolao Edinger Balle, S. S. Theol. D. & Prof. P. O. & in Aula Regia Concionatore, cujus in mea, & concivium studia, favorem, & indefessum laborem ea promovendi, non gratus nunquam profitebor.

Est vero Jus hoc omnium in orbe nostro boreali, si *Canuti Magni* Danis datum excipias, quæ ad nos integra pervenere, quantum quidem nobis constat antiquissimum, rogatum quippe à *Thorlaco Runolfi*, & *Ketillo Thorstani* hoc Holensium, illo Dioeceseos Skalholtensis Episcopo, anno

MCXXII, & in Comitibus anni sequentis, communi consensu à præsentibus, suo & absentium nomine in leges relatum: idque non mirum: cum in eo conscribendo desudaverint Optimates utriusque ordinis sacri & civilis, inter quos patriæ, seculique decus *Sæmundus Sigfusi*, à vastissima, quam post Germaniam, Parisiis collegerat, doctrinâ, *Polyhistor* à veteribus perpetuo salutatur. Est præterea Jus hocce præ omnibus Juribus septentrionis ecclesiasticis haud parum memorabile, cum non solum sub libera Islandorum republica, sed etiam, antequam potestas Episcoporum, imperio civili apud eos derogaverat, concinnatum sit, unde etiam reliquis omnibus popularius & ad principia juris civilis, quæ eo seculo valuerunt, magis compositum est. Fontes esse crederem *Jus Canonicum Pontificium*, & *novellas domesticas*, quarum bonum numerum Codex Legum *Grágás* exhibet, simul tamen consulto, licet admodum parce *Jure Ecclesiastico Danico Canuti Magni*, & imprimis *Norvegico*, à *Grinkele* Episcopo, &

& *Hialtone Skeggii* Optimate Islando anno MXIX auctoritate Regis Olai Craffi in Islandiam introducto, quod dudum periit, exceptis quibusdam canonibus, qui in Jurib. Eccl. Norvegicis à me collatis, cætera nostro multum recentioribus, adhuc continentur.

Dolendum quidem est, quod Jus hocce nostrum à mutationibus, mutilationibus & additionibus, prorsus immune non deprehendatur, ne quid dicam de vitiis, quæ librariorum mutandi libido, incitia rectæ scripturæ, & oscitantia invexit; hæc tamen omnia non obstant, quin potestas ejus genuina, satis asseri possit, ope codicum Pergamenorum, quibus usus sum. Hi omnes ad eximiam, & (ut nunc res est) utilissimam bibliothecam A. Magnæanæ, pertinent. Horum autem Codicum recensio hæc est:

Imus Formæ maximæ No. 334. Legibus Islandiæ civilibus Grágáfæ & Járnsfídæ, Jus hocce Ecclesiasticum præmittens. Exaratus est circa vel ante medium sæculi XIVti
minor

minor ætas illi vix adscribenda est; pro hoc enim militant pictura literarum nitida, & scriptis istius ævi omnino conformis, & orthographia pura; ex. gr. *a* pro *o* in *vatr* madidus cæt.: *ö* pro *æ* in *föra* pro *færa* ferre, *bögri* pro *bægri* dexter, *fött* pro *fætt* natum cæt., nec non pro *e* in *kömr* pro *kenir* venit cæt.: *o* pro *æ* in *hon* pro *bun* illa, *sceþno* pro *sceþnu* creaturam, *sco* *lo* pro *sculu* debent: *s* pro *fs* in *bús* pro *búfs* domi, *kros* pro *krofs* crux: *p* pro *d* molli in medio vocum, ut *típir* pro *tidie* tempora, sacra; sæpius tamen *d* virgula transfixo utitur, typis latinis inimitabili; puncta pro commatibus semper. Accedunt dictiones, vocesque perraræ cæteris ignotæ: exemplo sint *Jardcroffar* p. 90. initio seculi XI. in finibus regundis adhibitæ Svarfd. mca Cap. IV. "*Liótr* scypti laund-
" om. scar þar upp torfu. eda *jardcrofs*.
" oc mælti. sva kann ec at at marca landa
" scypti. " 3: *Liotus*, *ubi fundis limites posuit*, *cespitern*, *crucemve cespititiam eruit*, *dixitque: ita fundos limitibus partiri soleo*;

leo; ut taceam defectum distinctionis Capitulum per rubricas, quod Critici antiquitatem olere judicant; nec non mentionem festi Magnæani seculi demum XIVti initio introducti. Nihilo tamen minus, pro novis 3: originali additis, habenda sunt, quæ pag. 36. aaa, 38. gg, 52. q, 86. qq, in textu à variantibus discordant, & quæ locis cit. codices collati nesciunt, imo: Caput XXII. originarium esse, merito dubito ex festo *Johannis* anno MCC instituto, ut & festis *Thorlaci*, quorum prius MCXCVIII, posterius MCCXXXVII publica auctoritate constituta sunt, cui conjecturæ ulterius favet *Codex Stadarfellenfis* pag. 104. b. totum hocce Caput omittens. Ad hunc autem codicem tanquam antiquissimum, optimumque, textum ita expressi, ut in eo nihil deficiat præter *e* crassum cum apice accentuali eodem modo picto atque in *ā*, *ó*, *ú*, nec errata irrepsere, quoniam in mendis allata sint. Duo cæterum dantur hujus Codicis apographa chartacea in Quarto sub No. 122. & 183.

Codices

Codices vero qui sequuntur collectioni lectionum variantium inservierunt; in quibus II^{us} fol. No. 351. *Sk. 3: Skalholtensis* à me vocatus est, quia cum Skalholto Hafniam missum celeberr. *A. Magnæus* anno labentis seculi XXI accepit. Complectitur, præter Jus Civile *Þónsbók*, nec non Edicta Regum & Rescripta, cum aliquot Constitutionibus Episcoporum, utrumque Jus Ecclesiasticum Islandiæ, hoc scilicet & Aræanum. Distinctiones Capitum in rubra, pictura, & orthographia Norvegica, ceu origine Germanica, seculum vergens XIV arguunt: sæpius enim habet *æ* pro *e* in medio vocum, ut in *hælg* pro *belg* festum, sanctitas; imo in initio, ut in *æingi* nemo, pro *eingi*, *æi* pro *eigi* vel *egi* non; *b* otiosum pone *g*, ut in *lög* leges, pro *lög*; *w* pro *u*, ut in *wtlagr* mulctandus, exul. pro *v* in *war* pro *var* fuit, *wardveita* pro *vardveita* custodire cæt. Capita addit quæ recentia sunt, incertæ tamen ætatis; quod etiam valet de plurimis canonibus, quos Codex primarius No. 334. ignorat. Bina
ejus

ejus sunt exempla chartacea, unum in fol. No. 352, alterum formæ Quartæ No. 187. utrumque manu b. *A. Magnæi*. Cum hoc præterea idem fuit *Codex Leyrárgardenfis* fatali forsan incendio Havniensi in cineres redactus, quippe qui hodie non exstat; didici hoc ex apographo ejus, quod humanitati debeo Clariss. Dni *Joh. Finnæi*, quem sæpius consuluisse me nunquam poenitebit.

III^{ius} In fol. No. 347, quem *B* notavi, 3: *Belgsdalensis*, à prædio Belgsdal in parte occidentali Præfecturæ Dalensis, & quidem tractu Saurbæ, ita vocatus à b. *A. Magnæo*, continet Jónsbók, statuta aliquot & Jus hocce Ecclesiasticum. Ejus characteres eev notæ characteristicæ, eadem sunt cum Skalholtensi, nisi quod ad exemplar, Skalholtensi melius, scriptus videatur.

IV^{us} In folio No. 346, notatus *St*, 3: *Stadarfellenfis*, à prædio Stadarfell ad finem Hvamsfiörd in toparchia Dalensi, Jónsbók & Jus hocce Ecclesiasticum continens, elegan-

eleganter exaratus est ad exemplar quoddam pervetustum (docet hoc ignoratio Capituli XXII,) iusto tamen negligentius, quod patet ex. gr. pag. 58. ubi pro: *heimta hann sem annan mans man. sua scal prestr leysaz frá kirkiu. at læra annann i stad sinn*; tantum modo habet: *heimta hann sem annan manz mann. i stad sinn*. pag. 104. b. *Brandum*, qui anno MCLXIV infulam adeptus est, pro *Ketillo* substituit; vel quod verius puto novellam quandam à *Brando* & *Thorlaco sancto* in leges ecclesiasticas relatum ante oculos habuit. Orthographia *aa* pro *a* 3: *au* latinorum: *c* pro *g* in *blóduct* sanguine madidum: *e* pro *i* ante vocalem, in *synea* denegare, *sealf* ipse cæt.: *e* pro *æ* in *frændi* pro *frændi* frater, cognatus, *bekur* pro *bækur* libri, & pictura, exitum seculi XIVti sapiunt. Exemplum habet No. 188. in Quarto, manu immortalis *A. Magnæi*.

V^{rus} Formæ Quartæ No. 158. Lit. B. quem Q. notavi. Paulo ante Reformationem scriptus est, quod vel ex unica voce
vier

viam nos pag. 92. a. patet, ubi vitiose *i* ante *e* more ævi seqvioris inferitur; taceo virgulas accentuales cuilibet vocali promiscue superpositas, cum *a*, *i*, *o*, *u*, graves iis tantum recte notentur ut & *e* more Cod. 334. ante quod recentiores *i* inferunt, ut in *sie* pro *se* pecus, pecunia, *liet* pro *let* omisit, amisit, reliquit. Aliquantum antiquius est fragmentum, *F* notatum sub eodem numero Lit. A, utrumque tamen valde mutatum, quinimo, ut picturâ, ita dictionibus novissimum. Attamen sciendum ejus lectionem cum *B.* & *M.* 3: No. 50. in Duodecimo, circa Reformationem exarato ad exemplar melioris notæ, convenientem, præstare textui, pag. 106. r, ff, 124. d.

Unus chartaceus formæ maximæ No. 338. not. *ER.* 3: Exscriptum Regium, cum quo alii tres, in serie seqvientes conspirant, utpote apographa Codicis membranei, qui veracissimi *A. Magnæi* fide extat in Bibliotheca Regia antiquaria, quam tamen mihi

b

videre

videre non contigit. Exseripserunt codices citatos librarii notæ optimæ, sc. harum rerum doctissimus *Jonas Magnæus*, magni *A. Magnæi* frater, *Asgeir Jona*, qvi celeberrimo *Torfaø*, (cui plurima debuit,) diu à manibus fuit, & *Jonas Hæronis* de Watzfiörðo, qvi operibus majorum exscribendis immortuus est.

Ordinem servat Originali proximum præmittendo Grágáse Jus Ecclesiasticum, qvale illud Caput XXXV. recenset, ea enim quæ sequuntur, partim constitutiones publicæ sunt, ut Cap. XXXVI, XLIV & XLV, & pag. 162. c, partim compilationes privatæ, ante introductas leges Magnæanas Codice Jónsbók complexas, factæ, ita tamen, ut vim legis per usum fori adepta sint. Orthographia purissima eadem cum No. 334. & adhuc è cum apice accentuali superposito pro æ, i pro e in fine vocum maxime constanter: *k* & *c* pro *t* pone *ʃ*, *z* in fine, ut in *alʃc* nascitur, *andazc* moritur, *matisk* occurritur:

cur: *v* pone *g* & *q* in *syngva* pro *syngia* canere, *queiqua* pro *queikia* accendere. Hæc si observemus, autographum Regium omnes prædictos codices ætate superare tutus concluderem, (licet novella pag. 164. autorem laudet *Magnum Gizuri* Episcopum Skalholtensem, qvi factis cessit Anno Christi MCCXXVI, & ejus lectio pag. 10. *g*, 13. *v*, 124 *e*, textu vilior sit; qvinimo, festum Magni Agnoscatur,) si ejus inspiciendi copia fuisset, qvâ scrupulus de Rubris, qvæ apographa præferunt, tolleretur; hæc enim donec contrarium probatur, à librariis adjecta fuisse suspicor, ut taceam lucem, qvæ characteribus cæv ductu literarum affertur crisi, circa ætatem scriptorum cæteroqvin difficili. Qualibet enim ætas suum olim habuit literas pingendi modum, cui constantius adhæsit, quam nos, qvi *omnia simul imitando, nihil imitamur.*

Venio nunc ad Versionem, quam, quantum potui, proxime ad textum &

genium lingvæ accomodare studui, debuique: hanc tamen vix ausus fuisset prelo committere, nisi totam fautor quidam meus, summa mihi ad cineres devotione observandus, cui præterea aditum in Bibliothecam Magnæanam debeo, antequam typis mandaretur, relegendam suscepisset, quo errores extantiores sublato, & emendatos esse confido.

Dum in interpretando versabar, plurimum mihi profuturam speravi Versionem ad Codicem Skalholtensem, olim expressam à b. A. Magnæo, quam igitur No. 352. in Bibliotheca asservatam adii, revolvique; sed parum emolumenti inde retuli, cum sit lacunis plena ubi voces dictionesve perplexæ occurrunt; est enim coæva Versioni Juris Ecclesiastici Arnæani Annalibus Ecclesiasticis Pontoppidani Tom. I. annexæ, quæ utpote juvenilibus magni auctoris annis confecta, & nondum elaborata, ipsi postea ad palatum non fuit. Contra, multus mihi usus doctrinæ

næ

næ viri scriptis dudum clari Dni *J. Olavii*,
quem in dubiis sæpius adii.

Notas apposui ubi videbatur, paucas
tamen, cum talem operam immortalis
Hist. Eccles. Isl. Autor dudum præoccu-
paverit.

Earum igitur, quæ defunt & inde
peti possunt, loco, Juris nostri cum Ca-
nonico & exoticis convenientiam, quate-
nus ætas passa est, ante oculos sistere
annifus sum.

Index Vocum, si multitudinem spec-
tes, potest pro justo haberi, non tamen
pro Glossario, quandoquidem & tempo-
re, & subsidiis, quæ ad hoc concinnan-
dum requiruntur, destituebar.

Ultimo sciendum, hoc Jus Ecclesiasti-
cum ad Annum Christi MCCLXXV va-
luisse, quo Arnas Episcopus Skalholtensis,
Civibus dedit Jus Ecclesiasticum novum,
(*Kristinrett hinn nya*,) quod b. Pontoppi-
danus immerito, tanquam Norvegicum ef-
set, Johanni Archiepiscopo Norvegiæ tri-
buit, Annal. Eccl. T. I. p. 785.

Est tamen hoc nostrum ejus fons, in paucis immutatum, quatenus mori Sedis Apostolicæ, *clerum ditandi, laicos supprimendi*, convenit, vel saltem non restitit, cfr. Hist. Eccl. III. T. I. Per. III. Sect. II. Cap. 6. §. 3, 7. p. 540. sq. Imo valet adhuc plene Constitutio de Decimis Cap. XXXVI, quæ ut recte intelligatur, opus est nunquam sat laudanda Hist. Eccl. III. ubi T. II. Per. II. S. I. §. IV. materia bellorum, à summis olim in musarum Castris ducibus, calamo fortiter gestorum, lucidissimâ laudatæ constitutionis interpretatione prorsus eliminatur.

Quod superest, oro Te *Lector Benevole!* ut hunc meum qualemcunque conatum secundis adspicias oculis, & quæ in eo deprehenderit vitia, difficultati materiæ, meæque juvenuti humaniter condones. Scribebam Hafniæ 21 Octobris MDCCLXXV.

CON-

CONSPECTUS CAPITUM JURIS ECCLESIASTICI.

<i>I. De fide Christiana Et Padobaptismo</i>	Pag. 2.
<i>II. De infante ad baptismum ferendo</i>	6.
<i>III. De infantibus</i>	8.
<i>IV. De funeribus eor.</i>	18.
<i>V. De pretio sepulturæ</i>	28.
<i>VI. De funeribus pauperum</i>	30.
<i>VII. De funeribus insularum Et proficiscentium</i>	32.
<i>VIII. De ecclesiis</i>	38.
<i>IX. De ecclesiis exstruendis, si incendio deleantur</i>	42.
<i>X. De bonis ecclesiasticis</i>	46.
<i>XI. De ecclesiarum Et campanarum custodia</i>	48.
<i>XII. De sustentatione pastoris Et ecclesiæ repara- tione</i>	50.
<i>XIII. De puero ad manus sacrum erudiendo</i>	56.
<i>XIV. De episcopis</i>	60.
<i>XV. De pastoribus</i>	68.
<i>XVI. De idololatria</i>	76.
<i>XVII. De negotiis quæ diebus dominicis pera- gere licet</i>	87.
<i>XVIII. De aliorum Lavationis observatione</i>	92.
<i>XIX. De festo Natalitiorum</i>	98.
<i>XX. De modo Paschæ celebrandi</i>	100.
<i>XXI. De celebratione Pentecostæ</i>	102.
<i>XXII. De diebus Canonicis</i>	106.
<i>XXIII. De celebratione XV dierum</i>	110.
<i>XXIV. De nuptiis Et divortiis</i>	114.
<i>XXV. De diebus semisacris</i>	120.
<i>XXVI. De jejuniis quæ operariis injunguntur</i>	122.
<i>XXVII. De Quinquagesima</i>	ibid.
<i>XXVIII. De celebratione Jejunii Adventus</i>	124.
<i>XXIX. De Quatuor temporibus</i>	126.
<i>XXX. De celebratione Longi jejunii</i>	128.
<i>XXXI. De creaturis vesci licitis</i>	130.
XXXII.	

CONSPECTUS.

<i>XXXII. De animalibus immundis</i>	Pag. 132.
<i>XXXIII. De ætate eorum, qui jejunare debent</i>	134.
<i>XXXIV. De cibo ficci jejunii</i>	136.
<i>XXXV. De processu Juris Eccl.</i>	138.
<i>XXXVI. Constitutio decimalis</i>	140.
<i>XXXVII. De Regimine tribuum</i>	142.
<i>XXXVIII. De decimarum detensione, & solutione</i>	148.
<i>XXXIX. De decimis episcopalibus</i>	150.
<i>XL. De decimis ecclesiasticis</i>	152.
<i>XLI. De citatione in judicium circa decimas</i>	156.
<i>XLII. De decimis ex bonis pupillorum & mercaturam exercentium in Islandia, & jramento circa bona</i>	ibid.
<i>LXIII. De exactione decimarum</i>	163.
<i>XLIV. De cognatione & consanguinitate</i>	164.
<i>XLV. De computo semestrium</i>	ibid.
<i>XLVI. De cantu funebri</i>	166.
<i>XLVII. De bonis ecclesiæ oblatiis, contractibus circa fundos ecclesiasticos</i>	ibid.
<i>XLVIII. De armorum gestatione in ecclesiis</i>	168.
<i>XLIX. De salario pastoris</i>	170.
<i>L. De actionibus & decimarum solvendarum mora apud veteres</i>	172.
<i>LI. De eorum accusatione & legitima proclamatione</i>	174.

KRI-

KRISTINN RETTUR

³ÞORLAKS OC KETILLS.

I. CAPITULI.

UM KRISTILIGA TRÚ OC BARNSCÍRN.

a). 1). **A** dögum fedra varra voro þau lög sett at aller menn scolo kristner vera á landi her. oc trúa á einn Gud födr. oc son. oc anda helgan. Barn hvert scal föra til (b) kirkio er alit er sem fyrst má. med hverigre scepno sem er. (c) Scaparfe barns er scylldr at föra barn til scírnar. oc sá madr er hann bidr til. Enn ef hann er eigi hiá. oc scal (d) bóndi sá föra barn til scírnar er víst veitir kononni (e) þá er hon verdr lettari. oc sá madr er hann (f) bidr til. Enn ef hvargi er þeirra hiá. oc scolo þeir menn föra barn til scírnar er þar ero lög faster innan hús. (g) Ef þeir hafa eigi lid til. edr ero þeir eigi til. oc scolo þá þeir menn er næstir ero (h) föra barn til scírnar eda veita lid.

Ef

- a) Sk. B. St. ER. Q. Þat er upphaf laga varra at. *Initium legum nostrarum est, ut. M. Þat er upphaf laga varra Islendinga sem upphaf er allra godra hluta. Initium legum nostrarum Islandicarum idem est, ac omnium bonarum rerum.*
- b) *Omn. scírnar. baptisum.*

-
- 1) *Christianismus legibus ab Islandis receptus fuit anno Dom. M. sed ante hoc fuit Ecclesiasticum annis CXXIII. conf. Kistnisaga Cap. XII. p. 102.*

CAPUT. I.

DE FIDE CHRISTIANA ET PÆDO- BAPTISMO.

Diebus majorum nostrorum leges rogatae sunt, quibus omnes insulae hujus incolae, christianos esse, & in unum Deum patrem, filium & spiritum sanctum credere jubentur. Infans quilibet natus cujuscunque formae sit, quam primum fieri potest ad templum feratur. Heres infantis necessarius infantem ad baptismum ferre tenetur, & is, quem ad id invitat. Si non affuerit, hospes puerperae, & ille quem accersit, infantem ad baptismum portent. Utroque absente, à domesticis isti villae adstrictis infans ad baptismum deferendus est. Si nequiverint, vel coram non fuerint, vicini infantem ad baptismum ferant, vel opem ad id praestent.

A 2

Si

- c) Sk. B. St. ER. ef fadir barns er hiá. ok skal hann færa, *si pater infantis adsit, obligatur ad ferendum.*
St. Ef scapærfinge barns, bæres necessarius infantis.
M. minus recte. Ef fadir barns er eigi hiá ok skal hann *si pater non adfuerit, ille debet.*
- d) Sk. húsbondi paterfamilias.
- e) Sk. St. Q. ER. M. er lettari er wordinn *quæ enixa est.*
- f) Sk. kvedr til arcessit.
- g) Sk. B. M. ef æi eru þeir til. ok skulu. *si desint, tunc debent.*
- h) Sk. B, St, M, omitt. föra barn — veita lid.

Ef sá madr hefir eigi fýflo á at föra barn til scírnar er scylldr er til(i)eda fýniar sá farar er hann er bedinn oc ver þat fiörbaugsgard (k) hvaru tveggia þeirra. oc á sá söc þá er vill. þeirri söc skal stefna heiman. oc qvedia til heimilishúa nú á þíngi þess er sóttr er. Bóndi er scylldr at ala þá menn þriá fulltíða þá er barn föra til scírnar (l). enn hinn fiörda mann barn. enda roff eda eyk. ef þeim fylgir. Ef bóndi á fe minna enn hann eigi (2) þíngfarar kaupi at gegna. oc á hann at veita þeim húfrúm oc selia þeim mat. (m) oc hey. sva sem búar virða. Gollidit skal (n) á fiortan nóttom matar verd. oc heys. Ef bóndi fýniar vístar. eda þess heina er til er mælltur. oc verdr hann útlagr um þat þrim mörkum oc á sá söc er vístar er fýniat. (o) þat er stefno söc. skal qvedia til búa fým á þíngi þess er sóttr er.

II. CA-

-
- 2) Þíngfarar caup: *Tributum Comitiale, ulnis decem* 3: 34 *solidis Danicis hodiernis æquipollens, cuiuslibet colono expendendum erat, qui pro se, & singulis domesticis, de sua quadra necessario alendis, vaccam, ejusve pretium, vel navim, vel rete phocis capiendis aptum, præterea jumentum, taurum, equumve, omnemque supellectilem necessariam possidet. Nomen vero inde traxis, quod Comitiorum assessoribus muneris ergo proficiscens loco salarii, pro rata, distribueretur. Vide Jones, Tit. Þegnfrk. Cap. I. Confr Jones. Þíngfarar-bálk. Cap. II. & Arnesens Islandske Retter. Cap. XIII. p. 451. & seqq.*

Si quis, cui infans ad baptismum portandus est, alia negotia excuset, sive, qui invitatus fuit, se comitem adungere deneget, uterque relegationi obnoxius erit. Actio illa popularis est. Reus domi citetur, convocatis novem ejus vicinis, qui in foro rei competenti, veridicorum munus obeant. Colonus, viros tres adultos infantem ad baptismum ferentes, infantemque quartum, quin etiam equum, jumentumve, si cum iis est, alere tenetur. Colonus pauperior quam ut tributum comitiale solvere debeat, mansionem domi suæ illis concedat, Et alimenta, pabulumque ad æstimationem rusticorum vendat. Pretium pro alimentis Et pabulo intra noctes quatuordecem persolvatur. Mansionem Et expetitam hospitalitatem illis denegans, tribus marcis mulctetur. Ille cui hospitium denegatur, actor est, eaque causa in iudicium deducatur, citatis quinque vicinis ut veredici ad forum rei competens.

A 3

CA-

- i) Sive qui invitatus fuit comitem se adungere deneget.
add. omn.
- k) Sk. B. Sr. Q. hvarumtveggia.
- l) Add. Sk. M. um nótt nocte.
- m) Omitt. omn. h-y.
- n) Sk. á fiórtán nátta fresti.
- o) Omitt. Sk. B Q ER. Þæt er stefna sœ. addunt citati sapius. Stefna íkal þvi máli heiman ok qvedia, reus domi citetur, convocenturque.

II. CAP.

AT FÆRA BARN TIL SCÍRNAR.

Þeir menn er barn föra til scírnar scolo fara til lögheimilis prestz. nema þeir finni hann (a) ádr. oc bidia hann scíra barn. (b) Þat er mællt ef hann varnar. oc ver hönum fiörbaugsgard. oc eigo þeir söc er barn fördo til scírnar. þat er stefno söc. scal qvedia til níu heimilisbúa á þingi (c) Þess er sottr er. (d) Ef þeir finna prest á förnum vegi oc lætr hann rett scírn uppi at hann láti at lögheimili sínu. Ef hann hefir eigi lengr heiman verit en dagstund. Ef prestur hefir um nótt heiman verit eda lengr oc hitta mennu hann á förnum vegi. oc bidia hann (e) scíra barn. oc lætr hann rett scírn uppi at hann láti at kirkio bö enom næsta. ef barn er eigi siúkt. (f) Ef barn er siúkt. oc megi siá sött á barnino. oc scal þar scíra er vatni náir fyrst. Prestur scal eigi svo heiman fara nótt eda lengr at eigi hafi hann þá (g) reido med fer er barn megi scíra. Enn ef hann fer svo heiman. nótt eda lengr. oc verdr hann seer þrim mörkom ef hann kömr i en- ga raun um. (h) Enn ef þat stendr fyrri scírninni. oc ver þat fiörbaugsgard (i) oc eigo þeir söc er barn

a) Sk. B. M. fyrr.

b) Omitt. Sk. B. ER. Q M. Þat er mællt.

c) *Frequenter omitt. St. M. Þess er sottr er.*

d) Sk. M. omitt. St. ef þeir hitta prest.

e) St. Barnskúlnar *pædobaptismum.*

f) *Omn. ef sött er á barni ok skal þar skíra. si infans morbo tenetur, baptizandus ibi est.*

CAP. II.

DE INFANTI AD BAPTISMUM
FERENDO.

Infantem ad baptismum ferentes, domicilium pastoris legitimum petant, nisi obvium ante habeant, infantemque illi baptizandum offerentes. Si denegaverit, relegationis poena ei constituta est. Infantem ad baptismum portantes actores sunt. Causa autem in iudicium deducenda est, & coloni novem ut veridici in forum rei competens vocandi.

Si pastor illis obvius fuerit, baptismum recte differt, donec ad domicilium suum legitimum venerit, modo ultra diei partem aliquam domo non absuerit. Si pastori per noctem vel diutius domo absenti occurrant, & ab eo petant, ut infantem baptizet, baptismum recte differt, donec ad prædium proximum, quod templum habet, venerit, modo infans se bene habeat. Si vero morbo, ita ut appareat, infans laboret, aquâ primum obvia baptizetur. Pastor nequidem per unam noctem, nedam diutius domo absit, quin res secum habeat, ut infantem baptizare possit. Unius noctis pluriumve, absentiam marciis tribus expiabit, etsi ejus periculum facere necesse non sit. Si vero negligentia ejus hac in re baptismo obstet, relegationis condemnatur. Actores sunt,

A 4

qui

g) St. luti. res.

h) *Add. omn. ef han kemr i raun um ok stendr þat fyrir skín barns at hann hefir æi þá reidu til er þarf. si opus habuerit, & baptismo obstiterit, quod medium, quæ habismus requirit, indigeat, relegetur.*

i) Orritt. St. B. St. M. oc eigo þeir sök — at qvöldi.

barn fördo til skírnar (k). (l) Ef prestur er á búi og ver honum þat eigi við lög þótt hann fari svo frá húse at hann hafi eigi þá reido með fer er barn megi skíra með, ef hann fer til sömo giftingar at qvöldi.

III. CAP.

BARNA ÞÁTTUR.

a). **E**f barn (b) er fött i úteyiom, (c) og ero hiner sömo menn allir scylldir at föra barn til skírnar sem á megenlandi ef hiá ero og svo búdonautar. Sá er scylldr at liá scips er bedin er (d) og fari á at ráða. og svo at fara með þeim hvor er til er böndr svo sem fyrst má fyrer vedrs söcom. Bondi er scylldr at ala þá menti fim (e) og barn inn siotta mann. (f) þeir ero iamscylldir at ferja þá menn aptr

k) Add. ER. Og skal stefra heiman. og qvedia til nú heimilisbúa á þingi. *Reus domi citetur, & vicini novem, ut veridici in iudicium vocentur.*

l) *Omitt. omn.* Ef prestur er á búi — giftingar at qvöldi.

a) Add. ER. þat er mællt. *constitutum est.*

b) Sk. elst. B. ælf. ER. elst.

c) *Omn.* Og er fadir (ærfingi B. ER.) barns hiá, og er hann skyldr at færa barn til skírnar og budonautar hans, og þeir menn allir er á meigin landi ero skyldir at færa barn til skírnar. *Pater (hæres) infantis si adsit, infantem ad baptismum portare debet, omnesque in continente constituti, infantem ad baptismum ferre tenentur.*

d) *Omitt. omn.* og fari á at ráða.

e) Add. B. St. er utun eru komnir ur eyum, *qui ex insulis advenerunt.*

qui infantem ad baptismum deportant. Pastor hospitio fruens, impune à domo discedere potest, licet media ad baptismum necessaria secum non habeat, modo illus pernoctatum vespere redeat.

CAP. III.

SECTIO DE INFANTIBUS.

Infantem in insulis à continenti remotioribus natum, iidem omnes, qui in continente, modo adfint, quin etiam contubernales ad baptismum ferre obligantur. Navim postulatus, si habeat, commodato, rogatique comites ferentibus se adjungant, iterque faciant, quam primum aer permittit. Colonus illos quinque, & infantem sextum alere tenetur. Qui hos ex insulis in continentem vexerunt, iidem,

A 5

redu-

f) Þeir sculo þá menn ferja aptr ut er barn færa til skirnar er utanferdu ef æi má landveg færa ella ero þeir wtlæger þrim mörkom. Nú eigo þeir lyrettnættar sacir vid nockrn þesara manna, þá á fá, at festa lögþót ef hann vill væra færdr aptr. oc hafa hætt adr þeir skiliz. Þeir ero æi skylldir farningar er sakir eigo, nema fá vili þat. enn ef hann á sakir vid þá, oc sitr hann æi sökum sinom vid þá. *Qui, infantem baptizandum ferentes, ex insulis in continentem vexerunt, iidem quoque illos reportent, si per terram ire non liceat, cæteroquin tribus marcis mulcentur. Si quis insulanus in hos causis interdicti obnoxius sit, satisfactionem legitimam stipulatâ manu promittat, si velit revebi, quam ante discessum ab invicem præstare tenetur. Illi, eos, cum quibus litem habent, nisi velint, revebere non obligantur. Qui vero eos, cum quibus litem habet, revebit, juri suo, suâ cum reo conversatione, non renuntiat. Vid. C. IV.*

aptr út heim er utan fördo. Ef kona verdr lettari á fornum vegi oc eigo föronautar hennar at föra barn til scírnar eda þeir er til cro bednir fyrst. Ef sá madr förir eigi barn til scírnar er scylldr er til. eda syniar madr hönom farar eda scíps edr eykiar at naudsynialaufo, oc ver þat fiörbaugsgard. Þat ero stefno facir. oc skal qvedia til heimilisbúa núu á þingi þess er sottr er. (3) Ef barn er sva siúkt at vid bana se hætt. oc náir eigi prestz fundi. (4) oc á þá karlmadr ólærdr at scíra barn (g) oc taca vatn þar er vatni náir. eda siá ef eigi náir vatni. hann skal sva mæla. ec vígi þic vatn i nafni födor. oc gera kross á vatnino med hendi sinni inni högri. oc sonar. oc gera annan kross á vatnino. oc anda heilags. oc gera inn þridia. hann skal bregda þumal fingre sinum i kros á vatnino vid hvart ord þeirra þriggia. þá skal hann gefa nafn barnino sva sem þat skal heita (h) hvart sem er sveinn eda mæ. oc mæla sva: (i) Ec scíri þic. (k) oc nefna barn. i nafni födor. oc drepa barnino i vatn (l) um sinn iamt fram fyri sic. oc sonar. oc drepa i vatn (m) i annat sinn höfði barns til vinstri handar. oc anda heilags. oc drepa it þridia sinn (n) til högri handar höfði barnsens i vatnit sva at þat verdi alvatt (o) i hvart

g) Sk. B. St. ER. Q. Ef þat er at bónda húsi. ok taka vatn i keralldi. Ef barn verdr sva siúkt á fornum vegi. ok skal skíra þar er vatni of náir. *si fit in domo rusticâ, vasi aqua assumatur, si vero in viâ, morbus infantem invadat. baptizandus est, quamprimum copia aquæ fit.*

3) K. R. Gulath. L. Cap. XX.

4) Dist. IV. c. 21. & 36. De Consecrat.

*reduces domum transportent. Partum mulieris in
vía enixæ, comites, vel primum arcessiti ad bapti-
smum ferant. Si quis infantem ad baptismum fer-
re, obligatus neglexerit, vel si quis illi comitem,
vel navim, vel jumentum sine impedimento legitimo
denegaverit, relegatione puniatur. Causæ hæc in ju-
diciu deducantur, novemque vicini ut veridici in
forum rei competens convocandi sunt. Infantem
morbo supremis admotum, si pastor obtineri non pos-
sit, laicus baptizato, aquamque, ubi habetur assu-
mat, & quidem marinam, deficiente dulci. Ita di-
cat: Te aqua! confecro in nomine patris, & super
aquam signaculum crucis dextra faciat, & Filii,
addito signo crucis secundo, & Spiritus Sancti, ad-
juncto (crucis signo) tertio. Pollice ad quamlibet
harum trium vocum, super aquâ crucem faciat. Tum-
que infanti, siue puer, puellave sit, nomen, quo
vocandus est, imponat, dicatque: Ego baptizo te,
nominetque infantem, in nomine Patris, eumque, an-
te se, in aquam immergat, & Filii tumque caput
infantis secunda vice sinistrorsum aquâ immergat, &
Spiritus Sancti, tumque caput infantis tertio dex-
trorsum in aquam demergatur, ita ut quâvis vice totum
made*

- h) *Omitt. omn.* hvart sein þat er sveinn eda mæ.
- i) Q. Ek skíri þik N. í nafni föðrs ok sonar ok anda
heilags, ok drepa þrisvar barninu í varnit, sitt sinn
vid hvort ordit þerra þriggia. *Baptizo te N. in
nomine Patris & filii, & spiritus sancti, terque in-
fantem, semel nempe ad quamlibet harum trium vocum
in aquam immergat.*
- k) Add. Sk. B. St. ER. Skal hann qveda, dicat.
- l) *Omitt. omn.* Um sinn — fyrri sic.
- m) I anat sinn — vinstri handar. *omitt. omn.*
- n) *Omitt. omn.* Til högri handar höfði barns.
- o) *Isem I* hvart sinnit.

hvert finnit. Þó er rett at um sinn se ídrepi i vatn eda hellt á eda ausit. ef eigi verdr ráðrúm at au-
dro. Nu náir hvartki vatni ne fiá. (p) oc ef getr
fniá. (q) þa scal hann sva gera cross á fniánum oc
qveda slíc ord yfir sem hann scylldi á vatnino. hann
scal drepa barnino i fniá. oc lára fylgia þau ord öll
sem þá at hann dræpi þvi i vatn. hann scal taca
fnió oc bræda med höndam fer oc ríða á sva at
þad verdi alvatt. Eigi scal ham sva drepa barnino
i fniáinn at þat (r) söki kuldi (s) sva at þvi se vid
bana hætt, helldr scal hann ríða á fniáyinum med
höndum fer. (t) Rett er at kona kenni honom
at scíra barn (u) (s) enn eigi scolo konor scíra barn.
nema engi se annarr kostur á. þá scal kona scíra barn
ef hin mesta naudsýn er á. oc er hvartki hiá karl-
madr ne sveinbarn þat er hon megi hendur þess
áleggja at scíra barn. enn barn se ódauit at eins.
(6) þvi at eino scal fadir veita scírn barni síno ef
engi er annar madr til. (7) (v) Ef fadir scírir barn
sitt fiúkt oc scalat hann scíla sæing vid kono sína
fyri þá fóc. (x) Sveinn fiö vetra gamall scal scíra
barn (y) ef eigi er roscnari madr til. þvi at eins scal
yngri

p) *Omitt. M.* oc ef getr — dræpi þvi i vatn.

q) *Omitt. Sr.* þá scal — þvi i vatn.

r) Sk. úngri *infestus*. ER. feki *nocens. omitt. M.*

s) Sk. ok þvi.

5) C. 20. Dist. IV. De Consecrat. apud Gratianum in
Decreto.

(6) Can. VII. Caus. XXX. Qvæst. I.

(7) *ibidem.*

madeſiat, recte tamen ſemel immergitur, vel aſpergitur, vel aqua illi infunditur, ſi aliter fieri non poſſit. Deſicientē utraq̃ue aquā dulci & marinā, nix ſi obtineri poſſit, adhibenda eſt, cruceque ſignanda, & iisdem verbis, ac aqua, conſecranda. Infans nīvē immergatur, adhibitis verbis, quæ ſuper immerſione in aquam pronuncianda ſunt. Nix aſſumpta, manibusque liquefacta infanti illinatur, ita ut totus madeſiat non tamen, infantem nīve ita immergere licet, ut frigus illi noceat, mortisve periculum afferatur, ſed nix manibus illinenda eſt. Fæminis illum baptizandi ritus docere licet, fæminæ vero baptizare prohibentur, niſi aliter fieri nequeat. Summā urgente neceſſitate, abſente tam viro, quam puero, cujus manus infanti baptizando imponat, fæmina baptizato, modo infans in ultimis agat. Pater proli ſuæ baptiſmum tum demum præbeat, ſi nemo alius adſit. Pater prolem infirmam baptizans, torum ſeparare ideo non tenetur. Puer ſeptennis adultioribus abſentibus, infantem baptizare poteſt,

Sep.

t) Omn. Karlmandr ſkal ſkírni veita barni. enn ef hann kann æi ord eda atferli. ok er rett. Laicus infantem baptizet, ſi vero ritus verbaque neſciat, tum licet.

u) Omitt. omn. at ſcira — óðaut at eins.

v) St. Ef fadir veitir ſkírni barni ſino fyrri naudſýnia ſakir. eda modir. oc ſkolo þau haſa ſamviſter oc ſamhvilu ſem ádt ef barn þotti dauðvana. Pater mæſerve prolem in caſu neceſſitatis baptizantes, menſa toroque comuni poſtea fruantur, ſi infans in ſummo vita articulo verſari videretur. Q. ER. Enn ef hann ſcírir barn ſit ſiukt, þá ſkal hann ſkilja ſæng við konuna. ok ef hann góir eigi ſva þá vardar honum þat ſörhaugsgarð. fari um kvanfång hanns ſem biſkup loſar. Si progeniem infirmam baptizaverit, torum ſeparet, ſecus faciens, relegetur, ejusque matrimonium ab arbitrio Episcopi dependeat.

x) Omitt. St. Sr. Q. ER. M. Sveinn ſiövetra — konom oc körlom tólfvetra gömlom.

y) Omitt. omn. ef eigi er roſenari madr til.

yngrri sveinn scíra barn ef hann kann bæði Pater noster oc credo in Deum. (8) Scíra skal kona barn ef eigi ero karlar til. (z) oc ver henni þvilíkt sem karlmanni ef hon kann eigi. Eigi skal optar scíra. Þot scorti ord edr atferli. *ef ádr var scírt i nafni födr oc sonar oc anda heilags.* enda hafi nockot vat ordit. (aa) Ef prestur fer eigi sva at scírn at biscopu þicki rett. oc ver þat fiörbaugsgard. oc á biscop föc. Tólf vetra gömlum körlum oc sva konom (bb) er scýlt at kunna at scíra barn. oc þau ord oc atferli er þar fylgia. enn ef þau kunna eigi fyri oröc-dar facir oc verdr eigi rett at farit. Þá er þörf verdr. oc ver fiörbaugsgard. biscop á at ráda fyri föc. (9) Sá madr er scírt hefir barn skal fara til fundar vid prest. oc qveda fyri hönum ord þau er hann hafdi i barn scírn. oc segia til atferla þeirra er fylgt hafa. Nu þickir presti eigi rett at scírn farit hvart sem skortir ord edr atferli. Þá ver fiörbaugsgard bæði konom oc körlom tólf vetra gömlom. (10) Ef presti þickir rett sú scírn oc andaz barn oc skal þat grafa at kirkio oc syngia líkföng yfir. Ef barn lifnar þa skal prestur veita því alla reido þá er upp er þadan frá er því er i vatn drepit. (11) Eigi skal scíra i annat sinn ef rett var ádr at scírn farit. (cc) ef þat hefir scírt verit i nafni födor. oc sonar. oc anda heilags (dd). Þá skal eigi scíra i annat sinn. Þott egi se vatn vígt edr einusinne ídrepit. Ef presti þickir eigi ádr med fullu

2) *Omitt. omn.* oc ver henni — ef honn kann eigi.

(8) Dist. IV. c. 20. de Consecrat. confr. Can. IV. Caus. XXX. Qvæst. III.

9) K. R. H. Cap. II.

10) K. D. B. Gulath. L. Cap. XX. confr. K. R. H. L. C. II.

11) Dist. IV. c. 38 & 83. de Consecrat.

Septenni minor, si Pater noster & Credo in Deum memoria teneat baptismum administrato. Fœmina, viris absentibus infantem baptismo initiabit, eadẽ, quã masculi pœnã, si verba, ritusve nesciat, puniẽda. Iterum baptizare nãm licet, quamvis verbum aliquid, ritusve defecerit, modò baptizatus antea fuerit (infans) in nomine patris, & filii & spiritus sancti, & parsejus aliqua madefacta sit. Pastor, quem episcopus baptismum, minus ritẽ administrasse iudicat, relegatione obnoxius erit, actioque ista Episcopo competat. Viris fœminisque duodecennibus iungitur, ut baptizandi cæremonias, Et verba illuc pertinentia calleant. Si socordia illis incitiam augetur, ita ut baptismus, usu exigente minus rectẽ administretur, relegationem subeant. Episcopo actio ista competit. Qui baptizavit, pastorem adeat, illique verba, ritusque in baptismo adhibitos exponat. Si pastori, baptismo vel quã verba, vel quã ritus, quid deesse videatur, tum vir, fœminave duodecennis relegetur. Infans pastoris censurã, legitime baptizatus, posteaque mortuus in cæmeterio hymnis funebribus adhibitis sepeliendus est. Infanti vivis restituto, pastor omne officium præbeat, quod præstandum erat, postquam infans in aquam immersus fuit. Legitime baptizatum iterum baptizare non licet, si baptizatus fuerit in nomine Patris, Et Filii, Et Spiritus Sancti, tum rebaptizare non licet, quamvis, neque aqua consecrata sit, neque infans semel immersus fuerit. Pastore baptismum minus legitime peractum iudicante, siue verba, ritusve de-

aa) Omiss. Sk. B. Q. ef prestr — á biskup fœc.

bb) Add. Sk. er vit hefir til, qui ratione gaudent.

cc) Omiss. B. ef þat hefir skirt verit — einisinni ídre-
pit. Omiss. Q. ef þat hefir skirt verit — oc ha-
fa skort ord eða atterli.

dd) Add. Sr. enda hafi vatt vordit nockut, modò pars ali-
qua madefacta fuerit.

fullu rett skírt. oc hafa scort ord eda atferli. oc andaz barn. oc skal þat eigi grafa at kirkio. Enn ef barn lifnar oc skal prestur veita því fulla skírn sva sem ecke væri ádr (ee) yfir fúngit. Ef barn andaz primfíngt oc hefir eigi (ff) meiri skírn oc skal þat grafa út vid kirkiogard þar er mótiz vígd molland oc uvígd. oc fýngia eigi líksföng yfir. Ef barn (gg) elsc sva nær páskum eda hvíta dögum oc vill madr fresta skírn þángat til (hh) (12) þvatt-dags þess annarstveggia oc verdr honom þat rett ef barn er eigi fiúkt. enn ef barn er fiúkt. oc skal þegar skíraz. (ii) Enn ef hann vill bíða skírnar.

oc

ee) *St. at giört, quasi res infecta fit.*

ff) *ER. verit skirt antea non baptizatus.*

gg) *Sk. elst. St. elz. B. ælf.*

hh) *Omn. laugardags fyrir Páfka eda hvítadaga, diem lavationis ante Páfka vel Pentecosten.*

ii) *Sk. B. St. Q. ER. Ef madr vill bíða þvatt-dags at skírn þá skal hann fara til fundar vid prest. ok skal prestur ráða hvart hann vill skíra fyrr eda þvatt-dags at. Si quis baptismum in diem lavationis differre velit, cum adeat pastorem, qui, pro arbitrio infantem statim baptizare, vel negotium hoc in diem lavationis differre potest.*

12) *Dies de Diis denominandi morem: majoribus receptum, Jonas Ögmundi Sanctus, primus Holis in Islandia Episcopus, ad Ecclesie primave consuetudinem, exstirpavit, teste Vita ejus. Hann fyrirbaud stréngilega at eigna daga vitrum mönnum heidnum. svo sem at kalla Tysdag. Odinsdag. eda Þórsdag. enn baud hafa þat dagatal sem helgir fedur hafa sett i ritninguin. at kalla annan dag viku Þridia. ok svo ut. o: Severè prohibuit dies gentilibus sapientibus dicari, appellando dies Tyri, Orbini, & Tbori, indixitque*

fecerint, infans mortuus á sepultura cæmeterii excludatur: Si vero vitæ restitatur á pastore pleno baptismo initiandus est, tanquam sacris antea initiatus non fuerit. Infans post primam signationem mortuus, majorem baptismum non habens, ad aggerem cæmeterii, ubi terra consecrata communi jungitur, absque cantu funebri sepeliatur. Infantis prope Pascha, vel Pentecosten nati modo firmi baptismus, impune in diem lavationis, utrumque festum præcedentem differri potest, infirmus autem extemplo baptizandus est. Siquis baptismum

que dierum denominationem, quam sancti Patres in scriptis suis constituerunt, nominando, diem secundam, tertiam, & sic porro. Hinc facile potest elici, cur diem solis Sunnudagr, utpote á Justino Martyre, in Apol. Tertull. C. XVI. Apologer. Augustino Serm. LXL. reservatum, retinuerit. Ceterum Jús Eccl. hoc, & hodieum Islundi, dies partim ex ordine, partim de ritibus ecclesiasticis, per eos olim celebratis denominant, á quibus in versione ne unguem discedere volui.

Schema dierum tale est:

Sunnudagr]	dies Solis.
v. Drottinsdagr, dies dominica. . .]	
Annardagr vico, dies hebdomad. 2da.]	dies Lunæ.
bodir Mánadagr, dies Lunæ. . . .]	
Þridiudagr, dies Tertia.		dies Martis.
Midvicodagr, dies hebdomad. medii. .		dies Mercurii.
Fimmtudagr, dies Quinta.		dies Jovis.
Föstudagr, dies Jejunii.		dies Veneris.
Laugardagr, dies Lavacri. . . .]	dies Saturni.
Þrattudagr, dies Lavationis. . . .]	

oc skal hann finna prest. oc láta hann ráða hvart bí-
da skal þvatt dags at scírn eda eigi. (kk) Karlmanni
hverium fulltíða er vit hefir til þess er scyllt at kunna
ord þau at scíra barn oc þau atferli er þar fylgia. enn
ef hann kann eigi fyrri oröcðar sakir. oc ver fiör-
baugsgard. oc á biscop at ráða fyrri söc þeirri. Hvor-
iom manni er scyllt bædi karlmanni oc kono er hygg-
iandi hefir til þess at kunna *Pater Noster* oc *Credo*
in Deum (ll). enn ef (mm) hann vill eigi kunna. oc
hafi hann vit til. þat ver fiörbaugsgard. biscop skal
ráða hverr þá söc skal fökia. (nn) hafa skal prestr
jafnan reido til at scíra barn ef hann er at lög-
heimili sino (oo).

CAP. IV.

HER HEFR LÍKA ÞÁTT OC SEGIR UM LÍKA FÖRSLOR. (a)

Lík hvart skal til kirkio föra þat er at kirkio á lægt
fva sem menn verða fyrst bunir til. Arftökomadr
á at föra lík til kirkio ef hann er hiá (13) oc fá madr
er hann bidr til. Ef eigi er erfingi hiá eda hann er
eigi

kk) *Omitt. Sk. B. St.* karlmanni hvörum — söc þeirri.

ll) *Add. Q.* oc Ave María.

mm) *St.* þau vilia eigi *si nolint.*

nn) *Omitt. omn.* hafa skal prestr — lögheimili sino.

13) *Officium, funus indictum sequendi ex obligatione Ju-
ris antiqui, gentilibus Islandis incubuisse docet Eyr-
byggja his verbis: Jafnskiilt var þat öllum mönnum i
lögum þeirra, at tæra dauda menn til graptar sem til
þess voro qvaddir. Aequalem omnibus injunxit lex tunc
temporis obligans, necessitatem, ut funus sequeretur, qui
bus illud indictum erat.*

baptismum differre velit, adeat pastorem edoctrum, utrum in diem lavationis baptismum differre liceat, nec ne. Viro cuique adulto, mente sana gaudenti, iungitur, ut verba quæ baptismus requirit, sociosque ritus calleat. Cui socordia ignorantiae causa est, ille relegitur, episcopusque causam agat. Unusquisque vir & mulier mente sani Pater noster & Credo in Deum scire obligantur. Si mente sanus scire negligat, relegationem subeat, episcopusque auctorem constituat. Pastor domi legitimæ, omnem apparatus habeat, quem pædobaptismus requirit.

CAP. IV.

*INCIPIT SECTIO DE FUNERIBUS, ET
IISDEM EFFERENDIS.*

Funas quodcunque jure sepulturæ ecclesiasticæ gaudens, ad ecclesiam quam primum fieri potest, effertur. Heres, modo præsens, Et ille ab eo invitatus, mortuum cæmeterio inferat. Herede absenti, illove

B 2

minori

- 60) *Add. Sk.* slíkt eru gudsfiar við prest sem annan mann, ef hann hefir skírt kono eða barn heimar. *) hverki skal karlmadr né kona hafa halldit öðru undir skírn eða þrúmsígnan eða biskups hönd. eða annars börnum þeirra er saman eru. *Pastor æque ac aliquisque cognitione spiritali obstringitur si mulierem, ejusve prolem baptizaverit. Non licet iis matrimonio jungi quorum alter alterum susceperit de sacro fonte, vel sub prima signatione vel manu Episcopi renuit, nec conjux alter alterius liberis officium compatriis præstet.*

- *) Can. I. Caus. XXX. Qu. I. conf. Grág. de Matrimonio
Cap. IV.*

- a) Sk. um líkfæring til kirkju, *de funeribus effereendis*.

eigi fulltídi. oc skal bóndi þá föra lík til kirkio er víst veitti hinom andada (b) þá síðaz. Ef hvargi er þeirra hiá (c) oc scolo fara lögfastir menn (d) þeir er þar ero næstir. taka skal af fe því er hinn andadi átti lereft eda vadmál at búa um lík. Enn ef sá átti eigi fe tll. oc er hinn þá scylldr (e) at fá til. eda búa um lík er til kirkio förir. Alla löghelga daga er mönn-om (f) scyllt at búa um lík. (14) oc gera kistu at
oc

b) Om. B. þá síðarft.

c) ærfingi ne bóndi, *heres, neque pater familias.* add. B. arfi ne bóndi Q. M. R.

d) at föra lík til kirkio add. B. *funus ad ecclesiam ferendi.*

e) Ommitt. omn. at fá til.

f) Sk. rett legitime.

14) Arcas sepulcrales nunquam adhibuerunt gentiles Boreales adeoque nec Islandi ante Christianismum, nisi in itinere navali quis occubuerit. Eigla Cap. XXIV. Þá er hálf-sótt var hafit, elnadi Kvoldulfr sótt, enn er hann var banvænn. Þá kalladi hann á skipveria sína ok segir þeim — ef ek andaz þá geri þer mer Kistu, ok latit tyri bord. — litu síðar andadiz hann, ok var gert sein hann sagdi. x: dimidiato mari Kvoldulfum morbus correpsit, ille vero mori vicinus socios ad se vocatos alloquitur — si moriar inquit: arcâ me condite, eamque in mare dijitise — paulo post moritur ejusque voluntati satisfactum est. conf. Landnám. Part. I Cap. VI. & Svartdæla Cap. VI. arcâ tamen tumulo illata non fuit. vid. Cap. VII. Minime vero obstat Carmen Brynhildæ (Brynhildarliod) in Edda Sæmundi de sepultura ita tradens: Haug skal gera hvern lidinn er. Þvo hendr oe hatu ut. keimba ok þerra ádr fari í kistu. Tumulus mortuo construat, ejusque manus lavande sunt cum capite, quod comendum est, & tergendum antequam arcâ condatur. Quippe cum hunc locum suppositivum esse evincerit S. V. Finn. Johann. in Hist. Eccles. Isl. T. I. p. 24. ut taceam Scriptorum de iis alium silentium, cum
alias

minori, hospes mortui novissimus, illum efferat. Si uterque absuerit, vicinis qui legitimum habent domicilium hoc negotium incumbit. E bonis mortui relictis, lintum, pannusve vulgaris ad funus vestiendum detrahatur. Si bona reliquerit nulla, ille, cui officium funus sepeliendi incumbit, ea commodare debet, quibus funus induatur. Die quovis Canonicò, mortuos vestiri, arcas sepulcrales conficere, efferre & sepelire licet,

B 3

ex-

alias quam plurimos humandi modos veteribus receptos persequuntur, quos ad tres classes referre hic mihi liceat.

Prima Optimates, & melioris notæ tam viros, quam feminas, complectitur, qui tumulo condebantur (voro beygdir) Eigla Cap. LX. Eigill tok sótt um haustir. þá er hann leiddi til bana. let Grimur giðra haug mikinn, ok leggja Eigill þari. 3: Autumno Eigillum morbus invasit, quo demum moritur. Grimus vero tumulum facere curavit, cui Egillum intulit. Confr. Hist. Droplaugidarum, Vit. Thordi Hædu Cap. VII. XII. & XVI, Hist. Olai Trygg. Part. I. Cap. CLXXII, Landnám. Part. V. Cap. X. & Mansiff. p. 386. Edit. Submianæ. Vit. Droplaugidarum; Fióra vetur var Arneydr fyrir háir ádr hun andadiz. er þar haugur hennar fyrir utann gard. 3: Per quatuor biemes Arneida rem familiarem curaverat, antequam occumberet, tumulus ejus extra septum areæ existit. Ubi nunc navi impositi (voro skiplagdir). Landnám. Part. II. Cap. II. Asmundr var heygdur þar oc skiplagdr. 3: Asmundus ibi tumulo conditus navique impositus fuit. Conf. Vatnsd. Cap. XXVIII. Eigla Cap. XLI. & LI. Gislouis Surlsonii Vita Cap. VIII. Greterri Cap. XX. Laxdæl. Cap. VIII. Hinn tydasta dag bodfins var Audr flutt til haugs þess er hennu var gör. ok laugd í skip í hauginn. Ultimo convivii die Auduro ad tumulum illi factum effertur, navique in tumulo imponitur. Nunc in scamna vel selulus sedentes collocati ut Gunnarus de Hlidarenda in vita Níáli Cap. LXXIX. confr. Barbol. Antiqu. Dan. Lib.

oc med at fara. oc grafa. nema (g) (15) þriá daga á tólf mánaðom. Páskadag hinn fyrsta. oc Jóladaðag hinn fyrsta. (h) oc Föstudag inn lánga. á oc eigi at grafa lík. med á at fara ef vill (i) enn eigi á þá jörðu at

g) ER. tvo daga, *diebus duobus*.

h) Omitt. ER. oc föstu dag — grafa lík.

i) Add. omn. föstudag inn lánga, *die jejunii longo* (o: *passionis domini*).

Lib. II. Cap. XIII. & fabulosam, licet antiquam Gesti Bardii vita.

Secunda Classis minoris nota homines pro objecto habuit, qui sepulti sunt (voro grafiur, jorðadir) in edem habitu, quò obiere, praesertim si praelium causa mortis. Eigla Cap. LIV. Þar tokst bardagi — eptir þat ríða þeir ok höfðu Grim med sér miög sáran. enn er þeir koma úti hollt er liggir hía götunni þá andadiz Grimr. ok grófu þeir hann þar i holltinu. Praelium statim ineunt — postea domum revertuntur Grimum secum ferentes vulneribus confectum, ubi vero ad colliculum, qui supra viam est, veniunt, obit Grimus, eumque ibi sepeliunt. Conf. Kjalnesingaf. Cap. XI. Holmveriaf. Cap. VII. XII. XXIV.

Tertia; homines, molē, ē terrā & lapidibus congestā obrutos (dysíada, casada) comprehendit, & erant 1) foris infima, 2) malefici, 3) exules, vid. Grág. in Vigléd. ubi agitur de exulum cade. Vis. Grettleri Cap XIX. Um morguninn var stefnt mönnum saman um eyna at leita ad berferkiumum. Þeir funduz daudir — voro þeir allir færdir i flæðarmál ok dysíadir þar. Die crastino insulani convocantur ad investigandos Berferkos, qui mortui inventi sunt — postea in astuarium feruntur ibique obruuntur. Et 4) venefici, Vita Gislonis Sursonii Cap. XIX. Laxdæl. Cap. XXXIX. & XV, & Eyrbygg. hoáieque de reis inbonesta sepulchra affectis adhibetur, olimque de casis in praelio, conf. Vis. Thordi Hrædu Cap. XI. Præterea mortuos, qui malo spiritu redanimati (apturgöngur) esse, vel fore credebantur: gentiles, aut in mare demerserunt, septe Visá Hávardi Isfördensis. Olaf

exceptis diebus tribus quot annis, die scilicet, prima Paschatos & Natalitiorum, die Parasceves sepelire prohibetur, funus tamen si cui libuerit efferre licet,

B 4

terra

Olafur lagdiz med hann langt frá landi ok sökti niðr í diup. 3: Olaus eum (Thormodum) norando, procul à litore removit, eumque in altum demersit. conf. Laxdæl. Cap. XL. aut cremabant, cineres nunc in mare projicientes. Vita Droplaugidarum: Jall latr fella mörk, ok draga saman, hann latr hlada bál ok láta síðann draga iðtuninn útá bálit ok brenna hann til kalldra kola. 3: Comes arbores cadere, & congerere jubet, rogumque struere, deinde gygantem illi imponere, & penitus comburere curat: eptir þat taka þeir óskuna ok flitja á lík út: denique cineres collectos, in mare projiciunt. confr. Svarfdælum de Klaufone, Eyrbygg. de Thorulfo Bægisot, & Vitam Thorstani Tauripedis gygantes cremantis. Nunc defodientes. Vit Grett. Cap. XXXIV. V. IV. & VII. Þeir sáu hvar Glámur lá ok var dauður — þeir dyfiudu hann, litlu síðar urdu menn varir vid at Glámr lá eigi kyrr — tók hann að ríða húfum á nætur, svo at lá vid broti. Þvi næst gekk hann um dalin ok eyddi bæi alla — fóro þeir síðann ok brendo Glám at kölldum kolum. eptir þat koma þeir ofku hans i eina gryfju. Conspiciunt Glamum jacentem, & quidem mortuum — eumque, mole é terra & lapidibus congesta obruunt; paulo post domestici Glammum neutiquam quiescere sentiunt — noctibus per recta adinstar equitantis, domibus ruinam ominitari incipit — deinde totam vallem peragrans, villas depopulatur — denique Glammum cremant, cineresque in foveam quandam defodiunt.

Verbo: mortui ad Vallballam & ceteras defunctorum mansiones statim proficisci credebantur, unde Veterum preparatio quævis funerea ad iter, quam maxime fieri potuit, expediendum collineavit. Confr. Barthol. Anriquit. Dan. Lib. II., quod omnino Arce sepulcrales, utpote clausæ non fecerunt.

- 15) K. R. Gulath. L. Cap. 17. quod addit diem Viridium conf. K. R. H. Cap. XIIX.

(k) at skedja til þess at grafa lík. Til þeirrar kirkju skal lík föra sem biskup lofar gröpt at. Bóndi sá er þar byr á (l) gröpt uppi at láta. oc skal þar grafa sem hann lofar eða prestur sá er þar er. (m) ef bóndi er eigi hiá eða qvedr hann ecki at. Nu qvedr hvarrgi þeirra at eða er hvarrgi þeirra hiá þá skal hann grafa þar er hann vill nema it næsta kirkio þar skal eigi. Nu grefr hann lík et næsta kirkio utan ráð þeirra. Þá verdr hann útlagr um þat þrim mörkom. Enn ef bóndi lætr eigi gröpt uppi þá er hann útlagr þrim mörkom. oc á hvor þeirra lóc vid annann. oc skal þó vera þar sem grafit er. Ef graptar kirkia er innan repps. þá ero þeir eigi scylldir at taca vid líki er firr búa (n) ef hinnig mundi kostur. (o) Nu görir madr sér kirkio oc segir hann þat þegar at hann vill engi mann þar láta grafa fyrr enn sic eða börn sín eða kono sína. oc verdr honum þat rett ef biskup lofar. þó at þar se graptar kirkia. Enn þegar er hann hefir nockrn mann annann látit grafa. þá er hann scylldr at taka vid öllum líkom þadan frá. Lík skal eigi nockvit nidur grafa. útlagr er sá þrim mörkom er þat görir. (p) Sva er oc mællt. ef sá madr er fluttr á scípi er lík forir til kirkio. eða barn til scírnar. at þeir enir sömo menn ero scylldir til at ferja hann aprur. ef eigi má landveg fara oc verda þeir útlægir þrim mörkom ef þeir vilja eigi. Nu eigo þeir lyritnæmar facir. þá á hann at fastna þeim lögbot. ef hann vill fardr verda aprtr. oc hafa bött ádr þeir sciliz. þeir ero eigi scyllder farningar ef facir ero vid hann nema hann vili þat. Enn ef hann á facir vid þá

k) *Omn.* at opna *aperire*.

l) *Sk.* gröft.

m) *Omitt B. St. FR. Q. M. F.* Ef bóndi er eigi hiá —
at taca vid öllum líkam þadan frá.

terra vero ad sepeliendum minime violanda est. Funus ad ecclesiam illam efferendum est, cui episcopus jus sepulturæ concedit. Colonus ibi habitans sepulturam offerre debet, ubi ille, pastore ecclesiæ ejusdem, colono absente vel locum non monstrante indicaverit, illic sepeliendum est. Si neuter indicaverit, vel uterque affuerit, ubicunque libuerit, nisi proxime templum ibi sepelire non fas est. Quicunque funus proxime templum sepelit iis inconsultis, marcis tribus mulctetur. Colonus, si sepulturam denegat, trium marcarum poenam expendat, Et alter alterum conveniat, funus autem ubi sepultum fuit, ibidem porro maneat. Si templum cæmeterio ornatum, intra tribum fit, remotioris templi tutores modo proprius sepelire licuerit, funus excipere non obligantur. Si quis fundaverit templum, simulque declaraverit se nolle, quempiam ibi ante se, suosve liberos, uxoremve suam sepeliendum fore, jus alios interim excludendi habet, si episcopus hujus potestatem illi fecerit, quamvis templum cæmeterio adornatum sit. Sed postquam aliud funus ibi sepeliri curavit, quodlibet inde oblatum excipere debet. Funus nudum sepelire nefas fit, secus faciens, marcis tribus mulctetur. Constitutum est, ut qui funus ad templum, infantemve ad baptismum ferentem navi portant, iidem illum reportare debeant, si terra iter præcludat, nolentes tribus marcis mulctentur. Si causæ interdicti eos intercesserint, reus si velit revehi, fidem pro satisfactione legitima interponere, eamque ante discessum præstare tenetur. Hi d' læso transportationis expetendæ jus non habent, nisi ipse velit, qui

B 5

vero

n) Sk. hinn veg.

o) Omitt. Sk. nú görir madr fer kirkio — líkom þáðan frá.

p) Omitt. om. Sva er mællt — innan búðar með.

þá. oc (16) sitr hann eigi söcom sínom vid þá þótt hann föri hann. Nu hittir madr lík úti oc skal hann hylia hræ sva at eigi falli kvikyendi á oc segia til þeim manni er þar byr næstr oc tvo húscarla hafi oc um sialfum fer. enn fá skal til kirkio föra sem fyrst. útlagr er hann elligar þrem mörkom. nema þeir facni eigi fyknara mauna oc hyggi scogar mans lík vera. Nu andaz madr i almenningo þá er menn ero þar oc scolo þeir menn föra lík hans til kirkio er hann hefir verit innan búdar med. Bóndi er scylldr at ala þann mann er lík förir til kirkio med fimta mann oc ross eda eyk ef þeim fylgir. Ef hann syniar þeim vistar. oc er hann útlagr um þat þrim mörkom. oc á fá söc er vistar er syniat. þat er stefno söc oc skal qvedia til heimilisbúa fim á þingi þess er sottr er. Lík skal eigi bera i kirkio bert eda blódugt. eigi skal þess mans lík i kirkio bera er bodord hafdi. sva at eigi ætti kirkio geingt medan hann lifdi. Ef madr ber þess manz lík i kirkio er frá er scilit. enn hann skal böra kirkionni laustin tólf aurum. ef hann vill eigi giallda þat fe kirkio. oc verdr hann útlagr um þat þrim mörkom. oc á hann þó at inna kirkio sitt fe. Lík skal eigi grafa ádr kólnat er. Ef madr grefr lík ádr kallt er. oc verdr hann secr um þat þrim mörkom. oc á fá söc er vill. Ef madr rapar sva grepti at quidr ber at aund se i briósti þá er madr er nidrgrafinn oc verdr þat at mordi (q).

CAP.

-
- 16) *Hæc phrasis inde orta est, quod conversantes cum reis, juri suo renunciavisse præsumerentur, actionemque committerent. Conf. Grág. Tir. de Homicidiis Cap. LX. Sitr madr retti sínom, ef hann er vísvitandi at verði, eda virði vid þann er drap hann. 2: Qui canat, composatue cum eò á quo factis laesus est, actionem committit.*

vero eum, quocum litem habet, revehit, actionem non ideo committit, quamvis reum reportet. Cadaver sub dio inventum operiendum est, ne creaturæ illud invadant, Et indicandum est colono proximo, cui præter se duo domestici sint, ille funus, quam primum licet templo inferat, secus faciens tribus marcis mulctetur, nisi hominis liberi jacturam (coloni) non animadvertent, sed proscripti cujusdam funus esse duxerint. Hominem in locis communibus defunctum, si plures adsint, contubernales ipsius ad templum efferant. Colonus efferentem, quinque stipatum comitibus, cum equo jumentove, si sequantur eos, alere tenetur. Hospitium illis denegans tribus marcis mulctetur, actores sunt, quibus hospitium denegatum erat, causa agenda est, vicinique quinque in foro rei competente ut veridici convocandi sunt. Funus nudum, cruentatumve templo inferre prohibetur. Homo, cui communio ecclesiæ vivo prohibita fuit, mortuus templo neutiquam inferendus est. Siquis funus ita prohibitum templo intulerit, profanationis poenam duodecim unciiis templo solvere debet, si hanc mulctam expendere detrectet, tribus marcis mulctandus est, pecuniam templo debitam nihilominus soluturus. Funus antequam lethali frigore plene rigeat, non sepeliendum est. Siquis vero funus antequam ita frigeat, humaverit trium marcarum poenam, actioneque populari persequendam subeat. Siquis sepulturam adeo festinet, ut veridici perhibeant, spiritum in pectore hominis dum sepeliebatur, adhuc latuisse, homicidio clandestino æquipollet.

CAP.

- q) Add. F. at ek stefni N. N. um þat. at hann hafi lík þess manns N. N. horit i kirkju eda bera lárid er hann átti eigi kirkju lægt, tel ek hann útlagann um þat þrim mörkum, oc bæti kirkju laust tólf aurum. Stefni ek til þings. Quod cisem N. N. ideo, quod funus hominis

V. CAP.

UM LEGKAUP.

Leg öll scolo vera jamndyr hvart sem ero ner kirkia eda (r) fiarri i kirkiogardi. (17) Tólf álnom skal kaupa leg undir mann. nema barn se tannlauft. (s) oc skal þat kaupa sex álnom. Prestur skal oc hafa fyrir lícsaung sex álnir. Sá madr skal giallda legkaup. oc (t) líksaungs kaup. er lík förir til kirkio. (u) þar á kirkio bö (v) þeim er lík var grafit. enn fimta dag vico þá er fiórar vicor ero af sumri. oc þar i túni fyrir karldurom. Sá madr er kirkio vardveitir. oc prestur. á hvarr þeirra at nefna vatta at um sitt fe. ef eigi kömor fram. oc er rett þar at stefna um. oc telia hinn sekian þrim mörkom um halldit. hinn svarar retto fyri sic (x) sá er fördi lík til kirkio ef hann þaud þeim at handsala fe. Ef þeir átto gialddaga saman. oc eindaga. oc scolo þeir (y) heimta þau hand-söl. Sá er förir lík til kirkio á at hafa sína aura af fe hins andada. eda heimta af erfingia ef (z) hinnig er

nis N. N. cameterio interdicti, templo intulerit, vel inferri curaverit, Ecclesia, profanationis poenam duodecim uncis expendat. Reum in jus provocho.

r) Omu. firr, remotius. Omitt. Sk. i kirkiogardi.

17) *Hic canon contrarius quidem est Concilio Triburiensi habito anno DCCCXCV, ubi interdictum est omnibus christianis terram inortuis vendere, & debitam sepulturam denegare, vid. c. 14. Caus. XIII. Qv. 2. confr. c. 12. 13. 15. ibid. sed erat adhuc in exteris, à nostris legislatoribus, Ecclesia & Patrie simul providentibus, longe remota, Portio Canonica, & Oblationes testamentariz quas amica clero Romanensi, & pietate personata auri sacra fames, ad alendum cleri fastum, invenit. Jus Eccl. Caputi M. art. XIII. effosso tumulto propius numeretur pectunia sepulcralis non determinata.*

CAP. V.

DE PRETIO SEPULTURÆ.

Sepulcra sive templo vicina, sive remotiora in cimiterio sint, pretio æquali redimantur. Sepulcrum pro homine quovis, ulnis duodecim redimendum est, nisi sit infans edentulus pro quo sex tantum solvantur. Pastori pro cantu funebri ulnæ sex debentur. Pretium sepulturæ & cantus funebris is, qui funus ad templum defert, in villa ecclesiastica, ad quam sepultum fuit, solvere debet die quinto hebdomadis, ubi quatuor æstatis septimanæ elapsæ sunt, idque in area villæ, ante fores primarias. Uterque tam Curator templi quam pastor, pecuniæ sibi debitæ, sed non numeratæ, appellare debet, illisque in tergiversantem, quem ibidem loci citare licet, trium marcarum actio data est. Exceptio legitima reo funus offerenti competit, modo pecuniam iis ad certum tempus obtulerit. Si de certo tempore & loco solutionis inter eos convenit, stipulationem expectant. Illi, qui funus ad templum deduxit, funeraticum ex bonis defuncti relictis, & si nulla adsint, actio funeraria in heredes competit. Utroque, tam herede quam defuncto nihil habentibus, nihil exigere potest, tumque sepulcrum cantusque

6) Sk. B. ER. M. Þat skal kaupá hálfu ódyrra, dimidio pretio redimentum est.

7) M. líkfungs eyri.

8) Add. omn. hann skal gjalda, persolvendum illi est.

9) F. Þeð, ejus.

10) B. ER. Þá er hann förði, cum exulerit.

11) Omn. taka accipiant.

12) Sk. hitze. B. hitzug. ER. hierzig. Q. ef hitt var eigi til, si nihil existeris. F. M. ef hinn átti xi til, si ille nihil habeat.

er eigi til. Ef hvargi átti fe erfingi ne hinn andadi. oc (æ) tekrat þar fe sem ecki er til. oc skal þá veita leg oc líkfaung. Nu (ö) vídr til fums enn eigi til allz þess þá skal fyrst hafa til þess at búa um lík. enn þá at kaupa líkföng. (aa) legkaup skal síðaz (bb) inna.

VI. CAP.

UM GAUNGUMANNA LÍK.

(18) **E**f (cc) gaungomadr anndaz inni at manz oc skal bóndi föra lík hans til kirkio. Ef sá madr hafði fe á ser hinn anndadi oc skal þar taka af til þurftar honom. ef hann hafði þar meira fe eda átti hann i audrom staudum. oc á bóndi þat fe at taca sá er honom veirti víst þá er hann anndadiz nema honom væri (dd) ráðin víst at lögfardögum sú er honom væri vídvært. oc gengi hann at sino ráði á brott enn eigi frænda. oc á bóndi þat (ee) eitt fe at taka á brott er sá hafði þángat haft er hann anndadiz enn eigi meira (ff) frændor eigo allt annat. (gg) Ef lík er fört úr þíngom prestz. þá er hann scylldr at fylgia því til grafar ef honom ero ádr ord gör. enda se þat innan repps. oc skal hann þá hafa líkfaungs kaup. oc sva ef honom ero eigi ádr ord gör þótt hann fari hvargi. Eigi er prestur scylldr at fylgia líki or repp ef þar er nockor graptar kirkia. (19) Enn ef hann vill

æ) Sk. tekr þar æi.

ö) Sk. B. St. Q. F. vinz.

aa) Sk. B. F. legkaupi.

18) Grág. in Tit. de beredisate Cap. VIII.

19) K. R. H. Cap. XXXV.

tusque funebri gratis conferuntor. Si bona relicta, ex parte tantum, non vero ex toto suppetant, primum demantur, quæ funeri vestiendo, necessaria sunt, post cantus funebri pretium; sepulcrum ultimo redimendum.

CAP. VI.

DE FUNERIBUS PAUPERUM.

Ambulatorem mendicum hospitio exceptum hospes efferat. Si defunctus ubi decessit, pecuniam secum habuit, ex hac tantum sumendum est, quantum funeratio respondet; residuum, illic, vel alibi depositum hospes qui morientem suscepit, acquirat, nisi tempore legitimæ migrationis domicilium illi stipulatum fuerit, quod, licet secure eo frui potuisset, suo, non vero cognatorum consilio reliquerit; tum enim bonorum quicquid defunctus secum attulerat, hospiti cedat, sed nihil ultra, hæredes reliqua omnia petant. Funus extra parochiam efferendum, pastor, si antea invitatus fuerit, sequi debet, modo mortuus, contribulis fuerit: Tumque pretium pro cantu funebri pastori competit, quin etiam, si, antea non invitatus, domi manserit. Exsequias extra tribum quæ templum cæmeterio instructum habet, faciendas pastor ire non tenetur. Si justis extra

bb) *St. F. reida expendere. Q. greida idem. M. giallda solvere.*

cc) *Q. fátakr madr pauper.*

dd) *Omn. tekinn.*

ee) *Om. Sk. eitt.*

ff) *Omn. þat se eigo frændi hinz andada er hann hafði átt í öðrum stöðum, bona alibi relicta hæredibus cedunt.*

gg) *Om. B. St. Q. M. ef lík er fört ur þingum prestz — þótt madr andiz þar.*

vill eigi fylgia líki or repp sem nú var rínt þá á fá líkfaungs kaup er yfir syngr. Ef prestur er íva farinn or þíngom sínom at hann hefir engan fengit í stad hinn þá á hann egi at hafa líkfaungs kaup þótt madr anndiz þar (hh).

VII. CAP.

UM ÚTEYARMANNA OK FERDAMANNA LÍK.

Ef madr anndaz í úteyiom. oc ero þeir menn scylldir at föra lík til kirkio er (ii) rínt var at á meginlandi ætti at föra. (kk) Búdonautar ef hann anndaz í fiskeskáalom. fá er scylldr at liá scips (ll) er bedin er ef hann á til. Ef madr varnar scips eda farar fá er böndr er. oc verdr hann útlagr um þat þrim mörkom. Ef madr anndaz á þíngvelli eda leidvelli epter at menn ero á brott farnir oc á fá madr at föra lík hans til kirkio er næstr byr þeirra manna er tva húscarla (mm) hefir oc of siálfum fer. Ef madr anndaz á þíngom eda leidom. oc scolo búdonautar hans föra lík til kirkio. eda föronautar. Ef madr anndaz á þíngvelli eptir at menn ero á brott farnir (nn) þadan. oc skal fá föra lík til kirkio er á þíngvelli byr. ef madr

hh) *Add. Sk.* * Ef madr veitir manni fyrir Guds sakir. þá skal fá taka fe eptir hann þó at hann hafi átt. *Siquis alterum in gratiam Dei alar, tunc bona ejus, siqua relinquantur illi accedunt.*

* *Conf. Grág. Tir. de bæred. Cap. XIIIX.* Þar er madr veitir manni fyri Guds sakir ok fe hann egi til kominn at föra hann fram ok anndaz ómaginn oc ryðfe svo til at ómagin átti fe eptir. oc á fá þat at taca ef hann andaz

tra tribum faciendis comes adesse renuat, pretium pro cantu funebri amittit, canenti solvendum. Pastori parochiam suam sine vicario relinquenti, pretium pro cantu funebri non debetur, si absente eo, quis ibi obeat.

CAP. VII.

DE FUNERIBUS INSULANORUM & CONTINENTE REMOTIORUM, & DE FUNERIBUS PROFICISCENTIUM.

Siquis in insulis & continente, remotioribus obierit, ab iisdem ac in continente ad templum deferendus est, contubernalibus scilicet si in tabernis piscatoriis fatis functus sit. Navim postulatus, cui est, commodare debet; qui vero rogatus commodare, vel comitari denegat, tribus marcis mulctetur. Siquis in comitio forive æstivalis loco decesserit, postquam abierint alii, & colono proximo, cui duo, præter se, domestici sunt ad templum afferatur. Mortuum in conventibus vernalibus, æstivisve, contubernales, vel socii itineris efferant. Siquis in comitio, cæteris domum profectis, obeat, colonus prædium Thingvöll inhabitans, illum cæmeterio inferat. Defuncto in tabernis nautarum iusta solvant
con-

andaz enn egi erfingiar. Siquis gratis infirmum alas, quem sustentare obligatus non est, tum, si hic moriatur, eveniatque ut bona reliquerit, illi bona à defuncto relicta hæredibus exclusis ceñant.

ii) St. male er þar búá, qui ibi habitans.

kk) Add. Sk. eða, sive.

ll) Omitt. Sk. Q. er bedinn er.

mm) Sk. á.

nn) Sk. af alþingi, ex comitiis.

C

madr andaz i farmanna búdom oc sculo búdonautar
 hans fora lík til kirkio (oo). (20) Ef siár eda vatn
 kastar líkom á land. og á landeigandi at fora til kir-
 kio. ef fe rekr á land með líki oc skal þar taca af til
 þurftar honom enom andada. Ef meira fe er. oc á
 landeigandi at hallda því til dóms. (21) Ef lík (pp)
 göngomanz finnz i haga úti. oc skal landeigandi föra
 lík hans til kirkio oc eignaz fe þat er hinn hafdi á
 fer. (qq) ef hinn átti meira fe inn andadi. oc eigo
 frændor hans þat. (22) Ef lík finnz i landi manz eda
 i úrthysum. oc á landeigandi at föra lík þat til kirkio.
 oc vardveita fe ef hinn hafdi á fer til handa frænd-
 om. Ef lík finnz á fiöllum þeim er vatnföll deila
 merki (rr). oc skal fá madr föra lík til kirkio er næstr
 byr vatnom þeim i heradi er uppspretta næst líki á
 fialli. enda hafi tva húscarla oc of siálfom fer. þángat
 skal lík föra til herads sem þau vötn falla. Ef lík
 finnz i afrettom eda almenningom. oc á fá lík þat at
 föra til kirkio (ss) er næstr byr þeirra manna er á tva
 húscarla (tt) eda fleiri oc of siálfum fer. Ef madr
 förir lík það eigi til kirkio er hann er scylldr til at
 lögom. oc verdr hann útlagr um þat þrim mörkom.
 fá á föc er vill. stefna skal heiman oc qvedia fim heim-
 ilisbúa á þingi þess er sottr er. Ef madr er sottr
 um þat at hann förði eigi lík til kirkio. (uu) oc verfk
 hann því máli ef hann getr þann qvid at hann hugdo
 at fá madr átti eigi at kirkio lægt. oc fellr nidr útlegd-
 in. Enn dómr á at döma á hendor honom at hafa til-
 fört

- oo) *Add. Sk.* Ef madr andaz á förnum vegi ok íkulu för-
 nautar hanz fara lík til kirkio. *Siquis in itinere obeat,*
comites illum ad templum ferant.

20) Grág. *Tít. Landabrigd. B. Cap. LXX.*

21) - - *Tít. de beredit. Cap. VIII.*

22) *ibidem.*

contubernales. Ejecta mari vel fluminibus funera dominus fundi cæmeterio inferri curet; si bona cum iis ejiciantur, iis tantum abstrahatur, quantum pro exsequiis expendi opus est, quod superest dominus fundi custodiat, donec sententia judicis super eo haberi potest. Funus ambulatoris mendici in pratis inventum, dominus prædii ad templum ferat, Et bona apud defunctum inventa retineat, siquid alibi reliquerit, hæredibus cedit. Funus in pascuis aut casis à prædio remotioribus, inventum, à domino fundi, ad templum deferendum est, Et pecunia, quam mortuus secum habuit hæredibus reservanda. Si funus in montibus ubi defluxus aquarum territoria dividit, inveniatur, illud ad templum ferat is, qui in territorio proximus accolit flumina, quæ proxime à funere in monte jacente scaturiunt, si præter se duos habet domesticos; funusque in illud territorium deferendum est, ad quod flumina ista defluunt. Funus in tesquis vel locis communibus inventum, colonus proximus duos pluresque præter se ipsum domesticos habens ad templum ferre debet. Siquis funus lege sibi demandatum ad templum ferre reglexerit, tribus marci mulctetur, actio illa popularis est, reus autem domi citetur, vicinique quinque ut veridici in forum rei competens convocandi sunt. Accusato sepulturæ funeris neglectæ, exceptio competit, si veridicis confirmet se putasse mortuum sacris interdictum fuisse, quo facto mulcta quidem cessat, à judicibus tamen obligandus est,

C 2

ut

pp) Q. M. fátaks mannz, pauperi.

qq) Sr. frændur eignaz þat er um fram er, quod superest, cedit heredibus.

rr) Add. Q. til herada, inter territoria.

ss) Omit. Q. er næstr byr.

tt) Omit. M. edla fleiri oc of siálfum ser.

uu) Sk. of verft.

fört á fiórtán náttum inum nærstum (vv) eptir (23) vapnatak. Ef madr forir lík þat til kirkio er eigi á kirkio lægt (xx) oc ver þat fiörbaugsgard nema hann getti þann qvid at hann hugdi at fá madr ætti kirkio lægt. oc scal hann frá hafa fört á fiórtán náttom enom næstom (yy) epter þínglausnir. oc (zz) böta laustin kirkio tólf aurom. (aaa) Fiögör ero þau lík er egi scal at kirkio grafa. þat er eitt er madr andaz óscídr. annat er scógarmanz lík (bbb) þess er óöll er oc óferiandi. (ccc) þat lík scal egi at kirkio grafa nema bi-scop fá lofi er yfir þeim fiordungi er (ddd). Enn er þridia lík er þat er eigi á at kirkio at grafa ef madr vinnr á ser verk þau er honom verda at bana sva at hann villdi unnit hafa (eee). nema hann fái idran sidan oc gáangi hann til scriptar vid prest oc scal þá grafa lík hanz at kirkio. oc þótt egi nái hann prestz fundi. oc segi hann ulærdum mönnum til at hann idraz. (fff) oc sva þótt hann megi egi mæla oc giöri hann þær iartegnir at hann finni at hann idraz i hugnum þótt hann comi egi túngunne til. oc scal þó grafa at kirkio

vv) *Omitt. M.* eptir vopnatak.

xx) *Omitt. M.* oc ver þat fiörbaugsgard — at fá madr ætti kirkiolægt.

yy) *Omitt. M.* epter þínglausnir.

zz) *M.* gera.

aaa) *Sk.* þrenn, tria. *B. M. F.* þriu, idem.

-
- 23) *Vopnatac sumtio armorum v. actus arma capiendi, significavis tempore Reip. Islandica, discessum convenarum á foro resti Vita Ratnkelis Freysgodæ Cap. IX. Þat er Vopnatak er alþyda rídr af þíngi. 3: Sumtus armorum est, quando convene á foro domum revertuntur. Ratio hujus significationis petenda est á recepto veteribus ceteroquin semper armatis more, celebrandi tales conventus absque armis, pacis publicæ causa. Conf. nos. ad Arnosens Islandike Rettergang p. 584. & seqq.*

ut intra noctes quatuordecim post conventum solutum, funus ad templum deportet. Siquis honestā sepultura interdīctum ad templum deportet, relegationi obnoxius erit, nisi veridicis adhibitis confirmet, se putasse mortuum jure sepulturæ honestæ gavissimum fuisse, quo casu intra quatuordecim noctes post conventum solutum, funus cæmeterio eximat, temploque profanationis poenam aunciis duodecim expendat. Quatuor funera sepultura honesta careant. Primum est hominis qui sine baptismo moritur. Secundum aqua & igne interdīcti, cui alimenta & vestituram per mare præstare nefas est, hocce funus sine consensu episcopi, qui quadranti isti præest, in cæmeterio sepelire non licet. Tertium est quod ad templum humari prohibetur, funus nempe hominis, manus sibi violentas inferentis, ideo ut mortem sibi accire voluerit, nisi postea poenitentiam facti egerit, & coram pastore confessus fuerit, tum in cæmeterio sepeliendus est, etiam si pastorem adire nequiens laicis indicaverit se poenituisse, quinimo si sermonis usu præcluso poenitentiae animo conceptæ signa ediderit, quamvis linguam movere non potuerit, ad templum humari de-

C 3

bet.

- bbb) Omitt. *M. F.* Þess er döll er oc óferiandi — sá lofi er yfir þeim fiórdungi er.
- ecc) *Sk. Sr.* ekki lík, nullum funus. Omitt. *Q.* Þat lík skal eigi at — sá lofi er yfir þeim fiórdungi er.
- add) *Add. Sk.* Enn ef biskup lofar, ok skal þá til kirkio fara: Si episcopus concedat, ad templum deferendum est. *B.* Þá er rett at grafa at kirkio enn æi ella, tunc illud ad templum sepelire licet, cateroquin minime.
- eecc) *Add. F.* ok dögi hann af, & inde moritur.
- fff) *F.* Ok þóat hann bendi at eins á nockra leid ef hann má eigi mæla, sva at þeir meigi skilia at hann idraz ok skal hann grafa æt. *Qvin* imo si usu lingvæ destitutus modum aliquem indicet unde presentes eum poenituisse concludere possunt. Omitt. *Sr.* ok sva þótt hann megi eigi mæla — túnguoni til. Omitt. *M.* oc sva — biskup hannar.

kirkio líkit. (ggg) Þat lík skal egi at kirkio grafa et fiórda et biscop bannar (hhh). Þat lík er egi á at kirkio lægt. skal þar grafa (iii) er firr se tungardi manz (kkk) enn i örscotzhelgi oc þar er hvartki se ákr ne eng oc egi falli vörn af til bólstada. oc syngia egi líksöng yfir.

VIII. CAP.

KIRKNA ÞÁTTUR oc hverfu föra skal.

(24) **K**irkia hver skal standa i sama stad sem vígd er ef má fyrer skridum eda vatnagangi (a) eda elldzgänge eda ofvidri. eda heröd eyde (b) at or afdölom eda útströndum. (*) þar er rett at föra kirkio er þeir arburþer verda. þat er rett at föra kirkio er biscop losar. (c) ef kirkia er upptekin mánadi fyri vetr eda lestiz hun sva at hun er ónyt oc scolo lík eda bein förd á brott þadan fyrer vetrnætor enat næstu. Til þeirrar kirkio skal bein föra er biscop losar gröpt at. þar er madr vill bein (d) föra. oc skal landeigandi qveda búa níu. oc húscarla þeirra sva sem til scipdráttar at föra bein. þeir sculo hafa med ser pála eda rekor. (e) hann skal siálfr fá húdir til at bera bein i
oc

ggg) *Omitt. Sk. B. M.* Þat lík skal egi at kirkio — er biscop bannar.

hhh) *Add. Sr. F.* Enn hann skal hafa sagt til þess ádr sva at menn viti. *Ille vero interdictum manifestasse debet, ut cuilibet innotescat.*

iii) *Q* at eigi se nær, *propius septum. Sk. fyrr, propius.*

kkk) *Sr.* enn aurdrag, *quam iactus sagitta.*

24) *C. 36. Dist. de Consecrat. nostrum tamen Jus, plures casus enumerat.*

bet. Quartum, cui episcopus interdicat, d cæmeterio arceatur. Funus sepulturâ inhonestâ afficiendum, in loco d septô areæ remotiori, quam qui sagittâ indè jactâ tangi queat, sepeliatur, ubi nec ager est, nec pratum, nec inde aqua ad villam fluit, cantuque funebri careat.

CAP. VIII.

SECTIO DE ECCLESIIS

Et de translatione ecclesiarum.

Ecclēsia quælibet, ubi consecrata est, permaneat, si liceat per ruinas ē montibus delapsas, siue inundationes, siue incendia, siue procellas, siue periculum quod territoriis intra convalles remotiores, vel ad litora in mare excurrentia sitis, desolationem minuitur; ubi tale quid acciderit, ecclesiam transferre licet. Ecclesia, episcopo veniam dante recte transfertur. Si ecclesia, ad transferendum, ante hyemen mense uno destruat, vel inhabilis damno, quod contraxit, reddatur, tum funera vel ossa ante initium hyemis proximæ auferenda sunt. Ad ecclesiam ossa transferantur, cui cæmeterium episcopus concedit. Ubi ossa transferenda sunt, dominus fundi, vicinos novem eorumque domesticos hunc in finem, juxta legem de navibus subducendis arcescat. Hi palas et ligones secum habeant, ille coria quibus ossa ferantur

C 4

tur

- a) Omitt. Sk. St. Q. F. eda elldz gángi.
- b) Omitt. F. at.
- *) Omitt. Sk. B. Q. Þar er rett at föra kirkio — atburdir verda.
- c) Omitt. St. Ef kirkia er upptekinn mánadi fyrir vetr — rett er hvíntz er vill at gera eina gröf at beinom eda fleiri.
- d) M. upptaka.
- e) Sk. bóndi hláfr skal gefa, colonus ipse commodet.

oc eyki at (f) draga. Þá búa skal qvedia er næstir búa þeim stadi er bein skal uppgrafa oc hafa qvart siau nóttum firr (g) eda meiri meli. Þeir sculo koma til i midian morgin. Bóandi á at fara oc húscarlar hans allir þeir er (h) heilendi hafa til. nema smalamadr (i). Þeir sculo hefja gröpt upp (*) utarlega i kirkiogarði. oc leita sva beina sem þeir mundo fiár ef þar væri von (k) i iördo. prestur er scylldr at fara til (l) at vígia vatn oc syngia yfir beinom sá er (m) böndr er til (n) rett er hvartz er vill at gera eina gröf at beinom edr fleiri. Þau audöfe öll er þeirre kirkio hafa fylgt er upp er tecin (25) oc hun sialf hvart sem þat er i löndom edr (o) lausum aurom edr i kirkio bunadi. Þat skal fara til þeirrar kirkio (p) er bein voro tilford (q). Ef landeigandi lætr eigi fara at föra bein (r) til kirkio sva sem mælt er. edr fara menn eigi til þeir sem qvaddir ero oc verdr hvarr þeirra sekr þrim mörkom. oc á landeigandi sök vid þá er qvaddir ero. enn sá vid hann er vill. stefna skal löcom þeim heimann oc qvedia (s) heimilisbua fimm á þingi þess (t) er söttur er. enda skal dómr döma á hönd þeim beina förflo oc hafa fört bein til kirkio siórtan nóttom epter vopnatac.

CAP.

f) *Sk. B. ER. F. fara, ferre.*

g) *Omiss. F. eda meyra meli. Add. Sk. B. ER. F. enn til skol koma, ante quam adesse debent. Q. eda leingra meli.*

h) *Q. M. heilfu.*

i) *Add. F. ok taka til i midian morgin, medioque mane incipiant.*

*) *Sk. úrarla.*

k) *ER. gardinum, in sepulchro.*

25) *C. 38 Dist. I. de Consecr. ligna ecclesia dedicata non debent ad aliud opus iungi nisi ad aliam ecclesiam.*

tur jumenta^{que} ad trahendum ea, conferat. Coloni loco unde ossa eruenda sunt, proximi convocentur, septem ante noctes, vel ultra admonendi, medio mane compareant. Admonitus quisque colonus cum singulis suis domesticis, qui sanitatem gaudent, adesse debet, opilione excepto. Exterius in cæmeterio ossa effodere incipiant, eaque tam diligenter investigent, ac thesaurum, si depositus ibi crederetur. Pastor aquam consecratam & cantum funebrem præstatum invitatus ire debet; perinde autem est, utrum uno, an pluribus sepulchris ossa humentur. Omnia ecclesiæ destructæ bona sive mobilibus, sive immobilibus, sive ornamentis consistant, ipsaque ecclesia ad alteram, ad quam ossa translata sunt, transeant. Si dominus fundi ossa transferenda non curet, ut hic constitutum est, vel si ad id vocati non pareant, à singulis trium marcarum poenam exigat, ille vero actione populari conveniatur. Rei domi injus citentur, & vicini quinque ut veridici in foro rei competenti convocentur. Judex vero ossium translationem intra noctes quatuordecim, à conventu exactio, peragendam illis injungat.

C 5

CAP.

- l) Q. med vîgdu vatni, cum aquâ piaculari.
- m) Sk. B. M. heiddr.
- n) Add. Sk. Q. til þeirrar kirkio skal þein fara er biskup losar gröpt at. 3: ad istud templum, funus ferendum est, cui episcopus cæmeterium concessit.
- o) B. lausa fe. Add. St. i klædum, vestibus.
- p) St. er biskup vill eda þein. cæt. ubi episcopus concedit, vel ad quam ossa. cæt.
- q) Omitt. St. Ef laundeigandi — xiv nóttom eptir vapnatæ.
- r) Omitt. B. Q. til kirkio.
- s) iidem húa.
- t) Omitt. Sk. B. St. Q. M. Þess er sótr er. — xiv nóttom eptir vapnatæ.

IX. CAP.

HVERSU KIRKIO SCAL UPPBYGGIA EF
BRENNR.

(26) **E**f kirkia brennr upp. oc leftriz hun fva. at (a) adra þarf at gera. (27) oc skal þar kirkio gera sem biscop vill. oc fva micla sem hann vill (b) oc þar kalla kirkio sem hann vill. (c) Landeigande er scylldr at láta kirkio gera á bö finum (d) hvergi er fyrr let gera. hann skal (e) uppgera smíd fva at gör fe á tólf mánodum enom næstom þadan i frá er kirkia leftriz fva at tider megi i veita (f) ef hann of faurlar. (28) Landeigandi á at leggja fe til kirkio fva at biscop vili vigia fyri þeim focom. Þá skal biscop til fara oc vigia kirkio þá. (29) Bóandi er scylldr (g) fá er þar byr at hallda kirkio dag þann at (h) samlengd hverre um finn á tólf mánadum oc hiú hans oc geftr er þar ero um nóttina ádr oc þeir menn er tíund fva leggja fva (i) þángat. at biscop vill (k) at þeir halldi þar kirkio dag. (l) Þá skal hverr madr hallda kirkiodag er biscop

a) Omitt. Sk. adra.

26) C. 29. Dist. I. de Consecrat.

27) C. 4. Dist. I. de Consecr. non sine præcepto sedis apostolicæ ecclesias novas dedicare fas erat, hic autem ob nimiam locorum distantiam episcopi erat bujus curam gerere, ut & jurium ecclesiæ ceterorum. Confr. C. 2. Caus. X. Qv. I.

28) C. 9. Dist. I. de Consecrat. Nemo ecclesiam ædificet antequam episcopus civitatis veniat — & ante præfuiat — quæ sufficiant, & ostensu donazione, sic domum ædificet, & postquam consecrata fuerit aqua sancta ejus ecclesiæ atrium conspergat.

29) C. 16. Dist. I. ibid.

CAP. IX.

DE ECCLESIA EXSTSUENDA, SI INCENDIO DELEATUR.

Ecclēsia igne consumpta, vel ita lacerata, ut novæ exstruendæ opus sit, nova ubi episcopus vult ædificanda est, tam magna quam ipse præscribit, & ubi jubet consecranda. Dominus fundi ecclesiam exstruere debet, in suo pradio ubicunque antea ædificata fuit. Opus tam mature aggredi debet, ut templum, vertente post damnum contractum anno absolutum sit, si impeditus non fuerit. Dominus fundi ecclesiam tam amplis ditare bonis debet, ut episcopus eam ideo consecrare velit, tum vero episcopus ecclesiam istam consecratum eat. Villæ ecclesiasticæ habitator Diem dedicationis templi celebret eodem singulis duodecim mensibus currente termino, cum domesticis, & hospitibus nocte præcedente ibi pernoctantibus, illucque decimantibus, ubi episcopo placuerit eos ibi dedicationis diem celebrare. Quando episcopus diem dedicationis templi celebrari jubet, eum

- b) Omitt. Sk. oc þar kalla kirkio sem hann vill.
- c) Omitt. Sk. landeigandi er scylldr — ef hann offaurlar.
- d) B. Q. M. F. hvern sem fyrr let gera.
- e) Sk. hestia, inchoare. B. hafa idem.
- f) Omitt. Sk. M. ef hann offaurlar. B. ef hann orkar, si valeat. Q. ef hann má, si possit. 181. ef hann eigi forfallar, si nullum ei obstat impedimentum.
- g) Omitt. Sr. fá er þar byr.
- h) Sk. B. Sr. ER. Q. M. jafnlengd. F. iamlengd.
- i) Sr. þenog.
- k) Omitt. Sk. at þeir halldi þar kirkiodag.
- l) Omitt. Sk. þá skal hverr madr — vill hallda láta. Omitt. Sr. M. þá skal hverr madr — heimansförl til þess.

scop vill hallda láta (m) oc hallda sva at helgi sem Páskadag. enn jamt fer hann sem Messodagar adrir. (n) Ef menn fara stefnoför þangat i tún er menn hallda kirkiodag á þeim degi. oc vilia stefna bónda edr hiúum hans. edr gestum oc eigo þeir menn facir vid hina er fyrir ero. oc er rett at þeir stefni hinom. er fyrir ero at móti ef þeir vilia sva sem rúm heilact se (*) hvar þess er þeir gera egi heimanför til þess. Þangat scal hverr madr leggja (o) tíund sina hálfu til þeirrar kirkio sem biscop (p) qvedr at. oc scal biscop scipta herade til þess af (q) hveriunge bö til hverrar kirkio. Hvarr scal giallda tíund (r) hvergi sem á landi byr (s). Sá er tíund scal (t) leyfa af hendi hann fal giallda þar i túni fyrri kalldurum á kirkiobönom enn fimta dag viko er þriar vicor ero af sumre. hann scal giallda þat se i vadmálum oc vararfelldum i gulli oc i brendu silfri. hann scal giallda (u) hálfann þann lut ef hann vill (v) er hann gelldr þangat. þat er fiórduingr allrar tíundar. (x) kirkio i vaxi edr i vidi edr i tioro ef hann vill. (y) oc kost á hann at giallda i vadmálum ef hann vill þat helldr. Ef eigi kemr fe þat fram sva sem mælt er. oc er þeim manni rett er kirkio

m) Sk. sva scal hallda kirkiodag, *dies dedicationis templi ira celebratur.*

n) *Omiss. F.* ef menn fara stefnoför — heimanför til þess.

*) Sk. 187. hvörgi er þeir giöra heimanför, *uodo citarum domo abeant.*

o) Sk. lögtíund.

p) Q. vill, *vult.*

q) Sr. hverum.

r) R. hver.

s) *Add. Sk.* Ok skal þat halldaz medan hinn sami biskup rædr fyrir nema kirkjur seor vanholldnari at nockru. þá á enn biskup frá at taka ef hann vill. ok skipta annann veg. rett er ok at þar se kirkia gior er æi var ádr. ef biskup losar. ok at hann leggi til þeirrar kirkio tíund at

eum omnes celebrare debent, instar Paschatos, ejus autem prophanatio, æquali, ac cujusvis diei festi, mulctâ, expianda erit. Si qui illuc in aream citatum veniant diē quō dedicatio templi celebratur, Et patremfamilias, domesticosve, vel hospites in jus vocare velint, hi, qui domi sunt, illos ut celebrationis turbatæ reos citatione contraria, si velint, in jus provocare possunt, tanquam dies profestus esset, siquidem citatum domo non discedunt. Unusquisque dimidium decimarum suarum istī ecclesiæ expendat, cui episcopus hoc privilegium concedit; eumque in finem episcopus territoria Et singulorum prædiorum decimas, ecclesiis singulis dividat. Quisque cujusvis prædii habitator decimas solvere tenetur. Decimas traditurus, eas solvat in area ante fores primarias villæ ecclesiasticæ, die quinto hebdomadis, ubi tres septimanæ æstatis præterlapsæ sunt; hæque decimæ solvendæ sunt pannis, togisque promercialibus, auro, argentove defecato; dimidiam partem ecclesiæ persolvendam, quartam nempe decimarum cera, lignisve, vel pice, si quis velit, expendere potest, quin Et pannis offerre illi permissum est, si magis velit. Si hoc debitum, ut constitutum est, non præstetur, illi, qui eccle-

af þeim bæ þó at hun liggi til annarrar kirkiu ádr. Quid ratum esse debet dum idem episcopus officio fungitur, nisi ecclesiæ aliquā ex parte, damno affecta sint, tunc episcopus, auferat, aliterque disponat. licitum est si, episcopus consensiat, ecclesiam fundare ubi antea non fuit, istique ecclesiæ decimas addicare, quæ antea alteri offerebantur. M Þat íkal hallðaz um tíund sem bískup qvedr at medan hann er at stóli. Episcopi sede episcopali insidentis de decimis statutum, ratum esto.

- e) Sk. B. St. innu, reddere.
- u) Q. allann, omnem.
- v) Omitt. Sk. er hann gelldr þángat.
- æ) Sk. hanns.
- y) Omitt. St. oc kost — adra tíund.

kirkio vardveitar at nefna (z) vatta at ef fe þat kemr
egi fram. oc stefna þar um i túni (aa) fyri kalldyrum
at sín um tíundar halld oc telia hinn sekian um (bb) sex
mörkom oc giallda tvennum giöldum þann lut tíund-
ar sem ógolldin er sva sem búar virða. hönum er rett
at stefna sinni stefno um hvern fiórdunginn. enda er
rett at stefna einni stefno um báda fiórdungana af því
at einn er adili at báðum (cc) oc heimta sem adra
tíund.

X. CAP.

UM KIRKIU FE.

Þar er madr leggr fe til kirkio hvart sem þat er i
londum edr lausum aurum (a) i búfe edr tíundum.
af þeim bólstöðum er heradzmen scolo (b) þángat
inna. oc scal sá madr er kirkio vardveiter láta gera
þann máldaga á scrá allan hvat hann hefir fiárr gefit
þángat edr adrir heradsmenn til þeirrar kirkio. Þann
máldaga er honom rett at lyfa at lögbergi (c) edr i
lögretto edr á varþingi því er hann heyir. hvat fiárr
liggr til þeirrar kirkio. hann scal láta ráða scrá oc
lyfa þann máldaga heima at kirkio um sinn á tólf
mánadum hverium. (d) þá er menn hafa þángat tíða-
sócn flester. (30) Ef madr tekr þat fe er til kirkio
er lagt edr gelldr á brott edr gefr edr selr (e) faulom
öðrom mönnum. oc ver þat fiörbaugsgard þeim er
selr

z) *Add. Sk. fer, sibi.*

aa) *Add. Sk. heima, domi. Omiss. Sk. B. fyri kalldyrum.*
Idem omiss. um tíundar halld.

30) *C. I. Caus. XII. Qv. II. confr. C. 21, ibid. homicidis,*
& parricidis eos æquiparat.

ecclesiam custodit, testes debiti nondum soluti, appellare, & debitorem in area prædii sui ipsius ob decimarum detentionem sex marcis expiandam citare licet, & ad partem nondum solutam, juxta colonorum æstimationem duplo præstandam postulare. Singulas partes, singulis citationibus, sed etiam utramque una, quoniam utriusque, actor idem est, petere & ut cæteras decimas exigere licet.

CAP. X.

DE BONIS ECCLESIASTICIS.

Siquis donaria ecclesiæ offert, sive mobilibus, sive immobilibus, sive pecudibus, sive decimis consistant, quas à prædiis incolæ territorii mox persolvant, ecclesiæ istius curator inventarium bonorum à se aliisque territorii incolis donatorum conficiendum curet. Hoc ad rumpem juris dicundi, synedriumve, vel conventum vernalem cui interest, bonorum ecclesiæ addictorum inventarium notum facere illi licitum est. Hoc inventarium literis consignandum, & quot annis coram cætu ejus ecclesiæ quam maxime frequenti perlegendum curet. Siquis ecclesiæ oblata auferat, expendat, donet, divendatve aliis,
utri-

- bb) Q. þrim mörkum, tribus marcis.
- cc) Omitt. Q. oc heimta sem adra túnd.
- a) Omitt. B. í búfe.
- b) Sk. F. þángat, illud.
- c) Omitt. Q. eda í lögretto.
- d) Q. fyri þíngfólki, coram contribulis. Omitt. Q. þá er menn hafa þángat — fléttir.
- e) Omitt. Sr. faulom.

felr oc fva hinom er kauper (f) vísvitande. oc á fá söc þá er kirkio vardveiter ef hann vill sóttr hafa (g) enn fá er vill ef hann vill egi sökia. Enn ef fá madr lógar fe frá kirkio er hana vardveitir (h) edr fá er til hefir gefit, oc ver þeim slíct fiörbaugsgard sem ödrum mönnum at frátaci oc á söc vid þá hverr er vill. Þat er stefnosöc (i) oc scal qvedia til níu heimilishúða á þingi þess er sóttr er. Nu ef qvidr berr á (k) þá á at döma hann fiörbaugs mann enn gripinn aptr til kirkio (l) ef ólógar er. (31) Enn ef lógar er grip þá scal döma iammarga aura aptr til kirkio sem búar virda at þat var vert er á brot var tekit. Þeim þeirra scal stefna til giallda um kirkio fe er frá selldi edr keypti er manni þikir (m) fevænligri (n) enn fiörbaugsgard ver hvaromrveggia.

XI. CAP.

UM ÁBYRGD Á KIRKIU OK KLUCKUM.

Bóndi fá er á kirkio bólstad byr á at bera elld til kirkio eda ringia klucko (a) edr fá er hann (b) kreft. Presti er rett at bera elld til kirkio oc kveyqva kerti edr hríngia klocko oc þeim mönnum sem hann kreft til. Ef kirkio verdr (c) grand nockot af elldi. af med-

f) *Q. visvitandi, sciens.*

g) *Add. St.* eda fá er til hefir gefit, *vel qui obtulit.* *Omiss.* B. enn fá er vill, ef hann vill egi sökia.

h) *Omiss. Sk. & Q.* eda fá er til hefir gefit.

i) *Add. Sk. B.* ok íkal stefna heimann, ok láta varda fiörbaugsgard. *Reus domi cietur, illique relegario inter-*
randa est.

31) C. 2. *Caus. XII, Q. 2.*

utrique tam venditori, quam emptori malæ fidei relegationis poena irrogetur. Actio illa ecclesiæ curatori, si velit, si vero nolit, populo competit. Si curator templi, vel donator, ecclesiæ dotem distrahat, ut cæteri relegatione sacrilegium expiant. Actio illa popularis est, atque causa agenda, novemque vicini in forum rei competens ut veridici convocandi sunt, Testimoniis convictus sacrilegii, relegendus judicetur, resque si alienata non sit, ecclesiæ restituatur, alienata vero tanto pretio refarcienda, quanti ablatam coloni æstimant. Ille siue emptor, venditorve fuerit, qui solvendo magis idoneus habetur, actione repetundarum conveniatur, uterque autem relegationi obnoxius est.

CAP. XI.

DE ECCLESIARUM ET CAMPANORUM
CUSTODIA.

Colonus qui villam ecclesiasticam inhabitat, vel qui ab eo rogatur ignem templo afferat, campanasque pulset. Pastori etiam licitum est ignem templo inferre, candelas accendere, Et campanas pulsare, itemque illis quibus (hoc negotium) injungit. Si templum igne damnum

con-

- k) Add. Sk. B. hann er fe tók frá kirkiunni. Ille, qui res ecclesiæ abstulit.
- l) Sk. B. hann er á brott var tekinn, quæ ablata erat.
- m) Sk. synilegra, consultius.
- n) M. omitt. enn fiörbaugsgarð ver hvarutveggja.
- o) Add. B. ok kveikja kerti, accendereque candelas.
- a) B. St. hidr, rogat.
- e) Sk. B. St. Q. geigr, metus. Sensus ergo foret; si periculum ab igne, templo metuendum sit.

D

medför þeirra manna sem nu ero talder til. edr lestit klucka (d) oc hallda þeir egi ábyrgd (e) hvarvetna þar er þeir gera þann qvid at þeir före sva med sem þá er þeir ætti sialfir oc villdi vel med fara. Ef madr leypr til (f) óbedit at bera elld til kirkio edr hríngia klucko (g) edr kveyqva kerti (h) oc á sá þá at ábyrgiaz er óbedinn tóć til.

XII. CAP.

UM PRESTS FÆDING OK KIRKIU-BÓT.

Sá madr er (a) á kirkio bö byr er scylldr at föda prest ij. missari ef hann á þar lögheimili oc syngur hann þar hvern dag löghelgan naudsynialauft. Ef prestur syngur þar sialdnarr. oc er bóndi sá er á kirkio bö byr scylldr at (b) ala prest at (c) dagverdi þá er hann syngur messu þar um daginn oc mann edr rosf ef hönom fylger. ef fleiri búa á einom kirkio bö enn einn bóndi. oc skal at þeim lut hvarr þeirra ala prest sem þeir hafa af landi (d) hvarrt sem þeir ero landeigandi edr (e) egi. útlagr er sá (f) er syniar. Ef leiglendingur byr á kirkio bö. oc (g) renar kirkia sva at

d) Sk. ok skal æi halla á þá ábyrgdinni, *ad damnum resarciendum non sunt obligati.*

e) Omitt. Sk. St. hvarvetna þar. Omitt. St. ef þeir geta þann qvid.

f) Sk. óbedit, *sine mandato.*

g) Omitt. Sk. Q. M. eda qvevqva kerti.

h) Sk. B. St. ok ábyrgiz sá þá kirkio ok kluckur. er med elld fer ok kluckum hríngir. *Ecclesiam, campanasque indemnes praestet, qui ignem fert, & campanas pulsas.*

n) Sk. á kirkio landi.

b) Q. ER. tæda.

contrahat, hominum prædictorum negligentia, campanave vitietur, illis rearsarcitio damni non incumbit, si veridicos adhibeant asseverantes se non minorem diligentiam rebus istis, quam suis, quibus ut boni patres-familis uti voluissent. Siquis non rogatus inconsulto ignem templo inferat, campanas pulset, candelasve accendat, ille damnum inde eveniens rearsarciet.

CAP. XII.

DE SUSTENTATIONE PASTORIS ET ECCLESIE REPARATIONE.

Qui villam ecclesiasticam inhabitat, per bina semestria pastorem domicilio illic legitimo fruentem, & die quovis festo, si legitime impeditus non sit, sacra peragentem, alere debet. Si pastor rarius officio ibi fungatur, colonus villæ ecclesiasticæ sacerdoti prandium, die quâ sacra ibi administrat, præbere, ejusque comitem vel equum, si adsint, alere debet. Si plures eandem villam ecclesiasticam inhabitent, singuli pro rata fundi quam tenent, alimenta pastori suppeditent, siue domini fundi sint, siue non; denegans mulsetur. Si quis villam conduxerit ecclesiasticam, & templum ita vilescat,

D 2

leseat,

- e) F. dagverdi ok náttverdi þá er hann syngir þar um dagin, prandium & canam, cum per diem sacra ibi peragit. Sk. at náttverdi þá er hann syngir fyrr. enn at dagverdi þá er hann syngir lídar, canam sacra matutina, prandium vero diurna peragenti, præbeat. B. Q. St. M. ok náttverdi, & canam.
- d) Sk. B. St. niúit til, pro ut quisque magnum é fundo habet.
- e) Sk. leiglendingr, conductor.
- f) Add. Sk. M. þrim mörkum, tribus marcis.
- g) B. St. M. rörnar.

at eigi má tíder i veita i hvorio vedri. oc skal hann göra ord landeiganda at koma til at böta kirkio. landeigandi á sva til at (h) fara at fe gert (i) á halfum mánadi enom næsta þadan frá er honom voro ord ger sva at veita megi tíder i. ella er hann secr þrim mörk-om (k). Ef leiglendingr nár egi fundi landeiganda. er hann farinn af landi. edr or fiórdungi. oc er hann þá scylldr at gera at kirkio. oc heimta til kostnad af landeigandi. Enn ef quidr ber þat. at (l) þó mætti veita tíðir i kirkio (m) oc er egi landeigandi scylldr at giallda honom þá fe fyrir (n) verk. (o) Guds þauk skal hann þá (*) fyrir hafa. Ef yngri menn eigo kirkio bólstad enn (p) sextán vetra gamlir kallar. edr konor yngri enn tvítogar. oc á sá madr at hallda kirkio upp at öllu er lögrádandi er fiár enna úngu manna. Hann skal taka jammarga aura af fe enna úngo manna sem búar virða at hann hefir lagit til kirkio þurpta. (q) Nu á annarr madr land enn annarr kirkio. oc lógar sá fe frá kirkio er land á. þá á fóc vid hann sá er kirkio á. enn ef sá lógar frá er kirkio á. oc á þá landeigandi fóc vid hann. enn sá er vill ef þeir vilia eigi fociáz. Nu á madr fleiri kirkior enn eina. oc skal hann scipta búningi oc fe med þeim sva sem hann vill ef bífup lofar. enda á madr at kaupa tíðir af kirkiofe ef haun hefir eigi annat til. enda lofi bífup. sá madr er kirkio á skal til fá vaxliós oc eigi forri meffor enn tíu milli alþínga tveggja. hann skal beida þann prest er þar er næst at hann syngi lög-

h) B. koma, *venire*.

i) *Add. Sk.* kirkjunni, *templi*.

k) *Add. Sk. B.* St. ef æi er sva gert, *si non ita fiat*.

l) B. St. þó mundi veita meiga.

m) *Add. Sk. B.* at æi væri at giört, *quavis reparatum non fuerit*.

n) *Omiss. Sk.* verk.

lescat, ut tempestate qualibet sacra ibi peragi non possint, ille locatorem ad templum reparandum arcescat. Dominus fundi tam mature ecclesiam refectum eat, ut intra dimidium mensem, post nuntium illi missum, reparatio absoluta sit, ut quovis aëre sacra celebrari ibi possint, alias tribus marcis mulctandus est. Si condactor dominum fundi adire nequeat, vel quia patria vel quadrante cessit, ipse templum reficere debet, impensasque a domino fundi petere. Si vero testes asserant, ante reparationem factam sacra in templo peragi licuisse, dominus fundi a solutione impensarum liberatur, tumque gratiam divinam pro opere suo reportet. Si masculi, sedecim hiemibus, fæminæve viginti hiemibus minores condomini villæ ecclesiasticæ sint, tum curator bonorum ad minores pertinentium ecclesiæ conservandæ curam gerat, æqualemque impensis templo necessariis pecuniam, secundum æstimationem colonorum de bonis minorum demat. Si fundus domino alterius, quam ecclesiæ, subiectus sit, Et ille bona ecclesiæ abstulerit, qui dominus est fundi, tunc domino templi in illum actio competit. Si vera dominus templi bona ecclesiæ alienet, tum dominus fundi actor est; si vero alteruter, cujus interest, actione supersedeat, tum actio evadit popularis. Siquis plures quam unam ecclesiam possideat, illis apparatus, bonaque dividat pro lubitu, si episcopus consentiat. Cæterum sacra, bonis ecclesiæ redimere debet, si ipse nihil habeat, idque episcopus permittat. Ecclesiæ dominus cereos missasque non pauciores quam decem inter comitia singula (5: anno vertente) acquirat. Pastorem proximum roget sacra peragere

D 3

festis

o) Add. Sk. fyrir verk sitt, pro operibus suis.

*) Omitt. F. Guds þauk — fyrir hafa.

p) Sr. tólf vœtra, duodecennis (in margine XVI.)

q) Omitt. omn. Nu á annar madr land — eda vill hann at þeir eigniz kirkio.

lög tíðer. oc er hann útlagr þrim mörkom ef hann görir eigi sva. Sá madr er kirkio á scal gera at kirkio sva at i öllom veþrom se tíðer igerande. oc á hann at grafa torf i landi hans þar er hvartki se akr ne eng. sá madr scal ala prest er á landi byr oc mann einn med honom edr heft. sá madr á oc at sá þriar messor mille alþinga tveggia eda elligar er hann útlagr þrim mörkom. Nu hrörnar kirkia sva at ófyngianda er i. oc scal sá madr er byr á landi gera þeim ord er kirkio á sva snemma fúmars at at verdi gert. Nu vill hann egi at gera. oc scal sá er land á heimta til búa fimm hvart þeim þici tíðer igerandi i sva búinni kirkio. Nu þyckia þeim eigi tíðer igerandi i öllom vedrom oc eignaz sá þá kirkio er land á ef hann görir at. Ef hann görir at kirkio. oc hefir egi ádr synt búum oc eignaz hann þó. ef hann hefir þeim gört ord ádr er kirkio á. ef það ber qvidr at eigi var fyngianda i öllom vedrom i kirkio ádr. Nu brornar kirkia ofan. oc scal sá er land á hafa gert á þeim tólf mánodom enom næstom kirkio. oc eignaz hann þá kirkio. edr fört bein á brott at lofe biscups. Ef sá vill egi kaupa tíðer á kirkio er á. oc er hann útlagr um þat þrim mörkom. enn sá eignaz kirkio er tíðer cauper á. Ef sá madr er sva úngr at hann á eigi vardveitzlo fiár sins. edr se hann af landi farinn oc vilia þeir egi vardveita kirkio er se hans hafa oc gera adrir menn at. oc á sá cost þá er hann tecr til fiár sins. hvart hann vill slíct sá þeim sem þá hefir kóstat er at hafa gert. edr vill hann at þeir eigniz kirkio.

CAP.

festis diebus, cæteroquin tribus marcis mulsetur. Templum à suo domino ita reficiendum est, ut tempestate quolibet in eo sacra possint peragi; hunc in finem cespites in fundo alieno, ubi nec ager est, nec pratum, effodere illi licet. Fundi incola pastorem alere debet, cum comite vel equo, idemque inter comitia duo tres missas redimat, secus tribus marcis mulstandus. Si templum adeo vilescat, ut sacrorum celebrationem non admittat, incola fundi, domino ecclesiæ tam tempestivum mittat nuntium, ut ante æstatis finem reparatum sit. Si reparare noluerit, tum dominus fundi quinque vicinos arcescat, testaturos, utrum censeant sacra posse peragi in templo ita se habente. Si templum ad sacra quavis tempestate peragenda inutile judicent, tunc templum suo dominio adjicit dominus fundi, si istud repararet. Si vero templum reficiat, vicinis antea non offensus, illud etiam acquirit, si ejus dominum præmonuerit, testesque perhibeant, sacra in templo nondum reparato, qualibet tempestate celebrari non potuisse. Si templum corruat, istud dominus fundi intra menses duodecim denuo exstruat, ejus dominium acquisiturus, vel ossa transferat, venia ab episcopo impetrata. Si dominus templi sacra redimere nolit tribus marcis mulsetur, redimens autem templum acquirit. Siquis ob minorennitatem curatellæ adhuc subest, solove cesserit, Et curatores ejus templum conservare noluerint, ita ut ab aliis reficiatur, tunc majori res suas recuperanti optio datur, utrum impensus ab his factus, restituere, an dominium templi in illos transferre velit.

XIII. CAP.

AT LÆRA PREST TIL KIRKIO.

(32) Þat er manni oc rétt at láta læra (a) prestling til kirkio finnar. hann scal gera máldaga vid sveiniun siálfann ef hann er sextán vetra. Enn ef hann er yngri þá scal hann gera vid lögrádanda hans. sá máldagi á at halldaz allr er þeir gera med fer. Nu gera þeir eigi máldaga annan enn madr tekr prestling til kirkio at lögmáli retto. hann scal fá honom fóstr oc kenzlo oc sva láta (b) ráda hönom sveininum at bædi se óvegslauft sveini oc sva frændom hans oc sva vidgera sem hans barn væri. Nu vill sveinn eigi nema. oc leidaz bók. þá scal hann föra til annara verca. oc ráda honom til sva at hvartki verdi af (c) örkumbl ne ílit oc hallda til sem ríkast at öllu annars. Nu vill hann hverfa (d) til námsins oc scal þar honom þá tilhallda (*). Enn þá er hann hefir (e) vígsto tekit. oc hann er prest. oc er sá madr er honom feck kenzlo scyldr at fá honom (f) messö föt oc bökor þar er bíscupi syniz sva sem veita megi tólf mánada tíþer (g) med. Prest scal fara til kirkio þeirrar er hann var lærdr til. oc syngia þar hvern dag löghelgann (h) messö oc öttösaung

a) Sk. prest.

32) *Jus patronatus laicis eripuit Arnas Episcopus Skalbolen-
sis anno Domini MCCLXXIII, quod Episcopi retine-
runt, jus nempe vocandi ad annum MDLXII, quo
Frider. II. constitutione de 27 Martii jussit ut Prae-
fati beneficia ecclesiastica conferrent. Jus autem bona
ecclesiastica pro lubitu administrandi, idem Rex gl. m.
constitutione de 22 Aprilis MCLXXIX. iis prorsus ade-
mit.*

CAP. XIII.

DE PUERO AD MUNUS SACRUM ERUDIENDO.

Licitum est cuivis curare puerum erudiendum, quem ecclesiæ suæ præficere possit. Cum ipso puero sedecim annos nato, si vero minor sit, cum ejus tutore legitimo contrahendum est. Talis contractus communi eorum consensu initus servandus est. Si tantum contrahant de puero ad munus sacrum obeundum præscripto legis edocendo, tunc huic ille de sustentatione & informatione prospiciat, puerumque curet ita castigari, ut neque ipsi, neque ejus cognatis dedecori sit, quinimo ut proprium filium habeat. Si puer discere nolit, doctrinamque fastidiat, aliis operibus applicari debet, & ita castigari, ut neque cicatrices, neque tumorem inde contrahat, cæterum ad opus strictissime adigendus. Si studiis iterum incumbere velit, iis applicetur. Juveni autem ordinato, & ad munus sacerdotale admoto, qui eum erudiri curavit, vestes sacras, librosque, quos episcopus ad sacra vertentis anni peragenda necessarios judicat, commodet. Pastor ecclesiam in cujus ministerium edoctus est, adeat, ibique die quovis festa, missam matutinumque cantum & vespertinum cantum, ut

D 5

&

- b) Q. læra at hann megi velfara ok syn vidgera, docere, ut illi bene succedat, eumque habeat.
- c) St. orkumbl ne illt. Q. lyti, virium. F. meidzli, vulnera.
- d) Sk. nþtr.
- *) Add. ER. unz hann hefir vigflo tekitt ok er prestfr, donec ordinatus, & factus pastor sit, qui cum.
- e) Sk. prestzvigflo, ordinatio sacerdotalis.
- f) B. messoklædi.
- g) Sk. af.
- h) Omitt. B. messo.

faung at meinlaufo. oc aptanfaung. oc um lánnga fösto. oc Iola fösto. oc imbrodaga alla. hann skal lyfa at (33) lögbergi máldaga (i) þann er vid prest er görr eda i lögretto. honom er rett at veria lyriti inne hafnir hans ef hann vill (k) at lögbergi (*). (34) Ef prestr flyr kirkio þá er hann er (l) tillærdr edr firriz sva at hann veiter eigi tíðer at (m) sem mælt er (35) oc ver þeim manni (n) scóggang er vid honom tetr edr tíðer þiggr at honom edr er samvistom vid hann. (*) Þat ver samvista vid hann sem vid scógarmann síðan er lyriti er varit á lögbergi (o) oc er þat fimtardóms fóc. oc skal fóc þá lyfa at lögbergi oc (p) heimta hann sem annan (36) manns mann. (q) Sva skal prestr leysaz frá

- 33) *Ut omnes nationes judicia exercentes locis editoribus ad negotia forensia proclamanda olim utebantur, ita quoque Islandi tempore Reip. in Comitibus é Lögberg 3: rupe iurisdicundi, in ceteris vero foris é Þingbrecka 3: clivo fori, quæ omnibus innotescere voluerunt, dicebant, utriusque post agnitum Norvegiæ dominiam MCCLXIV. & receptas postea leges, usus abolevit. Infra rupem iurisdicundi Synedrion Lögretta, ubi senatus ad quadrantes insulæ divisus sub dio lites decidebat, & de commodis Reip. deliberabat, cætera vid. Arnesens Isl. Retterg. Cap. XIII. p. 380. & seqq.*
- 34) *C. 7. Decret. Dist. XCII. conf. C. 3. Caus. VII. Qv. 1. de neglecta celebratione sacrorum. Conf. C. 9. Decret. Dist. XCII. & C. 2. ibid. Dist. XCI.*
- 35) *C. 2. Caus. XXI. Qv. 2.*
- 36) *Tempus servitutis apud Boreales sublata diversum, & incertum valde est, verisimile tamen Norvegos, Islandosque eam primum abrogasse post annum MCCXVII. quò Hacon Rex Norvegiæ factus est, ejus enim leges tam civiles, ex. gr. Frostathing. Tit. de jure person. Cap. LIII. conf. LIV. & LIX, & Tit. de success. & donationib., quam Ecclesiastica, servorum mentionem faciant, quinimo sub hoc Rege, nam leges ab eo Islandis datæ, ob rigorem postea*

⁊ sacra, tempore longi jejunii (quadagesimalis) ⁊ Natalitiorum, singulisque quatuor temporibus, legitime non impeditus, celebret. Contractus cum pastore initus ad rupem juris dicundi, vel in senatu publicari debet. Ad rupem juris dicundi, si velit prohibitionem prævenire potest, ne quis illum hospitio excipiat. Si pastor fugiat ecclesiam cujus causa eruditus est, devitetque, quominus ibi suo, ut lex præcipit, officio fungatur, tum eum excipientes, ejusve ministerio utentes, ⁊ cum eo conversantes, exilio puniantur. Eadem conversationis cum eo, ac cum exulibus poena est post prohibitionem ad rupem juris dicundi factam, eaque causa coram tribunali summo peragenda est, sed in rupe juris dicundi proclamanda ⁊, ille (fugitivus) instar servi citatione edictali vindicandus. Pastor ab ecclesia sibi deman-

data

i) B. þeim.

k) Omitt. Q. at lögbergi. Add. F. Enn ef sngt er til mál-daga at löghergi. eda i lögretto. enn eigi varit lyriti at laughergi. Þá er rett at fara þángat er hann spyr til hans. oc veria þar inni hafnir hans eda þar er hann hefir um nótt verit. Si contractus ad rupem juris dicundi, vel in senatu indicatus sit, prohibitionem ad rupem juris dicundi nondum factam, tunc actor illuc, ubi reum morari, vel pernoctasse cognovit, eat, ibique receptionem ejus prohibeat.

l) Sk. tilvigdr, ad quam ordinatus est.

m) Add. Sk. kirkio, in ecclesia.

n) F. fiörbaugsgard, relegatione.

*) Omitt. F. þat ver — vid scogarmann.

o) Omitt. St. oc er þat simtardoms löc.

p) Omitt. Q. (heimta —- manns mann.

q) Omitt. St. sva skal — at læra annan.

postea Járnsíða dictæ, ⁊ anno MCCLXV. promulgata eos ignorant. Sed de anno, causa ⁊ modo hujus abrogationis certum nihil constat, nisi quis eam ad annum Coronationis Haconis MCCXLVII, referre velit, ⁊ deberi

Wil.

frá kirkio at læra annan (r) i stad sinn (s) þann er biskupi þycke þeim (t) slíkt fulltingi (u) er yfer þeim fiórdungi er. Ef prestur verdr fiúkr oc skal fá madr ráða er kirkio helldr (v) hve lengi hann vill vardveita hann. Sá madr á kost er kirkio vardveitir ef hönom þickir löngiaz fort hans at föra prest á hendor frændom. Ef honom batnar (x) oc er hann laus frá kirkio þá. Enn ef (y) prestur andaz frá þeim stad er hann var tillærdr oc átti hann fe epter. oc skal kirkia taka oc fá madr er hana vardveiter þriú hundrud sex álma aura. (z) enn ef hann átti meira fe þá scolo þar hafa frændor (aa) prestzins.

XIV. CAP.

HER HEFR UPP BISCUPA ÞÁTT.

Byscopa scolo ver (a) eiga á lande her tva. oc skal annarr vera at stóli þeim i Scálaholtti. enn annarr skal vera at Hólum i Hialltadal (37) oc skal fá hafa um Nordlendinga fiórdung (b) yfirför um sinn á tólf mánadom

Wilhelmo Cardinali, qui plura in commoda publica sanxiit. Hinc esse opinior, quod leges, tum civiles, ut Magni Legum reformatoris Gulenses nempe, latae MCCLXXIII, Jonsbók MCCLXXX, cum Ecclesiastica, ut Jona Archiepiscopi anno MCCLXX. & Arnae Episcopi Skálholtensis quinquenno post, ut Jarnsidaun taceam de servis nihil habeant. Confr. Perill. J. E. Colbiörnson, Patroni mei æternum colendi, Praelection. in Jus Person. Dan. §. 142. Svecis autem servitutis abrogatae an. MCCXCV & MCCCXXXV gloria debetur, eam vero apud Danos seculo decimo quarto usitaram esse leges Selandicae quas Ericus Menved tulit, educunt. Vid. Perill. Kof. Ancker Danske Lov-Hist. p. 417.

data eo pacto liberatur si alium suas partes obituum erudiat, quem episcopus ejus quadrantis, æque idoneum judicat. Si pastor morbo laboret, tunc ejus, qui ecclesiam tenet (scilicet patroni), arbitrio, quamdiu eum retinere velit, relinquitur. Sive morbus pertinacior vel longior fore videatur, pastorem ad hæredes ejus deferre ei licet. Si convaleat, tunc ab ecclesia liber est. Si vero pastor officio ad supremum fungens moriatur, tunc è bonis ejus relictis, ecclesiæ cui initiatus erat, ejusque curatori tres centenarii unciarum, quarum singulæ sex ulnis constant, cedant. Siquid superfit, hæredes petant.

CAP. XIV.

INCIPIT SECTIO DE EPISCOPIS.

Episcopos in hac Insula binos habebimus, quorum alter sedeat Skalholti, alter autem Holis in (convalle) Hialtadal, qui quadrantem Borealem singulis duodecem

r) Sk. til.

s) Add. Sk. edn fá annan, vel alium substituendo.

t) St. Þvilikt feingit. idem St. ER. fullhlit, cui æque confidenter.

u) Sk B. St. ER. Þeim byskupi er þar hefir yfirfokn. Episcopus, qui ibi visitat.

v) B. vardveitir, curat. ER. rædr, in potestate habet.

x) Add. ER. álengr, postea.

y) Sk. kirkiuprest.

z) St. enn erfingiar þat sem auk er, reliqua hereditibus cedant.

aa) Sk. ER. omitt. prestzins.

a) Sk. St. ER. hofa.

b) Add. B. edr i Hialtadali, convallemve Hialtadal.

37) C. 10. *Caus. X. Qu. I. annuis vicibus ab episcopis Diocesibus visitentur.*

adom hverium. (c) enn fá biskup fá er i Scálaholtti er fcal (*) hafa yferför (d) um þríá fiórdunga. (38) fara sitt sumar um hvern (e) Austfyrðinga fiórdung oc (f) Rangæinga. oc Vestfirðinga. Byscup er scylldr þá er hann fer um fiórdung at coma i lögrepp hvarn íva at (g) menn náí fundi hans. oc vía kirkior. oc faunghús. oc bönahús. oc biscupa börn. oc veita mönnom scripta göngor. Þar er biscop vígir kirkio oc á hann þar (h) tólf aura. (i) enn þat fe gefr biscop til þeirrar kirkio sem hann hefir þar vígt. þar er hann vígir faunghús edr bönahús þat scal hvart caupa sex aurum. (k) (39) Ef byscep fyniar þess sem hann er scylldr til at lögom oc mego þeir hallda tíundum hans á móti (l). (40) Bóandi fá er víst veiter biscupi er

- c) Q. enn Skálaholts biskup skal hafa þríá fiórdunga landzins ok fara. *Episcopus autem Skálholtensis, tribus insule quadrantibus præsit, quas cat.*
d) Sk. Sr. ER. sæpius yfir per. *) *Hic deficit Fragmentum.*
e) Omitt. Q. austfyrðinga — vestfyrðinga.
f) St. sunnlendiga, *australem.*
g) Omitt. Q. íva at — fundi hans.
h) Add. Sk. ER. at taka, *sumere.*
i) Omitt. Sk. Sr. enn þat fe — hefir þar vígt.
k) Omitt. B. Sr. Q. M. ER. Ef biscop fyniar — tíundum hans á móti.
l) Add. Sk. Biskupar eigo ad göra skírllor optar enn of sinn, ef þeim þikkir þess þurfa. of faderni manna. ok skal su skírlla rett er lídar er gör. biskupi er rett at bidia lögretto menn at ráða fyri sekt þeirra manna er hitt hafa í (41) frændsemisþell hit meira. eda (42) sífiasþell hit

39) *K. R. H. Cap. XXV.*

39) *C. 9. Caus. X. Qu. I. confr. K. R. H. Cap. XXV.*

40) *K. R. H. Pastori injungitur ut de necessariis episcopo visitanti prospiciat, & parochanos de eodem admoneat.*

41) *Frændsemisþell it meira Grág. in Tit. de matrim. Cap. XXXV. his verbis definit: Þat er it meira frændsemisþell*

cem menſibus viſitabit. Episcopus vero Skalholti ſedens tres quadrantes viſitando obeat, ſingulis aſtibus, ſingulos, quadrantem nempe, Orientalem, Rangænfium, & Occidentalem viſitans. Episcopus per quadrantem viſitando tranſiens, cuilibet tribui, ſui copiam facere, ut incolæ eum adire poſſint, eccleſiasque, capellas, & oratoria conſecrare tenetur, ut & infantes confirmare, & conſistentes abſolvere. Pro conſecratione templi duodecim unciz episcopo debentur, quas eccleſiæ conſecratæ dedicare debet. Sex unciis capellarum & oratoriorum conſecratio redimenda eſt. Si episcopus officium ſibi jure incumbens denegat, illi (quorum intereſt) decimas episcopales retinere poſſunt. Hoſpes episcopi debet illi,

hit meira. Þá er Þeir ero fáttir er tveim megin ſtanda at þeim málum enn lögretto menn eiga ſvör. Episcopi ſapius ſi neceſſum iis videatur, inquirere debent, de patribus infantum, quod poſterius probatur, ratum erit. Episcopo licitum eſt petere á ſcabinis, ut ſtatuant de poena illis inſtigenda, qui conſanguineitatem, affinitatemve graviter violarunt, (44) quamvis pars utraque transactionem, inierit, ſcabini tamen ſententiam ferant.

ſpell ef madr liggr med næſta brödro ſinni eda nánari cono. ef hann á þá cono er næſta brödra hans er eda nánari. Gravior conſanguineitatis violatio eſt, ſiquis conſobrinam vel mulierem propinguiorem ſuprat, item ſi in matrimonio habet faminam quæ conſobrina ejus eſt vel ſanguine propinquior.

- 42) *Siſaſpell it meira ibid. Þat er ſiſaſpell it meira. ef madr liggr med þeirri cono. oc ſva þótt hann egi hana. ef bröðrungr hans hefir átta. eda nánari. eda getit barn vid. oc ordit ſannr at legordi. Gravior affinitatis violatio eſt, ſiquis concumbit cum illa muliere, vel in matrimonio eam habet, quam vel cognatione magis propinquam conſobrinus ejus in matrimonio habuit, vel liberos cum illa genuit ita ut ſtupri convinci poſſit.*
- 43) *Confr. Grág. Tit. de matrim. Cap. XXIV & XXV, ubi transactio in his cauſis expreſſe prohibetur, initaque ut jure*

er scylldr at fá honom reidscióta þann dag er hann fer (m) i brott. húscarlar hans oc (n) búar (o) oc þeirra gridmenn ero scylldir at liá biscopí roffa. (p) þeir sem hann bidr til. (44) secr er fá þrim mörkorn um er syniar ef hann á roff til. Biscop scal (q) segia til þess i heradi hvorio at kirkio sócn hverom i hönd (r) scal inna fe þat er menn scolo giallda biscopí. (s) Hver madr er scylldr at lára (t) coma tíund sína til þess bóanda sem biscop qvedr á. Þar verdr gialldagi á fe því inn (45) fimta dag viko þá er tíórar vikor ero af sumri. Enn ef egi kemr fe þat fram þar sva sem mælt er. oc er þeim manni rett er biscop hefir um bodit at nefna votta at egi ferr gialld fram. honom er rett at stefna þar um. oc heimta sem adra tíund. (u) enda er rett at hann lyfi til fíarins á þingi sem biscop vill. (v) oc ero hin saumo vidrlaug. (x) Sva er mælt þá er madr scal giallda tíund biscopí. hann scal giallda i gulli oc brendo silfri. i vadmálom edr (46) varar felldom. Þá er madr tekr vid fe byscops at

m) ER. ábrant.

n) Q. nábuár.

o) Omitt. omn. ok þeirra gridmenn.

p) Add. Sk. ok föronnutum hans, *ejusque comisibus.*

q) Sk. ok láta segia, *indicare curet.*

r) St. scal reida, *reddere.* M. felia, *solvere.*

jure nulla rescindatur, adeo ut cuilibet præpomis episcopo intra tres annos causam agere liceret.

44) K. R. Gl. Cap. VIII. tres vras exigit.

45) De modo veterum tempora computandi. Vid. infra Cap. XXXV.

46) Felldr significat 1) pellem, 2) pallium, quod in genere Vararfelldr 3: pallium promercale appellatur, quippe cum Islandi talibus olim palliis mercaturam baud spernendam exercerent Heimskringla Libro V. Cap. VII. Þat var á einu

illi, die quo abit, equos commodare, quin ejus operarii, vicinique cum suis domesticis, si rogati fuerint equos illi suppeditare tenentur. Denegans, si equum habuerit tribus marcis mulsetur. Episcopus in quovis territorio, Et quidem ad quamlibet parochiam indicet, cui pecunia sibi debita tradenda sit. Quilibet episcopi mandatario decimarum quartam persolvat. Terminus solutionis incidit die quinta septimanæ, quam quatuor æstatis hebdomadæ prævertunt. Si tempore Et loco, quo constitutum est, soluta non sit, tunc licitum est episcopi mandatario, testes convocare, quod pecunia soluta non sit, Et tergiversanti actionem intendere, Et ab eo quartam hanc eodem ac cætaras modo, postulare. Licitum est etiam coram judicio prout, episcopo libuerit, debitum petere, eadem multa constituta. Constitutum est ut decimæ episcopo solvantur, auro, argentove defæcato, pannisve inquilinis, vel tunicis mercatoriis. Ubi quis pecuniam episcopo debitam

- a) *Omitt. St.* hverr madr er scylldr at láta — í gulli eda í brendu silfri.
 t) *Sk. Þáingat* (þenog B.) koma fiórdúng tíundar finnar. 3: *quartam illuc decimarum suarum solvat.*
 u) *Omitt. Q.* Enda er rett at hann — á þíngi sem biskop vill.
 v) *Omitt. Sk.* oc ero hin saumo vidtlæg.
 x) *Omitt. Sk. St.* Sva er mælt.

eino sumri at hafskip kvam af Íslandi. oc áttó íslendzkir menn. Þat var hládr vararfelldum — enn er menn kvámo til kaupna við þá. villdi engi caupa vararfelldina — Konungr kvam með alscipada scuto. oc leit á varning þeirra. oc mælti við styrimann. viltu gefa mér einn gráfelldinn? gíorna segir styrinnadr þót fleiri væro. Þá tók konungr einn gráfelldinn oc seyci sic — enn adr hann fór brott hafdi hver hans manna felld keyptan.

B

Æstare

at hans ráði. oc hverfr fe þat (y) edr glatiz á annan veg (z) oc helldr fá eigi ábyrgð er vid tók. ef hann getr þann qviþ at hann föri fva med fem þá at hann ætti. Ef fe þat verdr þiófstolit er biscop á. oc er fá adik

y) Omitt. St. edr ghatiz á annan veg.

z) St. þá ábyrgiz fá eigi er vidtekr.

Æstate quadam accidit ut ex Islandia (in Norvegiam) veniret navis major, quæ ad Islandos pertinebat, & palliis promercalibus onusta fuit — cum vero incolæ negotiandi causa ad illos convenirent, pallia promercalia emere nemo voluit — Rex celoce remigibus juste instructâ advectus, mercesque illorum inspiciens, gubernatori navis dixit: num unum mihi pallium gricci coloris dabis? lubenter repressu gubernator, etiamsi plura peteres, tunc rex accepit pallium griceum, illudque superinduit — sed anequam discederet comitum ejus quisque statuat vid. infra Cap. XLIX. Caterum hæc pallia, ut colore, (nam in allato, griceum, & infra caruleum nominatur,) ita quoque specie differebant Ut

1. Skinnfelldr ɔ: pallium pelliceum, á nautis olim adbibitum. Bárðarsaga Snæfellsáts:

Utreri einn á báti

Ingiálldr í skinnfelldi.

ɔ: Ad piscandum ivit solus cymbâ

Ingiálldr indutus pallium pelliceum.

Hoc respondet palliastris ejusdem usus, quæ á parte superiori aperturâ ad capitis magnitudinem accommodatâ, tantum instructa sunt, quapropter superne corpori immittuntur fibulâ cervicibus circumstricta, & bodie Skinnstackar appellantur, de his plura vide Horrebows tilforl. Efterrettn. om Island §. XCIV. p. 331.

2. Hsfnarfelldr, pallium ordinarium, occurrit in Grágás.

3. Scautfelldr ɔ: pallium lacinia adornatum, quod opimatibus dignum erat. Vigagiumsfaga Cap. VI. Glumr fá manu mikinn oc veglegan i öndvegi i scautfelldi blám. Glumus virum procerum & magnificum, qui sede primaria

debitam ejus mandato collegit; tunc, si illa auferatur, aliterve pereat, ille damnum minime resarciat, si veridicis probare possit, se res hasce, eadem ac proprias diligentia custodivisse. Si pecunia episcopo debita furto

E 2

to

maria insidens, pallio cærulei coloris laciniâ adornato indutus erat, conspexit. Huic ut vile opponitur

4. Stuttfelldr, *pallium breve s. palliastrum* in Heims-
kringla Lib. XII. Cap. XXVIII., *ut me Dn. J. Olavus Hypponesius monuit.* Kongr mælti þá, hvat
er þat karla er ek í þar — Karl geingr fram
ok mælti.

¹Hyck ²at ³her ⁴megi ⁵þeckia
⁶hellðr ⁷í ⁸stuttom ⁹felldi
¹⁰ofs. ¹¹enn ¹²ek ¹³læt ¹⁴þessa
¹⁵opryði ¹⁶mer ¹⁷hlyða
¹⁸værir ¹⁹milldr ²⁰ef ²¹mæra
²²mick ²³villdr ²⁴þu ²⁵skickio
²⁶hvat ²⁷hati ²⁸hellðr ²⁹enn ³⁰töttra
³¹hilldingr ³²muni ³³villdri.

Var hann síðan kallaðr Þorarin Stuttfelldr.

3: *Tunc Rex: quisnam inquis hominum est, quem ibi video — mendicus mox procedit respondens:*

*Autumo nos nosci posse
pallio nimis brevi indutos:
ego autem judico hoc
dedecus mihi convenire,
o Rex! esses liberalis, si donare
mihi velles rogam paulo honestiorem
quam lubentius geram, quam bos centones.*

Inde Thorarinus Palliastrum vocatus fuit.

5. Rögg-

adili þeirrar facar er fe þat hafði at vardveita. enda er rett at fá föci um sem byscop vill. Rett er manni at heimta fe byscups þar er hann bydr um þótt hann feli egi sök i hönd manni. egi þarf vattord til þess nema vili. Hvergi á fe at taka frá kirkio þótt tíþir seo brott tecnar nema biscop lofi. (aa) oc landeigandi. oc fá er tilgaf. edr (bb) hans erfingiar. þar á brott at taca er þeir verða á þat sätter. enn hvargi (cc) ella.

XV. CAP.

PRESTA ÞÁTTUR OC UM ÞEIRRA LÖGHEIMILI.

(47) **P**restar eigo at taca ser lögheimili at fardögum. enda er rett at þeir taci síðar allt til laugleidar þeirrar er verdr drottinsdag þann (a) er þvattdagin næsta ádr lifa

na) *Omitt.* Q. oc landeigandi.

bb) *Idem* hanns erfingiar. cc) *Omn.* annarstadar, alibi.

a) *St.* laugardagin.

5. Röggvarfelldr, *pallium villis hispidum* (nam Rögg á Rauch *hispidus* derivari potest) de his agit codex Grágás, sc. qui á Perill. J. Erichsen describitur in *Holbergs Danne.* og *Norg. geistl. og verbál. Stat p. 510.* Vararfelldr fyrri tva aurn, fá er höggorra þumal álina se lángr, tveggja breidr. Þrettan röggvar um þveran felld. 3: *Pallium promerciale duobus constet uncis, modo quatuor cubitus longum, duos latum fit, & tredecim villos transversim habeat.* Liosvetningafaga Cap. XIII. Helgi let uppi vörona. oc voro mælltir fyrir vararfelldir, oc skilit hverfo þickröggvadir vera skylldo. *Helgo pro depromitis mercibus, stipulatus sibi est pallia promercatia, definiens, quam contriguos villos habere deberent.*

6. Half

to auferatur, tunc depositarius ejus causæ actor est, alias episcopo alium actorem legitime constituere potest. Episcopi mandatarius pecuniam illi debitam legitime exigere potest, quamvis manu stipulatâ mandatum non acceperit; nec testes, nisi ita placeat, adhibere opus est. Ecclesiæ quamvis sacris privatæ, bona auferre non licet, nisi episcopus, fundi dominus, & donator, ejusve hæredes consentiant, his consentientibus auferri possunt, alias vero nunquam.

CAP. XV.

SECTIO DE PASTORIBUS, ET DOMICILIO EORUM LEGITIMO.

Pastores domicilium sibi stipulent diebus migrationis, alias differre conduktionem domicilii possunt ad conventum usque æstivum, celebrandum die dominica, proxima post

E 3

post

6. Hálfkiptafelldr 3: pallium cujus singula latera singulos colores habens. Vita Gunneri Helnings in vita Ol. Trigg. Part. II. p. 120. Edit. Isl. Augmundr tók yfir sic hálfkiptofell. oc hlöþom búin um handveigina. var þat ágiætr gripr. Augmundus pallium, cujus singula latera singulos habuere colores, induit, quodquæ circa humeros fimbriatum fuit, erat autem vestis præviosa.

Króka Refs Sagam uspoze fictam transeo. Ubi Cap. XIII. Felldr & Seyckia 3: roga, ut synonyma offeruntur, illud vestimenti genus à faminis adhibitum nullibi reperitur, hoc autem utrique sexui commune fuit, cons. Vit. Guenl. Ormstungu p. 102. & 144. Vit. Thordi Hrædu Cap. VI. cæt.

- 47) Grág. Tit. Hemilisföng. Docet, non modo pastoribus sed omnibus aliis modo liberis, necessitatem incubuisse, certa

lifa átta vikor sumars. Prestur sá er þing hefir. á at (b) leggja til lögheimilis síns á leid. (c) enn ef hann segir eigi á leid til. edr tæcr hann ser egi (d) lögheimili at átta vicom sumars. oc verdr hann útlagr um þat þrim mörkom. enda er rett at stefna honom at þess bónda. sem hinn vill er söcir. þeirra er hann hefir kirkio haft af þau missari i þingom. sá á söc er vill. Prestar eigo at selja tídir sínar. oc meta eigi dyrra enn tólf marca á millom aldinga tveggja. Sex mercor skal hann taca vj. álna aura. enn adrar sex skal hann taca slícar sem þar gánga á (e) skuldamóti (f) því sem þar eigo heradsmenn er prestur hefir ser vístar med bónda. þat se skal vera er presti skal giallda i vöro. edr (g) búfe. edr lögauirom öllom. Ef prestur metur dyrra tíðir sínar enn at lögom. edr selja. oc verdr hann tæcr of þat þrim mörkom. enda (h) erat hinn scylldr at giallda honom (i) meira enn lögkaup. þott hann hafi meira keypt. (k) Ef land er (l) illt yfirfarar edr tilfarar. oc á byscop því at ráða at auka fetöko prestz sem hann vill. oc á þat at halda þott þat (se) meira enn lögkaup. Prestur á eigi at syngia fleiri messor of dag enn i j. hann á enga at syngia náttmessö. nema Íólanótt ena fyrstu. útlagr er hann þrim mörkom ef hann scipar egi sva. enda skal egi kaupa þá messö

b) Sk. segja.

c) Add. Sk. ER. ef hann segir eigi til á leid. oc er hann skylldr at segja heimilisbáum sínu til. *Si in conventu astivo domicilium suum non indicet, tum colonis quinque illud indicare debet.*

certa sibi domicilia stipulandi, eadem stató tempore petendi, & ibidem ad minimum per annum vertentem manendi, nisi impedimentum legitimum intervenires.

post diem lavationis, quó, octo æstatis hebdomadæ supersunt. Pastor parochialis coram conventu æstivo domicilium suum indicet, si non indicaverit nec sibi hospitium ante octo septimanas æstatis superstites conduxerit, tribus marcis mulctetur. Pastorem apud quendam patronorum ecclesiæ, cui reus eo anno præfuit in jus citare auctori pro lubitu licet, actio illa popularis est. Pastores ministerium suum vendant, nec pluris quam marcarum duodecim inter duo comitia (3: anno vertente) æstimare debent; ex his sex marcæ, uncis sex ulnarum constent, reliquæ autem sex, juxta valorem in commerciis provincialium, inter quos pastor degit, receptum æstimentur. Pastori salarium solvendum est mercibus, pecudibus, aliisque valoris legitimi rebus. Si pastor pluris ministerium faciat vendatve quam fas est, tum tribus marcis mulctabitur, promittens vero nihil ultra salarium lege definitum præstare tenetur, quamvis pluris emerit. Si parochia transitu, adituve difficilis sit, episcopus jus habeat pastoris salarium pro lubitu augendi, quod si legem excedat, præstari tamen oportet. Pastori binis tantum vicibus die una celebrare sacra licet, nocturna sacra nunquam, nisi nocte Natalitiorum prima peragere debet, secus faciens tribus marcis mulctetur, neque illi pro officio isto pretium

E 4

per-

- d) Sr. löggrið, domicilium legitimum.
- e) Sr. á skullda dögum, diebus solutionis.
- f) Omitt. Sr. þvi sein þar eigo heradzmann.
- g) Nk. í búe.
- h) Sk. B. Q. M. er hinn æi skylldr.
- i) Omn. dyrra.
- k) Omitt. Sr. ef lönd er íllt yfirfarar — meira enn lög-
kaup.
- l) Q. torvellt, difficile.

meſſo at honom. (48) (m) Ef preſtr ryfr ſcript at manni ſva at byſcopi þeim þickir nauðſynialauft. er ſá preſtr er þá undir. oc ver þat fiörbaugsgard. ſcal qveda til níu heimiliſbúa hans á þingi. Preſtar ſcolo vera lydnir byſcopi. oc ſyna böcur ſinar oc meſſo faur. ſá preſtr ſcal meſſo ſyngia ſem byſcop vill. enn ſá egi er (n) hann vill aſtaka þá þionuſto. Preſtar ſcolo egi fara med lundr gördir þær er byſcup bannar. oc láta af höggva (o) kanpa ſína. (p) oc ſcegg. (49) oc láta (q) göra krúno á hveriom mánadi um ſinn. oc lyda byſcopi at öllo. (50) Ef preſtr vill egi haſa þat er byſcop hydr. oc verdr hann ſecr um þat þrim mörcom vid byſcop. oc á biſcop ſöc þá at ſöcia (r) at preſtadómi i kirkio á (s) alþingi. oc ſcal biſcop nefna preſta tólf i dóm þann. oc ſegia þar ſöc ſína fram á hendor honom. (t) oc ſcal byſcop bera ſiálfr qvid um þá ſöc. oc preſtar tveir med honom. oc ſcal eidlauft ſöcia ſöc þá. Ef preſtr verdr ſannr at ſöc. oc á dómr at döma á höndor honom þriár mercor at giallda byſcopi. midvicodag i midt þing (u) á alþingi i búanda kirkiogardi annat ſumar eptir. Enn ef egi kemr fe fram. oc ſcal ſöcia ſem annat dómrof. (51) (v) Byſcop er ſeylldr at fá criſma öllom preſtom ſinom á hvörio

m) *Omitte. omn. excepto Sk.* Ef preſtr ryfr ſcript — búu
hanns á þingi.

-
- 48) C. 2. *Caus. XXXIII. Qu. III. Dist. VI. de Poenit. Sacerdos ante omnia caveat, ne de his, qui ei confitentur peccata, alicui recitet — nam si hoc fecerit deponatur, & omnibus diebus vite sue ignominiosus peregrinando peragat.*
 49) C. 21. *Decr. Dist. XXIII. confr. C. 23. 32. ibid.*
 50) C. 8. 9. 10. *Decret. Dist. XCIII. K. R. G. L. multam non determinat. Scribitur est J. C. Can. II. Caus. XI. Quest. 3. ubi infames declarantur. C. 14. ibid. eos rabido daemonum ore disperpendos ab ecclesia ejicit.*
 51) C. 4. *Decret. Dist. XCV.*

persolvatur. Si pastor res sibi in confessione concreditas revelet, nullā, episcopo cui tunc subest iudice, necessitate motus, relegationi obnoxius erit, novem ejus vicini in forum ut veridici convocentur. Pastores episcopo obediant, illique missalia sua & vestimenta ostendant. Pastor cui episcopus permittit, sacra peragat, sed non ille, quem deponit. Pastores luxum, quem episcopus prohibet, movere non præsumant, mystaces & barbam amputari curent, & sinciput quovis mense semel radi faciant, & in omnibus episcopo obsecundent. Pastor obedientiæ episcopo denegatæ poenam, tribus marcis expiato, eamque causam coram synodo pastorum in ecclesia ad comitia universalia sitā, episcopus agat, pastores autem duodecim iudices constituat, quibus ipse causam indicet, testimoniumque de causa ipse, cum duobus pastoribus perhibens, sine iuramento (o: calumniæ) peragat. Si pastor causa cadat, condemnatur á iudicibus ad tres marcas, episcopo in cæmeterio parochiali, die hebd. mediæ tempore comitiarum sequentis æstatis mediò persolvendas. Si tunc mulcta non solvatur, reus ut rei judicatæ contemtor conveniendus est. Episcopus omnibus dioecesis suæ pastoribus quot annis crisma tradere, eorumque vestes sa-

E 5

cras

- n) B. hann fyrirbídr, cui interdicir.
- o) Sk. B. Sr. ER. M. kampa.
- p) Omitt. Sk. B. Q. oc scegg.
- q) Q. raka, radere. M. afraka, abradere.
- r) Q. at presta móti, in synodo.
- s) Sr. á þingi.
- t) Omitt. Sr. oc scal byscup bera — prestar tveir med honom.
- u) ER. á þingi. Q. á alþingi i buanda kirkkiogardi, in comitio, & quidem in cæmeterio templi quod ibidem est, parochialis.
- v) Omitt. B. Sr. Q. M. ER. Bylkop er skyldr at fá chrisma — á hverum tólf mánadom.

hvörio ári oc vígia messlokrúd þeirra. Ef þeir vilja hafa vín oc hveitimiöl. þá skal hver þeirra giallda honom þriár álnir á hveriom xii. mánadom. Ef prestar koma út hingat til (x) landz þeir er verit hafa fyrr ut her. oc lofi biscop þeim at veita tíðir. oc er mönnom rett at kaupa tíðir at þeim leingr er þeir hafa synt biscupi bokr sínar oc messlofaut. edr þeim presti er byscop bydr um. Enn ef (y) Vestlendir prestar koma út hingat þeir er egi hafa her fyrr verit oc skal egi tíðir at þeim kaupa. oc egi sculo þeir börn scíra. nema barn se (z) fva síúkt at ólærdr madr ætti at scíra. helldr sculo þeir scíra enn ólærdir menn. ef hann nái egi öðrum presti. (52) Þá er rett at kaupa tíðir at þeim ef þeir hafa rit oc innfigli biscops þess er þá vígdi. (aa) til þess at rett se at þiggia at þeim þiónusto oc tíðir. Ef prestr hefir eigi innfigli. oc er rett at hann hafi vitni tveggia manna þeirra er hiá voro vígflo hans. oc segi ord biscups þau at mönnom se rett at þiggia tíðir oc alla þiónosto at honom. Ef biscopar koma út hingat til landz. eda prestar þeir er egi ero lærþir á látino túngo hvartz þeir ero (bb) Ermsker eda (cc) Girzker. oc er mönnom rett at lyda (dd) á tíðir þeirra ef vilja. Egi skal kaupa tíðir at þeim oc enga þiónosto skal at þeim þiggia. Ef madr lærur þann biscop vígia kirkio eda biscopa börn er egi er á (ee) Látino lærdr. oc verdr hann secr þrim mörkom (ff) um þat vit þenna biscop

er

x) Q. Illands, *Islandiam.*

y) Q. *omitt. Sk. B. St. M.* Utlendskir, *exteri.* *Ilac lectio sine dubio melior, nam sic cum Jure Canonico C. 1. 2. 3. Decr. Dist. XCIIIX. optime convenit, buc accedit non magis Anglos, Scotos, Hybernos & Orcadenses, quam quoslibet alios extraneos, ob scijmza imposturas, herejes, aliave christianismi obstacula timendos fuisset.*

52) C. 6 7. 8. 9. Decr. Dist. LXXI.

cras consecrare debet. Vinum & triticum si desiderant, quilibet singulis duodecim mensibus tres ulnas ei expendat. Si pastores huc peregre veniant, qui hic antea fuere, eisque episcopus sacra administrare permittat, incolis eorum ministerium emere licet, postquam missalia sua, & vestes sacras episcopo, vel ejus mandatario pastori ostenderunt. Si pastores Occidentales qui hic antea non fuerunt, hic veniant, nec sacra ab iis emere, nec infantes baptizandos curare licet, nisi infans tam infirmus sit, ut á laico baptizari necesse haberet; magis enim expedit, ut illi, quam laici baptizent, si pastor alius obtineri non possit. Ab advenis sacra emere licet, si formatam cum appendicula episcopi qui eos ordinavit, afferant, ut constet, eorum officio & administratione sacrorum tutò uti licere. Si pastor appendiculam episcopi non habeat, tunc sufficit ei duorum virorum, qui ejus ordinationi adfuere, testimonium, quò venia, officium & sacra omnia peragendi, ei ab episcopó data comprobatur. Si episcopi, pastoresve huc appellant, qui Latine nesciunt, sive Armeniaci, sive Græci sint, sacris ab iis celebratis interesse quidem licet, quibus lubet, sed sacra ab iis emere, eorumque ministerio uti, omnes prohibentur. Si quis episcopum latine nescium ecclesiam consecrare, infantesve confirmare curet, episcopo, qui hic antea est, tres marcas in poenam solvat, & præterea huic pretium

z) Q. í lífs hálska, in periculo vitæ.

aa) Omitt. Sr. til þess at — þionosto oc tider.

bb) Sk Q. M. Enlkir, Angli. ER. Hæmlikir.

cc) Sk. Grizkir, Græci. ER. Griskir.

dd) ER. tíðum.

ee) Sk B. omitt. Q. Látino tungo, lingua latíná.

ff) Q. oc skal sá biskup taka víglo kaup er her er ádr. ok gera allt eimbæti sem ecke se ádr argiört. Episcopus qui antea hic fuit, pretium pro consecratione petat, & officium omne præstet, ac si antea infectum fuerit.

er her er ádr. enda skal (gg) þessi taka vígflo kaup. Sva skal kirkio vígia oc bíscoþa börn sem ecki fe ádr at gert. þót þeir hafi yfer fungit. (hh) er egi ero á látino túngo lærdirr (ii).

XVI. CAP.

UM BLÓTSKAP.

Menn sculo trúa á Gud eirn (a) oc á helga menn (b) til árnadar ordz fer oc blóta egi (c) heidnar vettir. Þá blótar madr heidnar vettir er hann (d) signar fe sitt audrum enn Gúdi. oc helgum mönnum hans. Ef madr blótar heidnar vettir. oc ver þat fiörbaugsgard. (e) oc qvedr hann búa níu til á þíngi. Ef madr ferr með (f) galldra eda fiölkyngi. oc ver honom þat fiörbaugsgard. oc skal (h) stefna heiman. oc föcia vid tylftar qvid. Þá ferr hann með galldra. ef hann qvedr þad eda kennir eda (i) lætr hann qveda at fer eda fe síno. Ef madr fer með (k) fordöðoscap þat ver scóg-gúngi. þat ero fordöðoscaper ef madr gerer i ordum sínom. eda fiölkyngi sótt eda bana mönnum. eda fe. þat skal föcia vid tylftar qvid. Menn scolo egi fara með

gg) Sk. ER. síá, ille.

hh) Omitt. Sk. Sr. er egi ero á látino tungu lærdirr.

ii) Add. Sk. fiórar merkor er laugkaup prestz. oc eindagi á fimta dag viko er síau vicor ero af sumri. oc fylgir hálf fimta möreck álaga. presttr er aðili fiórdungs tíundar. 3: *Quatuor marca salarium pastoris legitimum constituunt; terminus vero solutionis incidit die quinta septimana, cum septem astatis hebdomadae estuxerint; marci quatuor cum dimidia tergiversans mulctetur, de quarta decimarum pastor agat.*

53) *Caus. XXVI Qv. I. ad V. incl. de hac materia fusius agit.*

tium pro consecratione expendat. Ecclesia autem iterum æque consecranda, infantesque confirmandi sunt, ac si res infecta esset, quanquam Latine nescii iis hoc officium præstiterint.

CAP. XVI.

DE IDOLOLATRIA.

Nos in unum Deum, ejusque sanctos, ut pro nobis intercedant, credere debemus, non autem geniis paganis litare. Geniis paganis litat, qui, alii quam Deo & sanctis ejus, res suas signat. Siquis genios colat paganos, relegetur, novemque vicini, hac super causa in judicio, ut veridici convocandi sunt. Siquis artem magicam vel veneficia exerceat, relegetur. Reus domi, citetur, causaque duodecim veridicorum testimonio agatur. Magiam exercet, si incantamentis utitur, aliosve veneficia docet, illaque pro se, vel rebus suis cantari curat. Siquis veneficiis studet, exilio puniatur. Veneficia sunt, cum quis verbis, magiave, morbum, siue mortem hominibus vel animalibus affert; ea causa duodecim veridicorum testimonio peragenda est. Nemo lapidibus

- a) Omitt. Sk. St. oc á helga — ordz fer. Q. oc lofa
hans helga menn, & laudare sanctos ejus.
- b) Omitt. M. ER. til árnadar ordz fer.
- c) Add. Q. Skúrgóð nę, idola nec.
- d) Q. eignar.
- e) Omitt. omn. oc qvedr — níu til á þingi.
- f) ER. giörningar.
- g) Omitt. ER. ver fiurbaugsgard.
- h) Sk. lök þeirri stefna heiman.
- i) Omnes lætr.
- k) Sk. B. St. Q. M. fordædulkap. ER. fordæskap.

med steina eda magna þá til þess at binda (l) á menn eda fenad. Ef madr trúir á steina til heilindis (m) fer eda fe síno. oc ver þat fiörbaugsgard. (n) Scalat madr eiga fe óborit. Ef madr á óborit fe. oc lærr ómerkt gánga til þess at hann trúir helldr á þat enn annat fe. eda ferr hann med hindrvitni (o) med hverigo móti sem er. þá ver hönom fiörbaugsgard. Ef madr gengr berfers gánga oc ver þat fiörbaugsgard. oc ver fva karlmönnum þeim er hía ero nema þeir (p) hepti hann at. þá ver engum þeirra er þeir (q) vinna (r) stöðvar. Ef optar kemr at. oc ver þat fiörbaugsgardi (s).

XVII. CAP.

HVAT SCYLLDUGT ER AT VINNA DROTTINSDAGA.

Ver scolom hallda drottinsdag enn fiauunda hvern. fva at þá skal ecki vinna nema þat er nu mun ec telia. Menn eigo at reka búfe sitt heim. oc heiman. oc eigo konor at heimta nyt (a) af fe. oc bera heim. hvart sem skal at menn bere heim. eda feria á sciþi. eda bera á roffi. ef vötn gánga milli böiar oc stöðuls. oc eigo konor at gera til nyt þá. Þat er mællt ef ælldr kemr i hús manz. eda i andvirki (b) hvertki sem er. eda gánga at vötn. eda scridor. eda ofvidri. á hver-
iga

l) *Ad. Sk. á fik. eda cat. fíbi, vel.*

m) *Sk. mönnum, hominibus. St. eda fe manna, vel rebus hominum.*

n) *Sk. B. skal æi madr.*

o) *Sk. hvers kyns sem er, cujuscunque generis fit. ER, necce- vers kyns, idem.*

pidibus utatur eosve vi venefici imbuat, ut hominibus vel animalibus alligentur. Siquis in lapides ad sanitatem sibi, rebusve suis inde acquirendam, credat, relegetur. Nemini animalia, quæ signo legitimo distincta non sunt, possidere licet. Siquis vero animalia signo legitimo carentia, ideo retineat, quod in hæc præ cæteris credat, aliamve superstitionem cujuscunque modi sit, foveat, relegetur. Furoræ actus berferkico relegetur, præsentessque viri, nisi iabidum compescant, eadem poena afficiantur; si eum compescere possint, poenæ obnoxii non sunt. Sæpius rabiens relegetur.

CAP. XVII.

DE NEGOTIIS, QUÆ DIEBUS DOMINICIS, PERAGERE LICET.

Dies quæque septima, nobis dominica habeatur, ita ut negotia alia, quam quæ recensebo, illâ peragere non liceant. Pecudes domum & domo compellere, faminisque eas mulgere licet, & lac domum ferre, sive hominibus portandum, sive naviculâ, sive equo domum vehendum sit, si flumen stabulum à villa disjungat; ita etiam lac ex iis perceptum in usus vertere, faminis permittitur. Constitutum est, si ignis, flumina, ruinæ montium, vel tempestates, domibus cujusdam, ope-

p) Sk. stöðvi, impediant.

q) Sk. geta, possint. B. Q. M. fá, idem.

r) ER. heptan hann at, eum cohibere.

s) Add. Sk. Þót stöðvot verði, quamvis cohiberi possit.

a) Sz. frá því.

b) Sk. hvert sem, quodcunque. Omiss. Sz. hvertki sem'er.

iga lund er þeir lutir vilja meida (c) fe manna. oc
 skal hann sva biarga allri biörg við scada sem (d) rúm
 heilact fe. Ef fe manz verdr siúkt í haga úti. oc er
 honom rett at reida heim (e) ef þat hefir þá helldr
 líf sitt. (f) (54) enda er honom rett at láta af það fe.
 oc gera til sem þá at rúm heilact fe. Menn eigo at
 fara drottinsdag förum sínom. oc á hverr þeirra at
 hafa hálfa vett fata sinna. oc á engi þeirra at veita
 audrom þótt annar egi meiri fót enn annar minni.
 þeim er rett at bera á siálfum ser. eda fara á scipi.
 eda (g) bera á hrossi. Madr á at fara með (h) gaungo-
 mans faut (i) drottinsdag þótt þat vegi meira enn
 hálfa vett. Madr á oc at fara með þingfaut sín. oc
 með mat þótt meira vegi enn hálfa vett (k) þat er
 hann skal á þingi hafa. Rett er at hafa hálfa vett
 varnings um fram ef hann vill. Ef madr hefir meiri
 klyfiar oc kemr hann þvattdag. (l) oc er bóndi scylldr
 at ala þá um helgina. (m) Sva sculo þeir (n) tilscipa
 (o) at madr hafi klyfiaroff eitt. enn tveir menn þriú.
 ef sva gengr betr. Bóandi er scylldr at ala þingmenn
 jammarga hiónom þá er fyrster koma oc fara til önd-
 verdz þings. oc at þinglausnum (p) af þingi. útlagr
 er bóndi þrim mörkom ef hann syniar. oc á sá sök
 er vistar er syniat. oc er rett þá at stefna þegar oc
 qvedia

- c) St. eda spilla eign, *cat. rebusve hominum nocere.*
 d) Sk. al rúm heilact væri, *tanquam dies profestus esset.*
 e) Add. Q. ok lifga, *refocillare.*
 f) Add. St. enn ádr, *quam antea.*
 g) Omitt. Sk. bera. Omitt. St. edr bera á hrossi.
 h) M. sítakra manna, *pauperum.*
 i) Omitt. Sk. drottinsdag.
 k) Idem þat er han skal á þingi hafa.

operisue, cujuscunque generis sint, periculum minitentur, vel quocunque modo rebus hominum damnum ab his metuendum sit, ut suis quisque rebus succurrere debeat, acsi dies profestus esset. Si morbus, pecus cujusdam in pascuo invadat, equo ferre domum, si vitæ ejus tali modo facilius consuli possit, cæteroquin mactare, & laniare licet, tanquam dies sit profestus. Viatoribus die dominica proficisci, & sarcinas quadraginta libras ponderantes secum ferre licet, alter tamen alterius sarcinas non vehat, quamvis unus leviores altero habeat. Perinde est, siue ipsi bajulent, siue cymba vel equo vehant. Sarcinas ambulatoris, quamvis libras quadraginta excedant, die dominica ferre licet. In forum euntibus apparatus & alimenta, quibus durante foro uti necessum habent, portare secum licet, quamvis quadraginta libras excedant, adeo ut merces quadraginta libras æquantes, sicuti lubet secum ferre præterea possit. Siquis graviores ferens sarcinas alicubi divertat die lavationis, colonus eum per festum alere debet. Curandum est, ut unus equum clitellarium habeat unum, sed duo tres, si ita satius sit. Colonus viros comitia petentes, qui primi ad eum divertunt, & ad comitia primi iter instituunt, aut de iis finitis discedunt, numero domesticorum æquales hospitio excipere debet, denegans tres marcas debet, & ab eo, cui denegat, adfore statim citari potest, quinque vicinis ut veri-

l) Add. Sk. til gistingor.

m) Sk. B. Sr. Q. M. sva skolo þeir til lkipa. (tilatla Sr.) at tveir menn hafi at vardveita klyfia roff eitt. eda þrír menn tvö. Curent, ut viri duo unum equum clitellarium, tres autem duos habeant.

n) Sr. tilatla, curare.

o) ER. ad

p) Add. Sk. er þar koma, qui illuc veniunt.

F

qvedia (q) búa fim á þingi. Manni er rett at fara þótt drottinsdagr se til fels med bytrr. eda med sledda. eda med andvirki sitt þótt þat (r) vegi meira enn hálfa vett (s) hvartki sem er. Þess er hann þarf i gegn at hafa (*) skróði því er hann vill or seli hafa eptir helgina. Manni er oc rett at fara þótt drottinsdagr se á rekastrandir. eda i skóga (t) ef hann á med andvirki sit þat er hann þarf at hafa (**) i gegn vidi eda kolum þeim er hann vill heimföra epter helgina. Sva sculo þeir tilætla at madr hafi egi fleiri roff enn (u) eitt i togi. egi ver vit lög at hestar renni eptir (v). Rett er at (x) þerra úti faut þótt drottinsdagr se.edr vöro ef menn ero naudstaddir at. Ber er rett at lesa oc heim at hafa þótt drottinsdagr se. egi meiri enn menn (y) hafi i haundum ser. Þar er madr förir bú sitt drottinsdag i fardögum þá er honom rett at reka málnyto lína til þess böiar er hann skal búa þau missleri. egi skal þá reida yfer vötn eda feria. Ef madr finnr saud einn um haust i rett. oc er honom rett at (z) hafa heim med ser hvartz hann vill reida (aa) eda annan veg med fara. Ef madr kaupir gelldse á haust. oc er honom rett at reka heim. oc med at fara þótt drottinsdagr se. enn hann skal egi feria um vötn eda reida. (ss) Ef menn koma af hafi oc ero sva staddir at mönnom er háski eda se þeirra. eda þótt menn (bb) fere farma her fyri land fram. oc er rett at (cc) hrióða scip. oc bera farm af þótt drottinsdagr se. ef manni þickir scip i hálska

q) Sk. heinilisbúa, *domesticor.*

r) St. se, *sir.*

s) Sk eda hverki er þess er.

*) Omitt. Sk. skróði.

veridicis in iudicio compellandis. Die dominica, æstiva adire licet, cum vasis, rhedisve, aliisque utensilibus, cujuscunque generis sint, quamvis quadraginta libras pondere superent, si rebus ex æstivis post festum deportandis necessaria sint. Die dominica, littus ejēta excipiens visitare, sylvasve, cui sunt adire licet, cum omni operis rustici apparatu, quo opus est ad ligna, vel carbones post festum afferendos. Curandum est, ne plures habeant equos, quam singuli singulos ducēt, non vero peccatur in legem, quamvis equi soluti sequantur. Concessum est die dominica vestimenta mercesque sub dio ficcare, si necessitas adsit. Baccas legere, & domum quantæ manibus possunt, deportare licet. Domicilia permutanti die dominica, quæ tempore migrationis incidit, pecudes ad villam eo anno sibi habitandam adigere permittitur, per flumina vero neque equis, neque cymbis, eas transportare licet. Siquis ovem in montanis autumnō inveniāt, eam equo, aliove quolibet modo, domum ferre potest. Siquis verveces autumnō emat, illi eos die dominica domum agere, non vero cymba, equove vehere fas est. Si nautæ ex alto terræ appellant, quorum vita, resve aliquo modo periclitantur, siue naviculis onerariis incolæ littora radant, naves, quamvis dominica sit, impune evacuare, oneraque eximere licet, si navis, ejusdemve onus in

F 2 peri-

τ) Omiss. Sk. ef hann á med andvirki sitt.

***) Sk. í móti.

u) B. eitthvert, aliquem.

v) Add. Sk. B. Sr. ER. lausir, solusi.

x) B. M. þurka.

y) Sr. bera, ferre.

z) Sk. ER. fara, ire.

aa) Add. Sr. edn reka, vel agere.

bb) Sk. færi, ferant. ER. fðri, idem.

cc) B. M. rydia.

hálska eda fe þeirra. Hvor madr þeirra er þar er
 skal gefit hafa á síau nóttom enom næstum þadan frá
 er þeir (dd) hrudo scíp sit (ee) (56) áln vadmáls eda
 ullar reifi þat er sex (ff) geri hespo (gg). gefa þeim
 mönnom er sva lítit fe eigo at egi gialldi þíngfarar
 kaup. sekr er madr um þriár merkor ef hann gefr
 egi. sá á söc er vill (hh). Ef madr finnr rekatre
 (ii) af scípi. oc er rett upp at leggja (kk) ef tre er
 meira enn hann megi á scíp leggja. oc skal hann egi
 höggva i fundr. enn rett er hönom at flitja at landi.
 oc gefa af hinn fimta lut. Ef madr finnr rekatre
 i fiöru sinni. oc á hann upp at vellta or flæðarmále
 drottinsdag. Ef hann má egi uppkoma. oc á hann
 þar tre at merkia. egi skal hann i fundr höggva tre-
 it. (57) hann eignaz (ll) hvargi sem á land kömr. ef
 hann hefir lögmark á lagit (mm). Ef madr ferr faur
 sinne drottinsdag. oc kemr hann þar at er löghlid er
 aptur bött. oc á hann at brióta upp (nn) þótt heilact
 se.

dd) Sr. ryddo.

ee) ER. öln.

ff) Sk. gefi, der.

gg) Add. Sk. eda lamba gæru, *agninamve pellem.*

hh) Add. Sk. Af ero tekin útræði öll. oc sva veidar alla lög-
 helga daga. ef hann hagar annan veg. oc verdr hann
 útlagr um þrim mörkoin. *Piscatio & venatio quavis
 diebus festis abrogata est, secus faciens tribus marcis
 mulctetur.* Add. B. ER. Madr á oc at veida eda fiska
 drottinsdaga. eda messodaga. ef hann vill. hann skal
 hafa mello ádr um dagin ef hann náir. ok láta xi veid-
 ina standa fyri tida sokninni. *porro add. Sr. Q. sekr er*
hann þrim mörkoin ef hann görir eigi sva. Licitum est
cuius,

56) *Ulna panni inquilini volebat 4½ solidos Dan. hodiern.,
 ranique estimatum vellus fuit.*

57) *Grág. ll. B. Cap. de ejectis.*

periculo esse videatur. Nautarum quisque intra noctes septem post navem evacuatam, ulnam panni aut vellus, quorum sex spiram conficiant, dabit iis quorum res familiaris adeo angusta est ut tributum comitiale solvere non debeant, qui non dat, tribus marcis mulctetur, eaque actio popularis est. Siquis navigans lignum undis agitatam inveniat, illud navi alligare ei licet, si majus sit, quam quod navi imponi possit, sed dissectari prohibetur, ad continentem vero ferri, si quintam partem eroget, permittitur. Siquis lignum in littus ejectum reperiatur, die dominica, ex undis istud evolvere licet, si evolvere nequeat, signo notet, minime vero dividat, tum autem lignum, ubicunque in terram ejiciatur, acquirit, si id signo legitimo notaverit. Siquis proficiscens illuc veniat, ubi ostium sepimenti, quod leges claudi prohibent, clausum est, illud, quamvis festum sit effringere debet,

F 3

clau-

euivis, si velit, diebus dominicis, festisque venationi, & piscationi incumbere; missa tamen, si possit antea interesse debet, capturam frequentationi sacrorum obesse minime sinens; si secus fecerit tribus marcis mulctetur.

ii) Sk. Sr. á flóti, fluctuans.

kk) Add. Sr. i skipit, in navim.

ll) Sk. hvar.

mm) Add. B. Sr. Q. M. ER. Þat er mælt um drottensdaga veide alla, at þar skal gefa af hinn fimta hlut. ok hafa gefit á síau náttum hinum næstum þaðann frá er væitt var. Þat skal gefa innan hrepps mönnum þeim er æigi gegna þingfarar kaupi. Ef maðr gefr æigi íva, ok værdr hann sekr um þat þ im mörkum, si á sök er vill. Constitutum est de captura diebus dominicis facta, ut pars ejus quinta offeratur, & quidem intra noctes septem à capturâ computandas. Hæc offerri debet, contri-
bulibus, qui à tributo comitali liberi sunt, si quis ita non offerat, tribus marcis mulctetur; actio illa popularis est.

nn) Omitt. Sr. Þótt heilact se.

fe. sá er útlagr (oo) er hlid bötti (pp) enn egi hinn er braut gardinn. (qq) Madr á at bera klyfiar helga daga er hann ferr til þings. hálfá vett annat enn mat sinn oc klæði. oc er hann ferr af þingi. Egi scal madr drottinsdag hefia upp faur sína ef hann ferr med klyfiar. Þat er oc at tva scal karlmenn ala ef þeir hafa einn klyfiahest. enn iij. ef þeir hafa tva hross um helgina. oc ala iammarga menn hiuum ef þeir fara til alþingis þá er fyrstir coma. oc fara til aundverds þings. oc sva þá er af þingi fara at þinglausnom. útlagr er hann þrim morkom ef hann syniar. Brúdmenn scal ala fim saman med brúdguma eda brúdi. enn þriá annarsstadar til þess er þeir ero þriátygi. Stefnomenn scal oc ala fim saman. enn þriá annarsstadar til þess þeir ero þriátiu. hálfann mánad þann epter Pásca. enn mánad ef þeir fara or fiórdungi. Farmenn scal oc ala fim saman med styrimanni enn þriá annarsstadar. Þá menn scal oc ala er til varþings fara. edr til leidar. þingmönnum. farmönnum. brúdmönnum. gaungomönnum. þeim mönnum fernom er lofat at bera klyfiar drottinsdag. So er oc mællt um elldi þeirra manna er búa fara at qveþia. edr lýsa vígi edr fjar. sem vid stefnomenn. Ef madr fer á róðrarþipi. oc scal madr egi hafa meiri haufga enn hálfá vett helgan dag. Rett er at ráda þipi til hafnar helgann dag. oc sva at hrióða þat ef því er hætt. Rett er oc helgann dag at fara or (58) Vestmanna eyiom ef þeir hafa vedrfaster setid.

oc

oo) *Ald. St þrim mō-kun, trihus marcis.*

pp) *Omitt. omn. enn egi hinn er braut gardinn.*

qq) *Omitt. omnes, que sequuntur ad Cap. IX.*

58) *Vestmanna eyar sunt insula ad australe Islandie latus numero XIV. sub grad. long. 354. Mappam Olav. & Paul.*

elaudens mulctetur, sed non effringens. Comitia petens, indeque redux die dominica iter facere potest, cum sarcinis, quæ præter alimenta & vestes quadraginta libras æquent. Nemo equum clitellatum secum habens, iter die dominica incipiat. Duos uno equo clitellato, tresve equis duobus utentes, per festum alere necessum est, quique comitia petunt, primique divertunt, & iter ad comitia primi instituunt, número domesticis æquales alendi sunt, itemque qui de comitiis, iisdem finitis domum revertuntur, denegans tribus marcis mulctetur. Convivæ nuptiarum quinque cum sponso sponsave, alibi tres, ad triginta usque, hospitio excipiendi sunt. Citantes quinque junctim alendi sunt, alibi vero tres usque ad triginta, quatuordecim post Pascha diebus, mense vero, si quadrante exeant. Nautæ quinque junctim cum gubernatore, alibi tres, alantur. Conventum vernalem vel æstivalem petentes, etiam alendi sunt. Quadruplicis generis hominibus, nempe judicia petentibus, nautis, nuptiarum convivis, & ambulatoribus, die dominica, cum clitellatis equis proficisci permittitur. Quod de hospitio citantibus præstando constitutum est, de his etiam valet, qui veridicos convocant, vel eadem commissam, vulnusve inflatum manifestant. Siquis navi remis agenda die festo vehatur, pondus ultra libras quadraginta non habeat. Die festo portum navi intrare, & hanc, periculo imminente, exonerare navim licet. Licitum etiam est tempestate in insulis Vestmannicis detentis die dominica

F 4

in

Paulsens Reis: igiennem Island annexam, quâ Mappa Cnopii ab Hæredibus Homannianis MDCCCLXI. edita corrigitur: Utpote quæ eas sine nomine afferat, cætera vid. Ol. & Paul. Reise igienn. Isl. p. 857.

(59) oc gefa pening vegin fyri mann hvarn (60) lög-silfrs ens forna. Sva er oc at fara or úteyom öllom helgan dag med farm, at gefa scal pening fyri mann. Drepa scal sel helgan dag ef i nótt ligr. enn taca egi or. utlagr er hann þrim mörkom ef hann gerir fleira at. Sva er mællt at iamt scal hallda nóttina fyri helgan dag sem daginn sialfann. Ef rúmheilact er epter löghelgann dag. oc er mönnom rett at fara til fýslo finnar enn öfra lut natur. (61) Myvætningum er þat ret at leggja net sín i vatn helgan dag epter eikd ef rúmheilact er epter. Rett er oc mat at síoda helgan dag þá til verdgíafa. oc sva annan mat til at gera þann er þá scal hafa. Elda er rett at gera. oc kliúfa torf til. enn kurfladr scal vidr fra. Ef klædi rifnar af manni þá er heilact er. oc scal sauma at honom. Ef madr fer med tre reidi edr vidbönd. oc brotna frá honom. edr klifberar. edr hvargi scrúdi er fá er. þá scal hann binda saman ef þat hlydir. Nu hlydir þat egi. þá scal hann höggva tre til vicia. oc böta allri bót sva at honom lydi med tálgo oc bandi. þó at heilact se. (62) Ef fe manna er i sveltikví. oc er rett út at láta þó at heilact se. egi sculo þeir draga út fe. annat tveggja sculo þeir láta út allt fe. edr inni allt. Ef menn gánga á merki helga daga. oc er rett at scera
jard

59) *Talis nummus valebat $2\frac{6}{17}$ solid. Dan. bodiernos.*

60) Lögsilfr hid forna, *argentum legitimum vetus Codex legum Grág. his verbis describit: I þann tid er cristni com út hingat til Islandz. geck her silfr í allar stórfculldir. bleiet silfr oc fcylldi hallda scor. oc vera msiri luti silfrs. oc sva flegit at 12 peninga gerdi eyri veginn. oc var þá allt eitt talit oc veigit. Tempore, quo religio christiana in Islandiam introducta fuit, debita majora soluebantur argento, pallido, fracturam sustinenti, cujus pars major esset argentum, ita cufum ut 60 nummos uncia*

in continentem trajicere, singuli vero nummum argenti veteris legitimi ponderatum expendant. Eodemque modo ex omnibus insulis & continente remotioribus die festu navi onera vehere licet, si nummus pro singulis expendatur. Phocam die festa sagenæ implicitam occidere, sed non explicare licet, si quis plus fecerit, tribus marcis mulctetur. Constitutum est ut nox diem festam præcedens, æque ac dies ipsa, festa habeatur. Si diem festam, dies profesta subsequatur, nocte provecta negotiis operam dare licet. Myvatnensibus retia die festa horâ quartâ post meridiem dimidiatâ deponere licet, si dies profesta sequatur. Cibus qui tunc prandio inserviat, die festâ coquere, aliaque cibaria, eâ die necessaria præparare licet. Ignem accendere, cespitesque diffindere licet, ligna vero antea minutim concisa esse debent. Vestes, quibus quis indutus est, die festa diruptas, consuere licet. Siquis, equos vasis ligneis, lignorumve sarcinis instructos secum habeat, & illa sive sagma, sive clitellæ, sive quæcunque alia vehendi instrumenta dirumpantur, ea si licuerit vinculis constringat, sin minus lignum ex quo sagma confici potest, cadat, damnumque quod passus est, secundo & colligando, die quamvis festa, ut ei expedire possit plene restituat. Siquis pecudes, sepe in earum custodiam exstructa, inclusas habeat, illas die dominica emittere licet, non vero invitas extrahere, sed, aut omnes, aut nullæ emittantur. Siqui die festa ad regundos fines con-

F 5

veniant,

uncia ponderata conficeret, tunc autem ponderatum idem cum numerato fuit.

- 61) Myvatn 2: Muscarum lacus à My Musca, & Vatn Lacus, alter post Lacum Thingvallensem in Islandia maximus, cujus accolæ maximam partem piscatura vivunt, cat. vid. Ol. & Pauli, Reise igiennu, Isl. p. 718. & seqq.
- 62) Grág. II. B.

jard crossa. oc sva at göra önnor merki at. Ef
 fe manna gengr or afretti. oc er rett at reka
 aptur. oc ríða epter. edr reka fe or sveitkví-
 om. Rett er oc at bera einn faud á baki ser
 þótt hann se þyngri enn hálf vett. Menn eigo at
 tialda alt til nætr er til varþings fara. oc til leid-
 ar. oc bera klyfiar á þvattdegi til þess er sól
 er scapt há. Net öll skal úppraca fyrri eykd. Þeir
 menn er útróa scolo heimta upp vadi sína fyrri
 eykd. oc róa at landi síðann. oc bera feng sinn or
 flöðarmáli. oc búa om sva at hvartki falli á fugl-
 ar ne dyr. Ef þeir menn ero á scipino er búa
 ómegdarbúi. oc se menn öreiga. oc er rett at físc-
 ia þeim til þess er sól er scapthá. Nu vinna
 menn á eykd. oc ero þeir útlagir um þat þrim
 mercom. nema þeir fái þann qvid. at þeir sáo
 egi sól. oc þeir vissu egi hve fram var. oc ver
 þeim þat ecki. Ef þrælur manz edr sculldarmenn
 vinna á eykd at síno ráði. oc verða þeir útlagir
 um þat síórum aurom ef þeir eigo ser orkofto.
 Ef se gengr i ákr edr eng. oc skal þat á brott
 reka. Þótt heilact se. Hross skal madr taca. oc
 tauma. oc hepta. Þótt heilact se. Enn ef hann
 fer för sinne. oc skal hann egi reca fleiri fyrri ser
 enn eitt. Rett er oc víð at höggva til tialldvida.
 oc til elldivídar. ef menn fara i faur sinne i ó-
 bygdum. Þótt heilact se. Keyri vönd skal madr
 höggva þótt heilact se. Enn ef madr vinnr flei-
 ra enn nu er talit löghelgan dag. hverngi daginn
 sein þat er. oc verðr hann útlagr um þat þrim
 mercom. oc á fóc þá hverr er vill. Enn ef hin
 meiri helgi er á deginum. oc ver þá sex merkom.
 oc

veniant, cruces cespititiq; effodere, & siqua alia sint, signa terminalia constituere licet. Si pecudes pascua montana relinquant, illuc eas, etiam ab equitante redigere fas est, pecudes sepibus emissæ agi quoque possunt. Ovem humeris bajulare licet, quamvis quadraginta libris gravior sit. Ad noctem usque tentoria figere iis permittitur, qui conventus vernaes, æstivosve petunt, & iter cum equis clitellatis continuare ad momentum istud, quo sol hostile altus est. Tragulæ ante horam post meridiem quartam colligendæ sunt. Piscatores lineas piscatorias ante horam quartam post meridiem dimidiatam extrahant, eoq; facto continentem remis petant, capturamque in loco supra veniliæ terminum deponant, provideantque ne aves, quadrupedesve illam invadant. Siqui inter piscatores sint, liberis gravati & familiæ ob paupertatem alendæ impares, tum in horum commoda piscari licet, ad momentum istud, quo sol hostile altus est. Horâ post meridiem quartâ dimidiatâ operantes, tribus marcis mulctentur, nisi veridicos producere possint, se solem videre non potuisse, adeoque nescivisse, quota hora esset, tum vero absolvuntur. Si servi, aliive domestici horâ post meridiem quartâ dimidiata sponte operentur, quatuor unciiis, si operis finiendi libertatem habuerint, mulctentur. Pecudes, agros, pratave invadentes die quamvis festa abigere licet. Equum die festaprehendere, & compedibus implicare licet. Siquis profisciscatur, unum modo ante se equum agat. Deserta peragrantibus ligna tentoriis fulciendis, ignique alendo necessaria, die festu cadere licet. Virgas loco scutæ habendas amputare licet, quamvis dies festa sit. Siquis plura quam quæ hæcenus memorata sunt, die festa, quæcunque sit, operetur, tribus marcis mulctetur, actio illa popularis est. Si dies festa primi ordinis sit, poena sex marcarum con-

söcom þeim skal stefna heiman. oc qvedia til heimilis-
búa fim á þingi þess er sótr er.

XVIII. CAP.

UM HALLD ÞVATTDAGA.

(63) (a) **V**er scolom hallda þvattdag enn siauunda
hvarn nónhelgan. (b) sva at þá skal ecki vinna er
(c) eycd lidr. nema þat er nú man ek telia. (d) Þat
á at vinna þá allt sem drottinsdag á at vinna. Þá er
Eycd. er útludrs (e) átt er deilld i þridiunga. oc hef-
ir sól (f) gengno tva luti. enn einn ógenginn. Ef
menn láta fe af þvattdag. oc scal borit af scinni fyr-
eycd. þá eigo menn at saxa um aptanin. oc scera
mör. oc gera mat til þann er um helgina þarf at ha-
fa. þót sva se tilætlat at (g) nokot gángi af. oc ver
egi vid laug. Ef menn vinna á eycd þvattdag. (h)
oc ver þat útleqd um þriár merkor. oc scal bóanda
först sökia ef hann (i) er i verki. Ef gridmenn ero
i ver-

a) **Q.** Viær skulum hallda at nóni hinn siauunda hvern þvatt-
dag. enn þat er i þann tima er útludrs átt er deilld i
þridiunga. oc sol hefir geingit tvo luti enn einn ógeng-
in. *Diem septimum lavationis nempe sanctum habeamus
circa b. p. m. tertium, illa vero incidit cum sol partes
duas plagæ libanoti tripartita transiit, una vero su-
perest.*

63) K. R. G. L. Cap. XV. conf. *Leges Eccl. Canuti Magni
Art. XIV. apud Pontopp. in Annal. Eccel. Dan. T. I.
ubi: Diem dominicum ab ipsa Saturni diei hora pomeri-
diana tertia, in primam usque diei lunaris lucem festum
agito.*

constituta est. Ob has causas reus domi citetur, & vicini quinque ut veridici in foro rei competente convocentur.

CAP. XVIII.

DE DIERUM LAVATIONIS OBSERVATIONE.

Dies quisque septima, Lavationis nempe, ab hora post meridiem tertia, sacra nobis erit, ita ut tunc Eycd finita plura facere non liceat, quam his recens-
sebo. Quæ die dominica, etiam hac facere licet. Eycd est, quando sol plagæ libanoti, trifariam divisæ partes duas percucurrit, una vero supereft. Siquis die lavationis pecora macet, carnes corio ante horam post meridiem quartam dimidiatam eximantur oportet. Vespera pulpas secare, adipemque minutim discindere & cibos, quibus per festum opus est, præparare licet, non tamen peccatur in leges quamvis superfluum quid præparetur. Siqui die lavationis post horam p.m. quartam dimidiatam operi incumbant, tribus marcis mulctentur, herus si una operetur, primus citetur, siue hospites, siue

- b) *Add. Sk. B. ER. sá er næstr er drottinsdegi fyrri, qui proxima est ante diem dominicam. Omiss. Q. sva þá skal ecki — enn einn ógeinginn.*
- c) *St. nón, hora p. m. tertia.*
- d) *Sk. á drottinsdaga á at vinna, die dominica laborandum est. Hic sensus ob librarii commissum errorem mutilus est, nam statim sequitur: Þá er eycd tunc eicda incidit.*
- e) *Sk. St. ER. ætt.*
- f) *Sk. ER. gengna, emensos.*
- g) *St. nacqvot.*
- h) *Sk. ER. ok verda þeir útlagir þrim mörkum, tribus marcis mulctentur.*
- i) *Sk. hefir i verki verit, si inter operantes fueris.*

í verki. edr sculldarmenn. edr þrælar. oc á frelsingia fyrst at söcia ef þeir hafa unnit á eyed. oc verþa þeir sórtir um. oc veriaz þeir því máli ef þeir (k) fá þann qvid at egi mátti sól síá. oc þeir mundo scemr vinna ef sól sæi. þat er oc biargqvidr ef þat ber at (l) atförlsla þeirra væri sva litil at þeir (m) þorði egi (n) heim at gánga fyrir ofríki (o) bóndans. oc verdr bóndi þar útlagr enn egi þeir. Ef madr ber klyfiar þvattdag. oc vill hann heim þreyta. (p) oc á at bera til þess er sól er scaphá. Ef hann má egi þreyta heim. oc skal hann tecit hafa ser gifting. oc ofanlagdar klyfiar. þá er sól er í vestri. útlagr er bóndi þrim mörcom ef hann syniar honom vístar. (q) hann skal bera klyfiar til ens næsta böiar er á leid er. oc bidia þar vístar. útlagr er búandi ef hann syniar. Hinn skal fara (r) til ens þridia bónda áleidis. oc leggja ofan klyfiar. oc bidia ser vístar þar. oc (s) fata hirzlo. ef bóndi syniar honom vístar. oc verdr hann útlagr um þat. enda ábyrgiz hann (t) klyfiarnar ef hinn lætr eptir liggja er á (u) þar í túni hans. Bera á madr klyfiar af fialli ef honom hefir seinna (v) ordit enn hann ætladi. þott dögur se (x) lögheilög. Brúdmenn eigo at bera klyfiar (y) þvattdag til þess er sól er scaphá. bóandi er scylldr at ala þá med fimta mann. útlagr er hann ef hann syniar þeim vístar. ef brúdgomi er í faur (z) edr brúdr.

þriá

k) Sk. geta.

l) *Idem* þeir væru sva litlir í skapi. at þeir þyrði ægi, *quod fuerint tam pusillanimi, quin auderent.* Omiss. St. at förlsla þeirra væri sva litil.

m) B. þyrði. ER þerdi.

n) St. af verki at láta, *a labore cessare.*

o) Sk. húsbóndans, *heri.*

p) Omiss. Q. oc á at bera — má egi heimþreita.

q) Omiss. Sk. hann skal bera — búandi ef hann syniar.

sive domestici patrisfamilias quadra necessario alendi, sive servi, post horam post meridiem quartam dimidiatam operentur, contra liberos primum instituaturs actio, exceptio autem peremptoria reis competit, si probare possint, solem conspici non potuisse, Et se sole viso, brevius operaturos fuisse. Exceptionem etiam jure validam operantur veridici si asserant eos tam pusillanimos fuisse, ut ob rigorem heri domum ire non præsumerint, quo casu hic, non illi, mulctatur. Siquis cum onustis equis die lavationis domum venire nitatur, sarcinas ferre ei licet, dum sol hastile altus sit. Si domum assequi non possit, tunc oportet ut hospitium sibi acquisiverit, equosque oneribus levaverit, sole in puncto occidentis constituto, hospitium illi denegans tribus marcis mulctetur, tumque ad proximam villam recta pergat, ibique hospitium petat; deneganti multa imponatur, ille vero ad tertiam villam recta tendat, sarcinas deponat, sibi que hospitium, Et rebus suis custodiam exposcat, denegans multæ obnoxius fit, quinimo sarcinas, si eas ibi alter in area villæ relinquat, indemnes præstet. Sarcinas è montibus deportare licet, sicuti iter præter spem difficiliter successerit, quamvis nycthemeron festum sit. Convivis nuptiarum, usque dum sol hastile altus est, sarcinas ferre licet. Colonus eos numero quinque hospitio excipere debet, si sponsus, sponsa comitetur, alias

r) *Add. Sk.* unz hann kemr, *donec veniat.*

ø) *Sk.* vardveitllu gagni sino, *custodiam usensili suo. M.* fiárhírlu, *custodiam rerum. Q.* vardveitllo, *custodiam.*

t) *St.* fötin, *vasa. Q.* fargagnit, *usensilia vasica.*

u) *Omiss. Q.* þar i túni háns.

v) *Omn.* faris, *successeris.*

x) *Q.* heilög, *sacra.*

y) *Q.* laugardag, *die lavacri.*

z) *Sk.* enn bráði með þrúðia mann, *sponsam autem cum tribus comitibus.*

Þriá menn er hann scylldr at ala ella. Farmenn eigo at bera klyfiar þvattdag til þess sól er scapthá. bóndi er scylldr at ala þá med hinn fimta mann. ef styrimadr er i faur. enn þriá menn ella. útlagr er bóndi (aa) þrim mercom ef hann syniar þeim vistar. oc eigo þeir (bb) fóc er vistar er syniat. oc scal ítefna heiman. oc qvedia búa fim til á þingi. Þeir böndur ero til (cc) manna elldiz scyllder er þingfararkaupi eigo at gegna. (dd) enn egi þeir er minna se eigo. Þeim manni er rett er med (ee) godord ferr til varþings. Þótt meirr se enn eycd. at bera klyfiar. edr fara á ícipi. oc sva (ff) þingheyöndom öllom þeim er til öndverdiz þings fara. Faut sin oc tiölld eigo þeir at hafa. oc mat. hafa á madr hálfu vett varnings um fram (gg) ef hann vill. Bóndi er scylldr at ala þá menn um nótt er til varþings fara (hh). oc hálfu færre enn hiú þá er þingheyendor ero. oc fyrst coma. (ii) Godi scal egi coma sydarr til varþings þvattdag enn hann hafi tialldar búd sína þá er sól er scapthá. oc se búin at gánga þá til þinghelgi. útlagr er hann ef vinnr lengr. *Þá er sól scapthá.* ef madr stendr i fiauro þar er mötiz siár oc land at hálfkölnom síá. oc mætti hann síá i haf út þá er sól gengr at vatni. Ennda syniz honom sva ef spiót væri sett undir sólina (kk) þat er sva væri (ll) scept. at madr mætti taka hendi til fals. at oddrin töci undir sólina. enn spiótzscaptz halinn (mm) í síáinn nidr ef i heidi mætti

aa) *Omitt. Sk.* þrim mörkom.

bb) *Sk.* sakir þessar, *barum causarum.*

cc) *Add. Sk.* þessara, *horum.*

dd) *Omitt. Sk.* enn egi þeir er minna se eigo.

ee) *B.* gudord.

ff) *Q.* þingheiröndum, *judicia audientibus.*

gg) *Omitt. St.* ef hann vill.

hh) *Add. Sk.* eda af þingi, *aut á foro.*

alias tres recipiat; cæteroquin tribus marcis mulſetur. Nautis ſarcinas ferre licet, usque dum ſol haſtile altus eſt. Naclerum cum quinque comitibus, alias tres tantum hoſpitiſ recipere neceſſum eſt, denegatum illis hoſpitiſ tribus marcis expietur; actio iis, quibus hoſpitiſ denegatum fuit competit, qui reum domi citent, vicinosque quinque ut veridicos in foro convocent. Qui tributum comitiſ ſolvere debent, illi quoque hoſpites recipere obligantur, pauperes vero ab hoc onere excuſantur. Curioni muneris ergo conventum vernalem petenti equis navibusque ſarcinas poſt horam quartam dimidiatam p. m. ferre licet, itemque omnibus, qui initiato conventui adeſſe contendunt, veſtes, tentoria, & alimenta, cum mercibus quadraginta libras æquantibus, ſi libuerit, ſecum ferant. Colonus contribules, qui conventus vernaſ adeunt, primique ad eum divertunt numero domeſticorum dimidio æquales, per noctem alere tenentur. Curioni in locum conventus vernalis ſerius venire non licet, quam ut tabernæ ſuæ tentoria ſuperinduxerit, & pacem publicam conventui proſclamaverit ante momentum quo ſol haſtile altus eſt, ſi quid poſtea operatur, mulſetur. Sol haſtile altus eſt, ſi cui, littore, in terræ marisque ad dimidium reſluentis conſinio inſiſtenti, ſolemque ad oceanum appropinquantem (ad occaſum vergentem) proſpicienti, videatur, quod haſtæ adeo longi manubrii, ut cuſpidem (ſuſum erectum) manu aſſequi poſſet, ſi ſub ſole erigeretur, cuſpis ſolem, pars vero haſtilis inverſa mare contigeret, ſi ſolis ab oceano diſtantiſ ſudo coelo obſervari poſſet, iſ-
que

ii) B. Gudi.

kk) Omitt. ER. Þat er ſva væri ſcept.

ll) Sk. háſcept, longi manubrii.

mm) Idem á ſiðin.

G

mætti síá. (nn) oc mælti hann níu fet frá. Ef madr vinnr drottinsdag. eda þvattdag (oo) eptir eycd. eda löghelgan dag hverngi sem er fleira enn nu er (pp) rínt. Þá er hann útlagr um þat þrim mörkóm. Íá á föc er vill. föc þeirri skal stefna heiman. oc qvedia til fim heimilis búa á þingi þess er sótt er. Íva skal nóttina hallda fyri löghelgan dag sem daginn (qq) síálf-an. (rr) Ef tvi heilact er epter helgan dag. (ss) oc er rett at fara til syflo inn öfra lut nætr (tt).

XIX. CAP.

UM JÓLA HELGI.

Jóla helgi eigom ver at hallda á landi her. Þat ero dagar xiii. Íva skal hallda enn fyrsta (a). oc enn viii. og hinn xiii. sem Páscadag (b) hinn fyrsta. Enn ann-an dag Jóla. oc inn þridia. oc inn fiórda. (c) Þá skal hallda sem drottinsdag at öllu annars. nema því at þá er rett at moca (d) undan fe (e) inn iii. dag Jóla. oc inn iv. (f) hvarn er vill. medaldaga alla adra á Jól-

nn) *Omitt. Sk.* oc mælti hann níu fet frá.

oo) *St.* eptir nóñ, *hora post meridiem tertia.*

pp) *Sk.* talt, *enumerata.*

qq) *St.* eptir. Þá er rett at vinna eptir midea nátt eptir helgan dag; *posttridie, post mediam noctem operari licet, post diem festum 3: postrie diem festum nocte ultra dimidium protracta operari licet.*

rr) *B. Q. ER.* rúmheilact, *dies profesta.* *Omitt. M.* ef tvi heilact er eptir helgan dag.

ss) *Sk.* Enn adra nátt eptir er mönnum rett at fara til, *post mediam noctem festum subsequenter opera suscipere licet.*

tt) *Add. Sk.* festar halldaz meðan ákvednar eru. tólf mánað-ar ef æi eru ákvednar. Þá er at lögum brúðkaup. ef föstnuz

que novem pedes ab hasta retro metiretur. Siquis die dominica, vel lavationis, aliave die festa post horam pomeridianam quartam dimidiatam, plura quam hic recensita sunt operatur, tribus marcis mulctandus est, actio ista popularis evadit, reusque domi citetur, & vicini quinque ut veridici in forum rei competens convocandi sunt. Nox festum diem præcedens eodem ac dies ipsa, modo sanctificetur. Si unum diem festum, alius duplici ratione sanctificandus sequatur, tunc operi noctis adulta incumbere licet.

CAP. XIX.

DE FESTO NATALITIURUM.

Festum Natalitiorum nobis in hac insula celebrandum erit, quod diebus tredecim constat. Prima, octava & decima tertia dies, instar diei primæ Paschatos celebrandæ sunt. Secunda, tertia, & quarta instar dominicæ observentur, excepto, quod tertia & quarta, utrâ libuerit, stabula purgare licet. Cæteris Natalitiorum

G 2

föstnut er kona, oc sex menn at brúðkaupi. oc at líósi gengit i sving. Sponsalia durant tempore, inter partes determinato, si tempus definitum non sit, tunc per duodecim menses durare debent. Nuptiæ rite peraguntur, si vir actu solenni uxorem sibi desponsæ nuptiisque intersint viri sex, & conjuges eorum lucé ascendant o: manifeste.

- a) Add. Sk. Jóla dag, dies natalitiorum.
- b) Omitt. lð. hinn fyrsta.
- c) Add. Sk. ok enn fimta, & quinto.
- d) Sk. St. miki, fimum. Q. undan fenadi. St. undan sandam ok nautum, ovile & bovine.
- e) Omitt. St. enn þridia — föra í haug.
- f) Sk. hvartseim.

Jólum. Þá er rett at moca. oc reida á völl. Þann lúta vallar er nærr er fiósi ef hann hefir eyki til. oc vellta þar af. Ef madr dregr myki út. oc hefir egi eyk til. oc skal föra i haug. (g) Þat eigo menn at vinna medaldaga á Jólum. (h) at láta fe af þat er um Jól (i) þarf at hafa. oc heita mungat. (k) oc reida andvirci (l) þat er scyllt er. hey ef þad er hagligra at gefa enn hitt sem heima er (m). (n) ennda mætti egi gera loc á fyri Jólin. (o) Egi skal oc reida meira forverk heys enn vel (p) vinni um Jól.

XX. CAP.

HER SEGIR HVÖRSO HALLDA SCAL PÁSKADAG.

Páasca helgi eigom ver at hallda. Þat ero dagar iv. Páskadag inn fyrsta (a) skal hallda sem Jóladag inn fyrsta. Enn annan. oc inn þridia. oc (b) inn fiórda skal hallda sem drottinsdag. Enn frá Páschadegi fyrsta scolo vera vicor fim til drottinsdags þess er Gagn-daga vica hefz upp (c) epter. Annan dag vico. oc inn þridia. oc midvicodag i Gagndögum. Þá sculom ver hallda

- g) Sr. enn medal daga alla á Jólum þá er lofat at láta af,
diebus vero medioximis natalitiorum mactare licet.
h) *Ald. Sk. I.R.* at slátra. oc, *laniare, &.*
i) *Sk* skal neita, *vesci oportet.*
k) *Q.* færa hey til fenadar ef þat þikkir haglegra, *pecudibus pabulum asportare, si commodius habeatur.*
l) *Sk.* þat er þarf um Jól at hafa. elldibranda. eda hey.
Quibus per natalitia opus est, ligna cremalia & pabulum. Sr. þat er honom þikkir þurfa til fear at hafa. eda haglegra. *Quod pecudibus necessarium, commodiusve esse putat.*

tiorum diebus medioxumis, *finum ex stabulis emovere, & in aream exportare licet, in parte areæ bovili propiori, si jumenta adhibeantur, lætamen dejiciendum est, si vero finum efferenti jumentum defit, in sterquilinum congerat.* Diebus Natalitiorum medioxumis hæc operari licet, (*scilicet*) pecora eo tempore vestendo necessaria mactare, cerevisiam coquere, & res quas usus exigit, sænumque, si illo commodius, quam eo, quod domi est, pecudes alantur, advehere licet, si ante Natalitia fieri non potuerit. Plus sæni domum advehere non licet, quam quod per Natalitia sufficiat.

CAP. XX.

HIC CONSTITUITUR MODUS PASCHA
CELEBRANDI.

Festum Paschatos quatuor diebus constans nobis erit celebrandum. Prima dies paschatos instar primæ Natalitiorum celebretur; secunda, tertia & quarta admodum dominicæ. Sed à prima die Paschatos hebdomodæ quinque numerandæ sunt ad diem dominicam, quæ septimanam Rogationum inchoat. Dies secunda, tertia & quarta Rogationum, sanctitatem diæ
G 3 lava-

- m) Q. sva sem vinnz til um Jól, *quantum per natalitia sufficiat.*
- n) St. ER. enda hafi þeir æi eyki tilfengit fyrir Jól, *si ante natalitia, obtineri jumenta non potuerint.* Omitt. Sk. Q. enda mætti — fyrir Jól.
- o) Omitt. Q. eigi skal oc — vinni um Jól.
- p) St. vinniz, *sufficiat.*
- a) St. med virding sem framaz kunno ver, *veneratione, quâ possumus maxima.*
- b) ER. midvíco dag, *dies hebdomadis mediæ.*
- c) Omitt. Sk. St. Q. eptir.

hallda at helgi sem þvattdag. enda (d) fasta ein möst þeir menn er til lögfösto ero talldir. Rett er at hafa hvíta mat (e) at qvölldi ef vill. Ef ber á annan dag vico. eda hinn þridia i gagndögum. (f) Philippus messa. (g) oc Jacobus edr (h) Crucis messa. edr kirkiodag. oc er rett (i) at eta þá tví mælt. enn egi (k) slátr (l). (m) Laugleylt er at fasta dag oc nótt fyrí uppstigningar dag. (n) Hinn fimta dag i gagndögum er uppstigningar dagr. þann sculo ver hallda sem Páscadag. frá Páscadeginom fyrsta scola vera vicor vii. til (o) drottinsdags i hvítadögum (p). (q) þar er vica heil á milli. oc gagndaga vico. Þvattdag fyrí hvítadaga er mönnom ícyllt at fasta (r) dag oc nótt.

XXI. CAP.

UM HVÍT-DROTTINSDAGS HALLD.

Drottinsdag i hvítadögum scolo ver hallda sem hinn fyrsta Páscadag. (a) enn hinn þridia. oc midvico-
dag

- d) *B. Q.* eta ein mælt. enn æi kiöt, *semel, sed. absque carne, cibum sumere.*
- e) *B. Q. M. ER.* um nóttina, *nocte.*
- f) *Omitt. Sr.* Philippus messa. oc Jacobus messa.
- g) *Omitt. Q.* Jacobus messa.
- h) Krossmessa, *semper legunt Membrana. ER.* Crucis messo.
- i) *Sk. ER.* hafa tví mælt.
- k) *Sk. Sr. Q. ER.* kiör, *caro.*
- l) *Add. Sr. Q.* enn ef ber á midvicoðag i *gagndögum* messodagana. þá íkulum ver fasta. (þurfösto *Q.*) sem ádr. *Si feria in diem hebdomadis media, quâ dies rogationum celebrantur incidunt, jejunandum nobis est (in sicis) nihilominus. Præterea add. Sr.* tveggea dögra fasta
er

lavationis exæquant, cæterum unica vice sumere debent cibum hi, quibus jejunium lex imponit. Cibis albis, si libuerit, canare licet. Si in secundam vel tertiam Rogationum diem inciderit festum Philippi & Jacobi, vel inventio Crucis, vel dies consecrationis templi, his cibo uti, sine opsoniis tamen carniū permittitur. Integro nycthemero diem Ascensionis domini præcedente juxta leges jejunandum est. Dies quintus Rogationum ascensione domini clarus, instar primæ Paschatos celebrandus est. Inter primam Paschatos & dominicam Pentecostes, hebdomadæ septem sunt. Rogationum vero dies à Pentecoste integra septimana disjunguntur. Nycthemero diei lavationis, Pentecosten præcedentis, jejunare obligamur.

CAP. XXI.

*DE CELEBRATIONE DOMINICÆ
PENTECOSTES.*

Dominica Pentecostes instar primæ Paschatos nobis celebranda est, sed tertiâ & quarta sarcinas equis, G 4 navi-

er þá lögtekinn, *istó enim nyctbemeró leges jejunare jubent.*

- m) *Omitt. Sk. B. ER.* lögscyllt er — fyrir uppfstigningar dag.
n) *Q.* í þeirri viko er uppfstigningar dagr, *istá septimana dies ascensionis domini est.*
o) *Q.* Hvítudrottinsdag, *dominica Pentecostis.* St. laugardags.
p) *Add. Q.* Þar skal þurfa fasta fyrir um laugardagin, *die lavationis in sicco jejunandum est.*
q) *Omitt. Q.* Þar er vica — föstudag. oc nótt.
r) B. tvadögur, *nycthemeron.* ER. M. dagfasti, *per diem jejunare.*
s) *Add. Sk. St. ER Q.* enn annan dag viko (oc þriðja dag ER.) skolo ver hallda sem drottinsdag. *Dies secunda (& tertia) instar dominicæ celebrerur.*

dag (b). Þá er mönnum rett at bera klyfiar. Þar er menn föra bú sitt. oc færa farma. oc vöro sína til scips. oc reka fe sit i afrett. oc klippra faude.

XXII. CAP.

UM MESSODAGA LÖGTEKNA.*

(64) **M**essodaga eigo ver at hallda lögtekna (a) á landi her þá er nu man ec (b) segia. (c) Frá inom þrettánda degi Jóla ero nætor síau til (d) ens áttunda dags (e) frá inom þrettánda. (f) þá ero (g) átta nætor til Agnesar messö (h). þá ero fjórar nætor til Páls messö. (i) oc egi fasta fyrri. þadan ero síau nætor til Brigidar messö. oc egi fasta fyrri. þadan er ein nótt til (k) kyndilmessö. þadan ero tuttugo nætor til Petars messö. (l) oc er egi fasta fyrri. (m) þadan ero tvær nætor til Mathias messö. oc (n) fasta fyrri dag oc nótt (o). þadan ero sextan nætor til Gregorius messö. enn lautan ef (p) laupár er. þadan ero níu nætor til Bene-

b) *Add. Sr. ok alla daga þadan frá skal vinna. sva var sett i landz lögom á dögom þeirra Thorlaks biskups. ok Brandz biskups. Omnibus inde diebus operari licet. Ita constitutum erat legibus nostris tempore Episcopi Thorlaci, & Episcopi Brandi.*

a) *Omitt. omn. á landi her.*

b) *Sk. B. Q. M. EK. telia, enumerabo.*

c) *Q. frá þrettanda degi ero níután nætur til Pálsmessö, á die decimo tertio noctes sunt ad festum Pauli undeviginti. B. Hinn áttundi dagr frá enom þrettanda degi Jóla er*

* *Hoc Caput integrum Codex Stodarfellensis omittit.*

64) *Historia festorum perlegenda cupidus adeat S. V. F. Johannei Hist. Eccl. Isl. T. I. period. II. sect. I. p. 152. & seqq.*

navibusve ferre, ubi quis domicilia mutaturus transmigrat, merces ad navim asportare, Et præterea pecudes in pascua montana agere, ovesque tondere licet.

CAP. XXII.

DE FESTIS CANONICIS.

Festa Canonica, quæ hic recensebo, insulæ hujus incolis celebranda sunt. Inter diem decimam tertiam Natalitiorum (∴ Epiphaniam) Et octavam post Epiphaniam noctes septem sunt; inde octo noctes ad festum Agnetæ; inde quatuor ad festum Pauli, jejunio non præmissio; inde septem noctes ad festum Brigidæ, quod nullum præcedit jejunium; inde nox unica ad festum Luminum; inde viginti noctes ad festum Petri, ante quod nullum jejunium; inde binæ noctes ad festum Matthiæ, quod integri nycthemeri jejunium antevertit; inde noctes sedecim ad festum Gregorii, sed septemdecim anno intercalari; inde novem noctes ad festum

G 5

Bens-

lögheilagr. Dies post decimam tertiam Natalitiorum feriam, festus est.

- d) Sk. geistla dags, diem splendoris.
- e) Omitt. omn. frá enom þrettanda.
- f) Sk. þadan, inde. g) M. vii.
- h) Add. Sk. ok æi fasta fyrir, ante quod nullum jejunium.
- i) Omitt. B. oc egi fasta fyrir.
- k) Omn. Máriu messa.
- l) Omitt. B. oc egi fasta fyrir.
- m) Omitt. omn. þadan ero tvær — dag oc nótt.
- n) Q. þurfasta, jejunium siccum.
- o) Add. Sk. ef fyrir langafösto berr, si ante jejunium longum incidat.
- p) Sk. B. hlaupár, annus intercalaris. Add. Q. egi á þar fasta fyrir, antequod non est jejunandum.

Benedictus meflo. Þaðan ero fiórar nætor (q) til Má-
ríó meflo. Þaðan er (r) einne nótt midr enn þríátigu
náttu til Jóans meflo. Þaðan ero tvær nætor til (65)
gagndags ens eina. hann sculo ver hallda at helgi sem
þvattdag. oc fasta (s) dagfösto. nema hann (t) verdi
á Páscavico eða kirkiodag. Þá er rett at hafa tvímælt.
oc egi kiöt. (u) nema beri á Pásca. Þá er rett at eta
kiöt ef vill (v) ena löghelgo daga. enn egi ella. Það-
an ero sex nætor til Philippus meflo. oc Jacobus. oc
egi fasta fyrir. Þaðan ero tvær nætor til (x) Crucis
meflo. oc egi fasta fyrir. Þaðan ero fiau nætor ens
fiórda tigar til (y) Kolumkilla meflo. oc egi fasta fyr-
ir. Þaðan ero fimtan nætor til Jóans meflo (z). oc
fasta fyrir dag oc nótt. Þaðan ero fim nætor til (aa)
Pettars (bb) oc Páls. (cc) fasta fyrir (dd) dag oc nótt.
Þaðan ero níu nætor til Seliomanna meflo. (ee) oc
eigi fasta fyrir. (ff) Þaðan ero (gg) tólf nætor til Þor-
lacs meflo. (hh) oc eigi fasta fyrir. Þaðan ero fimm
nætor til Jacobus meflo. oc fasta fyrir (ii) dag oc nótt.
Þaðan ero fiórar nætor til Olafs meflo. oc fasta fyrir
dag oc nótt. Þaðan ero tólf nætor til Laurentius mef-
lo. oc fasta fyrir dag oc nótt. Þaðan ero fimm nætor
til

q) *M. fyrir, ante.*

r) *B. Q. M. ein nótt ok þríátigu til gagndags þess eina. 32
ad dies rogationum priorum, noctes sunt, triginta una.*

s) *Omítt. Sk. B. dagfösto. Q. dag oc nótt, die & nocte.*

t) *Q. ER. beri, incidit.*

u) *Omítt. Q. nema beri á Pásca — enn egi ella.*

v) *Omítt. Sk. B. ER. ena löghelgo daga. enn egi ella.*

x) *Omn. krossmeflo.*

65) *Ecclesia exotica Dies Rogationum quater licet singulis an-
nis, ab initio, J. Hildebrando docente, celebraverit, cer-
tum tamen est, Islandicam eos bis tantum celebrasse, sc.
hoc 25 Aprilis ante Festum Paschatos, illos autem ante
Festum Ascensionis domini.*

Benedikti; inde quatuor noctes ad festum Mariæ; inde noctes undetriginta ad festum Johannis; inde binæ noctes ad Diem Rogationum priorum, quæ instar diei lavationis nobis sacra, & tota jejunio, nisi in septimanam Paschatos diemve dedicationis templi incidat celebranda, tunc cibum bis sumere licet, absque tamen carnibus, nisi in Pascha incidat, ceteris vero diebus festis carnibus vesci licet: ceteroquin minime; inde sex noctes ad festum Philippi & Jacobi, ante quod nullum est jejunium; inde binæ noctes ad festum Crucis, ante quod nullum jejunium; inde triginta septem noctes ad festum Columbani, ante quod nullum jejunium; inde noctes quindecim ad festum Johannis, ante quod nycthemeri jejunium est; inde noctes quinque ad festum Petri & Pauli, ante quod nycthemero jejunandum est; inde noctes novem ad festum Selöenshum, ante quod nullum jejunium; inde noctes duodecim ad festum Thorlaci, ante quod nullum jejunium; inde noctes quinque ad festum Jacobi, ante quod nycthemeri jejunium; inde noctes quatuor ad festum Olai, ante quod nycthemeri jejunium; inde noctes duodecim ad festum Laurentii, ante quod nycthemeri jejunium; inde noctes quinque ad festum Mariæ,

y) Idem Columba mello, festum Columbani.

z) Add. Sk. B. Q. M. ER. Baptizæ.

aa) Sk. B. M. Q. Petri.

bb) Omitt. Q. M. oc Páls, & Pauli.

cc) B. Q. tveggja dögra fasta, nycthemeri jejunium. M. ok egi fasta fyrir, nec jejunium ante.

dd) ER. tvö dögor, nycthemeron.

ee) Omitt. M. oc egi fasta fyrir.

ff) B. Q. M. ER. Þaðan eru lautián nætur til Jacobs messu, inde sunt noctes septemdecim ad festum Jacobi.

gg) Sk. fíntán, quindecim.

hh) Omitt. Sk. oc egi fasta fyrir.

ii) Omitt. M. dag oc nótt.

til Mário meffo. oc (kk) fasta fyrir dag oc nótt. Þaðan ero niú nætor til Bartholomæus meffo. oc fasta fyrir dag oc nótt. Þaðan fimtán nætor til Mário meffo. oc (ll) egi fasta fyrir. Þaðan sex nætor til Crucis meffo. oc egi fasta fyrir. Þaðan ero siau nætor til Matheus meffo. oc (mm) fasta fyrir dag oc nótt. Þaðan ero átta nætor til Michíals meffo. oc fasta fyrir (nn) dag oc nótt. Þaðan er (oo) einni nótt minni enn þríátígu til Simons meffo. (pp) oc Júdas. oc fasta fyrir dag oc nótt. Þaðan ero til Allraheilagra meffo fíórar nætor. (qq) oc fasta fyrir dag oc nótt. nema messodaginn berre á annan dag vico. Þá skal fasta fösto nórtina næsto messodeginum. oc skal bóndi gefa náttverd hióna sinna þeirra er til lögfösto ero (rr) cominn innan reps mönnum þeim er egi gegna þíngfarar kaupi. oc (ss) imbrónátta verd tveggja. Hverr bóndi er scylldr at gefa þriggia nátt verd hióna sinna. (tt) oc gefa egi físka náttverd. oc sculo (uu) Repsmenn scipta (vv) matgiöfum þeim á samqvamu um hauft (xx). Frá Allraheilagra meffo ero tíu nætor til Marteins meffo. oc egi fasta fyrir. (yy) Þaðan ero ellefu nætor til Cecilio meffo. (zz) oc er þar dagfasta fyrir. (aaa) ef hon stendr á föstodegi. Þaðan er einn nótt til Clemens meffo (bbb). Þaðan ero siau nætor til An-

- kk) *Q. Vatnfastna, jejunium aquæ. Omitt. M. dag oc nótt.*
 ll) *Omitt. B. egi.*
 mm) *Q. Þurfasta, jejunium ficcum.*
 nn) *Omitt. B. dag oc nótt.*
 oo) *Q. ein nótt ok þríátígu til Simons messa, noctes sunt ad festum Simonis triginta & una.*
 pp) *Omitt. Q. oc Judas.*
 qq) *M. dagfasta ok náttfasta, jejunium diurnum nocturnumque. Q. vatnfastna, jejunium aquæ.*
 rr) *Sk. B. Q. ER. M. íkyllt, obligati.*
 ss) *B. Q. M. ymbrodaga.*
 tt) *Omitt. B. oc gefa egi físka náttverd.*

riæ, ante quod nycthemeri jejunium; inde noctes novem ad festum Bartholomæi, ante quod nycthemeri jejunium; inde noctes quindecim ad festum Mariæ, ante quod nullum jejunium; inde noctes sex ad festum Crucis, ante quod nullum jejunium; inde noctes septem ad festum Matthæi, ante quod nycthemeri jejunium; inde noctes octo ad festum Michaëlis, ante quod nycthemeri jejunium; inde noctes undetriginta ad festum Simonis & Judæ, ante quod nycthemeri jejunium; inde ad festum Omnium Sanctorum noctes sunt quatuor, ante quod nycthemeri jejunium, nisi festum feriæ septimanæ secunda incidat, tunc nocte proximum jejunii diem antecedente jejunandum est, paterfamiliasque cœnam domesticis suis, respectu ætatis jejunio subiectis, debitam, ut & illam, quæ illis danda est quatuor temporibus binis, contribulibus, qui tributo Comitiali solvendo impares sunt, offerat. Paterfamilias quilibet tres cœnas domesticis debitas, non tamen piscibus, expendat; istæque oblationes cibariæ & contribulibus in conventu autumnali distribuendæ sunt. A festo Omnium Sanctorum noctes decem sunt ad festum Martini, ante quod nullum jejunium; inde undecim noctes ad festum Cecilie, quod jejunium diurnum præcedit, si in diem jejunii incidat; inde nox una ad festum Clementis; inde noctes septem ad festum An-

uu) B. Reppstíórnamenn. Q. Reppstíórar.

vv) Omitt. Q. matgiöfum.

xx) Add. Sk. med innan repps mönnum, inter contribules.

yy) Q. þadan erti ellefu nætir til Clementz messu ok eigi fasta fyrir. Inde sunt ad festum Clementis noctes undecim, ante quod non est jejunandum.

zz) Omitt. M. oc er þar dagfasti — föstodegi.

aaa) Sk. ef annan hvern messdaginn berr á föstodag, si festum alterutrum in diem jejunii incidat.

bbb) Add. B. M. ER. ok æi fasta fyrir, ante quod non est jejunandum.

Andreas messö. oc fasta fyrir dag oc nótt. Þaðan eru sex nætor til Nicolás messö. oc fasta fyrir dag oc nótt. Þaðan er ein nótt til Ambrosius messö. (ccc) Þaðan eru sex nætor til Magnus messö. (ddd) oc Lucie. oc eigi fasta fyrir. Þaðan eru átta nætur til Thomas messö. oc fasta fyrir dag oc nótt (eee). Þaðan eru tvær nætor til Thorlaks messö. oc (fff) fasta fyrir dag oc nótt. (ggg) hun verdr einne nótt fyrir þann dag er at Jólum skal fá. (hhh) enn tveimor nóttom fyrir Jóladag enn fyrsta.

XXIII. CAP.

UM FIMTÁN DAGA HALLD. OC HVAD VINNA MÁ Á ÞEIM.

(a) Fimtán eru dagar þeir á tólf mánadom (b) er menn eigo egi fleira at (c) vinna enn þat sem nu man ec telia. Hvítabiörn eigo menn at (d) veida. oc gera heimanför til. oc á fá biörn er (e) banasári kemr á. (f) hvergi er land á. nema þrælar veidi. eða sculld-

ccc) R. M. Þaðan eru fjórtán nætor til Thomas messö. oc fasta fyrir dag oc nótt. hun verdr þriun nóttum fyrir þann dag er at Jólum skal fá. enn níorum nóttum fyrir Jóladag inn fyrsta. *Inde sunt noctes quatuordecim ad festum Thome, ante quod est jejunandum, hoc incidit tribus noctibus, ante diem parasceves Natalitiorum, quatuor autem noctibus ante diem primam Natalitiorum.* Q. Þaðan eru fimtán nætur til Thomas messö. oc fasta fyrir. Þaðan tvær nætur til Thorlaks messö. ok þurfa sta fyrir. Þá ein nótt til Jóla aptans. *Inde noctes quindecim ad festum Thome, ante quod jejunandum est; inde noctes binæ ad festum Thorlaci, ante quod jejunium in fassis; inde nox una ad Vesperam Natalitia precedentem.*

Andreas, ante quod nycthemeri jejunium; inde noctes sex ad festum Nicolai, ante quod nycthemeri jejunium; inde nox una ad festum Ambrosii; inde noctes sex ad festum Magni & Lucie, ante quod nullum jejunium; inde noctes octo ad festum Thomæ, ante quod nycthemeri jejunium; inde noctes duæ ad festum Thorlaci, ante quod nycthemeri jejunium: festum vero hoc diem parasceves Natalitiorum una nocte, duobus autem noctibus diem Natalitiorum primam præcedit.

CAP. XXIII.

DE CELEBRATIONE QVINDECIM DIERUM, ET OPERIBUS PER EASDEM LICITIS.

Singulis duodecim mensibus dies quindecim sunt, per quas plura operari non licet, quam hic recensentur. Ursus albus venari, & ea propter domo ire licet, ursumque ille acquirit, qui vulnus lethale inflixit, nullo ad dominum fundi habito respectu, nisi servi, vel ali-

ddd) Omitt. Sk. B. M. ER. oc Lucie. ok egi fasti fyrir.

eee) Add. Sk. ef æi herra á ymbrodaga, si in dies quatuor temporum non incidat.

fff) ER. vatnfasti, jejunium aquæ.

ggg) Sk. ER. er hún einni nótt fyrir Jól, nocte una á Natalitiis disjungitur.

hhh) Omitt. omni. enni tveimur nóttom fyrir Jóladag enn fyrsta.

a) Sk. Sr. sextán, sedecim. Q. M. fiórtan, quatuordecim.

b) Sk. at í meira halli ero, qui majori celebratione venerantur.

c) B. Sr. Q. M. veida, venari.

d) B. ER. taka, sumere.

e) Add. Sk. B. Sr. fyrstr, primus.

f) Sk. B. Sr. hvertseim.

(g) sculldarmenn. Þá á fá er fe átti at þeim mönn-
om. (h) (66) Rosmhval eigo menn at veida. oc á
fá hálfann er veidir. oc hálfan fá er land á. Rek-
hval eigo menn at flytia. oc at festa. oc scera ef eigi
(i) festir. Ef landgánger verdr af físcum. oc scolo
menn taka þá. Enn þá er landgánger at físcum ef
menn höggva (k) höggiárnom. eða taka höndom.
egi skal net hafa við ne áungla. (l) Fugla eigo
menn at (m) taka (n) fiadurslára. þá er höndum má
raka. gefa skal af inn fimta lut (o) sva sem annar-
stadar af drottinsdaga veide. Jóladað hinn fyrsta á
sva at veida sem nu er talit. oc ecki fleira. oc hinn
Átta. oc hinn Þrettánda. oc Páscadað inn fyrsta (p).
oc Uppstigningar dað. (q) oc drottinsdað i Hvítadög-
um. oc sva Mário messor fíorar. oc allra Heilagra
messor. oc Johans messor Baptista. oc Pettars messor.
(o) oc Pöls um sumar. (s) oc Kirkiodað. oc (t) Þor-
láks messor (u). enn Drottinsdaga alla. (v) oc Messor-
daga. þá verdr eitt halld á öllum öðrom dögum (x).

XXIV.

g) St. skyldarmenn.

h) Sk. Rosmhval.

i) *Idem* ok festir. ER. ef æi má festa, si non firmari possit.

k) Q. með hoggiárnum.

l) ER. fogla.

m) Sk. B. St. FR. veida, *venari*.

n) *Omiss. B.* fiadurslára.

o) Sk. af allri þeirri veidi, *de omni venatione*.

66) Rosmhvalr *vulgo* Wallrofs, *Linnæo* Rosmarus, & *phoca dentibus laniariis superioribus exsertis*. De hoc plura *Speculum Regale* pag. 178. *Andersens* Nachrichten von Grönland und Straat Davis p. 230. §. LIV.

alicujus quadrá necéssario alendi venentur, tunc ursus cedit illi, cui operas debent. Rosmarum capere licet, inter captorem, & dominum fundi æqua lance dividendum. Balænam mortuam undis fluctuantem litori ad-movere, resibus ligare, & si hoc fieri nequeat, seca-re licet. Si pisces sponte in terram currant, capiendi sunt; sponte vero in terram currere dicuntur, si cæsim feriri, manibusve capi possint; retia hamosve adhibere non licet: aves dolore ob pennas deciduas laborantes, si manibus, capi possint, capiendæ sunt; quinta tamen pars ut ex alia capturá diebus dominicis obveniente, pauperibus offerenda. Die prima Natalitiorum, quæ jam enumerata sunt, sed non plura venari licet, item-que die Octava (scilicet festo Circumcisionis) & decima ter-tia (Epiphania), prima Paschatos, & festo Ascensio-nis, die dominica Pentecostes, festis Mariæ quatuor, festo Omnium Sanctorum, festo Johannis Baptiste, fe-sto Petri & Pauli, quod in æstatem incidit, die dedi-cationis Templi, festoque Thorlaci. Reliqui dies do-minici ut & cætera festa, æquali modo celebrentur.

CAP.

- p) Omitt. Sk. inn fyrsta.
- q) Sk. Q. M. hvít drottinsdag. ER. hvítz sunnudag.
- r) Omitt. Q. Pauls messlo um sumar.
- s) Add. B. Q. M. Olafs messlo, festum Olai. St. fyri, prius.
- t) Omitt. B. Q. M. Þorláks messlo.
- u) Add. St. umm vetrin, biemale. Add. Sk. verk þessara daga allra vardar förhaugsgard. Opera singulis his die-bus commissæ, relegatione puniantur.
- v) Sk. ok löghelga daga, diebus festis canonicis.
- x) Add. Sk. gefa skal at hvölum öllum ef fluttir eru. eda skornir. inn fimta lut. alla löghelga daga. Quinta pars carnis balanata, quæ diebus festis transportatur, seca-turæ, offeratur.

H

XXIV. CAP.

BRÚDKAUPSGIÖRD. OC SKILNAD
HIÓNA.

(67) **H**íón eigo æi saman at gánga þá nótt er lögheilagr dagr se epter. edr lögfasta. Brúðkaup skal æi gera frá því er níu vikna fasta kemr. oc unz lydr Páska vika. Eigi frá gagndaga helgi unz lydr helgu vika. Egi frá fyrsta drottinsdegi i Jóla föstu. oc unz lydr átta dag frá þrettanda degi. (68) fiörbaugs-

* *Tria sequentia Capita solus addit Codex Skalholt.*

67) *Verba Moſis Exod. XIX. 15. Joël II. 16. & Pauli ad Corinſib. VII. 15. veteribus auſam dederunt eximendi ſtata tempora conſuetudini conjugali, adeoque nuptiis, utpote quæ res magna diſtractionis habebantur. Hæc (ſc. tempora) ab initio tantum fuere jejunia & ſolenitates Sanctorum C. 2. 3. Cauſ. XXXIII. Qv. IV. procedente vero tempore multiplicata, ita ut nuptiæ prohiberentur: Concil. Laodiceſi CCCXX. Bracarenſi 2do DLXXII. Conſultis Bulgarorum DCCCLXVI. in Qvadrageſima. Concil. Ilerdenſi DXXIV. à Septuageſima uſque ad oſcans Paſchæ, & tribus hebdomadibus ante feſtivitatem Sti Johannis Baptiſtæ, & ab adventu Domini uſque poſt Epiphaniam. Concil. Agviſgranenſi 2do DCCCXXXVI. Dominicis diebus. Jure Eccleſ. Viſcenſium, à Domino J. Finneo 1759 editum, quod duo Gulatbingenſe rect. Froſtarbing. coll. Pauſiana Tom. 1. p. 229 & Heiðſivenſe ibid. Tom. 2. p. 283. ſequuntur. Diebus dominicis, jejuniiſ, Sepruageſimâ, tribus hebdomadibus ante feſtum Johannis Baptiſtæ, ante feſtum Michaelis, & ante Natalitia, uſque poſt Epiphaniam. Concil. Anglo-Saxonico ſ. Enbamenſe MLX, ab Adventu uſque*

CAP. XXIV.

DE NUPTIIS & DIVORTIIS.

Conjuges copula sacerdotali sociari non debent noctibus dies festos & jejunia lege definita præcedentibus. Nec nuptias celebrare licet ab initio jejunii septuagesimalis, ad finem usque septimanæ Paschatos, nec a die dominica Rogationum usque ad finem hebdomatis sanctæ, nec a die dominica jejunium Adventus inchoante us-

H 2

que

usque ad Octavas Epiphaniæ, & à Septuagesima ad diem post Pentecosten decimum quintum, quod Concil. Sal-gunstadenſi MXXII. ad diem septimum post Pentecosten restrictum fuit. Nostrum autem, ut & Jus Eccl. Fene Archiepisc. & Arnæ Episc. Skalb. sequuntur C. 2. Caus. XXXIII. Qv. III. & IV. Concil. Aquisgran. allatum, & Canonem à celeb. Calvör, ex Ritualibus Angl. Vett. exscriptum, qui talis est. Traditio uxorum, & nuptialis solennitas certis temporibus fieri prohibentur: videlicet; ab Adventu domini, usque ad Octavas Epiphaniæ, & à Septuagesima, usque ad Octavas Paschæ, & a dominicâ ante ascensionem domini usque ad Octavas Pentecostes. Ratio præcipua fuit, ne animus his temporibus ad communionem in Nativitate, Paschate, & Pentecoste, celebrandam præparandus a debita devorione externis distraheretur. Conf. Bellarminum, qui in Lib. de Matrimon. Cap. XXXI. plures affert. Post Reformationem horum temporum observatio nulla utpote quæ Ordin. Eccl. Cbrist. III. de 14 Junii MDXXXIX. tacite abrogata fuit.

- 68) C. 9. Caus. XXXIII. Qv. III. & IV. tempore probibito nuptias celebrantes, nuptiarum nullitate puniuntur, nam expresse dicit: quod si factum fuerit separantur.

baugsgard vardar ef giört er. (69) Hvörgi skal
híóna skilnat gera án biscups leyfe. nema fyrri
ómeg-

69) *Causa divortii, utrique olim conjugum æque pervii, solenniter declaranda, jure antiquo, fuisse videntur.* 1) Defectus virtutis militaris (a), nam religione gentiliū, ignavia & formido summum erat vitium. 2) Violatio pacti sponsalitiis adjecti (b). 3) Factum alterutrus conjugis inhonestum (c). 4) Morositas unjus conjugis in alterum (d). 5) Inofficiositas unjus conjugis erga parentes alterius (e). 6) Odium unjus conjugis, in alterius cognatos (f). 7) Impotentia a) Respectiva (g), & consequenter b) Absoluta. Jure vero Civili Græg. Tit. de Matrimonio, præter easdem, quæ Jus Ecclesiasticum supra prodit, sequentes produntur. 1) Cognatio (b). 2) Desertio: a) non localis, triennalis (i), nec dubitandum quin etiam b) localis & quidem inaltitiosa, ut ex Cap. XX. & XXIII. concludi potest. 3) Attemptatio mariti invitam conjugem ad externos ferendi (k). Præterea notandum, quod Episcopus causarum è matrimonio, quod sacramentum habebatur, ortarum, unicus hoc tempore judex, declararet, utrum conjuges separati ad nova vota transire possent nec ne (l), quâ legē cum vigilantia Præsulum, divortia certis olim limitibus vix circumscripta rariora facta sunt, & quavis singulares prædat constitutio Archiepisc. Erici in Hist. Eccl. Isl. T. I. pag. 244. & seqq. Jure Eccl. Arnano pene sublata, solo adulterio seperationem quoad totum & mensam efficiēte, minime vero quoad vinculum, cum conjugū innocuo ad nova vota transire prohibitum esset. Cap. XVIII. vid. Pontopp. Ann. Eccl. T. I. pag. 305. Fontes vero legales hodie circa divortium observandos prodit Ordinatio gl. m. Frider. II. de 19 Junii 1582, quæ gemino Codici Christianeo Lib. III. Dan. Cap. XVI. Norv. Cap. XVIII. Art. 15. inserta est.

a) Niála Cap. CLI. Húsfreiu mællti. ef þu fylgir Kára illa. þá skal þu þat vita. at allrei skal þu koma í mina reckio síðan, scolo frændor mínir gera fíarsceipti med ockor. Materfamilias autem: si tu, inquit, Kau-
ruu tuo fraudas auxilio, certe scias, te communi me-

cum

*que ad octavam Epiphaniæ, secus faciens relegetur.
Nullibi absque episcopi venia divortium fiat, nisi pau-*

H 3

peritas

cum toro postea nunquam usurum fore, mei enim cognati, bona inter nos dividant.

b) Hávarðs saga Isfyrd. Þórbiörn bidr systir Gestz Oddleifssonar — Gestr gerdi kost á at þesse ráð scylldu tacaz. ef Þórbiörn heti honum því med handabandi. at láta af ólafnadi oc rángindum. enn hafva lög oc rett. enn ef hann villdi egi gánga at þessu. Þá scylldi Gestr brigða bonordit. oc gera scilnat þeirra. Þessu iátar Þórbiörn. oc kaupa at svo mællto — Gestr mællti. engom manni erto líkr at illko oc ólafnadi — rídr hann þegar til Ísafiardar. oc görir scilnat þeirra Þórbiörn oc Þorgerdar. Thorbiörnus sororem Gestis Oddlevidis sibi in uxorem petiit — *quam hic illi despondendam fore promisit eâ conditione, si ad injurias & iniquitates fugiendas, ad justum autem æquumque unicuique tribuendum, se stipulatâ manu obligare vellet: cæteroquin sponsalia á Gesto rescindi, divortiumque imponi, possent.* Thorbiörno de hoc consentiente, sponsalia ineuntur — Gestus porro, neminem, inquit, malitia & iniquitate tibi parem esse puto — Deinde tractum Ísafiörd petiens, divortium inter Thorbiörnum, Thorgerdamque fecit.

Laxdæla Cap. XXXIV. Þorvalldr bad Gúdrúnar Ósvífsdottur — oc var hún honum fóstnut. red Ósvífr einn máldaga. var so scilit at Gúdrún scylldi ein ráða fyrri se þeirra þegar þau kæmo i eina sang. oc eiga allan helming hvortsem samfarir þeirra væro lengr eda scemr. hann scylldi caupa henni gripi. so eingi iasúfiáð cona ætti betri — Þat var eitt sinn at Gúdrún qvaddi Þorvalld gripa caups. Þorvalldr qvad hana eigi hóf á cunna. oc sló hana kinnhest — fyrri þessar tacir — segdi Gúdrún scilit við Þorvalld hið sama vor. Thorvaldus Gudrunam Ósvífi filiam in uxorem petiit — *cui desponsata fuit, postquam de conditionibus ab Ósvífo propositis consensierat. Contractus autem sponsæ post initam societatem tori, jus bona administrandi, dimidique patri-*

(70) ómegdar facir. eða þau vinniz á enum (71) meiru færum.

XXV.

patrimonii dominium, nullo ad conjugii brevitatem diurnitatemve, respectu habito, tribuit: sponsum vero ad cimelia, aliis ab æque divitibus possessis baud secunda, uxori emenda, obligavit — Accidit autem aliquando, ut Gudruna Thorvaldum cimelia emere rogaret ad quæ ille regressus, medium tenere nescis, eique colaphum inflixit — has ob causas eodem vere Gudruna cum marito divorcium declaravit.

c) *ibid.* Þórdr geck til lögbergis. oc nefnir sér vatta at. at hann segir scilicet vid Auda. oc fann þat til saca. at hún hefði verit í setgeira brocom sem callmenni. Thordus *rupem jurisdictionis petiit, ubi coram testibus se cum Auda divorcium facere profitebatur causatus eam braccas inter femora clausas, virorum instar induere consoetam esse.*

NB. *Causa erat legitima, delictum nempe relegatione puniendum Grágás in Tit. de Matrim. Et conor geraz sva aflíða. at þær gánga í karlsfötum eða hvarugi karla. síð er þær hafa fyrri brátni facir. oc sva karlar þeir er kvæna síð hafa. hverugi veg er þat er. þat ver siörhaugsgardi hvarr sem þat gera. Si mulieres sui moris oblita, vestes viriles induant virorumve mutationis avida masculorum imitentur mores; itemque si viri mores femininarum affectentur, quocunque demum modo fiat, relegatione singuli puniantur.*

d) Gíslafögra Sursfön. Cap. IX. Þorkell mællti. eigi ætla ec þær her at lígja nárláugt — *Asgerdr mællti — um tva kosti átt þu at velis. Sá er annar. at þu tac vid mer. annar at ec mun nefna mer vatta nú þegar. oc seigia scilicet vit þic. oc mun ec láta födr min heimta mund minn oc heimanfylgiu. Thorkellus respoudit — Te hac nocte mecum quiescere non sinam — cui Asgerda — e duobus alterum eligas, aut me recipere, aut sinere me testes divorcii, statim inter nos faciendi, nuncupare, quò factò pater meus dotem & dotalisia dona petat.*

Viga-

*pertas summa urgeat, conjugesve vulneribus gravi-
bus se invicem læserint.*

H 4

CAP.

Vigaglúms saga Cap. XVI. Glúmr gypri Þorlaugo dottr sína Vigaskúto — oc fyri sundrlindi þeirra let hann hana fara heim til Þverár. oc let hana eina. Glumus filiam Thorlaugam Vigascuto sociam tori dedit, qui ob mutuum eorum dissensum eam ad patrem in prædium Thverau remisit, solam esse faciens.

e) Niála Cap. CXXXVI. Þá mælti Gizr — feig þu Mörði ord mín. at hann taki vid vígsmálinu — enn ef hann mælir nockorro ordi á móti þessu — Þá scalt þu segja, at ek mun láta sökja Þorkautlo dóttur mína, oc láta hana fara heim til mín. Tunc Gizurus — jube, inquit, meo nomine Mördum ut actionem cædis suscipiat — recusanti vero minare, me filiam meam Thorkatlam repetiturum, eamque domum deducturum.

f) Gisla saga Sársl. Cap. XXII. & XXXV. Börkr — fann Ejólf Grá. oc bidr hann drepa Gisla — um kvölldit — nefnir Þórdís ser vatta. oc segir skil-it vid Börk. qvaz æi síþan koma seylldi i síring hiá honom. oc þat endi hún. Börcus Ejölfum Grau adiit eumque, ut Gislum occideret, rogavit — eodem vespere — Thordísa (soror Gislonis) testes advocavit, coram quibus secum Börko, divortium facere profitebatur, dicens se ejus tori socram postea nunquam fore, cui quoque voto eventus respondit.

g) Niála Cap. VII. Unnr segir, egi má hann eptir læti hafa vid níc — Mördr mælti — Þá scalt þu gánga til hvílu þinnar. oc þeir menn er þer fylgia. þu scalt nefna vatta hiá hvílo búanda þíns. oc segja scilit vid hann laga scilnadi. Sva sem framast má at alþingis máli. oc allz hetiar lögom. Respondit Audura, juis mecum deliciis indulgere non valet — cui Mördus — lectum inquit tuum, cum comitibus tuis accedas, testesque ad torum conjugis tui nuncupes, coram quibus profiteri, te cum illo divortium legitimum, quimmo strictissimæ interpretationis, quod tam jus in comitiis latum, quam universale concedit, facere. Rutus autem (cum quo divortium Auduræ fecit) ex secundis & tertiis

XXV. CAP.

UM LEYFIDAGA.

Pessir eru leyfidagar. Sebastiani. Vincentii. Blasii. Agathæ. Joannis ante portam latinam. Barnabe. Viti. Joannis & Pauli. Commemoracio Pauli. Septem Fratrum. Marie Magdalene. Ad vincula Petri. Invenio Stephani. Sixti. Ypoliti. Oðava Marie. Augustini. Decollacio Joannis Baptize. Mauriti. Cosme & Da-

tertiis nuptiis XIV natos, & X natos suscepit vid. Laxdæla Cap. XXIII.

b) *Tit. de Matr. Cap. XVII.* Ef frændzemi. eda sifnar eoma upp með hiðum tveim nánari. enn þriðja bröðra. Þá megi þau sciliaz at ósecio fyri lof hífups fram. *Si consanguinitas, cognatiove inter conjuges gradu priori, quam quo consobrinii sint, innotescat, divortium inconsulto episcopo impune faciant.*

i) *ibid. Cap. XIX.* Ef madr hvilir eigi í sama sæng cono sex missari fyri örökdar sacir. Þá eigo frændor fiárheimtingar. oc sva at retta far hennar. enda á hún siálf se sitt at vardveita. *Siquis per sex semestria negligentia causa toro abstineat, tunc uxoris cognati ejus bona petunt, illique jus tribui curent, ceterum ipsa sua bona administret.*

k) *ibid. Cap. XXI.* Ef madr vill feria cono sína naudiga at landi á brott heilan. Þá á hún at segia scilic vid hann ef hún vill. hvargi sein þau ero staudd. Þess er hún göri þat at saunno. *Siquis invitam conjugem hinc ad externos ducere nitatur, tunc illa si velit jus habet, ubicunque sint, & testes obtineri possint, divortium cum illo factum declarandi.*

l) *ibid. Cap. XXII. & XXIII.* Enn um ráða hagin þeirra skal sva fara sem hífup sá lofar er yfir þeim siórdungi er. hvart sem hiú sciliaz um þær sacir sem nu voro taldar. oc sva þá at adrar se. *Secundæ borum nuptiæ, sive ob causas supra proditas, sive alios separati sint, ab episcopi arbitrio, qui quadranti isti præest, dependeant.*

CAP. XXV.

DE DIEBUS SEMISACRIS.

Dies semisacri sunt hi. *Festum Sebastiani; Vincentii; Blasii; Agathæ; Johannis ante portam latinam; Barnabæ; Viti; Johannis & Pauli; Commemoratio Pauli; Septem Fratrum; Mariæ Magdalenæ; Advincula Petri; Inventio Stephani; Sixti; Hippoliti; Octava Mariæ; Augustini; Decollatio Johannis Baptistæ; Mauritii; Cosmæ*

H 5

Cosmæ

70) Non erat paupertas utriusque sed tantum alterutrius Grág. Tir. de Matrimon. Cap. XII. Þar er tvö hiú ero. oc á annat þeirra fe enn annat ecki, nu coma ó-magar á hendor þvi er felauft er, eda hafa comit fyrr, oc eitt feno. Þá á þat þeirra er fe á eptir, at segia til búum símm. oc nefna vatta, at ec vil scília víð felaga minn. *Ubi conjugum alter bona possidet, alter vero pauper est, & cognati, egeno alendi afferuntur, sive allati dudum sunt, ut ideo alterius bona decreverint; tunc ille cui bona supersunt, coram vicinis quinque, restibusque nominatis, se cum conjuge societatem tollere velle profiteatur.*

71) *Vulnera majora, describit Grág. in Fure Crimin. (Vigilólóda) Cap. VII. Þat mezz sem hin meiri sár, ef madr scerr túngo or haufdi manni. eda síngr augo or haufdi. eda scerr af nef. eda eyro, eda brytr tenn or haufdi manni. sva er oc ef madr gelldir mann. edr haugg kláinhaugg um þjó þver. Ef madr lýstr mann sva at bein brotni. oc metaz þat sem hin meiri sár þót egi blóði. Þat ero skóggángs lacir. Vulnera majora existimantur, si lingua ex humano capite decedat, oculi eruantur, nasus auresve abscindantur, dentesve diffringantur, itemque si quis castratur, famosove per transversos lumbos vulnere saucietur; si quis ita percipiat ut os diffringatur, vulnus majus putetur, quamvis sanguis non inde stiller. Delicta hæc exilio punienda sunt. Conf. Hac. Hac. Frostath. L. Mannb. Cap. 42. & segg.*

& Damiani. Remigii. Dionysii. Gereonis. Luce. Virginum. Severini. Briktii. Theodori. Barbare. Leyfi er tví mælt at hafa Barbaro messö. ef æi stendr á föstodegi.

XXVI. CAP.

UM BODFÖSTOR VERKAMANNA.

Þessar eru bodföstor. Föstudaga alla nema í Páfka viku. föstunætr allar frá vetrnóttum til Páfka. nema hina næstu epter Jól. Midvikudaga alla frá vetrnóttum til Jóla. nema messodagar taki fösto af. Annanhvern dag í níuvíkna föstu. Setumenn sculu fasta föstunætr frá Páfsum til vetr. nema milli uppftigningardags oc hvítudaga. Eingar ero verkmönnom náttföstur bodnar um sumar. nema lögscylldar sex dægror tvennar fyri Allraheilagra messö. oc fyri Jól.

XXVII. CAP.

UM LÁNGA FÖSTU.

Lánga föstu eigom ver at hallda. (72) Þat ero siau vicor. Drottinsdag þann sculo ver gánga í fausto sem upp er sagt á þingi (a) eda leidom. Þá er madr
gengr

72) C. 5. Decr. Dist. IV.

Cosmæ & Damiani; Remigii; Dionysii; Gereonis; Lucæ; Virginum; Severini; Brictii; Theodori; Barbaræ. Festo Barbaræ cibum bis sumere licet, nisi in diem jejunii incidat.

CAP. XXVI.

DE JEJUNIIS QUÆ OPERARIIS INJUNGUNTUR.

Hæc jejunia necessaria sunt. Jejunandum est qualibet die jejunii (veneris), excepta, quæ in septimanam Paschatos incidit. Noctibus autem omnibus quamcunque diem jejunii (veneris) ab initio hiemis, usque ad Pascha, præcedentibus, ea solum excepta, quæ post festum Natalitiorum proxima est; diebus denique hebdomadis mediis (Mercurii) ab initio hiemis ad Natalitia usque, nisi festa jejuniis obstant. Dies jejunii septuagesimalis jejunio alternentur. Sedentarii noctibus, dies jejunii præcedentibus a festo Paschatos, ad hiemem usque, exceptis quæ festum Ascensionis & Pentecosten intercedunt, jejunent. Nulla per noctes jejunia operariis æstate injunguntur, præter bina sextidua, ex præscripto legis observanda, ante festum Omnium Sanctorum & Natalitia.

CAP. XXVII.

DE JEJUNIO LONGO : QVINQVA- GESIMALI.

Jejunium longum celebrare debemus hebdomadibus septem constans. Jejunium incipiamus die dominica, quæ in comitiis conventibusve æstivis indicitur. Quicunque
je

a) Sk. ok á leidum, & in conventibus æstivis.

gengr i fösto. oc skal hann etid hafa kiött fyrri midia nótt. Enn þá skal egi eta kiöt á þeim sio vico fyr enn sól (b) rennr á fiöll Páskadag. Annan dag vico (c) inn fyrsta í lángafösto. oc inn þridia. er rett at hafa rvímællt. oc egi kiöt. enn alla daga þadan frá til Pásca. nema drottinsdaga. þá skal fasta (d) midviconætor (e) allar. oc föstonætor (f) allar er lögfeyllt at fasta um lángaföstu. oc þvatnætor (g) í imbrodögom (h).

XXVIII. CAP.

UM JÓLAFÖSTU HALLD.

Jólafösto eigom ver at hallda. Ver scolom taca til annan dag vico (i) at varna vid kiötví þann er drottinsdagar ero þrír á millum. og Jóladags ens fyrsta. (k) þá skal egi eta kiöt á þeirri stundu. (l) nema drottinsdaga. oc messodaga lögtekna. Föstodaga ei-
go

b) *Str. ridr.*

c) *Omn. Q.* enn fyrsta í lángafösto.

d) *Add. Sk.* nætor þessar eru lögfeylldar at fasta á lángaföstu, *bis noctibus jejunii longi necessario jejunandum est. B. sextán nætur eru þær, sedecim noctes sunt. Q. M. ER.* Ellefu nætur eru þær á föstunni er feyllt er at fasta. fösto nætur siö. midvico nátt hin fyrsta. oc hin efsta. oc imbro nótt. oc þvatt nátt. *Noctes undecim per Quingagesimam sunt jejunio necessario observandæ; noctes sc. jejunii septem, nox ante diem hebdomadis mediæ & quidem prima & ultima, nox ante diem quatuor temporum & nox ante diem lavationis.*

e) *Sk. ER.* sio, *septem.*

f) *Sk. siö, septem.*

g) *Sk. tvær, duæ.*

jejunium inchoat, carne ante noctem mediam comedisse debet, sequentibus vero septem hebdomadibus carne vesci omnes prohibentur, antequam sol die prima Paschatos montes illuminaverit. Die septimanæ secundæ, primū vero quadragesimæ, & similiter tertia cibum bis sumere licet, absque tamen carnibus. Exinde autem omnibus diebususque ad Pascha, dominicis exceptis, jejunandum est. Noctibus dies mediæ cujusque septimanæ ut & dies jejunii præcedentibus, per quadragesimam jejunandum est, præterea noctibus ante dies lavationis quatuor temporum.

CAP. XXVIII.

DE CELEBRATIONE JEJUNII ADVENTUS.

Jejunium Natalitiorum (3: Adventus) nobis celebrandum est. Secunda hebdomadis die, quam & Natalitia tres dominicæ interjunt, a carnibus abstinere incipiamus: eo enim tempore carniū esus, exceptis diebus dominicis aliisque festis canonicis prorsus prohibetur.

Dies

h) Sk. B. ok fyrir Pálka, & ante Pascha.

i) Sk. Q. M. ER. vatna vid, cavere á.

k) St. Þá er annan hvern dag lofad kiöt at eta rúmhelgan á þeirri slundu, alla daga eigom ver at fasta í Jóla föstu, oc midvico nætr med, oc föstónætr, oc Jóla nótt. Altera quæque die profestá per id tempus carnibus vesci licet, singulis ab Adventu domini ad Natalitia jejunio vacemus ut & noctibus ante hebdomadas medias, jejunii, & Vigiliá Natalisiorum.

l) Sk. nema annan hvern dag i vicu. Þridia ok fimta, ok þvattidag, ok messodaga alla lögtekina, ok Barbáru messu. Excepta altera quæque hebdomadis feria, tertia & quinta, & die lavacri, & diebus festis canonicis, & festo Barbara.

go ver at fasta í Jólafösto. oc nætornar. oc enn næsta dag Jólom fyrri (m). oc (n) Jólanótt. oc (o) fyrri hinn þrettanda dag scolom ver fasta.

XXIX. CAP.

UM IMBRUDAGA HALLD.

(73) **I**mbrodaga scolo ver hallda tólf. at fösto á tólf mánaðom. oc nætornar. Eina imbrodaga skal hallda á annari vico lángefösto (a) jafnan. oc á (b) hvítadaga vico afra. Rett er at eta hvítan mat at qveldi (c) þvattnátt (d). Þá imbrodaga er um hvítadaga verda.
Sva

73) *Inter leges septentrionales Jus nostrum primum est quod jejunia Quatuor temporum, pro parte statuta constituit, Jura enim Ecclesiastica, ex. gr. Canuti Magni MXXII. apud Pontopp. & nostro vix antiquiora, Heidsvensse & Vicensium Vetus, ut Gulathingense Hac. Adalsteuui ea ignorans transeam, de his quidem, sed incertis, & ab arbitrio cleri ut J. Eccles. Heidsv. Cap. X. apud Paus T. II. p. 277 & 278. dependentibus agunt, nec mirum cum Ecclesia Romana reliquarum magistra eadem infirmitate laboraverit, sæpius hac de re Concilia constituere curans, v. c. Moguntiacum DCCCXII, Claremontense MXCV, Placentinum eodem anno, Salegunstadiense MXXII, ea enim ab initio in Quadragesima. Pentecoste, Septembri & Decembri sede hauri fixa Leo Papa Serm. 8. de jejun. decimi mensis, observata fuisse perhibet, conf. C. 2. 3. 4. 6. Decret. Dist. LXXVI. De duorum vero, quæ nostro arbitraria sunt, jejuniorum sede incerta, consulendi sunt canones, inter variantes ex Codd. Sk. & Sr. allari sed discordes, qui sine dubio*
recon-

Dies jejunii cum noctibus, qui in jejunium Natalitiorum incidunt, præterea dies cum nocte Natalitiis proxima, quinimo nox Epiphaniam præcedens jejunio peragantur.

CAP. XXIX.

DE CELEBRATIONE QUATUOR TEMPORUM.

Dies quatuor temporum duodecim cum noctibus quos annis jejunio peragamus. Primi nobis secunda jejuniis longi hebdomade celebrandi semper sunt, secundi hebdomade Pentecostes, attamen vespere diem lavationis ejusdem hebdomadis præcedente, cibos albos sumere licet,
Dies

- m) *Add. Sk. dagföstu, jejunium diurnum.*
- n) *Omitt. Q. Jóna nótt.*
- o) *Idem fyrir hin — fasta.*
- p) *Sk. ávallt.*
- b) *Sk. M. helgu viku öðrum, hebdomade sancta alios.*
- c) *Sr. Q. midvísunótt ok langarnótt í hvítadögum, nocte ante mediam hebdomadam Pentecostes, ut & nocte ante ejusdem lavacri diem.*
- d) *Sk. í hvítadögum.*

recentiores, præsertim Cod. Sr. cum quo optime conveniunt Versus valde triti:

*Post Crux, post Cineres, post Spiritus, atque Luciz,
 Sit tibi in angaria quarta sequens feria.*

*Qui Quatuor temporum sedes, Ann. Dom. MCXXIX. recepat, & deinde non modo à Catholicis, sed etiam postea à Reformatis receptas, complectuntur & indicunt, conf. J. Eccl. Jonæ Archiepisc. & Arnæ Episc. Cap. XXX. Calv. Rit. Eccl. Parr. II. pag. 319. & Calendaria bo-
 dierna.*

(e) Sva sculo ver hallda imbrodaga fyri Jól. (f) oc fyri Michiáls messu sem upp er lagt (g) á þíngum edr leidum.

XXX. CAP.

HER SEGIR UM LÁNGAFÖSTU HALLD.

Of Lángafösto. oc Imbrodaga alla. oc Þvattdag fyri (a) Hvítadag ver þat fiörhaugsgard ef (b) hann etr kiöt. Enn um allar föstutíðir adrar verdr hann útlagr um þrim mörkom þót hann eti kiöt. oc á sá föc er vill. (c) Útlagr er iafnan sá madr er til fösto er talidr ef hann hefir hvítan mat þá er lögfasta er. annan enn kiöt. allt ero þat stefno facir. (d) oc scal qvedia heimilisbúa á þíngi þess er sottr er níu til fiörbaugs faca. enn fim til (e) útlegdar faca.

XXXI.

- e) Sk. óf haust fyri Micháels messu skulum ver hallda sva imbro dögum. at þvattdagr sá er verdr i imbro dögum skal vera næstr eptir Krossmessu ávallt. Enn fyrir Jól skulum ver sva hallda. at drottinsdagr einn skal vera á milli þvatt dags i imbrodögum. ok Jóla dags. *Auzumuo ante festum Michaelis Dies quatuor temporum ita celebremus, ut dies lavacri ad Dies quat. temp. pertinens semper sequatur festum Crucis; ante Natalitia eos vero observemus ita, ut dies lavacri quatuor temporum dominica á Natalitiis disjungatur.*
- f) St. at drottinsdag beri medal ok Jóla dags. enn um haustid skulu imbrodagr vera eptir Krossmessu. stendr Krossmessu dagr á midviku degi. þá hefiar imbrodagar á næsta midvicodegi i annari vicu eptir. *Ut Dominica inter*

Dies quatuor temporum ante festum Nativitatis domini & sancti Michaëlis quemadmodum in comitiis conventibusve æstivis indicitur, celebremus.

CAP. XXX.

DOCET QVOMODO JEJUNIUM LONGUM CELEBRANDUM SIT.

Siquis Jejunio longo, Diebus quatuor temporum, v. die Lavationis ante festum Pentecostes, carnem comedat, relegetur; ceteris vero jejuniorum temporibus carne vescens tribus marcis puniatur, actione populari conveniendus. Quilibet vi legis jejunare obligatus, si cibum album alium quam carnem, tempore jejunii habeat, multandus est; eæque omnes causæ citando in judicium deducendæ sunt, convocatis veridicorum loco, in foro rei competente circa causas relegatione puniendas vicinis novem, quinque vero circa causas quæ multa pecuniaria expiantur.

CAP.

inter eos & Natalitia incidat, Autumno autem Quatuor tempora post festum Crucis incidant, ita ut si festum Crucis incidat die mediæ hebdomadis, tunc die mediæ hebdomadis sequentis, illa incipiant.

g) Omitt. Sk. B. Sr. á þingum eða leiþum.

a) Q. Hvítfunnu.

b) Q. kiöt verdr etit, si caro comedatur.

c) Omitt. Sk. Q. útlagr — stefno facir. Omitt. Sr. útlagr — fim til úrlegdar saca.

d) Sk. Q. ok skal stefna heiman, ok skal kvedia til fim heimilisbúa á þingi. Reus domi citetur vicinique quinque in foro convocentur.

e) ER. úrlegdar sacanna.

XXXI. CAP.

HVERJAR KYNDUR ÆTAR ERU.

Ef madr verdr sva staddr i úteyom um lángefösto at hann hefir egi annan mat til enn kiöt. oc skal hann helldr eta kiöt (a) enn fara (*) öndo finni fyrir matleyfi. Hann skal egi eta kiöt imbrodaga. oc föstodaga. sva skal hann eta at hann ali önd lína vid. egi skal hann (b) hylldaz á. gengit skal hann hafa til scriptar vid (**) kennimann á síau nóttom enom næstom er hann kömor or eyiom (c). Þat er kiöt ef menn láta af naut. edr fær saudi. edr geitor. edr (74) svín. Ef svín (d) kemr á hrossakiöt. oc skal madr ala þría mánadí. oc fella holld af (e). enn feita adra þría. Ef svín kömr á manz hræ. oc skal þat ala mánadí sex. oc fella holld af ef (f) hylldz hefir á. enn feita adra sex (g). Þá er rett at nyta svín ef hann vill. Biörn eigo menn (h) at nyta hvart sem er vidbiörn. edr hvítabiörn. oc (75) rauddyri. hiört

-
- 74) *Sues in Islandia ad Reformationem fere fuisse, abunde docet Inventarium bonorum, quæ Gudmundus Arii vulgo Dives reliquit, singulis ejus prædiis primariis, ex. gr. Reykholis, Bæis in tractu Raudasand cæt., certum numerum eorum tribuens: sed quod postea pederentim, ita ut hodie nusquam ibi inveniantur, aboliti sint, inde fluere puto, quod istius gregis, in areis & pratis invadendis eruendisque procacis custodia difficilis visa sit, cum, & ex pascuis montanis proscripti essent LL. Græg. & Jónsb. Landsl. B. Cap. LL. & area & prata olim bene sepra, sepimentis tunc si non prorsus ut hodie prob dolor! nuda, attamen defensionis necessaria paribus destituta, adeoque paperiei ab iis metuenda ubnoxia essent, cujus refarcitio de qua Jónsb. Tit. cit. Cap. XXXIII. & IV. eorum domino plus nocens*

CAP. XXXI.

DE CREATURIS VESCI LICITIS.

Siquis in insulis a continente remotis per jejunium longum constitutus omni victu alio quam carnibus careat, illis potius vescatur quam animam per inediam perdat. Diebus tamen quatuor temporum jejunii, a carnibus abstinere debet; carnes ad vitam modo sustendendam, minime vero ad pinguedinem contrahendam comedat, atque ex insulis redux intra septem noctes, pastori confiteatur. Caro est, si quis boves vel oves, vel capras, sive mactet. Si sus carnem equinam comedat, tribus mensibus alendus, sed simul macerandus est, tribusque aliis saginandus, si vero cadaver humanum comederit, tum per sex menses, si eo pingvescitur sit, maceretur, sex vero mensibus aliis saginetur, tum si lubeat porro vesci licet. Ursis, sive sylvestres, sive albi sint, sive rubri,

I 2

ut

- a) St. enn sveltað, inedia perire.
- *) Q. lifi línu, vitam suam.
- b) Sk. fytta á kíði. idem ER. hyllda.
- **) St. preft.
- e) Sk. ER. Eyunni, insula.
- d) St. kemz.
- e) Ald. Q. ef hyllz hefir á, si inde pingvescitur fuerit.
- f) Omitt. B. St. ef hyllz hefir á.
- g) Add. Sk. mánadi, mensibus. ER. mánapi.
- h) Q. at eta.

cens quam emolumentum ex iis prodesse potuit, svasit, satius esse, iis penitus carere, quam ita carere (ut loquimur) emtos pasci.

- 75) Rauddyri eundem ursum esse puto, ac qui hodie Raudkúni d; ursus generis rubri vocatur, & ceterum albus, aliisque ferocior & astutior bis, qui ex Grönlandia veniunt, ursi, nec non rarior describitur.

(76) hiört. edr hrein. (i) rosmhval. oc sel. þat skal eta á þeim (k) tíðum at eins er kiöt er ætt. Fugla eigo menn at eta þá er kiöt ætir ero. Þá alla er á varni fljóta. Klófugla scolo menn egi eta þá er hræ kló er á. (l) örno. oc rafna. vali. oc smyrta. rett er at eta (m) hönsn. oc (n) (77) ripur. Þar eru egg æt undan þeim fuglum er fuglar ero ætir. á þeim tíðum skal egg eta er menn eigo at eta hvítan mat.

XXXII. CAP.

UM HRÆKINDUR.

Kvikfe eigo menn at nyta þat er afláta siálfir. Þó er rett at nyta þó egi láti siálfir af. Ef madr veit hvat verdr. hvart sem er (a) at ferse i vötnom. (b) edr drepa scriþor. edr hríþir. eda hvatki er því verdr þess er madr veit (c). af skal gefa inn fimta lut af öllu fe. nema madr (d) söfi. (e) oc skal gefit á siau nóttom inom næstom þadan frá er feit fór. Innanreppsmönnom skal gefa þeim er egi eigo þingfarar kaupi at gegna. secr er hann um þriár mercr ef hann (t) gefr egi sva. Kálf skal ala þriár nætor. þó

76) *Hic canon de cervis & rangiferis ex Jure quodam Eccl. exotico sumus est, illi enim in Islandia huc usque non exstiteret, hi autem ad annum usque nostri temporis MDCCCLXXI, quo auspiciis Præfecti Dn. L. A. Thodal allati sunt. Ceterum ursi olim ex Norvegia à mercatoribus afferebantur, de quibus Grág. hodie vero ex Grönlundia glacie vecti sæpius veniunt.*

77) *Rjúpa est Lagopus Austhorum, Linn. Tetrao (versicolor) rectricibus albis, intermediis nigris, hanc ad vivam exhibet The British Zoology p. 86. Tab. M. 4.*

ut & cervis & rangiferis, nec non rosmaro & phocis, his, iis tantum temporibus vesci licet, quibus aliis carnibus vesci permittitur. Aves omnes, quæ in aqua natant, ut carnes alias comedere licet. Aves vero fissipedes, quæ ungues rapaces habent, scilicet, aquilas, corvos, falcones, & æsalones comedere non licet. Sed gallinis & lagopis vesci licitum est. Ova avium vesta sunt, ubi aves ipsæ vescendo aptæ; eisque temporibus, quibus cibus albus sumi debet, ova comedantur.

CAP. XXXII.

DE ANIMALIBUS IMMUNDIS.

Pecudibus quas ipsi mactamus, vesci licet, quinimo, quamvis non mactentur, si constet modus, quo perierint, sive aquis suffocatæ, sive ruinis e montibus delapsis, procellisve obrutæ, sive modo quocunque alio hominibus noto mortuæ sint. Pecudis tamen cujuslibet, nisi manu humana sopitæ (s: mactatæ) pars quinta intra noctes septem post ejus interitum offeratur, contribulibusque, tributo comitali solvendo imparibus distribuatur; quicunque ita non donat, tribus marcis puniatur. Vitulus

I 3

per

i) Sk. Rostmhval. Omitt. B. M. Rostmhval oc sel — kiöt ætt er.

k) Sk. dögum, diebus.

l) Omitt. B. örnu — smyrta.

m) ER. höfn.

n) Sk. ER. riúpur.

a) Sk. at fer.

b) Sk. eða i íkridum. eða hridum, aut ruinis, aut procellis.

c) Add. Sk. Sr. Q. M. ER. oc skal því neita. nema ívidda verði, his creaturis nisi suffocentur, vesci licet.

d) B. Sr. scfi. Sk. Q. M. ER. íæfi.

e) Sk. ER. hafa gefit.

f) Sk. gerir, faciat.

þó er rett at nyta hann. at hann se fyrr scórin. ef honom er matr gefinn. oc gefa af inn fimta lut. þat se er oc óætt er manz bani verdr (g). Roff eigö menn egi at eta. oc húnda. oc (h) melracka. oc kötto. oc egi klódyr (i). oc egi ræfugla. Ef madr ett þau kvykyendi er frá er scilit. oc ver þat fiörbaugs-gard.

XXXIII. CAP.

HVERSO GAMALL FASTA Á.

Þeim manni er scyllt at fasta lögfösto er hann er (a) tólf vetra gamall (b) ádr at súmarmálum. Egi skal hönom þann vetr telia er hann er fva alinn at (c) nockor nótt er af (d). Madr á at hallda lögfösto til þess er hann er siautogr. heill madr á at hallda lögfösto. enn egi fá er siúkr er. (e) yngri madr enn tólf vetra gamall. oc ellri enn siautögr er egi scylldr at fasta. nema hann vili. Kono þeirri er egi scyllt at fasta er barn hefir (f) kvicnat i qvídi. kona su er egi til lögfösto talit er barn hefir á briósti um (g) hina fyrsto lánqafaufto. hafa á hún barn á briósti et fama til innar þríðio lánqaföfto. egi skal þat standa lengr fyrir lögfösto hennar enn (h) eina (i) föfto. Iamscyllt er þeim mönnum at varna vid (k) kiörvi á faustorípom er egi ero talþir til föfto sem hinom er

g) *Add Q. af griminleik sínum, per suam ferociam.*

b) *Omitte. St. oc melracka. oc kötto. B. oc kötto.*

i) *Add. St. önnur enn biörn, alia quam ursus.*

a) *St. sextán vetra, septemdecim annos natus.*

b) *Omitte. St. údr at súmar málum — nockur nótt er af.*

c) *ER. noccever.*

per tres noctes alendus est, impune tamen comedi potest quamvis prius macſctetur, modo cibo ſuſtentatus fuerit, parsque quinta offeratur. Animal quod mortem homini cuidam attulit, comedere nefas eſt. Equos, canes, vulpes, catos, animalia unguibus inſtruſta, avesque carnivoras comedere non licet. Siquis animalia enumerata comedat, relegatione condemnetur.

CAP. XXXIII.

DE ÆTATE EORUM QUI JEJUNARE DEBENT.

Cuilibet hiemes duodecim, initio æſtatis præterito, implenti jejunandum eſt, hiems vero, cujus nox aliqua, antequam naſceretur effluxit, ætati ejus non eſt annumeranda. Quilibet temporibus jejunio transigendis jejunare debet, donec ſeptuagenarius fiat; ſano jejunium injungitur, minime autem ægroto. Duodecenni minor, & ſeptuagenario major, niſi velint, jejunare non debent. Mulier gravida, ex quo partus in utero vitalis eſt, à jejunio libera eſt. Fæmina, quæ infantem uberibus lactat, jejunium longum curare opus non habet, ſed eundem uſque ad tertium jejunium longuin (3: per tres annos) lactare poteſt, ita tamen ut ultra unam, primam ſcilicet quadrageſimam non liberetur, quo minus legi de jejuniis ſatisfaciat. Æqua à carnibus abſtinendi obligatio his, quos lex à jejunio liberat, temporibus

I 4

bus

- d) Add. ER. af vetri, hiemis.
- e) Omitt. St. yngri madr — nema hann vili.
- f) B. St. ER. kvikt.
- g) Sk. eina lángeföſtu, uno jejunio longo.
- h) St. ena fyrſtu lángeföſtu, primo jejunio longo.
- i) Sk. lángeföſtu. k) Sk. kiöti.

er fasta (l) eigo. Sá madr er vardveitir hinn unga mann. eda (m) óvita. oc lætr hann eta kiöt á föstoriðom. eda (n) óátan. þótt egi se faustoriþir. oc ver honom sva vit laug sem hann eti siálfr. enn ecki hinom er (o) etr. ef hann (p) átti egi vit til at siá vid. Líf madr berr i mat manz þat er egi er ætt. oc vill hann þat göra til háðungar honom. oc ver þat fiörbaugsgardi (q) þeim er görir enn ecki þeim er etr.

XXXIV. CAP.

UM ÞURFÖSTO MAT.

Setomönnum er scyllt at fasta (a) um engiverk. enn egi þeim verkmönnum er í engiverki ero. oc egi þeim manni er smala rekr heim (b). oc egi þeim manni er önnungsverk (c) hefir fyrir búí manz. þat er *aunnungsverk* er madr vinnr hvern dag það er bóndi vill. Egi scal setomadr (d) laupaz til vercks þá daga er hann scylldi fasta til þess at hann scyli þá helldr mataz enn ádr. (e) Saman kemr lögfasta med öllum mönnum þá er imbrodaga vica hefz upp á haust. oc til þess er lídr Pettars messa á fumar. Sá madr er hann scal fasta. hann scal hafa etit mat sinn fyrir midia nótt. þá er hann fastar um dagin eptir. oc mataz egi ádr lídr (f) eyed. Sva scal hann varna vid

l) *Omitt. Sk. eigo.*

m) *Sk. B. Q. ER. hinn óvitra.*

n) *St. þat egi er ætt, quæ vesca non sunt.*

o) *St. aat, comedit.*

p) *St. kunni eigi vid at varna, cavere sibi non potuit.*

q) *Omitt. Q. ER. þeim er görir.*

a) *St. föstudaga nætur rúmhelgar. enn egi þeim, noctibus ante dies jejunii profectis, non autem, cas.*

bus jejuniorum incumbit, ac iis, qui jejunare debent. Minoris, vel mente capti tutor, his, tempore jejunii carne, vel aliis, quæ non vesca sunt, quamvis jejunium non sit, vesci permittens, eandem poenam vi legis subit, ac ipse comederit, comedens vero liber est, si per prudentiam sibi cavere nesciit. Siquis alterius cibum rebus non vescis, contumeliæ causa misceat, relegetur, comedens vero liber esto.

CAP. XXXIV.

DE CIBO SICCI JEJUNII.

Sedentarii, tempore sænisecii vacare debent jejunio, a quo, sænisecia administrantes, opilio, & qui in utilitatem patrisfamilias, assiduis occupantur operis, eximuntur. Operæ vero assiduæ sunt, si quis quotidie, quæ paterfamilias jubet, peragit. Sedentariis, diebus jejunii, operas, ut cibum cæteroquin vetitum, sumere possint, arripere non licet. Aequalis omnibus ab initio septimanæ, in quam Quatuor tempora autumnalia incidunt, usque quo festum Petri æstivum præterit, jejunandi necessitas incumbit. Jejunaturus, cænam, ante noctem mediam, quæ diem, quo jejunandum est, præcedit, absolvisse debet, nec ante Eycdam alimentis utatur. Noctibus, per quas jejunandum est

I 5 æque

b) *Add. frá því er páska vica lídr til ymbrodaga um haust, ab exeunte septimanâ Paschatos usque ad Quatuor tempora autumnalia.*

c) *Sk. vinnr. ER. vípr.*

d) *Sk. B. St. Q. hlaupa. ER. laupa, currere.*

e) *Omitt. Sk. St. saman kemr — Pettars messó á sunnar.*

f) *St. Q. ER. nóti, hora p. m. tertia.*

við kiötví nætornar þær er lögscyllt er at fasta sem um dagin eptir. Þá skal nótt vera á hausti. oc á vetr er maðr má egi fiá dag. oc veri hann þær er hann mætti fiá í haf út í (g) seylauso vedri. Þá skal nótt vera á sumar er sól gengr um norðrátt. (h) Þat er norðrátt er sól er komin í beggia átt norðrs. oc út-norðrs til þess er hun kemr í beggia átt norðrs. oc landnorðrs. Þá er maðr fastar um nótt. oc skal hann hafa þurran mat. Þat er þurr matr. gras. oc alldin. oc jardar ávöxtr allr. (i) Þat á maðr oc at eta þá er hann fastar. (78) fiska allkkyfis. oc hvala adra enn (k) rosmhval. oc fel. (l) þá skal at eins eta er kiöt-ætt er. hrofshval skal egi eta. (m) oc náhval. oc raudkeming.

XXXV. CAP.

HVERSU ÞÆR SAKIR SKAL SÖCIA ER
FLITIA SCAL UNDIR KRISTINNA
LAGA RETT.

Þat er mælt um sacir þær allar er nu ero taldar í cristinna laga þætti, at þeim söcom skal stefna heim-an. oc qvedia til heimilisbúa á þingi þess er sótt er. níu um scóggánga sakir (a). nema maðr hafi stefnt um fiölkyngi. þá skal qvedia tólfstar qvidar (b) goda þann

g) St. í heidi, in serenitate.

h) St. þá er, tunc est, cæt.

78) C. 6. Decr. Dist. IV. *Piscium esus ita christiano relinquitur, ut hoc ei infirmitatis solatium, non luxurie pariat incendium. Neutiquam sumtuosiora belluarum marinarum præparet convivium.*

æque ac die insequenti, carne abstinendum est Nox autumnō & hieme adesse censetur quando dies conspici non potest a loco, unde prospectus in altum, aëre sereno, patet. Nox æstate adesse censetur quando sol plagam borealem affecutus est; plaga vero borealis est, quando sol in plagam utriusque boreæ & cori pervenit, & usque dum in plagam boreæ & mensis transit. Qui nocte jejumat, sicco cibo uti debet; cibus siccus est, herbæ, omnisque arborum terræque fructus. Cum jejunandum est, vesci etiam licet piscibus omnis generis & balænis, præter rosmarum & phocas, quibus, illis tantum temporibus vesci licet, quando carnes sunt comedendæ; neque cetum equinum (Hrofsþval), neque monodon, neque cetum a crista vel pinna rubricunda denominatum (Rauðkembing) comedere fas est.

CAP. XXXV.

DE MODO PROSECVENDI CAUSAS QVÆ JURI ECCLESIASTICO SUBSUNT.

De causis in hoc jure ecclesiastico enumeratis constitutum est, ut harum reus domi citetur, sed veridici in foro rei competente convocentur, & novem quidem si causæ exilio puniendæ sint, nisi de veneficiis agatur, tum enim curio cui reus subest, testimonii duodecimviralis postulans

j) Omitt. Sk. þat á — er hann fastar.

k) B. Röstung. ER. Röstmal.

l) Omitt. Q. þá skal — kiötætt er.

m) Omitt. Sk. náhval.

a) Add. Sk. B. ER. ok fiörbaugs sakir, & deliðis relegatione puniendis.

b) Omitt. Membr. goda þann — er söttr er.

þann er sá er í þingi með er sótt er. enn um þriggia marca sacir. oc um útlegd. þá scal qvedia til heimilisbúa fim á þingi þess er sótt er. Sva setto þeir Þorlákr biskop. oc Ketill biskop at ráði Autzorar (c) erkibiscops. oc Sæmundar (d). oc margra kennimanna annarra (e) cristinna laga þátt sem nu var (f) tínt oc upplagt.

XXXVI. CAP.

(a) UM TÍUNDARGERD.

Þat er mælt i lögom varom at menn scolo tíunda fe sitt allir lögtiund á landi her. Þat er lögtiund at sá madr scal gefa sex álna eyri (b) á tveim mislarom er hann á tíotigo fiár sex álna aura. Sá madr er hann á tío sex álna aura fyrir utan faut sin hverr dags búning sculdlaufa. sá scal gefa (c) oln vadmals. edr ullar reyfi. þat er sex geri hespo. edr lambs (d) gæro. enn sá er á rutogo aura. sá scal tvær (e) álnir. (f) Enn sá er hálft hundrad aura á. sá scal fiórar álnir. enn sá er áttatigo á. sá scal fim álnir. enn sá er tíotigo.

c) *Q.* biskups, *episcopi*.

d) *Sr. add.* prestz, *pastoris*.

e) *B.* kristindóms hálk. *Omitt.* *Sr.* cristinna laga — upplagt.

f) *Q.* upptínt. *Omitt.* *Sk.* tínt. oc

a) *Add. B.* Þá er lidit var frá hingat búrd vors Herra Jesu Christi MXCVI vetor á sextándi ári biskupsdóms virdulegs herra Gizorar Skálabollz biskups. var þessi tiundargörð lögtekin yfir allt Ísland bæði af lærðum mönnum. ok leikfólki, sem her fylgir. *Elassis á nascivitaté Domini nostri Jesu Christi mille nonaginta sex biemibus, anno episcopatus venerabilis domini Gizuri episcopi Skálholl.*

landus; de multa trium marcarum, & reliquis causis pœna pecuniaria expiandis, veridici quinque in foro rei competente convocandi. Hoc jus ecclesiasticum, uti nunc recensitum est & rogatum Episcopi Thorlacus & Ketillus auspiciis Azeri Archiepiscopi, nec non Semundi, & complurium aliorum Sacerdotum constituerunt,

CAP. XXXVI.

DE CONSTITUTIONE DECIMARUM.

Constitutum est legibus nostris ut unusquisque hujus insulæ incola bona sua legitime decimet. Decimæ vero legales hæ sunt, ut quicumque centum uncias, quarum singulæ sex ulnas continent, possidens, unam unciam sex ulnis constantem quotannis expendat. Decem uncias, quarum singulæ sex ulnis constant, præter vestimenta, quotidiana, a nominibus passivis liberas possidens, unam panni inquilini ulnam, vellusve, quod sex spiras constituit, agninamve pellem offerat. Qui viginti uncias possidet, duas ulnas, qui vero quinquaginta uncias possidet, quatuor ulnas solvat; octuaginta uncias possidens, ulnas quin-

holltenensis decimo sexto, constitutio hæc decimarum, juxta sequentem ejus renorem, in leges recepta fuit, ab universæ Islandiæ incolis tam clerico quam laicis.

b) Omitt. omn. á tveim missaroni.

c) Sk. alin. B. alni.

d) B. göru.

e) B. alnar.

f) ER. Sá er hann á fiórutigi aura, sá skal gefa þriðr álnir. Quicumque quadraginta uncias possidet, tres ulnas offerat. Sk. Ss. Q. M. Sá er hann á sexríu aura, sá skal gefa fiór- ar álnir. Qui sexaginta uncias possidet, quatuor solvat ulnas.

tígo. fā skal sex álner. Þat fe þarf egi til tíundar at telia er ádr er til Guds þacka (g) gefit. hvart sem þat er til kirkna lagit. edr brúa. edr til (h) fálusci-pa. hvart sem þat er i löndom edr lausom aurom. Prestar þörfo egi at tíunda þat fe er þeir eigo i bók-om. (i) oc messoklædom. oc þat allt er þeir þurfo til Guds þíonostu. tíunda sculo þeir annat fe. Bús af-leifar þarf madr egi at tíunda um var ef hann helldr húi sinu. enn ef hann bregdr búi sino. (k) oc selr hann or bú. þat skal hann tíunda. (l) Ef madr á godord. oc þarf egi þat til tíundar at telia. velldi er þat enn egi fe. (m) Böndor allir scolo tíund gera þeir er þingfararkaupi eigo at gegna af fe sino skulld-lauso. (n) scalat ómögom fe (o) telia þó at hann egi fram at föra. enn þó at hann egi minna fe (p) ef hann á tíu aura sculldlausá. oc skal hann þá tíund ge-ra af hvart hann er bóndi edr grídmadr. nema hann eigi ómaga þá. er hann sculi af verkom sinom fram-föra. Rert er at þurfamenn þeir allir þiggi tíund er egi scolo giallda tíund. (q) konor sem karlar.

XXXVII. CAP.

UM HREPPASCIL OC EID AT FE.

Samqvamor scolo menn eigo um haust i hrepp hvar-iom egi fyrr enn (a) fiórar vicor lifa sumars. oc scip-
ta

g) *B. Sr. ER. lægit, oblasæ.*

h) *Q. fálubótu, oblationes pro anima. Omitt. M. fálusci-pa. ER. fálusci-pa.*

i) *Add. Sk. nema þeir vili tíunda, nisi decimare velint.*

k) *Omitt. Sk. oc selr hann or bú.*

l) *B. Gudord þarf æi til tíundar at telia, curionatum in deci-mandis numerare, non est necessum.*

m) *Omitt. B. M. Böndor — sculldlausó.*

quinque donet; centum ulnas possidens, sex ulnas offerat. Res piis usibus, ex. gr. ecclesiis, pontibus, cymbisve, vestitoriis oblatae, sive mobiles, sive immobiles sint, inter decimandas habendae non sunt. Pastores, libros, vestes sacras, resve ministerio divino necessarias decimare non tenentur, reliqua quæque decimanto. Villicationis reliquias vere exstantes decimare non tenetur, qui villicare pergit, si vero desistat, aut reliquiarum quicquam alienet, tunc illas decimato. Curionatus utpote dignitas, non autem res, a possessore non est decimandus. Coloni omnes tributum comitiale solventes res suas demto ære alieno, decimanto. Pecunia egenis, alicui alendis numeranda non est. Siquis sive paterfamilias sit sive domesticus pauperior sit, modo ære alieno solutus decem uncias possidet, decimas inde solvat, nisi egenos proprio labore sustentare teneatur. Æquum est, ut inter egenos qui decimas non solvunt, sive feminae sint, sive viri, decimæ distribuantur.

CAP. XXXVII.

DE REGIMINI TRIBUUM & JURAMENTO CIRCA BONA.

Singulis autumnis, cum quatuor æstatis hebdomadæ superfunt, contribules singularum tribuum convenient, ad distri-

- n) Sk. Sr. M. xi skal, nam debet, sc. pecunia numerari,
- o) Sk. Sr. ætla, assignanda.
- p) Add. Sk. enn hann eigi þíngfarar kaupi at gegna, quam qui tributum comitiale solvat.
- q) Sk. ER. jafnt skulu konur gíallda tíund sem kallar. Feminae, æque ac viri decimas offerunt.
- a) M. síðrar vicor ero til vetræ, quatuor æstatis hebdomada ad hiemem supersunt.

ta tíundom. oc skal scipt tíundom drottinsdag inn fyrsta i vetri. Fim menn skal tiltaka i repp hvaríom at scipta tíundom. oc matgiöfom. oc siá eida at mönnum þá er (b) bezt þickia tilfálnir. hvert sem þeir eru gridmenn edr böndor. oc söcia menn um laga afbrigd. (c) Hverr madr skal eid vinna at fe sino. oc er scylldr þess þá er hann er sextán vetra gamall. enda sculo allir eyd vinna á hveríom þrim vetrom. gridmenn scolo eyd vinna fyri bóanda edr siálfelldismenn. Fyri þeim bóanda er rett at þeir vinni eydin er þeim mönnum þycki þat fullt er til ero teknir at siá eida at mönnum i hrepp hvaríom. oc ero böndor scylldir at segia til tíundar þeirra á samqvamom. þar skal madr giallda varíond sem scipt er hausttíund hans. enn ef þat er hvergi. þá skal þar giallda sem hann er vístfastr Marteins mello. Scylldr er hverr madr til þeirrar samqvamo at fara er hann á tíund at gera. edr fá annan mann fyri sic þann er lögsælom halldi upp fyri hann. oc handfól se at þiggiandi. Ef hann kömr egi fyri midan dag. oc engi madr af hans hendi. þá verdr hann (*) útlagr um þat þrim merkom. oc skal hann þá tíund giallda (**) sem scipt verdr á hönd honom. þar skal telia se manna hve mikít se (***) hver á. skal virða lönd. oc lausa aura. virða til sex álna aura. oc skal þat se virða er at lögfardögum (d) er sculdtlaust. Siálfr skal hverr madr virða sitt se. oc telia. enn þá er hann hefir talit se sitt. oc virt. þá skal hann taka bók i hönd ser. edr kross. oc nefna vatta (e) i þat vætti (f) at ec vinn (g) laugeid at bók. oc segi ec þat Gudi. at ec á sva se sem nu hefi

ec

b) ER. bauzt.

c) *Omitt. Sr. Q.* ER. hverr madr — Marteins mello.
Omitt. Sk. hverr madr — at segia til tíundar þeirra á samqvamom.

*) Sr. sekr. **) *hic lacuna M. incidit.* ***) Sr. se.

distribueudas decimas quæ ante dominicam hiemis primam divisæ esse debent. In singulis tribubus viri quinque, qui maxime idonei habentur, sive patres familias sunt, sive domestici ad decimas & oblationes cibarias dividendas, juramenta æstimanda, & actiones in morosos instituendas delegantur. Quilibet circa bona sua juramentum præstet, præstareque debet, annos natus sedecim, taleque juramentum tertia quaque hieme redeunte redintegrandum est. Domestici, virive propriâ quadrâ viventes juramentum coram patrefamilias præstent, & quidem coram patrefamilias, qui idoneus videtur iis, qui juramentis a singularum tribuum contribulibus exigendis præficiuntur. Coram his conventibus quantas quisque decimas offerat, declarandum est. Decimas vere offerendas ibi quisque solvito, ubi decimæ ejus autumnio expensæ dividebantur, si vero nullibi fuerit, decimæ solvantur in loco, ubi quis festo Martini moratur. Hunc conventum qui decimasolvere debent, aut, ipsi frequentando, aut, alium virum stipulandi capacem suis partibus functurum constituunt. Si ante mediam diem, neque ipse, neque mandatarius ejus se sistat, tribus marcis multator, decimasque sibi injunctas solvito. Coram hoc conventu, bona singulorum censenda mobiliaque & immobilia, tempore migrandi ab ære alieno immunia, ad uncias sex ulnis constantes æstimanda sunt. Unusquisque propria bona æstimet, recenscatque, quibus æstimationis atque recensitis, librum sive crucem in manu assumat, nuncupetque testes; quod ego juramentum legitimum per librum præstem, profitearque Deo, me bona, quanta recensui

d) Sk. var, fuere.

e) Sk. St. ER. at þvi vætti.

f) Add. Sk. B. ER. lkal hann qveda, dicat.

g) Sk. eid, juramentum. ER. at bók. lögeid, per librum, juramentum legitimum.

K

oc talit. edr minna. Enn ef hann vill egi eid vinna. Þá er hann er beiddr. Þá verdr hann sekr um þat tólf mörkom. Þá er hann beiddr er hann er bedinn. hans tala skal standa á fe siálf. oc skal hann af því gera tíund. nema hann sveri til fiórdungi minna enn fe. Ef hann sver til fiórdungi minna. Þá er hann sekr um þat tólf merkom. oc skal hann sva mikla tíund giallda sem samqvamomenn vilia telia. oc scipta á hönd honom eidlaust. Þá er madr hefir eid swardan. oc skal hann sva tíund af gera. sem hann hefir til svarit. nema fe hans vaxi edr þverri tíotigom (h). ef fe hans þverrar tíotigom þadan frá er hann hefir svarit til. oc er honom rett at fara til samqvamo. oc telia fe sitt. oc vinna eid at. oc gera þar tíund af er hann sverr til. Nu (i) vex fe hans tíotigom. edr meira. Þá er honom rett at fara til samqvamo. oc segia til þess. oc gera þar tíund af. Nu hyggia hreppsmenn at meira hafi vaxit fe hans. enn hann segi. edr hann vili ecki frá segia þó at fe hans hafi vaxit tíotigom. edr meira. Þá eigo samqvamomenn at gera honom ord. at hann komi til samqvamo. edr vinni eid at fe sino i annat sinn. Ef hann vill egi eid vinna i annat sinn. Þá er samqvamomenn vilia þá verdr hann sekr um þat tólf mörkom. oc er þat eidfall. oc skal hann sva mikla tíund giallda er samqvamomenn telia. oc þeim giallda sem þeir ráða á at qveda. Þar er manni verdr eidfall. oc eigo hreppsmenn sök þá hverr þeirra er (k) fyrst vill. sök þeirri skal stefna at lögheimili þess er sóttr er. oc telia hann sekan um tólf mörkom. oc qveda til fim heimilisbúa hans á þingi. Ef qvidr berr á hann eidfallit. oc skal dómr dōma sex merkor þeim er sóttri. enn adrar sex scolo fylgia annari tíund.

XXXVIII.

b) *Add. Q. aurum, unciiis.*

recensui aut minora possidere. Delatum sibi juramentum si quis recuset duodecim marcis mulctator; illi vero juramentum desertur, cum de eodem præstando admonetur. Census quem quis init bonorum suorum, ratus esto, Et juxta eum decimæ solvuntur, nisi bona quarta parte minora, quam revera sunt, juramento censa fuerint. Si vero bona quarta parte minora, quam sunt, juramento censeat, duodecim marcis puniatur, tantasque decimas, quantas convenæ, illi injungere, Et sine juramento imponere volunt, expendat. Unusquisque juxta suum juramentum bona decimet, nisi postea ad centesimum crescant, decrescantve, tunc enim si ad centesimum, postquam juraverat, bona decreverint, conventum adeat, bona recenseat, recensionemque juramento confirmet, Et juxta eam bona decimet: si vero bona cujusdam ad centesimum vel ultra crescant, conventum adeat indicetque Et inde decimas solvat, si vero contribules bona ejus ultra id quod indicaverat crevisse, suspicentur, isque, quamvis bona ad centesimum vel ultra creverint, indicare nolit, tunc convenæ eum admoneant, ut conventum adeat, iterumque bona sua juramento recenseat: si vero juramentum sibi a convenis iterum delatum recuset, duodecim marcis mulctetur, tunc enim juramento cadit, decimasque sibi a convenis injunctas, cui jubent, solvat. Ubi quis juramento cadit, actione, quam quilibet convenarum instituere potest persequendus est, Et ad domum propriam citandus, mulcta duodecim marcarum ei indicata, Et vicinis quinque ut veridicis in foro ei competente convocandis. Si veridici eum juramento cecidisse asseverent, ad sex marcas actori solvendas, itemque sex alias decimis addendas condemnnetur.

K 2

CAP.

- i) Add. Sk. ef, fi.
- k) Omist. Sk. fyrst.

XXXVIII. CAP.

UM TÍUNDAR HALLD OC
GIALLD.

Hreppsmenn þeir er til ero teknir scolo scipta hvers manz tíund i fióra stadi. nema minni se enn eyris tíund. enda er þá rett at hún hverfi í einn stad. Fiórdung einn tíundar scal gefa þurfamönnum innan repps (a) mönnum þeim er til ómagabiargar þurfo at hafa á þeim missarom. (b) scipta með þeim. oc gefa þeim meira er meiri er þörf. Egi á tíund at gefa or repp. nema samqvamomenn verdi á þat sáttir. oc þicki utanhreppsmönnum meiri þörf. þat se er gefa skal þurfamönnum. þat scal vera i vadmálom edr i vararfelldom. i ullu edr gærum. edr mat. edr kykfe. öllo ödro enn rossom. þat scal golldit vera þeim mönnum er vid scolo taka. oc framcomit at Marteins messo. ef þá er egi framcomit. oc verdr þat tíundarhalld. oc verdr sá sekr um þat (c) sex mörkom er giallda á. (d) Þurfamadr sá er scipt er til handa. hann er adili at söc þeirri bædi söciandi oc seliandi. sá er annar afili er til focnar er tekin i hreppinom. oc tíund scipti til handa (e) hönom. söc þeirri scal stefna at lögheimili þess er sött er. oc qvedia til búa fim á þingi þá er næstir (f) ero stefnostadnum. Þeim manni er rett at stefna heiman (g) at fin. er tíund scipti til handa þurfamönnum. enn fimta dag viko er fiórar vikor ero af sumri. ef egi er ádr framcomit. rett er at hann taci þann dag vid vadmálom til handa þurfamönnum. ef hinn vill þá golldit hafa. egi er hann
seyllár

- a) *Omitt.* Sk. mönnum þeim er — á þeim missarom.
 b) *Sk.* skipta þeim meira er meira er þörf, *illis plus tribuatur, quos egestas gravior premis.*
 c) *Sk. Q.* þrim mörkuum, *tribus marcis.*

CAP. XXXVIII.

DE DECIMARUM DETENSIONE &
SOLUTIONE.

Contribules delegati singulorum decimas in quatuor partes dividant, nisi uncia minores sint, tunc enim indivisæ manent. Quadrans unus decimarum egenis contribulibus, qui rebus ad se suosve alendos eò temporè necessariis indigent, cedat, illique plus distribuatur, offeraturque qui pluris opus habet. Decimas extra tribum dare non licet, nisi conveniæ de eo consentiant, iudicentque, hos, qui extra tribum sunt, pluris indigere. Pauperibus offerenda solvantur pannis, togis promercalibus, lanâ, pellibus vellere hispidis, alimentis, animalibusve omnibus, equis exceptis, solutaque esse debent eis, qui ea recipere debent, ante festum Martini: Si tunc soluta non sint, pro retensione decimarum habetur, quæ debitori sex marci, ab egeno cui decimæ distributæ fuerunt, actore & domino, cæteroquin à contribulè decimas distribuyente, ad actionem instituendam constituto, persequendis, expianda est. Reus ad domum suam citetur, viri vero quinque loco citationis maxime vicini, qui veridicorum munus obeant, in foro convocentur: licitum quoque est ei qui paupereribus decimas distribuit, reum, die quintò septimanæ, cum quatuor æstatis hebdomadæ præterierunt, si antea non solverit, ad domum suam citare, quò die adhuc permittitur, ut pannos pauperibus a debitore tunc solutos accipiat;

K 3

icipiat;

- d) B. Þurfa madr sá er til bónda var skipt, menilicus, qui parifamilias alendus assignabatur.
- e) ER. Þurfa mönnum, egenis.
- f) ER. búa stefnastöðum, locum citationis (proxime) accollunt.
- g) Omitt. B. et lin.

scylldr at taka i öðro fe. nema hann vili. ef egi kemr þann dag fram. oc skal sá madr er til focnar er tekin gánga út i rún at fin. edr sá madr er hann selr fóc. oc nefna vatta at því. at hann er búin at taka vid tíund þeirri er hann scylldi giallda. oc nefna hann. oc qveda á hve mikit feit er. oc hann ser egi þann er gialldi halldi upp fyrri hann. hann skal nefna vatta i annat sinn (i) i þat vætti. skal hann qveda. at ec stefni (k) NN. (l) um þat er hann helldr tíund fyrri NN. oc telia hann sekan um þat sex mörkom. oc giallda fiórdunginn tvennom giölddom. sva sem buar virða. þu luta er (m) golldin er. ef sumr er (n) golldin. stefni ek til giallda. oc til útgöngo um fe þat. oc qveda á hvar hann stefnir til þings. oc stefni ec lögstefno. hann skal qveda til fim búa á þingi þadan frá er hann stefndi.

XXXIX. CAP.

UM BYSCUPS TÍUND. OC EIN-DAGA.

(79) **A**nnan fiórdung tíundar skal hafa biscop. þat skal vera i vadmálom. edr vararfelldom. i lambagærom.

- i) Sk. at því vætti. k) Sk. ER. honom.
 l) St. ok nefna hann of þat er hann helldr fyrir honom. ok nefna þurfa manninn. *Nominetque eum, eo quod in mora sit solvere illi, quem simul nuncupet egenum.*
 m) Sk. St. Q. ER. ugolldin er, non solutus est.
 n) B. ugolldinn, non numeratus.

79) *Decimarum bancce quartam Rex gl. m. CHRIST. III. mandato ad Præfectum Knud Stenstson dato 16 April. MDLVI.*

cipiat; alia nisi velit acceptare non debet; si die ista non solvatur, tunc decimarum exactor intra tribum constitutus, ejusve mandatarius in aream domus suæ exeat dicatque testibus vocatis, se paratum esse ad decimas, quas alter expendere debuit recipiendas, reumque simul nominet, declaretque quantum sit debitum, se vero neminem videre, qui pro eo pecuniam numeret. Tumque porro dicat: Vos testes advoco asserturos me NN. in jus citare, de decimis NN. retentis, reumque sex marci multandum pronuncio, quadrantem vero nondum solutum, juxta æstimationem partis solutæ, si quædam soluta sit, a contribulibus peragendam, duplo præstandum. Reum ergo provoco; citatione ad solvendum & exhibendum peremptoriâ, & legitimâ; judicium autem, in quod citat, nominet, virosque quinque loco citationis vicinos, qui veridici munere fungantur, in eodem judicio convocatos producat.

CAP. XXXIX.

DE DECIMIS EPISCOPALIBUS, & EARUNDEM SOLVENDARUM TERMINO.

Quadrans decimarum secundus episcopo cedat, pannis inquilinis, togis promercalibus, pellibusque agninis,

K 4

MDLVI, Episcopis ademit, adjecitque fisco, placuit tamen Augustissimo die 28 Februar. MDLVIII, eandem in quatuor Toparchiis, sc. Austfyrdæ Syssel (Mulenfi), Syde Syssel (Skaftefellenfi), Arnesensi & Håsfördenfi, solvendam Gilberto Superintendenti dioecesis Skalbottinæ constituto, & deinde Episcopo Gisloni Jonæ offerre, quibus binas Rångárvallensem & Bardastrandensem in usus Scholæ addidit Fridericus II. Hæ toparchiæ, seu decimæ episcopales ex iis provenientes anno tandem MDCCLXIV

inter

om. edr i gulli. edr i brendo silfri. Þá er biscop ferr um fiórdung. hann skal segia til á kirkiofocnom i hrepp hverom. hverr vid þeim fiórdungi tíundar skal taka er hann skal hafa. Þar er mæltr eindægi á fe því er biscopi skal giallda. enn fimta dag vico er fiórar vicor ero af sumri. at lögheimili þess manz er biscop hydr um at taka vid fe því. Rett er þótt fyrr fe golldit. ef þá kemr egi fram. þá skal sá er retrr er fociandi gánga út í tún at sin. oc nefna vatta at því vætti. at hann er búinn vid fe því at taka er hann scylldi giallda. oc nefna hann. oc qveda á hve mikit feit er. oc hann ser engi þann mann er giald þat (a) inni af heudi. Honom er rett at stefna sva um þenna fiórdung tíundar. sem um hinn er fyrr var um tint. þat er honom oc rett at stefna sídarr um þat fe at lögheimili þess manz er (b) giallda skal. þess á hann oc cost at segia biscopi til. oc láta hann heimta sva sem hann vill.

XL. CAP.

UM KIRKIO TÍUND.

Nú ero eptir tveir fiórdungar (a) tíundar. þat er hálf tíund hvers manz. þat skal leggiáz til kirkna (b) oc presta

a) Sk. gialldi.

b) Sk. Sz. sótt er.

inter Episcopum & sedis episcopalis oeconomum distributa sunt, ita ut Actus separata sedis episcopalis oeconomia, quam à propria indivisa Episcopi antea direxerant, vid. Arnesens Isl. Rettergang Cap. XIII. pag. 536. assignet Episcopo Skallboltenfi toparchias Múlensem, Arnesenlem, Ísaförðenslem, oekonomo autem Skaftafellensem, Ráng-ænensem,

nis, auró, argentove defæcato persolvendus. Episcopus quadrantem (insulæ) visitando transiens, in qualibet parochia notum faciat, cui quarta pars decimarum sibi debita tradatur. Pecuniæ episcopo numerandæ terminus incidit die quinto septimanæ, cum quatuor æstatis hebdomadæ effluxerint, locus autem solutionis est, domicilium mandatarii episcopi legitimum. Licet, quoque prius solvere. Si vero tunc non solvatur, exactor hujus debiti in aream domus suæ exeat, testibusque vocatis coram pronunciet, se paratum accipere debitum, quod expendere debet reus, quem nominare, debitumque quantum sit indicare, debet, se vero neminem videre, qui pecuniam numeret. De hoc decimarum quadrante, eodem modo, ac de altero, de quo prius dictum est, citare, quinimo citationem ad domum debitoris postea repetere licet; Cæterum permittitur, ut Episcopo causam indicet, ut ad ejus arbitrium debitum vindicetur.

CAP. XL.

DE DECIMIS ECCLESIAE SOLVENDIS.

Jam restant duo decimarum quadrantes, qui dimidium decimarum ab uno quoque solvendarum, efficiunt; his singulis

K 5

eccles-

- a) Omitt. Sk. ER. tiundar.
b) Omitt. Sk. oc presta reido.

ænssem, Bardastrandensem, vid. Separations-Akten for Skalholt de 23 Augusti 1764, confirm. 29 Maii 1767. Holano verum Præfuli, Viginti imperiales quorannis solvuntur ab oeconomio ejus sedis, qui decimas episcopales in toparchiis Ejaßförðensi & Skagafiörðensi colligit, vid. Separations-Akten for Holum de 27 Julii 1765, confirm. 27 Maii 1767.

presta reidu. sva til hverrar kirkio sem biscop (c) vill. oc hann (d) sciptrer tíundom til. oc reida þeim manni i hönd er kirkio vardveitir þá er tíundom er tilscipt. hann skal kaupa tíþir at presti sva sem hann má vidr komaz. oc (e) þá luti er til kirkioþurftar (f) þarf at hafa sem fe þat vinz til. sva scolo menn giallda tíund af öllom böiom (g) í heradi til kirkio sem biscop hef-ir bodit (h) hveriger sem á bólstöðum búa. Bóande sá er á kirkiobö þeim byr er tíunndianni er tilscipt. hann er rettr heimtandi. oc söciandi. oc seliandi þeirrar facar ef hann vill. enn ef hann vill egi. þá er rettr adili þeirrar facar lærdr madr sá er kirkio þionar. sá er til kirkioþurftar vill hafa feit. Fiórdung tíundar þann er til presta reido skal leggja. þann skal giallda i vadmálom. edr i vararfelldom. edr i lambagærum. edr i gulli. edr i brendo silfri. enn þann fiórdung tíundar er til kirkioþurftar skal leggja. þann skal giallda i vaxe. edr i vidi. edr i reykelsi. edr i tiöro. edr i lereptom (i) nyiom þeim er hæf seo til kirkiobúnadar. sva sem getr at kaupa med vadmálum i því heradi. Rett er þó vadmál ein se golldin it (k) síðasta inn fimta dag vico er fiórar vicor ero af sumri. enn ef egi kömr þá fram. þá skal sá er heimtandin er stefna þann dag um i túni á kirkiobönom þeim er tíundin á til at hverfa. oc söcia þar sem um adra tíund. hann skal stefna sinni stefno um hvarn fiórdungin. oc láta varda sex merkor i hvarom tveggja stad halldit. (l) costr er oc at stefna einni stefno um báda fiórdungana. oc fylgia þá ein álög. því at einn er apili at bádom.

LXI.

- c) *Omitt. Sk. B. ER.* vill. oc hann.
- d) *ER.* scipar.
- e) *Sk.* adra.
- f) *Omitt. Sk.* þarf at hafa.

ecclesiis, pastoribusque, juxta episcopi arbitrium Et divisionem offeruntur, traduntorque curatoribus ecclesiarum, quibus decimæ divisæ sunt. Curator ecclesiæ cum pastore de sacris celebrandis, prout potest, contrahat, Et de rebus necessariis ecclesiæ prospiciat, quatenus hæc pecunia suppetit. A singulis singularum toparchiarum prædiis nullo incolentium habito respectu, juxta constitutionem ab episcopo factam ecclesiis decimæ solvi debent. Villæ vero ecclesiasticæ habitator, decimarum illuc divisarum exactor legitimus est, actionemque ideo vel ipse instituire, vel, si velit, in alium transferre potest, si nolit, viro docto qui ecclesiam administrat, si debitum in usus ecclesiæ vertere cupit, actio competit. Quarta decimarum usui pastorum destinata pannis inquilinis, togis promercalibus, pellibus agninis, auro, argentove defæcato solvitur. Quæ vero ecclesiæ debetur, cerâ, lignis, thure, pice, novisve linteis ornatui ecclesiastico aptis prout in ista toparchia pannis inquilinis emi possunt, solvatur. Licet etiam mero panno solvere, non tamen posterius quam die quinto septimanæ cum quatuor æstatis hebdomadæ fluxerunt; si vero tunc non solvatur, exactor reum ideo, in area villæ ecclesiasticæ, cui decimæ solvi debent eodem die, citet, Et hanc instar reliquarum vindicet; singulas quartas, singulis citationibus petat, singularumque moram sex marcis expiandam esse pronunciet; licet etiam citatione unica utramque simul petere, quo casu multa consolidatur, quia tunc utriusque actor idem est.

CAP.

- g) Idem i heradi.
- h) Sk. Q. hverir. ER. hverigir.
- i) Sk. St. Enskum, Anglicis.
- k) Sk. it seinsta, ultimo.
- l) Sk. St. rett er at stefna, licet citare.

XLI. CAP.

UM VARÞÍNGA STEFNU Á TÍUNDAR-
HALLDE.

Rett er at stefna heiman til varþínga um tíundarmál þar er menn ero samþínga. (a) oc rett er at lyfa á varþíngi í þíngbrecko um tíundarmál. oc sökia þar í dóm ef hinn er (b) fyrir er sóttr er. (c) þá er rett um bi-scups fiórdung at sökia þótt fá se egi á þíngi er sóttr er. Ef lyst er á þíngi (d). þá skal qvedia til heimilis-búa fim á þíngi þess er sóttr er.

XLII. CAP.

UM OMAGATÍUND. ISLENSKRA KAUP-
MANNA. OC UM EIDVINNING.

Ef madr hefir ómaga eyri at vardveita þann er hann tekr vöxtu af. oc skal þann luta vaxtarens tíunda er undir hann herr. sem þat se er hann átti ádr. Islenzk-ir menn allir scolo tíunda se sitt. (a) enn um útlenda menn ef þeir koma út hingat. oc erat þeim scylldt at tíunda her se sitt ádr þeir hafa her verit þríá vetur samfast. nema þeir geri bú fyrr. enn þat var scolo þeir göra tíund er þeir göra bú. oc þau missari eptir. Ean ef (b) varir landar fara hedan. oc eigo þeir se eptir. oc skal fá madr giallda tíund af (c) er vardveiter þat se.
enn

a) *Omitt. Sk. St. Q. ER.* oc er rett — um tíundarmál.

b) *Sk. St. Q. ER.* þar, *ibi.*

c) *Sk. þó, tamen.*

d) *Add. Sk. St.* um tíund, *de decimis.*

CAP. XLI.

DE CITATIONE IN JUDICIUM VERNALE CIRCA DECIMAS RETENTAS.

Super causis de decimis licitum est, si actor & reus in eadem toparchia domicilium habeant, ut hunc ille in iudicia vernalia domi citet, causamque in clivo fori vernalis proclamet, eamque ibi iudicio submittat, si reus adsit, quarta tamen episcopo debita etiamsi reus absit, recte vindicatur. Si causa in iudicio proclametur, oportet ut quinque rei vicini in foro ejus competente veridicorum instar adhibeantur.

CAP. XLII.

DE DECIMIS EX BONIS PUPILLORUM, UT ET MERCATURAM IN ISLANDIA EXERCENTIUM SOLVENDIS, ET DE JURAMENTO CIRCA BONA.

Siquis ex bonis pupilli, quæ curat, fructum lucratur, partem fructus sibi cedentem æque ac bona, quæ prius possedit decimet. Islandi omnes sua bona deciment; exteri vero huc trajicientes de bonis suis, antequam hic tres continuas hiemes peregerant, nisi villicationem prius incipiant, decimas dare non tenentur; eodem autem vere, quo villicare incipiunt, sequentibusque semestribus decimas pendunt. Si nostrates patriâ cedentes bona relinquant, ille, cui bona interim curanda committuntur, deci-

a) Sk. enn viðendkir eru æi skyldir at tíunda her se lítt ádr, exteri sua bona prius decimare non obligantur.

b) ER. orir.

c) ER. vardveita hefir þat feitt, cui bona conservanda incumbunt.

enn um þat fe sem hann hefir á brott med fer. oc (d) erat honom her scyllt at giallda tíund af því þótt hann fe allengi á brott. Enn ef hann komr út hingat. þá scal hann giallda tíund af því fe er hann hefir út med fer. enn næsta vetr eptir er hann (e) kömr út um sumarit ádr. þótt hann fe (f) i gördum (g) erlendis. Ef madr komr út hingat. oc hefir vaxit fe hans. (h) edr þorrit. eda hann hefir egi eida fyrr at unnit. oc er hann scylldr at vinna eid at fe sino ef menn vilia beida hann. Ef hiú eigo fe saman. oc scal karlmadr eid vinna fyri fe beggia. Ef karlmadr oc kona eigo fe saman. þótt þau (*) selk egi hióna. oc scal karlmadr vinna þar eid. Ef karlar eigo fe saman. oc er rett þótt annar vinni þar eid. ef þeir metaz vid. oc vill hvargi (i) vinna eid. oc er sök vid hvarntveggia. Sá scal eid vinna fyri fe hvert er lögrádandi er fiárens. Ef vöxto berr undir mann af þess manz fe er (k) erlendis er. oc scal hann þat fe sva tíunda sem vöxto (l) bæri undir hann af ómaga eyri. Þar scal madr tíund (m) giallda i þeim repp sem hann á lögheimili þau missari. (n) hvargi sem fe er. Rett er at sættaz á tíundarmál medan egi er stefnt um. þó er rett at sættaz á þótt stefnt fe um. oc scal egi meira nidr (o) fella enn helmínginn. Ef madr tekr minni fátt enn þriggia marca fecd. (p) oc á lá sök er vill. (q) Enn saumo ero vidrlaug um tíund hvegi lengi er tíund

d) Sk er honom æi.

e) ER. hevir utkomit, *reversus est (huc rediit)*.

f) Q. störfum, *negotiiis*. M. i gördum herlendis, *negotiiis hic, sc. incumbat*. ER. i gördum Austr, *in Moscovia, sc. sit*. Omitt. Sk. *consulto* i gördum erlendis, *ita ut sanzum hæc verba habeat* þó hann fe.

g) B. orlendis.

h) Omitt. id. eda þorrit.

*) Sk. seu æi.

decimas inde solvat; bona vero quæ quis secum ad externos vehit, hic decimare non tenetur, quancunque tempore absit, ubi vero rediit, ex bonis secum allatis hieme, proximâ post æstatem, qua ab exteris reversus est decimas expendat, quamvis peregre negotia exerceat. Si cujus redeuntis bona creverint, decreverintve, eave juramento antea censa non sint, tunc ea juramento, si postuletur, censeat. Conjugum bona maritus jurejurando censeat. Si vir & fœmina bona communia habeant, quamvis conjuges non sint, ille juramentum præstet; si inter viros communio sit, alterutri juramentum incumbit, de quo præstando si inter eos convenire nequeat, ita ut neuter jurare velit, actio in utrumque competit. Bona quæcunque jurejurando censeat, qui eorum administrationem habet. Siquis ex bonis alterius peregre degentis, fructus percipiat, hos eodem quo fructus ex pupillorum bonis ad se redundantes modo decimet. In ea tribu, ubi quis iis semestribus domicilium legitimum habet, ubicunque bona sint, decimas pendat. In causis ex capite decimarum ortis transigere licet actione nondum instituta, quinimo si citatio præcesserit modo multa ultra dimidium non remittatur, siquis de multa tribus marcis minore transigat, actione populari conveniendus est. Decimarum solvendarum mora quantuncunque

i) Q. sveria, jurare.

k) Sk. örlendis. M. af landi er farin, qui solo cessit.

l) Sk. ER. herr.

m) Sk. gera.

n) Sk. B. Sr. Q. hvar.

o) Sk. B. Sr. Q. ER. falla alaganna enn hálf, multa, ultra partem dimidiam non remittatur.

p) Add. omn. ok vardar honom þat þriggia marka sekð, tribus enim marcis tunc multandus est.

q) Omitt. Sk. B. Sr. Q. Einn lömo — hvergi lengi er tíund er halldit.

tíund er halldit. Ef tíund gelldz egi heima i her-
 adi. enda er egi stefnt um. Þá er rett at lyfa it næsta
 sumar eptir á alþingi at lögbergi. Innanreppsmenn
 eigo at lyfa þvartdag oc föstodag um tíundarmál. oc
 þeir menn er af þeim taka (r) facir. Ef hreppsmenn
 hafa ei lyft fyri helgina. Þá er rett hveriom at lyfa
 eptir helgina. ef vill til unz dómar fara út. Sá er
 lyfa vill (s) um tíundarmál. hann skal ganga til lög-
 bergis. oc nefna ser vatta þar i þat vætti. skal hann
 qveda. at ec lyfi fóc á hendur NN. (t). um þat at hann
 hafi halldit þeim fiórdungi tíundar. oc (u) qveda hverr
 fá er (v). tel ec hann secian um þat sex mörkom. oc
 giallda þann luta sem ógolldin er tvennom giölddom
 sem búar virða. oc qveda á hvar hann lyfer til dóms.
 oc lyfi ec löglyfingo. Þar er madr lyfer (x) um tí-
 undarmál. oc skal hann þar qvedia til fim búa á þingi
 þá er næftir ero stefnostadnom. Engi er rudning til
 um búa þá nema at leidar lengd. Egi skal meta spell
 á tíundarmálom ef rett er höfdot föcin. Ef madr tekr
 gagnföc upp i gegn tíundarmáli. oc á egi at meta þá
 föc. nema hon se fiörbaugsföc. edr meiri. meta skal
 ef tíundarföc er. Því at eins er rett at lyfa á þingi.
 oc föcia et sama sumar um tíundarmál. ef fá er á þín-
 gi er sóttr er. (y) Egi skal tíundarföc fyrnaz helldr
 enn önnor fiárr heimting. Ef hann gelldr egi tíund
 hin fyrsto misseri þá er hann átti at giallda. þá skal
 stefna at lögheimili þess er sóttr er. eda lyfa á þingi.

XLIII.

r) *Omiss. omn. facir.*

s) *Omiss. Sk. St. um tíundar mál.*

t) *Add. Sk. ok nefna hann, eumque nominet.*

u) *Q. segia.*

v) *designat membrana Q.*

x) *Sk. um tíund.*

cunqve temporis, eadem multa expietur. Si decimæ in toparchia ubi quis habitat, non solvantur, vel debitor ob moram citatus non fit, causa æstate proximâ, in comitiis universalibus ad rupem iurisdicundi recte proclamatur. Qui intra tribum sunt, eorumque mandatarii die lavationis, & jejunii, causas ex capite decimarum, proclamare debent: si vero ante festum causas non proclamaverint, cuilibet ex populo, post festum usque dum judicia celebrantur eas proclamare licet. Causas ex capite decimarum proclamaturus rupem iurisdicundi adeat, testesque eum in finem nominet, dicatque: causam contra NN. proclamo, ob retentam decimarum quartam (quæ nominanda est,) eumque sex marcis multandum pronuncio, partemque nondum solutam juxta æstimationem vicinorum duplo præstandam esse, (judicio, in quo causa est decidenda, expressô,) idque legitime proclamo, ubi quis actionem de decimis proclamat, viros quinque loco citationis proximos veridicorum instar in foro convocet, eosque veridicos nulla exceptio, distantie locorum exceptâ, inhabiles reddere valet, nec vitium in hoc processu commissum attendatur, si actio principalis legitime instituta sit. Reconventioni in actione de decimis nullus esto locus, nisi causa reconventionis delictum sit relegatione, poenave graviore plectendum vel ex capite decimarum oriatur tum enim attendi debet. Causas vero de decimis tum demum eadem æstate in foro proclamare, & agere licet, si reus in foro adsit. Actiones de decimis, non magis quam aliæ conditiones præscribuntur. Siquis decimas primis semestribus debitas non solvat, ad domum suam citandus est, actione cæteroque ex capite moræ in foro proclamandâ.

CAP.

y) *Add. Sk. B. Sr. Þó er rett at sökia um bískups tíund. Þó at lá se egi á þingi er sóttir er. De decimis episcopalibus agere licet, quamvis reus in foro non adsit.*

L

XLIH. CAP.

UM TÍUNDARSÓKN.

Þá er madr stefnir heiman at sín (a) inn fimta dag viko. þá er fiórar vikor ero af sumri. um tíundarmál. oc á dómr at döma. at giallda i þeim stad enom sama fiortán nóttom eptir vapnatac. innstöða oc sex merk-
or áлага. oc scal þeim döma þriár merkor er söcir. enn adrar þriár scolo fylgia þeim fiórdungi tíundar sem um er stefnt. Enn ef stefnt er at lögheimile þess er lótttr er. oc scal þar þá döma at giallda innstöða oc álög fiortán nóttom eptir vapnatac. Enn ef lyst er á þingi um tíundarmál. oc á dómr at döma innstöða oc álög at lögheimili þess er lótttr er fiortán nóttom eptir vapnatac. enn um (b) víti öll þau er her fylgia. oc útlegdir. þá scal döma sex álra aura (c). Aull tíund su er minni er enn sciptingar tíund. þá scal hon hverfa med þursamanna tíund á haust. nema biscop vili hana einkum til kirkna láta leggja. Biscop scal ráða til hverrar kirkio tíund scal leggja af hverom bö.
Cætera eadem cum variante ex Cod. Sk. sub lit. f. p. 44.

XLIV.

- a) *Omiss. Sk.* hinn fimta — af sumri. *Omiss. B. ER.* inn fimta dag.
 b) *St. vitni, testibus.* *ER.* se víti, *multa pecunaria.*
 c) *Adl. B. eadem manu. St. recentiori:* Enn hin saumo ero vidrlög um tíund hvergi lengi er halldat er. oc skal vid en saumo gögn sekia. hver madr er tíund görir. skal geallda lyfitoll til graptar kirkju tær álur vadmáls. eda tva aura vax. rett er þeim at giallda tær merk lyfis er æi gera skipti tíund. seórar álur þó at híóna se. nu gefr madr te börnum sínum. ok ábyrgiaz þau seálf. þá skulu þau gera tíund. ok geallda lyfi toll.
Eadem multa morosus, quancunque tempore decimas detineas

CAP. XLIII.

DE EXACTIONE DECIMARUM.

Ubi quis de causis decimarum ad domum suam die quinto septimanæ cum quatuor æstatis hebdomadæ effluxerunt; citavit, iudices reum ad solvendam in eodem loco; intra quatuordecim à sententia latâ noctes, sortem atque multam sex marcarum inter actorem atque sortem æqualiter dividendam, condemnent: si ad domum rei citatio recitata fuerit, reus sortem atque multam intra noctes quatuordecim post latam sententiam ibi solvere condemnatur. Si vero in foro proclamata sit actio decimarum, condemnari debet reus ad sortem & multam in domicilio suo quatuordecim à lata sententia noctibus, solvendam; cæterum in multis, poenisque pecuniariis infligendis, ad uncias, quarum singulæ sex ulnis constant, computatio institui debet. Decimæ, quæ quæ dividantur minores, quolibet autumno egenis cedant, nisi episcopus velit, eas præsertim ecclesiis offerre. Episcopus definiat, quænam villæ singulis ecclesiis decimas offerant.

L 2

CAP.

detineat, plectatur modo jamjam laudato vindicandâ. Unusquisque decimas solvens præstationes luminum duabus ulnis panni inquilini, ceræve duabus uncis offerat. Licetum est bis, qui decimas minores quam quæ dividantur, solventes, ut libram olei piscini offerant singuli, conjuges etiam si sint, quatuor ulnas solvant. Siquis liberis suis bona, quæ ipsi administrant, donat, tunc decimas, & præstationem luminum solvant. Add. Sk. St. Ef inadr hellidr húi línu. ok íkal tunda matar afgang. ef meiri er enn vetr hafi hióna hvert, ok svo heyia afgang. ef fornari eru enn vetr gömul. Siquis villicare pergat, villicationis reliquias majores, quam quæ quadraginta libras singulis domesticis tribuant, decimet. Pabuli reliquiæ bieme antiquiores decimantur.

XLIV. CAP.

NYMÆLI OF SIFIAR OC FRÆND-
SEML *

Þat var nymæli gört þá er *Magnus Gizorarson* var byscop orþin. at nu er lögskyllt at fasta nætur þer átta er áþr vöro eigi lögskylldar. ein er Iolanótt. önnur Páfchanótt. þridia fyrir Uppstigningardag. fiórda fyrir Hvítunnudag. oc midvico nætur fiórar um Lángaföstu. þer er eigi voru áþr lögteknar. Þat var annat nymæli. at iafn nátt skal byggia sifiar oc frændsemi at fimta manni hvartveggia. þar sem hiúscapar ráþum skal ráða. oc skal þar er frændsemi er at fimta manni. giallda ena meiri tíund. Enn þar er frendsemi er at fimta manni. oc setta. skal giallda hundrad álna. Enn þar er at setta manni er hvartveggia. skal giallda tíu aura þá liggr ecki fegialld á þadan frá. Þótt hiúscapar ráþum se ráþit. Þat var fornt lögmál þar er þriggia breþra er med mönnum at frendsemi. at þar scylldi til ómegdar leggja tíu aura. enn nú er þat aftekit.

XLV. CAP.

MISSERIS TÁL.

(80) Enn fimti dagr vico skal vera fyrstr i sumri. þadan skal telia þriá mánadr þriátigo nártta oc nætur fiórar

* *Duo sequentia Capita add. ER.*

80) *De hoc computo, qui stylo novo in Islandia recepto mutabatur, observandum est, quod Perill. J. Erichsen in notis ad Arnesens Islandike Rettergang monuit, sc. 1) diem Veneris pro die Saturni, minus recte hodie haberi primum hic-*

CAP. XLIV.

NOVELLA DE COGNATIONE & CONSANGVINITATE.

Magno Gizuri episcopo factio hæc novella rogata est, qua iubetur ut noctes octo, antea non observandæ, jejuniis posthæc transigantur: Prima harum est nox Natalitiorum; secunda nox Paschator; tertia ante diem Ascensionis Domini; quarta ante Dominicam Pentecostes; noctes quatuor quæ Dies hebdomadum mediarum, in septuagesima præcedunt, & antea legibus receptæ non fuerunt. Altera fuit novella, quæ iubet affinitatem & cognationem in eodem utrinque, quinto scilicet gradu observari. Ubi matrimonium contrahitur, ita ut in gradu quinto cognationis sit, decimæ majores solvantur, sed in gradu quinto & sexto, centum ulnæ offerantur, si vero utraque pars in gradu sexto conjuncti sunt, decem solvant uncias. In reliquis gradibus matrimonium ineuntes ab expensis liberi sunt. Juris antiqui constitutio, juxta quam consobrinorum pronepotes pauperibus decem donarent uncias, hodie abrogata est.

CAP. XLV.

COMPUTUS SEMESTRIUM.

Dies quinta septimanæ, æstatis prima esto; inde tres menses, singuli triginta noctium, cum quatuor noctibus

L 3

ad

biemis; 2) lectionem errore librarii irrepentem, dagr skal fyrr coma allz misseris tals enn nótt, genuina, quæ talis est; nótt skal fyrr coma allz misseris tals enn dagr, nox in computandis semestribus die prior esto; oppositam esse, quod vel J. nostrum probat temporis rationem per noctes semper ineundo. Conf. Arnes. Isl. Retterg. p. 75 & 76.

fiórar til midsumars. Enn frá midiu sumri skal þrír mánaðr þríátigo náttu til vetrar. Laugardagr skal fyrstr vera í vetri. enn þaðan skal vera sex mánaðr þríátigo náttu til sumars. enn tíð vikor scolo vera af sumri er menn coma til alþingis. Dagr skal fyrr coma allz misseris tals enn nótt. Lög öll scolo vera uppföld á þrimor sumrom. skal þá lögfögo madr af hendi boda lögföguna. Nymæli ecki skal vera lengr ráðit enn þriu sumur. oc skal at lögbergi it fyrsta sumar supplegia á vorþingum helguðum. eðr leiðum. Laus ero öll nymæli ef eigi verða uppföld. it þridia hvert sumar.

XLVI. CAP.

UM LÍKSÖNG.

(a) Ef finz af líke cristins manz. oc á at syngia líksöng allan yfer. ef ser merki á hvart verit hefir karlmadr eda kona. sva skal (b) scipta it sama ef menn vitu víst af hvörs líki þat er. er fundit er. þótt egi se merki á hvart verit hefir karlmadr eda kona. nema nockot hafi þess verit ádr um hag hans. at fyrer þær facir scyli egi syngia líksöng yfer like hans.

XLVII. CAP.

UM KIRKIUGIAFIR. OC MÁLDAGA.

(81) Þar er menn leggja se til kirkio at biscoþa ráði. oc at erfingia látt. þá á þat iamfast at vera sem
i lög-

81) Grág. Tit. de bared. Cap. 18.

ad mediam æstatem numerandi sunt; a media æstate tres menses, singuli triginta noctium ad hiemis initium. Hiems incipiat die lavacri unde sunt ad æstatem sex menses, quorum singuli triginta noctibus consistunt: septimana vero æstatis decem præterlapsæ esse debent, ubi comitia adeuntur. Dies in computatione semestrium nocte prior semper esto. Leges omnes tribus æstatibus repetitæ sunt, tum enim Legisfer officium alii cedendum offert. Novella nulla ultra tres annos obligato; talis autem quælibet prima æstate promulganda est ad rupem iurisdicundi, vel in conventibus vernalibus æstivisve pace publica munitis. Novellæ omnes tertia quaque æstate non repetitæ solvuntur.

CAP. XLVI.

DE CANTU FUNEBRI.

Si quæ hominis christiani reliquiæ inveniantur, tum omnis cantus funebris eis præstetur, si indicia utrum vir, fæminave fuerit, exstent; quinimo si certo constet, de cujus funere sint reliquiæ inventæ, quamvis indicia sexus non appareant, nisi status defuncto dum in vivis erat, fuerit talis, ut propter eum cantus funebris mortuo præstari non possit.

CAP. XLVII.

DE BONIS ECCLESIAE OBLATIS & CONTRACTIBUS CIRCA FUNDOS ECCLESIASTICOS.

Bonorum ecclesiæ, episcoporum auspiciis, hæredumque consensu oblatores donatio, tam rata esse debet, ac si

L 4

in

- a) *Add. Sk. Þat er mællt, constitutum est. ER. ef finnr, si inveniat. Omitt. B. Ef finnr af — yfir líki hans.*
 b) *Sk. ER. líkpa.*

i lögrettu fe lofat. oc ero slíc vidrlaug er frá er brúgdit. oc er heimting til. Þat er biscopum lofat þar er þeir gera máldaga i lönd manna. at þeir sculo egi lyfa láta at lögbergi nema þeir vili. enn i þingbrecko sculo þeir láta segia til á varþingi því er þeir heyia. oc hafa vatta vid et næsta var eptir. Byscupar scolo cost eiga at giöra scyrflor optarr en um siun um fader ni manz. ef þeim þickir þess þurfa. oc scal su scyrsla rett er sidarr er gör.

XLVIII. CAP.

UM VAPNABURD Í KIRKIO.

(a) **E**gi scal madr bera vapn i kirkio ne i bönahús. þat er tider ero at veittar. oc egi scal setia vapn vid kirkio

a) Þat er mælt i lögum at madr skal æi bera vopn i kirkio, ok æi setia vid kirkio vegg. oc leggja á kirkio eda kirkiopallu. Þá er fyri kirkio eru, slík þirmsla er öll á bönahúsum þeim er biskup lofar tífer at, enn ef af er brugdit, þá vardar siörbaugsgard, hyrkup á sök þá ef hann vill sækia láta, enn ella prestir sá er vardveiter kirkiunna edr bönahús. bóndi sá á at þridia kosti er byr á kirkiubænum. Rett er at stefna siuntodag er siöðar vicor ero af sumri á kirkiobænum, sækia skal sök þá vid vattord, ef þegar ero vattar til at misþirmt var kirkiunne, ella qvedia til tylptar qvidar goda þess er sótt er, enn ef æi veit hver sá er. þá skal qvedia siinn goda. Enn ef siálfr er sótt godin þeirre sök. þá skal qvedia samþingisgodan tólstar qvidar. Varnir oc gagnsakir skulu æi metaz of þau mál ef rett er höfduð sökin. Þeir menn er til múnklífa edr hilkupsstola vilia ráðaz á landi her, hverlu mikit fe er þeir gefa med ser at ersingia lofi, oc rádi þeir stadfestu ómögum sínum. þá skal æi ripting til þess vera. þó at æi komi búar til þess at vinna eida at. oc þó at adrir verde ersingiar ein þá voru er arslalit var. Sök.

in senatu facta esset, eademque poena, si non præstetur, vindicanda, eodemque modo, petenda est. Concessum est episcopis, ubi de parte quadam fundi alieni ecclesiæ tribuenda contrahunt, ut hunc contractum ad rupem jurisdictionis nisi velint publicare necesse non habeant; sed in clivo fori vernalis cui subsunt eum publicare debent, testesque, vere, post eum initum, proximo adhibere. Episcopi sæpius, si velint, de parentibus liberorum inquirere possunt, quod posterius probatur rectum erit.

CAP. XLVIII.

DE ARMORUM GESTATIONE IN ECCLESIIS.

Aрма in ecclesias aut oratoria, quæ sacris inserviunt, ferre, aut ad eorum parietes collocare nefas esto:

L 5

Arma

- a) Legibus cautum est, ne quis arma in ecclesiam gerat eademve ad parietes earum collocet, imponarve sedilibus foris ad introitum factis, eadem oratoriis, in quibus sacra peragi episcopus permittit, sanctitas debetur, secus faciens relegationis ab episcopo, si velit, pastoreve, qui ecclesiam vel oratorium administrat, fundive ecclesiastici incolæ, actoribus vindicanda condemnatur. Reus die quinto septimana, quum quatuor ætatis hebdomadæ præterlapsæ sunt, ad villam ecclesiasticam citetur. Actio autem testibus, siqui, dum pax ecclesiæ violata fuit, adfuere, instituen-da; cateroquin curio, cui paret reus, de testimonio duodecimvirali compelletur. Si vero, quis ille sit, nesciat actor, a suo curione illud petat: si vero curio ipse reus sit, tum a curione contribuli, duodecim veridici postulentur. Exceptiones, & reconventiones nullæ dantur, si actio principalis legitime instituta sit. Eorum, qui ad sedes episcopales vel monasteria in hac insula se conferunt, dispositio de bonis, illuc heredum consensu oblati, quantacunque demum sunt, si cognatis, quos alere tenentur, certas mansiones acquisiverint, irrevocabilis esto, quamvis vicini hunc contractum confirmaturi non adsint, aliæve heredes, jam sint, quam qui tempore alienatæ hereditatis fuerunt.

(b) kirkio vegge. enn þau ero vapn til þess talit. ðx oc sverþ. oc spiót. oc fidor. oc bryntröll. Ef madr bregdr af þessu máli. þá ver fiörbaugsgardi. sakar þeirrar adili er sá madr er biscop bydr um. eða prestfr sá er típer veitir at kirkio. eða bóndi sá er þar byr. Söc þá scal sökia vid vattord ef því komr vid. ena elligar vid tylstarqvid. enn madr er vardr söc þeirri ef hann getr þann qvid. at hann bæri þess (c) örendis vapn til kirkio at smíða at henni nockot þess er hun þyrfti. Þat er og til varnar ef madr bydr at handsala griþ biscops i þessu máli. oc þau handöl med er hon-om þicki tök. þá scal því egi nita. Enn sá á söc þessa er vill. ef engi vill sökia þeirra manna er ádr voro talþir (d) til þess at söc ætti. Þá eina menn scal at kirkio grafa er biscop sá lofar er yfir þeim fiörþungi er. Ef madr förir þess manna lík til kirkio er biscop hefir bannar. oc ver þat fiörbaugsgardi þeim er fördi. oc þeim er vid tekr. oc sva prestfr ef hann syngr yfir líkfaungin. Ef madr byr á kirkiobole. þá scal hann þar hallda húfum. oc gördum. sva at land spilliz egi. Enn ef land spilliz i ábúd hanz. þá scal þat böta kirkio slíko sem búar virða vid bók. Ef madr bötir kirkio land. þá scal búi Guds þauk fyrir hafa. enn egi má hann febötur fyri það heimta.

XLIX. CAP.

(a) UM TÍDAKAUP PRESTZ.

Eindagi er á tíðakaupi presta enn fimta dag viko er siau vikor ero af sumri vid alla þíngonauta. oc ligr vid

- b) *Add. Sk.* kirkiubriost, ne vid, *frousem templi, nec ad.*
 c) *ER.* uöndia.

*Arma vero talia sunt; securis, gladius, hasta, frænea
 Et malleus, si quis secus faciat relegationis condemnatur.
 Actor istius causæ est mandatarius episcopi, pastorve sa-
 cra in ecclesiâ administrans, insolave fundi; causa vera
 testibus si fieri possit, cæteroguin duodecim veridicorum
 testimonio comprobanda est. Exceptio tamen peremto-
 ria reo competit, si veridicis evincat, se arma in ecclesiam
 gessisse ideo, ut necessariam ei ministraret reparationem.
 Exceptio præterea est, si quis causam stipulata manu epi-
 scopi arbitrio submittat, seque declaret tantum præstatu-
 rum, quantum hic decreverit; id enim ei negandum non
 est. Si actores nuper memorati actioni supersedeant, tum
 popularis evadit. Ii tantum homines cæmeterio infe-
 rantur, quibus episcopus istius quadrantis hoc beneficium
 concedit. Si quis funus, cui episcopus interdixit, eccle-
 siæ inferat, uterque, tam inferens, quam sepeliendum re-
 cipiens, ut Et pastor cantum funebrem præstans, relega-
 tioni obnoxius est. Quilibet villam ecclesiasticam incolens
 ædificia, sepimenta que conservet, ut fundus non vilescat.
 Si vero fundus coloni culpâ detrimentum capiat, tunc
 illud ecclesiæ tanti resarciatur, quanti viri delegati jure-
 jurando æstimant. Conductor si ecclesiæ fundum melio-
 ret, Divinam habeat gratiam, remunerationem pecu-
 niariam vero non exigat.*

CAP. XLIX.

DE SALARIO PASTORIS.

Terminus salarii pastoribus a quolibet parochiali solven-
 di incidit in diem quintum hebdomadis cum septem æstatis
 septi-

d) Add. ER. talt, habetur. Omitt. id. til þess at sðc ætti,

a) Omitt. Sk. torum bocce Caput.

vid hálf fimta mörk sex álna aura ef halldit er. oc er at heimili prestz stefnostadr um tíðakaup vid alla þíngonaura. Ef menn vinna fleira enn þat sem lofat er á þeim dögum fimtán (b) er it meira halld er á. Þat ver fiörbaugsgardi. oc á sá sök er vill. rett er manni at biarga fe sino. oc (c) andvirki. sem rúmheilact se. ef van er at elldr. eda ofvidri. eda vötn. eda scridor meidi elligar. (d) Þat ver fiörbaugsgardi ef madr etr fe þat er svidda verdr. oc kallat óátan. Af eru tekner útróðrar. oc öll veidr fugla. oc fiska. um löghelgar tíðir. (e) Þar er madr á at giallda tíund ena meiri af fe sino. þá skal hann virda fe sitt allt til sex álna aura. oc giallda jafnfrída aura af sem þeir er virdir voro. enn þat ero sex álna aurar. kyr oc ær at þínglagi því sem þar er í því heradi. Þat er lögeyri sex álnir vadmáls. edr vararfelldir nyir sva at þat se egi verr undir enn vara. Eyrir gulls fyrir þriu hundrud álna. mörk veginn brennz silfrs er jöfn vid eyri gullz. Melrackaskinn sex. oc lamba gæror sex. þat er hvarttveggia lögeyrir.

L. CAP.

HER SEGIR UM SAKIR. OC FIÁRSOKN. OC
TÍUNDARHÖLLD FYRRI MANNA.

Nefne ec i þat vætti. at ec em búinn at taca vid tíund þeirri. (a) oc qveda á hver tíund er (b) oc NN. skyllði

b) ER. hæsto, *maxime festos.*

c) Add. ER. festa, *firmary.*

d) Omitt. ER. Þat ver — óátan.

septimanæ præteriere, solutionis autem mora marcis, quarum singulæ uncia sex ulnis constant, quatuor cum dimidiâ puniatur. Parochiales vero de solvendi salarii mora ad domicilium pastoris citentur. Siquis plura, quam quæ licita sunt, quindecim istis diebus, qui majori sanctitate coluntur, operetur, relegationis, actione populari vindicandæ condemnnetur: omnibus tamen rebus & operibus suis, tanquam dies profestus sit consulere licet, si his ignis, tempestates, inundationes, ruinæve e montibus deciduæ damnum minuentur. Siquis carnibus animalis suffocati, quod non vescum habetur, vescatur, relegetur. Diebus festis piscatura omnis & captura avium & piscium abrogata est. Ubi quis majores decimas de bonis suis solvere debet, bona sua unciiis, quarum singulæ sex ulnis constant, æstimet, unciasque æstimatis qualitate æquales offerat, res autem unciiis sex ulnarum æstimandæ, sunt; vaccæ & agnæ juxta pretium vulgare in qualibet toparchia receptum. Unciam legalem sex ulnæ panni inquilini efficiunt, vel togæ promercales novæ, bonitate non viliores quam merces, uncia auri trecentas ulnas valeat, marca argenti defæcati ponderata uncia auri æquipollet. Pelles vulpinæ sex, ut & pelles agnæ sex unciam legitimam singulæ faciunt.

CAP. L.

*DE ACTIONIBUS, CONDICTIONIBUS &
DECIMARUM SOLVENDARUM MORA
APUD VETERES.*

T*estes ideo advoco, quod paratus sim accipere decimas (simul nominandas,) quas solvere debet NN. (quantæque*

e) Omiss. omn. Þar er madr — hvarttveggja lögeyrir.

a) Omiss. omn. oc qveda á hver tíund er.

b) Sk. er NN.

flkyllði gíallda. oc qveda á hve (c) mikil er. (d) ek se hann egi her cominn i lögeindaga stad. oc (e) egi þar man er gíallde því halde upp fyrri hann. (f) hefi ec her NN. lögfíáanda til med mer at síá gíalld ef bodit væri. nefne ec mer (g) þessa vatta i þat vætti. at ec stefne NN. um þat (h) er hann helldr NN. fyrri mer. (i) ec tel hann eiga at verda sekian fyrri þat sex mörkom. oc gíallda tvennom gíölldom (k) þann luta tíundar er ógollinn er. sva sem búar virda. stefni ec til gíallda. oc til útgöngó um fe þat (l) alrfaman álaug oc innstöda. stefni ec honom til þíngs (m) vsque. (n) oc stefni ec lögstefno. stefni ec i lögeindaga stad rettum. Fim búa skal qveda á þíngi þadan frá er hann stefndi. Sva er mælt i lögom. at madr skal þar gíallda alla tíund sína sem hann er i víft um hauftit. þá er scípt er tíundum. enn ef þar er engi samqvama i þeim repp sem hann er vístfastr til þess at scípta tíundum manna. þá skal hver gíallda þar tíund sem hann er vístfastr um Marteins mello. oc skal sá madr íamnan gíallda tíund af feno sem lögrádandi er síarins.

LI. CAP.

UM SAKARGIFTIR ÞEIRRA. OC LÖG- LYSING. *

Nefni ec i þat vætti. at ec lyfi sök á hendr NN. at hann hafi halldit þeim síórdungi tíundar er hann á at gíallda.

c) Sk. mikil fe, *quanta pecunia.*

d) Omitt. Sk. ec se hann egi her — i lögeindaga stad.

e) Sk. se ec egi, *non video.*

f) Omitt. Sk. hefi ek her NN. — gíalld ef bodit væri.

g) Omitt. Sk. mer þessa vatta.

* Hoc Caput addit Sk.

taque sint, definiendum) quem hic, in loco & termino solutionis legali, neque ipsum, neque ejus mandatarium ad debitum solvendum advenisse video; adest vero NN. testis oculatus legitimus, pecuniam, si numeraretur, inspecturas: hos testes advoco asserturos, me citare NN. ideo quod in mora sit, decimas NN. solvere, eumque igitur pronuncio sex marcis multandum, partemque nondum solutam duplo ad vicinorum æstimationem præstandam, citatione ad exhibendum sortem atque multam, & quidem perentoriâ, imo legitimâ eum in iudicium, in loco & termino solutionis legali provoco. Vicinos vero quinque ex eo loco, unde citavit, veridicorum instar in foro producat. Leges jubent, ut unusquisque decimas ibi solvat, ubi autumno moratur, cum decimæ dividuntur: si vero conventus in tribu ista, ubi commoratur, ad dividendas decimas non celebretur, tunc unusquisque suas ibi decimas solvat, ubi festo Martini commoratur. Bonorum legitimus administrator decimas ex iis solvat.

CAP. LI.

DE EORUM ACCUSATIONE & LEGITIMA PROCLAMATIONE.

Vos testes nuncupo asserturos, me causam contra NN. proclamare, quod solvendam decimarum quartam retineat,

h) Sk. at hann helldr tíund fyrir NN., quod retineat decimas NN.

i) Sk. ek tel hann sekan um þat, ideo eum reum esse pronuncio.

k) Add. Sk. fjórdungin, quartam.

l) Omitt. Sk. alt saman úlög ok innstöða.

m) Sk. þessa.

n) Omitt. Sk. oc stefni ec lögstefni — þáðan frá er hann stefndi.

gjallda. tel ec hann sekian of þat sex mörkom. ~oc
 giallda þann luta er ógolldin er tvennom giölldom
 sem búar virða. lyfi ec til dóms. lyfi ec löglyfing.
 oc skal qvedia til heimilisbúa fim þess er sótt er.
 Giörtæki vardar þriár merkur. Rán oc stulldr skóg-
 gáng. Meiding fiár. ef fim aura skadi er. vardar
 fiörbaugsgard. kúgylldis skadi skóggáng. Vodaverk
 vardar ecki ef bætt er innan fiortán náttu sem bú-
 ar virða.

* * *

*neat, ex hoc capite eum sex marci multandum partem-
 que nondum solutam duplo ad æstimationem virorum
 delegatorum illi præstandam esse pronuncio; causam ju-
 dicandam, quinimo legitime proclamo, vicini vero rei
 quinque, veridicorum instar, citandi sunt. Crimen ma-
 nus expilatæ tribus marci expietur. Rapinæ & furta
 exilio puniantur. Damnum rebus cujusdam illatum, si
 unciiis quinque æquipolleat, relegatione, si vero quatuor
 imperialibus æstimetur, exilio pleñendum est. Damnum,
 siue culposum, siue casuale, si intra noctes quatuordecim
 resarciatur secundum vicinorum æstimationem, a multa
 immune esto.*

INDEX VOCUM

IN

JURE ECCLESIASTICO

OCCURRENTIUM.

A.

(m. masculinum, f. *fæmininum*, n. *neutrum*, sing. *singularis*, pl. *pluralis*, adj. *adjæctivum*, v. *verbum*, vel.)

A *in loco* præpos. cum abl. pag. 2. *at vera á húi* hospitio frui 8. *á fôrnum vegi* in via publica 8. *á þingi* in foro 4. 2) intra, *á fiórtan nóttum* intra noctes quatuordecim 36. 3) ad, vel contra cum accus. *á hendur at döma* sententiam in aliquem ferre 3: condemnare, obligare aliquem judicialiter 38.

A verb. *ec á* 1) possideo. 2) dominus sum. 3) debeo. *sá er á tutogo aura* quicumque viginti uncias possidet 14. *enn hann eigi þingfarar caupi at gegna* quam qui tributum comitiale solvere debeat 4. *á hann at veita þeim húsrúm* mansionem in domo sua iis exhibere debet 4. *biscup á sök* actio episcopo competit 12. vid Ind. Gunnl. S. Ormst.

Abyrgd f. obligatio personalis eventum rei præstandi 50. ab *á* partic. intensiva & *borga* persolvere.

Abyrgiaz v. eventum rei alicujus præstandam in se suscipere 50.

Adili m. primipilus. *adili sacar* actor causæ 66. *adili varnar* reus v. defensor.

M

Adr

INDEX VOCUM.

Adr ante, antea 8. *ádr enn* ante quam.

Af præp. cum abl. ex, de 34. *af se* de bonis. *af Noregi* ex Norvegia.

Afdalr m. valles remotæ 38. sing. *afdalr*. ex *af* & *dalr* vallis.

Afgánger m. reliquæ 162. ab *af* & v. *ec geng* co.

Afhöggva amputare 72. ex *af* & *höggva* cædere.

Afrettr m. pars certa universitatis. Dan. *Særloð i Alminding* 5. 10. 20. *Grág.* Tit. de Locatione Conductione Cap. XXXVII. *Jónsb.* ibid. Cap. XLVII.

Þat er afrettr er tveir menn eiga saman. edr fleiri. hverfo mikit sem hvarr á. Certa pars universitatis vocatur, cujus duo, pluresve sunt condomini, quan-

quam alteri proprietas major sit, præ altero: ita enim pars ista vocatur, quia limitibus erat determinanda, imo circumsepienda. *Hac. Haconis Guleth.*

L. Tit. Tingbud Cap. XV. apud Paus T. I. p. 139.

â verbo *at retta af* determinare; minus ergo recte â P. V. E. Thorhalletsen in Versione Danica nunquam non laudanda Codicis Legum *Jónsbót* vertitur per *Alminding* 3: universitatem. 2) pl. *afrettir* tesqva, hodie dicuntur, quod & retinui 34. cum pascua montana proprie ibi intelligantur.

Agiatr adj. bonus, pretiosus 69.

Ala 1) alere 4. 2) parere, generare. â prima pers. *ec el.* præt. *ól* elui cæt.

Alin f. ulna, determinatio tam longitudinis, quam pretii, sc. 4 solidi, non autem $4\frac{1}{2}$ quod 88 corrigendum. pl. *álnir* & *álnar* a sing. *áln*.

Alinn adj. n. alit natus, alitus 134. pl. *álnir* & *aldir*.

Alldin n. germen 138.

Alög pl. f. 1) mulcta 76. 2) gravamina. *Hácon hafði álög mikil við vini Magnúsar.* *Hacon* gravaminibus multis amicos *Magni* oppressit Orkn. S. â sing. *álaga* n. â verb. *at leggja á* imponere. gen. pl. *álaga*.

Al.

INDEX VOCUM.

- Almenningr* m. universitas, loca communia 34. *Grág.*
 Tit. de luitione fundorum Cap. LXXII. *Þat er al-*
menningr er fjórdungsmenn eigo saman. Universitas
 est, cujus proprietas ad omnes quadrantis incolae
 pertinet. pl. *almenningar*.
Alþcipud scuta celox remigibus bene instructa 65.
Alvotr f. *alvot*, n. *alvott*, toto corpore madidus 10.
allr omnis & *votr* madidus.
Alþing n. Comitua 72.
Annar alius. f. *önnr* n. *annat*. pl. *adrir* f. *adrar* n.
önnur. *annardagr* vicu dies secunda hebdomadæ 2:
 Lunæ 17.
Annarstadar alibi 68.
Annartveggi alteruter 16. ex *annar* & *tvðir* duo.
Anndaz mori, animam efflare 14. ab *andi* spiritus.
Anndvirci opera necessaria v. opus quodcunque quod
 præ manibus est 78. ab *and* contra & *verk* opus.
Aptansaungr cantus vespertinus 58. sacra pomeridia-
 na.
Aptr iterum.
Apturganga f. larva, homo mortuus à malo spiritu
 redanimatus 22. ab *aptr* & v. *ec geng* eo.
Arfi heres 20.
Arftökumadr idem. ab *arftaku* hereditas, & *madr*.
Arnadarord intercessio, à verbo *at árna* intercedere,
 & *ord* 76.
Aska f. cinis, reliquiae. Angl. Ashes.
At præp. cum accus. *at kirkio* ad templum 2. *at quok-*
di sub vespere 6. *at lögheimi* ad suum domici-
 lium 6. *at þess* subintell. *bö* ad domum ejus 70. *at*
lögum juxta leges 70. *at* non. *scalat* non debet.
Atburdr casus. *er þeir atburdir verða* ubi tale quid ac-
 ciderit 38. à *bera* v. *beraz at* accidere.
Atferli modus agendi, ritus 13. à *fara at* agere, opus
 aggredi.

INDEX VOCUM.

Atförsla audacia, animus 94. ab *at* quod significat motum ad locum v. intentionem, & *försla* conatus, actus, quod a verbo *ec föri* moveo, nitor, idque iterum a verbo *ek fer* eo.

Att plaga 90.

Atta octo 71.

Audösi pl. f. bona 40.

Audrum alii. dat. sing. & pl. aliis 76.

Auk supra 61. *þat sem auk er* quod superest.

Aund anima, vita, spiritus vitalis 26.

Aurar pl. m. bona, præsertim mobilia 48. â n. sing. *eyrir*.

Aurdrag jactus teli 38. erat nempe locus rotundus â centro ad peripheriam orgiarum 240. ex *aur* sagitta & *draga* trahere.

Ausa fundere. *ausa á* infundere 12.

Austfyrdingr pl. *austfyrdingar* homo è quadrante australi. ab *austr* occidens, & *fiördr* sinus.

B.

Bádir ambo, uterque 46.

Bær 1) m. villa 23. 2) oppidum. a v. *ec by* habito.

Bák n. tergum, dorsum. *á baki* in, & â tergo 90. *á fialla baki* trans montes. Angl. the back.

Bál n. 1) rogos 23. 2) incendium.

Bani m. mors 10. *banafár* vulnus lethiferum 110. *banvænn* mortivicius 21. hinc *at bana* occidere.

Band n. ligamen, copula. *hióna band* vinculum matrimoniale, conjugium 88. Angl. a Band.

Banna prohibere 72. præf. *ec banna*. præt. *bannadi*.

Bardagi m. pugna 22. â *beria* cedere, & *dagr*.

Batna meliorem 60. a *bati* emolumentum, quod iterum a *bót*,

Bedin rogatus. n. *bedit* 144. a verbo *ec bid*.

Beida

INDEX VOCUM.

- Beida** rogare 144. a v. *ec beidi*, frequentativum verbi *ec bid* rogo.
- Beiddr** rogatus, invitatus 144. a v. *ec beidi*.
- Bein** ossa, reliquiae 38.
- Beini** hospitalitas 4. â verbo *at beina* expedire, a *beinn* rectus.
- Benda** digito monstrare, indicare 37. a prima *ec bendi*.
- Ber** n. bacca. pl. *ber* 78.
- Ber** adj. n. *bert* nudus pl. *berir*. f. *berar*. n. *ber* 26.
- Bera** ferre 38. *bera* quid testimonium ferre 72. *bera* & miscere 136.
- Bersercsgangr** furor, athleticus. vid. *Kristnisaga*.
- Biarga** 1) operam ferre, succurrere juvare 80. inf. pass. *biargaz* fervari. *at biarga biörg* vid *scada* damnum â rebus suis avertere.
- Biarg quidr** m. veridicus auxiliaris 94. qvi, qvibusdam veridicis rei repulsis citabatur, ita dictus, qvia ni hunc obtineret reus, defensione nudus causa cecidit. conf. *Arnesens Isl. Retterg*. p. 189.
- Bida** exspectare. verb. cum genet. *at bida Þvatt dags* differre in diem Lavationis 16. a prima *ec bid*. Angl. to bide.
- Bidia** orare, petere, invitare 6. a prima *ec bid*.
- Binda** ligare, a prima *ec bind*, *binda á* alligare 78. *binda saman* colligare 98. Angl. to binde.
- Bióda** in mandatis dare, jurid. mandare 16. 2) jubere. 3) offerre 166. 4) invitare. 1.
- Biörg** 1) auxilium, succursus. 2) res ad vitam conservandam necessariae 80.
- Biörn** m. ursus. pl. *birnir* 134. *birna* ursi. it. nomen propr. viri.
- Biscup** episcopus 13.
- Biscupa** confirmare 62.
- Bleicr** pallidus. f. *bleic*. n. *bleict*. Angl. bleak.

INDEX VOCUM.

Blóðugr sanguine madidus 26. f. *blóðug*. n. *blóðugt* 26. a *blóð* sanguis.

Blóta idolis litare 67. regit accus.

Blótscapr idololatria 76.

Bónði habitator, rusticus 80. contr. *bondi* à verbo *ek by* habito.

Bod 1) mandatum, sensu jurid. 2) præceptum. 3) convivium 21. 3) invitatio. 5) nuntius.

Bólstaðr m. pl. *bólstaðir* villa 38. *ból* villicatio, mansio. *staðr* locus.

Bodsefja jejunium necessarium 122. à *bod* & *sefja*. confr. Kristnif. in voce *sefja*.

Bók fem. pl. *bökur* liber, specialiter codex sacer. *at vinna eid at bók* jurare per librum, quod fiebat imposita sacris bibliis manu. *at virða vid bók* bona jurejurando censere 170. Angl. a book.

Bónði colonus à me vertitur; sed diverso sensu à Romanorum, aliarumque gentium more, cum nostrates eadem semper cum Norvegicis libertate nec auro, nec purpurâ vendendâ usi sint. Cæteras significationes vid. apud Gram. *om Angelsachs. Ord* in voce *Bonde*.

Bónord sponsalia 117. à *bón* petitio, & *ord* verbum.

Bord n. 1) asser. 2) mensa. *at kasta fyrri bord* in mare & navi ejicere 20. conf. Ind. Gunnl. Ormst. in hac voce. Angl. board.

Böt f. 1) reparatio. 2) refarcitio.

Bönahús n. oratorium 62. a *bón* f. oratio, & *hús* domus.

Böndr adj. rogatus, idem quod *bedin*, quasi contracte pro *bönadr* v. *bænadr*, a *bón* vel *bæn* rogatio.

Böta & *bæta* 1) reparare. 2) refarcire. *at böta hlid apt* ostium sepimenti claudere 84. 3) satisfacere 9.

Bregða movere 10. *at bregða búi* à villicando desistere 142. conf. Ind. Gunnl. Ormst. S. in hac voce.

Brenna

INDEX VOCUM.

- Brenna* eremare 23. a verbo *ek brenni*. 2) incendio consumi 40. a v. *ek brenn* ardeo.
- Brendr* 1) concrematus. 2) defæcatus 44. f. *brend* n. *brent*.
- Brigda* 1) rescindere 117. 2) reluere. *at brigda jördu* fundum reluere.
- Brúdgumi* m. sponsus, pl. *brúdgumar* 86. â *brúð* sponsa, & *gumi* vir.
- Brúðcaup* n. nuptiæ 98. â *brúð* & *caup* emtio, sponsus enim certam pecuniæ quantitatem, sponsæ ante nuptias offerre debuit, quæ dos vulgo audit.
- Brúðmenn* pl. m. convivæ nuptiarum 86.
- Bryntröll* n. malleus, genus armorum 170.
- Bú* n. 1) villicatio. 2) villa. *at vera at bú* hospitio frui 6.
- Búa* 1) villicare. 2) habitare. 3) instruere. â prima pers. *ec by* 20. præter. *bió*.
- Búd* f. taberna, *farmanna búdir* tabernæ nautarum 34. *ek by* paro.
- Búdonantar* contubernales 8. â *búd* & *nautr* utens fruens, â verbo *ec nyt* fruor.
- Búfe* pecudes 46. *bú* villicatio, & *fe* pecus.
- Búi* idem quod *bóandi* supra 4.
- Búin* c. n. *búiit* 1) paratus 18. 150. 2) ornatus 69. 2) instructus. pl. *búnir*. f. *búnar*. n. *búin*. a v. *ec by* paro, orno, instruo.
- Búnadr* m. 1) ornamentum 40. 2) modus villicandi.
- Bús ofleifar* pl. reliquæ villicationis 142. a *bú*, *of*, & *leifa* relinquere.

D.

- Dagr* n. sing. semi nycthemeron. pl. *dægur* n. nycthemeron 107. Angl. a day.
- Dagatal* n. denominatio dierum, computus dierum 16. â *dagr* & *tal* numerus.

INDEX VOCUM:

- Dagfasta* f. jejunium diurnum 106. a *dagr* & *fasta* jejunium.
- Dagfund* f. 1) pars diei 6. 2) dies. â *dagr* & *fund* hora.
- Dagr* m. 1) dies, pl. *dagar*. 2) ut domino J. O. in Synt. de Bapt. placet. tempus agendi.
- Dagverdr* m. prandium 50. *dagr* & *verdr* victus.
- Dalr* m. cavum. 2) vallis 23. 3) Joachimicus hodie ita vulgo vocatur; ut danice *en Daler*. Angl. dale.
- Daudvani* adj. morti vicinus 13. a *daudi* mors, & *van* spes.
- Diip* n. altum 23. aqua profunda. Angl. deep, profundus.
- Döma* judicare, sententiam ferre 72. a prima *ec dömi* v. *dæmi*.
- Dómr* 1) judicium. 2) res judicata. 3) confessus iudicum 72. Angl. a doom.
- Dómrof* n. contentus rei judicatæ 72. a *dómr* & *rof* rescissio, quod a v. *ec ruf* rumpo, rescindo.
- Draga* trahere 23. *draga út* extrahere 88. â verbo *ec dreg* traho. conf. Ind. ad Gunnl. Ormst. S. Angl. to draw.
- Drepa* ferire, cædere, dejicere, vulnerare, pulsare, pugno minari, occidere, percutere. â verbo *ec drep* præter. *ec drap*. hinc, cum hoc verbum tot significationes habeat in Cod. LL. *Grág.* in Tit. Vigfl. Cap. VII. VIII. IX. & X. illud verti, factis lædere pag. 26. not. 16. *drepa í* immergere.
- Drottinsdagr* dominica 17. a *Drottinn* Dominus, & *dagr*.
- Dys* f. tumulus e terra & lapidibus perfunctorie coacervatus 22.
- Dysfiadr* terra & lapidibus obrutus. pl. *dysfiadir* 23.

E.

INDEX VOCUM.

E.

Eda adv. aut, vel 38.

Egg n. ovum, pl. *egg* & *eggin*. Angl. an egg 132. aliud *egg* f. acies.

Eidfall n. delictum, qvod, qvi juramento cadit, incurrit 146. ab *eidr* & *fall* lapsus.

Eidlaust sine juramento. *at söcia söc eidlaust* causam sine juramento calumniæ agere 72. *eidr* juramentum, & *laust* solutus.

Eidr m. juramentum, jusjurandum.

Eidvinningr m. v. *eidvinning*, f. præstatio jurisjurandi, ab *eidr* & *vinna* præstare 156.

Eiga 1) possidere 20. 2) debere. *at eiga cono* uxorem habere 63. *at eiga fe saman* in communione esse 158. infinit. verbi *ec á* supra.

Eigi non 6. minime neutiquam 36.

Eigna dicare 16. *eignaz* accquirere, dominus fieri 54. ab *eiga* v. *eign* possessio, qvod iterum a verbo *ec á*.

Eikd f. hora post meridiem quarta dimidiata. conf. Hist. Eccl. S. V. F. Johann. T. I. p. 153.

Eindagi m. terminus solutionis 152. hinc *at eindaga* tempus determinare. ab *einn* unus, & *dagr* vid. supra.

Eingi & *engi*, & *eingin* nullus 12.

Einkum adv. præsertim 162.

Einn unus, f. *ein*, n. *eitt*. pl. *einir*, f. *einir*, n. *ein* 14.

Ella adv. alias 36.

Elldi n. sustentatio 86. à verbo *at ala*.

Elldibrandr m. materia cremialis 100. pl. *elldibrandar*, ab *elldr* ignis & *brandr* torres. Angl. brand.

Elldividr m. ligna cremialia 90. ab *elldr* & *vidr* lignum.

Elldzgánger m. incendium 38. ab *elldr* & v. *ec geng* vado, pervado.

Enda adv. alias, 2) si 14. ab *enn* sed.

INDEX VOCUM.

Eam adv. sed, 2) conj. *qvam*, *audrum enu Gudi* alii *qvam Deo* 76.

Enskr f. *ensk*, n. *enskt* Anglus, Anglicus 75. pl. *enskir* f. *enskar*, n. *ensh*. *ensk lerept* lintea anglica.

Engi n. pratum 38. *engi vere* pl. n. *fænifecia* 136. *ab engi & vere* opus.

Ersfingi conj. heres 19. *ersfingia fätt* consensus heredum.

Ermskr, f. *ermsk*, n. *ermskt*. pl. *ermskir*, f. *ermskar*, n. *ermsk* Armenus, sive Armenianus, hic sine dubio potius a *festâ* & religione, *qvam* a loco aut regione denominationem esse, cum doctissimo Dno J. Olavio facilis credo & quis nescit, ecclesiam Græcam, & Armenianam Romanæ æmulam fuisse, ita ut sedes apostolica sæpius eandem, nunc de unione, nunc de reconciliatione secum ineunda, admonuerit. conf. Buddæi *Allgemeine Histor. Der. & Univers. Lexicon* in voce *Armenier*.

Erlendis & orlendis peregre, *qvasi*, ex solo. ab *or* & *er* ex, & *land* solum.

Eta edere 136. â verb. *ec et*, præter. *ec dt*. Angl. to eat.

Eyar pl. f. *insukæ* 130. *or eyiom* ex insulis. â sing. *ey* & *eyia* insula.

Eyda 1) desolare, vastare 38. 2) abolere, a primâ *ec eydi* hinc *audn* f. solitudo; *eydi* n. 1) solitudo. 2) spatium vacuum. 3) collis inter duas villas, ita dicitur ob intercapedinem, *qvæ* alteri ad alterum prospectum intercludit; *eyda* f. locus vacuus.

Eykr m. jumentum, ab *ok* 4. conf. Synt. de Bapt. in hac voce.

Eyrir m. 1) uncia. a) trium ulnarum *þriggia álma*, 12 solid. Dan. valens. b) sex ulnarum *sex álma*, 24 solid. æqualis. c) ponderata *vegin*, argenti *silfrs*, Joachimico, sive 144 solid. valens. d) *gulls* auri 12 Joachimicos ~~adæqvans~~ e) ~~var~~ ~~data~~ ~~o~~ pondus ~~et~~ ~~re~~,
12,

INDEX VOCUM.

ræ, *℥* libræ ponderans. 2) æs, pecunia, pl. *aurar* m. bona præsertim mobilia.
Eyristsund f. decimæ de uncia ponderata, oblatæ 146.

F.

Fá 1) acquirere. 2) commodare 20. 3) tradere, à primâ *ec fæ*, pr. *ec fecc*, *hefi fengit*.
Fadir m. pater 3. 2) persona loco patris, ut *stiúpfadir* vitricus, *tengdadir* gener, socerve, *fósturadir* nutricius. pl. *fedur* patres, à verbo *ec fædi* genero.
Falla cadere, *fellr nidr útlegdin* multa cessat 34. a v. *ec fell* cado.
Falr m. cuspis hastæ 96. aliud *falr* adj. promercialis, venalis.
Far n. vectura per mare 8. à verb. *at fara* 1) ire 6. 2) perdere. *at fara öndu sinni* animam f. vitam perdere 130. à prima *ec fer*, pr. *ec fôr*.
Fara med 1) comitari. 2) administrare 14. 3) custodire 50. 4) exercere. *at fara med galldr* incantamenta exercere 76.
Fardagar plur. m. dies domiciliis mutandis destinati, Dan. *Fardage*. à sing. *fardagr* 68. a *för* & *dagr*.
Fargagn n. utensile viaticum 95. pl. n. *fargögn* a *för* genit. *farar* itineris, & *gagn* utile.
Farmenn pl. m. nautæ 86. à sing. m. *farmadr* nauta, a *far* vectura per mare, & *madr*.
Farmar pl. m. onera navibus imposita 82. pl. accusat. *farma*, *at fera farma fyrí landi fram* litora cymbis vectoriis radere 86. à sing. *farmr* m. onus navale.
Farning f. transportatio 9. a *far* vectura.
Fatahirzla f. custodia rerum 94. a *föt* genit. pl. *fata* & *hirzla* custodia, a v. *ec hirti* custodio.

Fá-

INDEX VOCUM.

- Fátakr* pauper egenus 31. f. *fátæk*, n. *fátækt*. pl. *fátækir*, f. *fátækur*, n. *fátæk*. a *fárr* paucus, & *tek* capio.
- Faurla* deficere 42.
- Fasna* stipulata manu promittere 24. *fasna cono* spondere uxorem, nuptam dare 98.
- Fé* n. 1) pecus 80. 2) pecunia, bona. Angl. a *fee* 34. *fegialld* n. expensæ, *felagi* socius 121.
- Feita* saginari 130. a prima *ec feiti*.
- Fella* cædere, prosternere, *fella mörk* arbores cædere 23. *fella nidr álögin* mulctam remittere 156. *fella hold* af macerare 130. *þeir felldu þæn at Haconi* Haconem orabant. Orkn. S. a prima *præl. ec felli*.
- Felldr* m. 1) pellis. 2) pallium 64. Germ. *Fell*.
- Fengr* m. captura 90. â verb. *at fanga* capere.
- Feria* transportare, vehere 8. â subst. *feria* f. *cymba vectoria*.
- Festa* 1) firmare. 2) stipulata manu promittere 9. a prima *ec festi*.
- Fevænligr* parsolvendo potis, comp. *fevænligri* potior solvendo, ditior 48. a *fe* & *vænligr* sperandus, a *van* v. *von* spes.
- Fiadrjár* dolore ob pennas deciduas laborans, pl. *fiadrjárir* 112. a *fiadr* penna, & *fárr* saucius, qvòd a *sár* vulnus dolor.
- Fiara* 1) litus. 2) tempus inter refluxum maris consumatum, & affluxum inchoatum 96.
- Fíall* n. mons 124.
- Fidrheimting* f. conditio 160. *fiárscripti* n. divisio bonorum 116. hoc â *fe* gen. *fiárens* & *scripti* divisio, illud â *fe* & *heimting* petitio.
- Fiarri* remotius 28.
- Fimtardomr* m. summum reipl. tribunal. 58. â *fimt* f. numerus quinquenarius, genit. *fintar* & *domr* iudicium. conf. Arnel. Ill. Retterg. p. 383.

Fim

INDEX VOCUM.

Fim quinque 40. *fimti* quintus, *fimtandi* decimus quintus, *fimtán* quindecim, *fimtú* quinquaginta, *fimtugasti* quinquagesimus, *fimtudagr* dies quinta 3: Jovis 17.

Finna 1) invenire 34. 2) occurrere. 3) sentire. *hann finnr at hann idraz* sentit se poenitentiam subire 36. *at finna einn* adire aliquem, obvium aliquem habere 5.

Fiordungr quadrans, quarta pars cujusque rei 36. 46. **Fiórir** quatuor, f. *fiörar*, n. *fiögur*; *fiordi* quartus, f. n. *fiorda*, *fiortán* quatuordecim, *fiortándi* decimus quartus, *fertugasti* quadragesimus, *fiörtigu* quadraginta.

Fiörbaugsgardr. m. relegatio tricennalis non localis. cf. Hist. Eccl. III. T. I. p. 137. & Arnes. III. Retterg. p. 629.

Fiós n. bovine 86.

Fisciscáli taberna piscatorum 32. à *físcr* & *scáli* ædes.

Físcr m. piscis, pl. *fískar* 112. hinc *at físcr* piscari 84.

Fírraz vitare 58. a *fiarr* v. *fiarri* remote, remotius.

Flædarmál n. locus veniliæ 84. à *flædr* fluxus maris, & *mál* terminus.

Fleiri plures 52. comparat. à posit. *margr* multus.

Flot n. fluctuatio. á *floti* fluctuans 86. *ec flyt* fluo, naxo.

Elya fugere 58. a prima *ec fly*, præter. *ec flúdi*. hinc *flótti* m. fuga.

För n. iter. *at fara för fenni* pleonasmus, ire itinere suo 3: recta tendere, proficisci 80.

Föra, *ferá*, *fara* 1) movere. 2) ferre transferre, *at föra lík* funus efferre 22. *at föra bú* transmigrare v. villicationem mutare 82. *föra i haug* fimum sterquilinio inferre 100.

Fordæduscapr, *fordæscapr* m. pl. *fordöduscápir* veneficia 76. à *fordæda* venefica, & *scap* determinatio.

For-

INDEX VOCUM.

Forfallaz impediri 43.

Forn verus, n. *fornt.* pl. *fornir*, f. *fornar*, n. *forn* 81

Föronantar comites, socii itineris 10. a *för* & *nau* utens.

Förri om. g. pauciores, comparat. â posit. *fär* & *fái* paucus.

Försla f. translatio 40. *líkaförsla* exsequiæ 13. a *lík* funus, & v. *ek föri* fero moveo.

Forverc subst. n. copia, moles 100. â *for* partic. intensiva & *verc* opus.

Föstr n. 1) partus. 2) educatio. Dan. *Föster*. a v. *ek födi* v. *fædi* pario nutrio.

Föstudagr m. dies jejunii 3: Veneris 17. *lángi* longus 3: passionis domini 22. *föstitiþir* tempora juniorum 134.

Föt pl. n. 1) vestes 86. 2) vasa. confr. Kristnif. in hac voce.

Frá præp. cum abl. â, *frá kirkio* â templo 60.

Frátac n. ablatio 48. â *frá* & *taca* tollere

Frændi heres 28. pl. *frændur* heredes 61. *frændsemisþell* f. consanguinitatis violatio 62.

Framaz maxime 101. compar. *framar*, a *fram* prorsum.

Frelsingi liber, plur. *frelsingiar* 94. â *frelsi* neutr. libertas.

Fressa differre 16. hinc *frestir* dilatio. â *fiórtan náttu fresti* post quatuordecim noctes.

Fugl m. avis, pl. *fuglar* 112.

Fullhlit idoneitas 61.

Fulltíði o. adj. adulus, pl. *fulltíða* 4. â *fullr* plenus, & *tíð*.

Fundr m. conventus 10. at *sara á fund prests* adire pastorem 4. 2) res inventa.

Fylgia 1) sequi 4. 2) auxiliari 116. a prima *ek fylgi*, hinc *fylgia* f. genius tutelaris.

Fyrir

INDEX VOCUM.

Fyrir præp. cum abl. ob, per, propter 12. 2) ante, cum acc. *fyrir vetr* ante hiemem 38.

Fyrnaz 1) veterascere. 2) præscribi 160. a *forn vetus*, quod iterum ab antiquo *for* v. *fyr* ante.

Fyr ante 24. propius 24. 2) remotius.

Fyrstr primus 22.

Fytta pingvescere 131. â subst. *fyta* f. pingvedo.

Fæddr 1) natus 6. 2) educatus. 3) sustentatus, alitus, â verb. *ec fæði* 1) genero, 2) educo, 3) alo. hinc *fæda* f. esca, aliud est *fæda* f. inimicitia, quod â *fár* paucus, quasi dicas, paucitas amicitia. Dan. *Feide*.

Færa fram sustentare 142.

Færfaudr m. pl. *færfaudir* ovis 130. â Dan. *Faar* ovis, & *fauðr*. Confr. Debes *Færöernes Beskrivelse* in prolegomena.

G.

Gagn n. utenfile 95. pl. *gögn* 1) utenfilia. 2) testes 162. in compositis habet significationem intensivam, ut *gagnfæll* summe felix, *gagnþreita* penitus lassescere.

Gagndagr & *gángdagr* m. dies rogationum 100. pl. *gagn dagar*.

Gagndagar *vica* hebdoma in quam Rogationes incidunt 100. â *gagn* utile, quia his diebus, utile quicquid statui externo â Deo petebatur, vel â *gánger* ambulatio, quia domus, arva, agri, a pastore cæntu stipato circumibantur cum hymnis & precibus ad averruncanda mala; *dagr* dies, & *vica* hebdomas, denique notandum quod patria tam dies istos, quam modum eos celebrandi ab exteris acceperit.

Gagnjöc f. reconventio, at *taca gagnjöc upp í móti* actionem conventionem elidere 160. a *gagn* v. *gegn* contra, & *jös* causa.

Galldr

INDEX VOCUM.

- Galldr** m. pl. *galldrar*, accus. pl. *galldra* incantamentum 76. a v. *ec gel* cano, incanto.
- Gamall** f. *gömul*, n. *gamalt*, pl. *gamlir* 1) natus: *fiórtan vetra gamall* quatuordecim natus hiemes 12. 2) adultus, vetus. â *gumi* vir, vid. Synt. de Bapt.
- Gánga** 1) ire: *gánga til scriptar* confessum ire 3: confiteri peccata sua coram pastore 36. *gánga fram* procedere 67. *gánga í sættina* inire fœdus. *gánga í föstu* jejunium inchoare 122. *vötn gánga* milli amnes interfluunt 78. 2) valere: *slícar sem þar gánga at sculdamóti* quales ibi in commercii valent. â prima *ec geng* pr. *geck*.
- Gardar** pl. f. Russia præsertim Novogrodia, & *Garda ríki* regnum Russicum 159. abl. *í Görðum* in Russia. â Russ. *Grod*, quod in ore Norvegico *gard* v. *garðr*.
- Gardr** 1) sepimentum 86. 2) villa. 3) tempestas, procella. 4) fluctus maris litus inundans, nam instar aggeris in altum surgit, ante quam curvus cadat.
- Gata** f. femita 22. Angl. a gate.
- Gefa** 1) commodare 39. 2) donare, dare 46. *at gefa hey* pecudibus pabula distribuere.
- Gegn** præp. cum accus. contra 80. aliud est *gegn* c. adj. ingenuus, hospitalis.
- Gegna** 1) respondere, congruere 2. 2) solvere 4. 3) prodesse. 4) obedire. â *gegn* contra.
- Geigr** m. 1) metus, 2) damnum 49.
- Geit** f. capra 130. 2) ficus sc. morbus iste capitis. 3) caries ligni. 4) vox convitiantis, homuncio, homo abjecti animi, barbatum enim pecus timidum habetur.
- Gellda** castrare 121. a prima *ec gelldi*, præt. *gelldi*. Angl. to geld.
- Gelldse** pl. n. oves non lactariæ 82. opponuntur *mál-nyta* pecudibus lactariis.

Gera

INDEX VOCUM.

Gera 1) facere. 2) incipere. *at gera smíð upp* incipere opus §2. *gera orð* nuntium mittere §2. *gera at* reparare §2. *gera tíðir* sacra administrare §3. *gera sótt* afferre morbum 76. *gera til nyt* lac in usum vertere 78. *gera til fe* laniare 80. *gera mat til* cibum præparare 88. *gera tífund* decimare 144. *gera skírflor* inquirere 62. 3) abligare. *hann hafði gört frá fer lið sudr á England* : armatam austrum versus in Angliam ablegaverat manum, Orkn. S. *gera kono barn* suscipere prolem e fæmina, ibid. *gera af manni* aliquid alicui auferre, ibid. it. aliquem laudare. â prima *ec geri & göri*, præt. *gerdi & gördi*.

Gerr 1) c. factus, n. *gert*, a verb. *at gera* §2. 2) ablegatus, *görr á brott*, *görr or landi* relegatus, expulsus.

Gestr m. hospes 42. pl. *gestir*.

Geta 1) posse, valere. 2) producere, *at geta quid* producere veridicos 36. 3) *at geta börn* liberos procreare 63. 4) conjicere. 5) obtinere, assequi. 6) memorare, *þess gat hann oc* ejus quoque mentionem fecit. â prima *ec get*, præt. *gat*.

Gjallda 1) solvere 28. rependere, reddere. 2) luere, *Grífnir gjallda hvat gömul sín vallda* : quod sus peccavit, fucula sæpe luit. â prima *ec gellð*, præt. *gallt*.

Gjald n. 1) pecunia 174. 2) debitum. pl. *gjölld* 1) debita. 2) res in resarcitionem datæ 46. 3) poena, *gjallddagi* m. terminus solutionis, â *gjald & dagr* dies.

Giarna adv. lubenter, ab adj. *giarn* lubens 65.

Girzkr Gardensis vel Russicus 74. f. *Girzk*, n. *Girzkt*, pl. *Girzkir* Russi, f. *Girzkar*, n. *Girzk*. â *Gardar* vid. supra.

Gísta diverti 81. â prima *ec gísti*, a *gestir* hospes.

N

Gíft.

INDEX VOCUM.

- Gifting* f. diversio, hospitium 8.
- Glata* perdere, pass. *glataz* perire, perdi 66. præt. *ec glatadi*.
- Godi* & *Gudi* m. curio 96. sacrorum & civilium anti-
stes apud gentiles, christiani autem rarius utroque
officio usi sunt, qvod penitus post Ann. Chr. 1264
abolevit.
- Godord* n. curionatus 96.
- Göngumadr* ambulator, â *gángur* ambulatio, & *madr*.
2) mendicus, sic dictus qvia ostiatim eundo vitam
sustenat. pl. *göngumenn*.
- Görrdir* pl. f. facta, negotia 74. a sing. *görrd* f. factum,
negotium. 2) arbitrium, at *lúka upp görrdinni* arbi-
trium ferre, dicitur de arbitris.
- Görningar* pl. m. veneficia 77. a sing. *görningr* fa-
ctum.
- Görtaki* n. quid sit incertum; cum inter delicta nu-
meretur, verti *crimen expilatae manus*, qvod eadem
poena luebatur: ex ejus enim etymologia nihil cer-
to concluditur, nam tunc, vel furto vel rapinae
æquale foret, qvod minime est, derivatur autem a
gör prorsus, & *tæki* n. sumtio, apprehensio, 2) opor-
tunitas, â verb. at *taka* 176.
- Gráfelldr* m. pallium griseum 65. â *grár* griseus, &
felldr.
- Grand* n. damnum 48. hinc *granda* lædere, nocere.
- Gras* n. herbæ 138. pl. *grös*, hinc at *grasa* colligere
herbas, at *fara til grasa* herbas collectum ire; po-
tissimum dicitur de lichenis Islandici collectione.
Vita *Rafni Freysg*.
- Grafa* 1) fodere, 2) sepelire, 3) scalpere, *grafnir* hu-
mati, f. *grafnar*, n. *grafn*, a verbo *ec gref*, præt.
ec gróf fodio cæt.
- Graptar kirkia* templum cæmeterio adornatum 30. â
gröptr v. *gröftr* & *kirkia*.

Grcida

INDEX VOCUM.

- Greida** 1) expedire, 2) solvere, tradere 31. 3) explicare, a prima *et greidi*.
- Grid** n. hospitium 64. 2) pax, *taka grid* hospitium sibi stipulari, *þiggia grid* securitati & paci restitui.
- Gridmadr** domesticus hospitii jure & qvadra hospitis fruens, & in hoc differebant, à *falsfeldismenn*, quod hi propria qvadra viventes, jure tantum hospitii & immunitate gauderent.
- Gripr** m. 1) res 48. 2) cimelion 117. pl. *gripir* res mobiles cujuscunque generis.
- Grikr** m. Græcus 75. præsertim quoad religionem.
- Gröptr** m. 1) fossa, 2) sepulcratio vel actus humani 24. à verb. *et gref*.
- Gryfia** f. fovea, specus 23.
- Gud** m. *Deus* 2. Angl. *God*.
- Gudfissar** cognatio spiritualis 19. a *Gud* & *fiss*, vid. Ol. Gloss. ad diatr. de cogn. spir. voc. *fissi* & *fiskona*.
- Gull** n. aurum 44.

H.

- Hådung** f. contumelia 136. ab *håd* irrisio.
- Haf** n. mare 20. vi vocis altum, ita ut sumatur pro re elevata, ex. gr. *Gretters haf* 5: saxum à *Grettere* elevatum; *at coma af hafi* ex alto terræ appellare 82. *heffa* elevare.
- Hafa** 1) habere 16. 2) possidere. *at hafa fyllu* à alia negotia excusare 4. *hafa þing* parochum esse 70. *at hafa bød, råd* præceptis, consiliis obedire 72. *hafa heim* domum ferre, habere secum 82. 3) est verbum auxiliare, vid. Ol. Gloss. Bap. à prima *et hefi*, pr. *et hafdi*. Angl. *i have*.
- Hafskip** n. navis major 65. quasi navis oceani i. e. talis quâ inter terras ab invicem remotiores per mare trajici potest.

N 2

Haga

INDEX VOCUM.

- Haga* 1) prodesse. 2) placere. 3) gerere, facere. *at haga á annan veg* aliter se gerere, secus facere 84. *at haga ferðum sínum* suum iter certo modo instituere. 4) curare.
- Hagi* m. 1) pascuum, pl. *hagar* 80. 2) domus, mansio. ab *há* & *heya* adesse, manere. vid. Gloss. Bapt. est quoque nomen propr. villæ.
- Hagligra* adv. commodius 100. ab adj. *hagligr* commodus.
- Hagr* m. 1) conditio, status 166. à verb. *at há* manere. 2) utilitas, commodum. conf. Gloss. Bapt. estque adj. *hagr* dexter, artis fabrilis peritus, f. *hög*, pl. *hagir*, f. *hagar*.
- Hálfr* dimidius 44. *hálfsþipta felldr* m. pallium cujus singula latera singulos colores habent 69.
- Hálfsöttr* dimidiatus 44.
- Hali* m. cauda, *þiótsþaptz hali* pars hastilis inversa 96.
- Halld* n. 1) detensio, ut in *tfundarhalld* detensio decimarum 148. 2) hospitium, *hann var þar í godu halldi* lauro fruebatur hospitio. 3) carcer. 4) ansa. 5) sensu plebejo braccæ interiores, 6) cebratio 92. à verbo
- Hallda* 1) retinere 62. 2) sustentare. *hallda gíalldi uppi* debita solvere 150. *hallda tíund* in mora esse decimas solvendi 150. *hallda svorum uppi* causam agere. *at hallda ábyrgd* obligatum esse ad eventum rei alicujus præstandum 66. *at hallda lól* Natalitia celebrare 42. *hallda se til dóms* bona, donec sententia judicis haberi potest, curare. *at hallda máldaga* contractum servare 56. 3) putare, opinari.
- Handsala* stipulare, manum stipulatam dare 28.
- Handfél* pl. n. stipulata manus, stipulatio 28. a sing. *handfal*, ab *hönd* manus, & *féla* dare, tradere. à verbo *ec fél* trado it. vendo.

Háski

INDEX VOCUM.

- Háki* m. periculum 82.
Hausgi m. onus 82. *svefnhöfgi* sopor.
Haugr m. tumulus 20. cumulus.
Hefia 1) incipere, *hefia smíd* opus incipere 18. 2) elevare, *hefia til ríkis* ad dignitatem regiam aliquem elevare. *at hefia scatta* tributa colligere. a prima *ec hef*, præt. *hóf*.
Heid & *heidi* n. 1) ferenitas coeli 96. 2) resqva, *heidr* sudus.
Heidin c. gentilis, hinc *heidni* gentilismus.
Heilagr sanctus 10. conf. Ol. Gloss. ad diarr. de cogn. spir. voc. *háligr*.
Heilindi pl. n. sanitas 38. ab *heill* integer, sanus. Germ. *Heil*.
Heilsa f. sanitas 40.
Heim adv. domum, Dan. *Hiem*, *heiman* de domo 78. hinc *heimanför* domicilii relictio, abitus 44. ab *heimr* domus, orbis habitabilis. Germ. *Heim* domus, vid. Gloss. Bapt.
Heimili n. domicilium 4. Dan. *Hiemmel*.
Heimilisbúi m. vicinus 4. ab *heimili* & *búi* colonus.
Heimta petere, *heimta nyt af se* pecudes mulgere 84. *heimta vadi upp* lineas piscatorias extrahere 90.
Heita calefacere, ab *hiti* calor.
Heita 1) spondere, promittere 16. ab *heit* vorum. 2) nominari, *heiti* nomen.
Helgi f. sanctitas, immunitas. 2) festum 82.
Helgr sanctus, inviolabilis 16. f. *helg*, pl. *helgir*, f. *helgar*, n. *helg*. contract. ab *heilagr* quod supra.
Hella fundere, *hella á* infundere, ab *hallr* inclinans 12. aliud *hella* f. petra. a prima *ec helli*, præt. *helta*.
Helldr potius, magis 44.
Helmingr m. pars dimidia 117. q. *helsingr*, ab *hálf* dimidius.
Hepta impedire 78. ab *hapt* retinaculum.

INDEX VOCUM.

- Her* adv. hic 18. *her* subst. m. exercitus.
Herad n. territorium 38.
Heradzmenu pl. ejusdem territorii incolæ 46. f. *heradzmadr*.
Hespa f. 1) spira 82. 2) vinculum ferreum sive fibula, qva janua postî clauditur. Dan. *Hafse*. Germ. *Sasfel*.
Hestr m. equus 54.
Høy n. fœnum 4. hinc *heyia* fœnificia administrare, it. adesse. Angl. hai.
Heygdr tumulo conditus, a v. *ec heygi* tumulo, qvôd ab *haugr* tumulus.
Heygia tumulo cõdere 20.
Hietzig aliter 29. id. *hitze* & *hitzug* 29.
Hindruitai n. superstitio, cultus clandestinus 78.
Hinnig 1) propius 24. 2) alio modo, aliter 28. contr. ex *hinn* alter, & *vegr* via, modus.
Hión c. pl. 1) conjuges, 2) operarii mercenarii. vid. Ol. Gloss. ad diatr. de cogn. spir.
Híónsfeilnadr divortium 116. ab *hión* & *feilnadr* discessus.
Hitta 1) invenire, 2) occurrere, 3) adire. a prima *ec hittî* 6.
Hnú sing. c. operarius mercenarius.
Hnúscapr m. conjugium, matrimonium 164. a *hnú* & *scap* n. facies, forma, determinatio.
Hlad n. 1) fimbria 69. 2) stratum, pl. *hlód*, à verbo
Hlada 1) construere, disponere. 2) onerare 65. à prima *ec hled*, præt. *ec hlód* hinc.
Hladinn c. 1) dispositus, stratus. 2) oneratus 65.
Hlaupår n. annus intercalaris. a *hlaup* cursus, & *år* annus 105.
Hlutr m. res, 2) fors.
Hóf n. medium, mediocritas 117. aliud *hof* delubrum.

Höfda-

INDEX VOCUM.

Höfda *þöc* actionem instituere 160. *ec höfda* capello, ab *höfud* caput, quod iterum a v. *ec hef* tollo.

Höfud n. caput 10. 2) initium.

Högr dexterior, faciliior. *höndin högr* manus dextra 10. comp. ab adj. *hægr* facilis, f. *hæg*, n. *hægt*.

Hönd f. manus 10. vid. Gloss. Bapt.

Hönsn & *höns* c. pl. galli gallinacei 132.

Hólar m. colles, a sing. *hóll* collis, ab *holr* cavus 60.
2) nom. proprium sedis episcopalis in Islandia boreali 60.

Holt n. colliculus, ab adj. *holr*, f. *hol*, n. *holt* 22.

Hreppr m. tribus 142. conf. Gloss. Bapt. in voce *reppr*.

Hreppascil n. regimen tribuum 142. â *hreppr* & *scil* ratio, unde prov. *at göra god scil* rationem alicujus probe reddere.

Hreppsiórar pl. tribuni, tribuum præfecti.

Hreinn c. rangifer 132. pl. *hreinnir*.

Hríð f. 1) procella 132. 2) tempus indefinitum.

Hríða vacuare 82. a v. *at ryðia* amovere, præt. *hród*.

Hrofsþvalr balæna ignota, vi vocis *equina* 138. â *hrofs* c. equus, Angl. horse, & *þvalr*.

Hræ n. cadaver 26. 2) exuviae.

Húð f. corium, cutis 38. pl. *húðir*. conf. Gloss. Bapt.

Hundr c. canis 134. 2) vox convicii prophanus, atheus, pl. *hundar*.

Hundrat n. centum. 2) centum majus 3: 120. *hundrat sylfrs* centenarius argenti 3: viginti imperiales 60. *hundrat i iördu* pars fundi centenario aestimata. *hundrat* simpliciter, *hundrat talit* centenarius numeratus, & *hundrat álnir* centum ulnæ 3: quatuor imperiales Joachimici.

Húsfreyja f. materfamilias 116. ab *hús* domus, & *frú* matrona. vid. Gloss. Bapt.

Húskall m. domesticus, pl. *húskallar*, a *hús* n. domus, & *kall* masculus 26.

INDEX VOCUM.

- Húsrúm* n. mansio domi 4. â *hús* & *rúm* spatium.
Hvalr c. balæna, cetus 113.
Hvarr quisque, f. *hvör*, n. *hvar* 10. pl. *hvarir*, f. *hvarar*, n. *hvör* 65.
Hvargi c. neuter 2. adverbialiter nullibi 30. quasi *hvar eigi* v. *ecki*.
Hvarirtveggi pl. ambo 4. â *hvarr* & *tveir* duo.
Hvegi adv. quam, *hvegi lengi* quancunque tempore, quamdiu 158.
Hvem dat. pl. quis 20. Dan. *hvem*, contracte pro *hverom*, â sing. *hvarr* v. *hver*.
Hveitimiöl n. triticum, â *hveiti* triticum, & *miöl* farina 74.
Hver c. quis, quisque, n. *hvert* 42.
Hvergi ubicunque 42.
Hverngi unusquisque 98.
Hverigr quicunque 2. pl. *hverigir*.
Hvertki & *hvariki* nec 54. quasi *hvert* v. *hvar* *ecki*.
Hverfa aptr reverti 56. *ef þat hverfr* si ista pecunia auferatur 66.
Hvítabiörn m. ursus albus 110.
Hvítadagar pl. Pentecoste 102. *Hvítadrottinsdagr* id. 102. *Hvítasunna* ibid. â *hvitr* albus, & *sunna* f. sol, quasi dies solis albus.
Hvítamatr m. cibus albus 102.
Hyggja putare, cogitare 34. a prima *ec hygg*, quod ab *hugr* animus, hinc *hyggiandi* pl. n. ratio 28.
Hylia tegere 26. â prima *ec hyl*, præt. *hulldi*.
Hylldaz pingvescere, â prima *ec hyllðiz*, ab *holld* caro 130.
Hæfr aptus, f. *hæf*, n. *hæft*. pl. *hæfir*, f. *hæfar*, n. *hæf* 154. ab *hóf* medium.
Hætt periculosus, f. *hætt*, n. *hætt* 10. *barni er hætt* vid *bana* infans morti vicinus est 10. *hætta* f. periculum vid. Ol. Gloss. ad diatr. de cognat. spir.

INDEX VOCUM.

I.

Jasn, *jamn*, & in compos. *jam* æqvus, æqualis, hinc *jasnan* semper, continuo 18. *jamndyr* æque pretiosus 28. *jasnfridr* æque pulcher. *jasnfrídir aurar* res qvalitate æquales 172. *jsnlengd* idem temporis recurrentis momentum 42. *jammargr* æque multus 48.

Jall m. Comes. Angl. Earl.

Jarda humare 22. à *jörd* terra, *jardadr* humatus 22.

Jardar dvöxtr m. fructus terræ 138. à *jörd* & *dvöxtr* fructus.

Jardrossar pl. m. cruces cespitiæ 90. a *jörd* & *kross* vid. infra in *Kross*.

Jartegnir pl. f. signa evidentia, certa 36.

Idraz poenitentiam agere 36.

Illit n. livor potius quam tumor 56. coloris mutatio, *hann skal pína hana at hvarthi verdi af orkumbl ne slit* 3: eam affligat, ita tamen, ut neque vulnus, neque aliud signum apparens restet; Dan. han skal pine hende, dog saa, at hun hverken bliver saaret eller blaae. *Grág.* Tit. de matrim. ab *í* in præp., & *litr* aspectus.

Illr 1) malus, 2) difficilis, f. *ill*, n. *illt* 70. hinc *illska* f. malitia 117.

Imbrodagar m. dies quatuor temporum 126. à *Qvatember*, quod à *quatuor* & *tempora*, & *dagr*. conf. Hist. Eccl. Isl. T. I. p. 168. eruditorum de origine istorum conjecturas promit. Perill. *Erichsen* in notis ad Arnes. Islandske Rettergang Cap. IV. §. 10. pag. 88.

Innsigli n. sigillum, appendicula 74.

Innsíða f. 1) fors, vulgo Capital 162. 2) complexus pecudum ferrearum, quæ ad fundum quendam pertinent. ab *inni* intrus, & *standa* stare.

INDEX VOCUM.

Jól pl. f. computationes, quas cerevisia (Öl) ministratas circa medium cujusque hiemis celebrarunt gentiles, quod nomen *Natalitia domini* sortita sunt, ab initio ob rationes politicas, postea vero usu: Hæcon enim Adalsteni alumnus Rex Norvegorum gentilium christianus jussit, hæc sacra eodem, quo christiani Natalitia observarent, tempore celebrari, quo facilius subditos, retento quidem nomine, sed mutato modo, ad veram religionem alliceret 98. conf. Ol. Trygg. S. edit. Isl. Cap. XX. P. I. de hac voce quam plurima scripsere Worm. Widal. cæt.

Jólafasta f. jejunium ante Natalitia 3: Adventus 58.

Jólanótt vigilia Natalitiorum 70.

Jötun m. gigas, pl. *jötnar* 23.

K.

Kálfr m. 1) virulus 132. 2) vox conviciantis, homo, stupidus, & vecors. 3) nom. propr. viri.

Kalla 1) vocare, 2) nominare 16. à prima *ec kalla*, præt. *kalladi*.

Kall & **karl** m. vir, masculus, pl. *karlar* viri. 2) senes decrepiti.

Kalldur pl. f. fores villæ primariæ, à *kall* vir, & *dur* fores 44. meliores enim villæ duobus pluribusve ostiis instructæ fuerunt & adhuc sunt, per hæc viri, & hospites, per illa cetera sequiora, ostio Dan. *Laage* familiaria, fæminæ res domesticas curantes intrarent 44.

Kanpr & **kampr** m. mystax, pl. *kampar*.

Karlmadr m. vir 4. à *kall* masculus, & *madr* homo.

Kasa mole lapidea & terrestri obruere 22. *kös* f. congeries.

Kasta jacere, *kasta á land* ejicere 34.

Kaup n. 1) emptio venditio, sive actus rem emendi & ven-

INDEX VOCUM.

- vendendi. 2) ipsa res empta. 3) merx, stipendium
at fara til kaup emtum ire, mercatum adire 65.
hinc *at kaup* 1) emere vendere, 2) emere 28.
- Kemba* comedere 20. a prima *ec kembi*, a *kambr* pecten.
- Kenna* 1) docere 12. 2) sentire, it. cognoscere. 3) im-
putare, *kenuir opt kallt af kono ráðum* consilia mu-
lierum minus salubria sæpe eveniunt. a prima *ec*
kenni, quod iterum a v. *ec kann* possum, scio;
hinc *kennzla* 1) informatio 56. 2) sapor.
- Kerti* n. candela 48.
- Keralld* n. vas 10. à *ker* vas, & *halld* ansa.
- Keyptr* emtus 65. a v. *ec kaupi* emo.
- Keyrivöndr* m. virga, quæ loco scuticæ habetur, à ver-
bo *keyra* pellere, agere, & *vöndr* virgæ. *keyri* scu-
tica.
- Kinnhestr* m. alapha 117. à *kinn* gena, & *hestr*.
- Kirkia* f. ecclesia, Gr. *κυριακη* domus dominica 42.
kirkioðær villa ecclesiastica 3: in qua est ecclesia. *kir-
kiudagr* dies dedicationis templi 42. *kirkjuse* bona
ecclesiastica 52. *kirkjopallur* sedilia templi 68. *kir-
kioðökn* parochia 152. *kirkjutfund* pars decimarum
ecclesiæ debita 152.
- Kista* f. cista, *lík eista* arca sepulchralis 20.
- Klámhögg* vulnus famosum, ab *högg* ictus, & *klám*
obscænitatis 121.
- Klipa* tondere, a prima *ec klippi*, præt. *ec klipti* 104.
- Klíufa* diffindere 88. à *klyf* findo, præt. *ec klauf*.
- Klódyri* n. pl. animalia rapacia unguibus instructa 134.
his opponuntur *klaufdyri* animalia unguolata, a *kló*
ungvis, & *dyr* animal.
- Klófuglar* m. aves fissipedes, à *kló* ungvis, & *fugl* avis.
- Klúcka* f. campana 48. Dan. & Germ. *Klocke*, à *kling-*
ia tinnire.
- Klyf* n. sarcinæ, quæ elitellis feruntur, & *κατεφοχνη* sar-
cinæ 90. aliud *klif* clivus.

Klyf.

INDEX VOCUM.

Klyfberar m. clitellæ, sagma, a sing. *klyfberi*, a *klyf* & *bera* ferre 90. *klyfiaheslr* equus clitellatus 84. conf. Ol. in Gloss. Landnamæ.

Klædi neutr. 1) vestis, 2) pannus. plur. *klædi* vestes 41.

Kol n. carbo 82. Germ. *Kohle*. Dan. *Kul*.

Koma venire, *koma út* egredi, ab exteris reverti 74. *ef optar kömr at si sæpius accidat. ef se kömr fram* si pecunia numeretur 74. *koma i eina sæing* societate tori jungi 117. *at koma upp treno* lignum evolvere, elevare posse 84.

Kona f. sœmina, mulier 2. 2) uxor 12. a *konr* vir.

Konungr m. Rex 65. vide Ind. Gunnl. S.

Köttr m. catus, felis 132. f. *ketta*, pl. *kettir*. 2) vox conviciantis, vir gracilis & exigui roboris. Confr. Vit. *Hörði & Holmver*. Cap. XXVII.

Krefia rogare, 2) sensu jurid. petere 48. a prima *ee kref*, præt. *krafdi*. Dan. *kræve*.

Krisma crisma, oleum sanctum 72.

Krofs m. crux, 2) afflictio sensu hodierno; hujus apud majores nostros usus multiplex.

I. *In ecclesiasticis*: a) cruces præferebantur in
 α) Coronationibus Regum J. C. Bechmann Syntagm. Dignitat. Diff. VII. Cap. III. β) in processionibus, γ) in Litaniis, δ) in consecrationibus, templorum cæt. Hist. Eccl. Isl. T. I. p. 171. & seqq. b) ad cruces preces fundebantur *Landn.* Edit. Suhm. P. II. Cap. XVI. pag. 110. Vit. *Joh. Sti* Holens. Episc. c) super mortuis ad caput, ut hodieum fit, crux erigebatur (unde mors indicatur hodie in Genealogiis cæt. per †) Grönl. Saga. d) Cruce imaginaria: nudo crucis signo notabantur ungvendi, J. C. Bechm. loco cit. baptizandi, pag. 10, benedicendi, aqua baptismalis pag. 10. e) Crux vestibus sacris hodie insuta & intexta antiquitatem alet.

II. *In*

INDEX VOCUM.

II. *In civilibus*: A) *in negotiis bellicis* a) crux pro vexillo habebatur ut concludi potest ex *Snor-rone* in *Olao Sto.* b) In armis, præsertim clipeo pingebatur Ol. Trygg. S. P. I. Cap. 88. Heimskr. in *Sto Olao.* c) Crux cum effigie (*Ruducrofs*) armorum vices interdum sustinuit *Niála* Cap. CIV. d) Crux eadem in proris navium pro fausto successu, & victoria ponebatur. Ol. Trygg. S. P. II. Cap. XC. XCI.

B) *In negotiis forensibus*, a) per crucem manibus assumptam juramentum præstatur, pag. 144. b) Concio cruce per territorium missa convocabatur *Kristinnr.* Gulath. L. Cap. 18. ap. Paus T. I. p. 24.

c) Signum crucis literis subnotabatur, ut observavi in nonnullis tabulis donationum & privilegiis Haconis Magni, Norvegiæ Regis, quæ in tabul. A. Magnæi asservantur, in his ante hanc figuram *Nos Haqvinus signavimus*; hunc signandi morem crediderim juramenti instar, irrevocabilis & infallibilis effectus ergo adhibitum fuisse, quod vel literæ Reginæ *Alfrye* evincunt, scribit enim: Ego Alfrye Regina — signo crucis confirmavi †. J. C. Bechm. Synt. Dign. Diss. I. Cap. VI. p. 47. Nulla enim ratio verisimile facit, causam fuisse literarum, quæ in Norvegia Sæc. MCCC & MCCCC, & multis in Anglia retro seculis floruerunt, ignorantiam, cui tamen hujus moris origo asseritur à Mabillon Lib. VI. de re Diplomati. Spelman T. I. Concil. Angl. ubi Wittrædus Rex Kentiæ prætendit, se pro ignorantia literarum signum sanctæ crucis propria manu exprimere. d) Cruces pro terminis, nobis ex cespite ponebantur pag. 90. quemadmodum in Gallia, in hunc finem, in arboribus figebantur ex Præcepto Childeberti I. Franciæ Regis Ao. DXXVIII, apud Du Fresne in
voce

INDEX VOCUM.

voce *Crux*. e) *Crux* in occupationis memoriam ap-
ponebatur ab his, qui rem suam esse contendebant
Landn. P. III. Cap. XX. p. 269. hic mos à G. Pryn-
neò in Libert. Eccl. Angl. Edvardo I. adscribitur.
f) *Sigillis* insculpebatur, cum & sine effigie.

C) *In vita Communi*. a) *Cruces* ad vias, & ad
tempora diei statuta indicanda tam lignæ, quam la-
pidæ (*Krofsvördur* 3: metæ crucis instar) erigeban-
tur, imo in locis ubi quis occubuit. b) *Cruces* in
locis à dæmonibus infestatis ponebantur Gest. Sag.
Bardi filii, imo loca ad prohibendum malis geniiis
transitum crucis signo notabantur, cujus apud Grön-
landos ut christianismi veteris reliquias observavit
D. Cranz Historie von Grönland B. V. pag. 505.
c) *Cruces* de collo suspensæ amuleti instar in pecto-
re gestabantur, nec ita pridem abolevit, & quis
nescit eas ornamenti instar, catenis adhuc aureis,
quæis fæminæ collum obducunt, affixas ejusdem ori-
ginis esse. d) *Ædes* tam sacræ, quam privatæ ad
formam crucis struebantur, ut hodieum sit firmi-
tatis ergo. e) *Crux*, & ejusdem signum ad mala
averruncanda, & sananda usu fuit: α) in vulneri-
bus, & tumoribus, quæ magicis artibus facta cre-
debantur, ubi vel, tam in hominibus, quam pecu-
dibus pingebatur, vel inurebatur, vel incidebatur,
vel saltem nullo apparente signo notabatur; β) ca-
rinæ, malisque navium incidebatur, itemque in-
strumentis aliis quam plurimis. f) *Cruce* imagi-
naria signabantur α) sagittæ, ut eo facilius scopum
attingerent Ol. Trygg. P. II. Cap. LXXV. p. 264.
β) naves piscatoriæ ante quam ascenderentur, cæt.
γ) eadem se notabant sacris adstantes factis precibus,
pransuri, cænaturi, cubitum ituri, expergefacti, in
periculis constituti *Njála* Cap. CXXXIII. Ol. Trygg.
Sag. P. I. Cap. XXCIX. Et hinc g) *cibus*, *potus*
Ol.

INDEX VOCUM.

Ol. Trygg. S. P. I. Cap. XXII. postes, jantæ Hist. Eccl. T. II. Lit. C. n. 10. p. 384. h) Mortuorum manus super pectore adinstar crucis olim (ut hodie) componebantur *Nidl.* Cap. CXXXIII. Nec mirum, cum insignes pietate viri crucem ejusque virtutes summis elatas laudibus aliis commendaverint. Verba *Olai Tryggonis* hæc sunt: *Ver skulum jafnan merkea ofi Gudi sigrmarki hins helga kross. Þvi ef krossmarkit er gört med traustri trú. su sem er til Guds. er þat hin orruggasta vernd oc hlíf sálar oc líkama. moti öllum óvinum synilegum oc ósynilegum — Þvi þeir eru hræddir við christna menn. er sitt traust hafa á Gudi oc hans helga krossi. — Þvi eigum ver murgfalldlega at losa Jesium Christum. oc hinn helga kross hans. utan enda.* Nos signo sanctæ crucis victorioso Deo nosmet continuo signemus, signum enim crucis fide factum efficaci, quæ in Deum est, defensionem, ceu munimentum pro anima & corpore tutissimum operatur, contra visibiles inimicos, & invisibiles, quoniam illi christianos, suum in Deo, & sancta ejus cruce fiduciam collocantes, pertimescunt; unde nos laudare debemus Jesum Christum, & sanctam ejus crucem maximopere, & sine fine. Prudentii Hymno VI. Islandice in metrum versa:

Krossin illu afstíar ☩: Crux pellit omne crimen
ill mirkur krossin flya. fugiunt crucem tenebræ.

De Staurolatria confr. Hist. Eccl. III. T. II. Per. IV. Sect. II. §. 13. p. 363.

Króna f. 1) rasuraincipitis coronæ instar, unde nomen 72. clero primum propria, deinde laicis. 2) corona. Dan. *Krone*.

Kuldi m. frigus 10. & æque late alias fumitur ex gr. pro inimicitia, consiliis nocivis, &c.

Kunna

INDEX VOCUM

- Kunna* posse, valere. 2) scire, callere 13. â prima *ec kann*.
Kurfladr minutim dissectus, a verbo *at kurfla* minutim dissecare 88. qvod â *kurfl* frustulum ligni minutum.
Kvam venit 65. a verbo *ek kem*, in fin. *at koma* venire.
Kvonfáng n. matrimonium 13. â *kvan* & *kon* fœmina, & *fáng* acceptio, â verbo *at fá* accipere.
Kveygva accendere 48. â *kvíkr* vividus.
Kvíkendi & *kykvendi* n. animal.
Kýrr c. quietus, n. *kyrt* 23.

L.

- Laga afbrigð* f. delictum, transgressio legis 144. â *lög* leges, & *bregða af* discedere, mutare.
Lambagæror pl. f. pelles agninæ hispidae 154. a sing. *lamsgera*, compos. ex *lamb* agnus, & *gera* pellis vellere hispida.
Land n. regio, terra, solum. 2) fundus, pl. *lönd*.
Landæigandi m. proprietarius, dominus fundi 34. â *land* & *eiga* possidere, dominum esse.
Landgánger m. incurfio in terram 112. â *land* & *ganga* ire.
Landnorr mēfis, â *land* & *norr* boreas.
Landslög pl. f. leges civiles 103. â *land* & *lög* leges.
Lánger longus 68. *Lángafasta* Jejunium longum 3: Qvinqvagesimale 58.
Láta 1) curare, finire 42. 2) perdere. *láta af* 1) abfistere, 2) mactare 80. *láta út* emittere 88. *láta úti* solvere multam. *láta uppi* 1) differre 6. 2) offerre 24. promere 68. â prima *ec læt*, præf. *let*.
Laugardagr m. dies Lavationis f. Saturni, â *balnzis laug*, qveis veteres eo die ufi sunt, vid. Synt. Bapt. in

INDEX VOCUM.

in hac voce; alii derivant, ab Sax. *ſaug* ignis, Ill. *legi* flamma dicentes hunc diem, ignis, quem ſep-
tentrion olim coluit, cultui conſecratum fuiſſe, &
inde nomen accepitſe 16.

Laupa currere, at *laupa til óbedin* inconſulto v. præ-
cipitanter 3: ſine invitatione aliquid facere 50. à
prima *ec leyp* v. *hleyp*.

Laufs ſolutus, laxus. 2) mobilis 144. pl. *lauſfr*.

Lauftr m. 1) vitium. 2) prophanatio 26.

Leg n. cubatio, cubile, tropice ſepulcrum 28. Germ.
Legen; hinc *legunautar* contubernales, *legord* ſtu-
prum 63. à *leg* & *ord* rumor, fama. *legkaup* pre-
tium pro ſepultura 28.

Leggia ponere, addere, offerre 42. *leggja á* impo-
nere 21. *leggja til* addere, promere, expendere 52.
2) prodere, indicare 70.

Laid f. conventus die ſecunda hebdomadis XIX ætatis
ad indicanda negotia in Comitibus peracta, aliaque
ſcitu neceſſaria quotannis celebratus: A. Sax. *Leet*,
Friſ. *ſiſp* curia vicana 32. Hic conventus maxi-
mo reip. damno dudum abolevit, unde populares,
olim vernaculâ, quid factu, aut non factu juxta no-
vellas, aliasque conſtitutiones in Comitibus publica-
tas, neceſſarium eſſet moniti, has hodie lingvâ Da-
nicâ iis haud intelligibili, coram judiciis vernalibus,
ſemestri demum poſt publicationem in Comitibus re-
citari audiunt, illorum, ſi perpaucos fundorum Re-
giorum conductores, qui Acta Comititia nanciſcun-
tur exceperis, omnino ignari. Hæc ignorantia ju-
ridice vincibilis, pauperibus & idiomatis legum,
(quod diſcere paupertas, & tempus qværendo victui
impendendum eos prohibet) ignaris, minus quam
Magiſtratui & iudicibus, qveis juſtitia forenſis cordi
& curæ eſſe debet, imputari poteſt, optandum er-
go; ut novellæ, & id genus alia, tam civilia, quam
eccle-

INDEX VOCUM.

ecclesiastica, & lingva Danica authentice in Islandicam verti, & deinde à quolibet iudice pedaneo in singulis parochiis publicari juberentur. conf. *Arnesf. Isl. Retterg.* Cap. XIII. a p. 331 ad 380. & *Dreyers Verm. Abbandl.* T. 2. p. 758.

Leid f. via, hinc *leidarlengd* longitudo viæ, *rudningum búa at leidarlengd* exceptio inhabilitatis veridicorum ob distantiam loci, quæ obtinuit, ubi veridicus vocatus fuit è loco remotiori quam leges præcipiunt, modo vicinior obtineri potuerit, valebat enim regula, melior testis oculatus quam auritus, præsens aut vicinus, quam absens, aut remotus, & quo vicinior reo quis fuit, eo majorem de delicto famam accepisse præsumebatur 160.

Leida ducere, *föttin leiddi hann til bana* morbus illi mortem attulit 21. a prima *ec leidi* duco.

Leidvöllr campus conventus æstivalis 3: locus, à *völlr* campus, & *leid* 32.

Leisi f. venia 116. *leisidagar* dies semisacri 120. à *leisi* & *dagar*, sic dicti quia nomine sacri, revera quoad usum pæne profesti.

Leikfólc n. laici, idiotæ 140. à *leikr* laicus, & *fólk* populus.

Leita investigare, quærere 40.

Lerept n. linteum 20.

Lettari comp. à *lettr* levior. 2) partum enixa, *at verda lettari* eniti partum 2. item à morbo restitui. conf. Ol. diatr. de cogn. spirit.

Leyfa solvere 44. a prima *ec leysi*, præt. *leysti*.

Lid n. auxilium 2. 2) exercitus, conf. Gloss. Bapt.

Lif vita, à *lifa* vivere, hinc *lifga* refocillare 80. *lifna* vitæ restitui 14.

Liggia jacere 23. cubare, *holltit lá hid götunni* collis ad viam situs 22. *liggr vid broti* diffractio meruenda est, ibid. *at liggia med cono* cum fæminâ concumbere 63. a prima *ec ligg* jaceo, præt. *lá*.

Lsk

INDEX VOCUM.

- Lík* n. funus 18. *þ* propriis forma, imago. conf. Gloss. Bapt.
- Líkfaungr* cantus funebris 14. a *lík* & *faungr* cantus.
- Líkförsla* f. exequæ, iusta 18. â *lík* & *föra* ferre, a prima *ec föri*.
- Lösa* 1) dispensare 13. 2) veniam dare 24. 3) laudare 77. a prima *ec losa*, Dan. *loffe* hod. *love*.
- Lóga* alienare 48. a prima *ec lóga*, præt. *lógadi*.
- Lög* pl. f. leges, hinc a verbo *ec legg* pono, constitutus.
- lögþót* f. resarcitio legitima 9. *lögberg* n. rupes jurisdicundi 58. de cujus usu nostratibus cum exteris communi lege *Dreyers Verm. Abhandl. Tom. II. p. 715.* *lögfordagar* dies legitimi mutandarum habitationum, & mansionum 30. *lögfast* m. certo domicilio utens, ut me Perill. *J. E. Colbiörnsen* (quod pag. 2. observetur) monuit. *löghelgr dagr* dies necessario festus, cui leges immunitatem, & sanctitatem tribuunt 20. *löghreppr* m. tribus legitima: talis quæ viginti villas ad minimum haberet â viris habitatas quorum singuli tributo comitali solvendo pares essent, sive 40 imperiales possiderent. *lögmadr* m. nomophylax cujus munus circa legum custodiam, nequid iis auferreretur, addereturve, versabatur, quinimo in casibus dubiis interpretationem 166. *lögleid* vid. *leid*. *lögmál* jus. *lögrettomenn* scabini 62. ex *lögretta* & *menn* viri. *löggráðandi* curator legitimus 52. administrator bonorum 158. *lögfilfr* n. argentum legitimum 86. *lögscil* n. observatio legum, justia 144. â *lög* & *scil*.
- Lögretta* f. Senatus, Synedrium, â *lög* & *retta* emendare, â prima *ec retti* corrigo 46.
- Lögheimili* domicilium legitimum 6. *lögtecín* c. in leges receptus 140. *löghlid* n. sepimenti ostium quod claudi prohibetur 84.

INDEX VOCUM.

Loc n. operculum transl. consumatio, *at gera loc* & *verc* opus consumare, operi finem imponere 100. â verbo *at lykia* claudere.

Lönd pl. f. regiones, 2) bona immobilia 40.

Lund f. 1) animus, 2) modus 78. vid. Gloss. Bapt.

Lutr pl. *lutir* m. 1) res, 2) fors, talus. vid. Glossar. Bapt. 3) pars.

Lyríti n. interdictio, prohibitio 58. *lyritnemar facir* causæ interdicti 3: ob quas quis, quo minus recipiatur, in domum, navim, cæt. prohiberi potest 9.

Lyfa 1) lucere, 2) manifestare, indicare, notum facere 46. a prima *ec lyfi*, quod iterum â *liós* n. lumen.

Lyfi n. oleum piscinum 162. 2) lumen.

Lyfitollr præstatio luminum 162. a *liós* lumen, & *tollr* tributum.

Læra docere erudire 56. hodie per abusum discere quod veteres *nema* dicebant, â prima *ec læri*, præ. *lærdi*, hinc *lærdr* doctus eruditus 140.

M.

Madr homo 2.

Magna augere, *at magna steina* lapides vi imbuere 78.

magna Guds dyrd deum laudare, gloriam Dei augere, a prima *ec magna*, quod a *megn* robur.

Mál 1) mensura, 2) sermo, 3) causa, res, negotium, 4) oratio, 5) certa diei vicis. conf. Gloss. Bapt. hinc

Máldagi 1) contractus 56. 2) inventarium 46.

Málmyta f. pecudes lactariæ, â *mál* & *nyt* usus fructus 3: fructum ferentes, certis diei vicibus.

Mánadr m. mensis 22.

Mánadagr dies lunæ, â *máni* m. luna, & *dagr*.

Mansman n. mancipium, servus 58.

Matr cibus 4. vid. Gloss. Bapt. hinc *mata* cibum dare, *mataz* cibum sumere 136.

Med-

INDEX VOCUM.

- Medaldagr** dies medioximus 3: dies profesti inter festos alicujus festi, ex. gr. in Natalitiis; â die tertia ad Octavam, & inde ad 13iam, â *medal* inter, & *dagr*.
- Medför** f. custodia 50. 2) usus 5. a *med* & *för* iter, actus ferendi vel tractandi.
- Meiding** damnum læsio 176. â verbo *at meida* lædere, vulnerare.
- Meiga** posse, valere 36. a prima *ec mǫ* valeo, possum.
- Meiginland** n. terra continens, â *megin* quasi majori, quod â *magn* v. *megn* vis, robur, & *land*.
- Meintaus** innocuus, innocens, *at meinlaus* sine obstaculo 58. â *mein* n. malum, & *laus* solutus.
- Melracki** m. vulpes 172. a *mehr* colliculus, & *racki* canis, quasi canis campestris.
- Merki** n. signum, item vexillum. 2) limes, finis, *at gǫnga á merki* ad regundos fines convenire 3: ad fines determinandos 90. â *mark* nota, signum.
- Messa** missa, Dan. *Messe*. 2) feria, ut *Jonsmessa* feria, festum S. Johannis. 3) sumitur pro complexu celebrationis sacrorum in templo: *at syngia mессо* sacra celebrare 56. *messodagr* dies festus 44. *messoklætti* vestes sacræ 57.
- Mestr** superl. maximus, â pos. *mikill* magnus, comp. *meiri* 6. 16.
- Meta** 1) æst. mare 70. 2) minutim sorbere, â prima *ec met*, præt. *ec mat*.
- Meizli** n. vulnus, usit: *meidli* 57. â verb. *at meida* vulnerare.
- Midr** medius 38. hinc *miðvícudagr* dies hebdomadæ mediæ 17. Germ. *Mittwoche*.
- Millr** 1) liberalis 67. 2) clemens, mitis, lævus.
- Milli** inter præp. cum genit. 52.
- Missari** n. semestre 52. *missaristal* computus semestrium 164.

INDEX VOCUM.

- Misþirma* vim inferre, cogere. â *mis* conj. & *þirma* parcere, vi vocis, minus parcere, â prima *ec þirmi*, præter. *þirmdi* 168.
- Módir* f. mater 13.
- Moca* movere, *moca fiós* ex bovili fimum emovere 98.
- Molld* f. terra comminuta, v. pulvis terræ, â verb. *ec mel* v. *mola* contero. vid. Gloss. Bapt.
- Mör* m. adeps, forsan, â Dan. *Mur* mollis.
- Mord* f. cædes occultata 26. Germ. *Mord* cædes.
- Morgun* m. mane 22. *á morgun* die crastino, *í morgun* mane hodierno.
- Mörk* f. marca 4. est determinatio 1) ponderis cum significat scilicet, five uncias sedecim. 2) pretii, & tunc distinguitur inter *mörk* simpliciter, & *morc*, *sex álna aura* dictam 70, sc. imperialem cum triente 3: 192 solidos. *mörk sylfrs* marcam argenti, f. 12 Joachimicos, & *mörk gulls* marcam auri, sc. 144 Joachimicos valentem.
- Mót* n. 1) conventus, 2) concursus rerum, 3) modus, 4) terminus artificialis, forma f. fuforium.
- Mót & móti* contra 44. in, erga præpos. cum dat. conf. Gloss. Bapt. in hac voce.
- Möta* concurrere, obviam ire 16. a prima *ec móti* v. *mæti*.
- Munr* m. discrimen, discrepantia; hinc *mun* adv. paulo, aliquantum, *muni villdri* paulo melior 67.
- Múnklifi* n. monasterium, â *múnkr* & monachus, & *lifa* vivere 168.
- Myvatn* n. lacus muscarum 88. alter Islandiæ in Quadrante septentrionali maximus, â muscarum incredibili multitudine ita dictus 88. â *My* Musca, & *vatn* lacus.
- Mæla* 1) metiri, 2) loqui 36. a prima *ec mæli*, præter. *mælli*, â *mál* v. supra.
- Mæra* poet. dare, donare 67.

N.

INDEX VOCUM.

N.

Ná obtinere assequi 6. *at ná háttum* divertí ante tempus, qvo cubitum itur, a prima *ec næ* assequor, præt. *náði*, Dan. *naaer*.

Nafn n. nomen 10.

Náhvalr m. monodon, monoceros, â *ná* cadaver, & *hvalr* balæna 138.

Nakin c. nudus, n. *nakit* & *nockvit* 24. Dan. *nögen*.

Nám n. 1) apprehensio, 2) studium discendi 56. 3) damnum fundo illatum, item multa, refarcitio ob damnum tale, data. â verbo *at nema* apprehendere, occupare, 2) discere 56. 3) demere, a pr. *ec nem*, præt. *ec nam*.

Nátt & **nótt** f. nox, hinc *náttfastr* jejunium nocturnum 108. *náttmeßa* sacra nocturna 70. *náttverdr* m. cæna 50.

Naudstaddr ad incitias redactus, in periculo constitutus 82. â *naud* periculum, Germ. *Noth*, Dan. *Nöd*, & *staddr* constitutus.

Naudsyn f. necessitas 12. *naudsynialausr*, n. *naudsynialauzt* nulla necessitate coactus 10. a *naud* & *syn* visus, a v. *ec se* video.

Naudugr invitus, necessitate coactus 20. â *naud* & *ugr* quod est nuda terminatio.

Nefna nominare 10. appellare, provocare 46. constituere, *nefna presta í dóm* pastores, qui sententiam ferant constituere.

Nema verb. vid. *nám*.

Nema adv. nisi 78.

Ner & **nær** propius 28. adv.

Net n. rete 86.

Nidr inferne, deorsum, *at fella nidr* demittere 158.

Níu novem, *níundi* nonus, *nítiandi* decimus nonus, *nítián* novem decem, *níutygir*, *niotío* nonaginta,

INDEX VOCUM.

- niotigasti* nonagesimus 48. *niú vikna fasta* jejunium novem hebdomadam 3: septuagesima 114.
Níta negare 170. Germ. *nichten* nihilare, à *ney* non.
Nockr c., n. *nockut* & *nockvat* aliquis 14.
Nón n. hora post meridiem tertia, conf. S. V. *J. Finn.* Hist. Eccl. Isl. T. II. p.
Nordr n. boreas 130. *wordrátt* plaga borealis ibid.
Nordlendinga fiórdungr pars Islandiæ borealis inter amnem *Hrutafiörðenslem* (*Hrutafiardar aa*) & Promontorium longum (*Lánganes*) Incolæ *Nordlendingar* vocantur à *nordr* & *land* terra 60.
Nát f. rete grandibus maculis, præsertim quò phocæ capiuntur 86.
Nótt vid. *nátt*.
Nymali n. novella, à *nyr* novus, & *mál* & *mæli* sermo oratio.
Nyt f. fructus 78. à verb. *at nyta* uti frui. 2) vesci 130.
Næsta bröðra consobrina 63. *næsta bröðri* consobrinus.
Næstr proximus, à posit. *náin* contiguus, vicinus 2.

O.

- O* part. privativa, 2) vox vocantis.
Oátan f. res non vesca, ex *o* privat. & *eta* edere 136.
Olorin c., n. *óborit* 1) dicitur de vestibus, *óborin* füt vestes non tritæ 3: novæ, non latæ. 2) de pecudibus 78. *óborit* se subintellige, *undir marc* 3: pecus sub signum nondum latum, phrasis rara & vix aliis quam australis Islandiæ incolis usitata est; rei tamen exprimendæ convenientissima; manibus enim pecudes dum parvæ sunt ad eum, qui signat, feruntur, ab *o* privat. & *bera* ferre.
Oborin nondum enixa nobis Norvegisque hodie dicitur, forda, agna.

Obyggd

INDEX VOCUM.

- Obygd* f. desertum 90. ab *o* & *byggja* habitare.
- Odaudr* nondum mortuus, f. *ódaud*, n. *ódaudr*. ab *o* & *dauðr* mortuus 12.
- Oddr* m. cuspis 96. item nomen proprium viri.
- Odinsdagr* dies Odini æ: Mercurii 16. ab *Odin* Odinus, & *dagr*.
- Odyrri* res minoris pretii, comp. à pos. *ódyr* 28. ab *o* & *dyr* pretiosus.
- Of* 1) de præp. cum accus. 70. 2) non 42. 3) particula intensiva.
- Oferiandi* m. homo cui vecturam præstare nefas est, ab *o* & *feria* ferre transportare 36. a v. *et fer* eo.
- Öfri* & *esfri* superior 88. ab *of*, vulgo *upp* sursum.
- Ofriki* n. rigorositas, nimium rigoris, ab *of* & *ríki* imperium 94.
- Ofviðri* n. tempestas, ab *of* nimium, & *veðr* ventus 38.
- Ojafnadr* m. iniquitas 117. ab *o* & *jafnadr* æquitas, à *jafn* æquus.
- Olædr* indoctus, laicus 10. ab *o* & *lædr*.
- Ológadr* non alienatus 48. ab *o* & *lóga* alienare.
- Omagi* m. pupillus, proprie invalidus, ab *o* & *meiga* posse valere 121. & hinc nobis denotat personas quascunque tutelæ subjectas.
- Omagabiörg* res pupillis sustentandis necessaria, ab *ómagi* & *biörg* vid. supra 148.
- Omegd* f. multitudo pupillorum 116. 2) status pubertatis, ab *o* & *mega*.
- Omeýdarbú* villicatio pupillis gravata 90. ab *ómeýd* & *bú* villicatio, a *búa* habitare.
- Önd* f. anima, vita, spiritus vitalis 130. 2) porticus.
- Öndvegr* m. sedes primaria, ab *önd* & *and* contra, quia introitu, domi adversa erat, & *vegr* via. vid. Perill. *Erichsen* in notis ad *Gunnl.* Ormst. S. p. 138.

INDEX VOCUM.

- Öndverdr** oppositus, recens inchoatus 180. ab *önd* & *verda* fieri.
- Önnungsverc** pl. n. opera assidua, ab *önn* f. labor necessarius, & *verc* opus 136.
- Omytr** inutilis, ab *o* & *myta* frui 38.
- Opna** aperire 24. a prima *ec opna*, præt. *ec opnadi*.
- Optar** sapius, ab *opt* sæpe 14.
- Öpryði** f. dedecus 67. ab *o* & *pryði* ornatus, a *pryða* ornare.
- Or** ex præp. cum abl. item part. negativa 148. interdum intensiva.
- Ord** verbum, nuntius, fama 12.
- Öreigi** egenus 90. ex *or* & *eiga* possidere.
- Örendi** n. negotium 170.
- Orka** posse, valere 43. a *verk* opus.
- Orkostr** m. facultas sibi cavendi 90. ab *or* & *kostr* optio, facultas.
- Örkumbl** n. cicatrix 56. ab *ör* & *kymbla* cumulare, hinc *kumbl* cumulus.
- Orlendis** peregre 158. ab *or* & *land*.
- Öröcd** negligentia 18. ab *o* & *rækia* colere.
- Örn** c. aquila 132.
- Örscotshelgi** locus rotundus alyli jure munitus à centro ad peripheriam ducentas quadraginta Orgyas latus 38. ab *ör* sagitta, *scot* jactus, & *helgi* immunitas.
- Öfkyrdr** non baptizatus 36. à *o* & *scyra* distingvere baptizare.
- Ottusaungr** m. cantus matutinus, ab *ötta* hora matut. & *saungr* cantus 58. confr. S. V. *Finn. Joh. Hist. Eccl. Isl. P. I. p. 162.*
- Övri** c. ratione non pollens, dicitur de pubertate, quæ defectu rationis adhuc laborare præsumitur, ab *o* & *vit* ratio 136.
- Ovegslauf** sine absque dedecore 56. ab *o* & *vegr* honor, & *lauf* solutum, liberum.

P.

INDEX VOCUM.

P.

Páll m. pala, pl. *pálar* 38. 2) nom. proprium viri Paulus.

Páskir f. pl. Pascha, alias *Páscar* m. 21.

Peningr m. 1) pecus. 2) pecunia, bona, res. 3) nummus 86. pl. *peningar* bona.

Prestlingr m. diminutiv. à *prestfr* pastor 5. *prestadómr* synodus, *prestamót* idem, à *prestfr* & *mót* n. conventus 72.

Prestvígsla f. ordinatio sacerdotalis 57. à *prestfr* & *vigia* ordinare.

Q.

Qveda dicere 10. 2) canere 76. *qveda á* determinare 98. vindicare 160. à prima *ec qved*, præt. *es quad*.

Qveda invitare 18. 2) veridicos citare, arcessere 36. prim. *ec qved*, præt. *quaddi*.

Qvidr m. veridicus 54.

Qúgyllði n. 1) vacca ferrea, vel sex agnæ ferræ, 2) res vaccæ 3: quatuor Joachimicis æquivalens 176. à *kú* vacca, & *gylldr* valens, potens. 2) crassus.

R.

Rád n. 1) ratio, consilium. 2) senatus, concilium. 3) mandatum 66.

Ráða 1) regere. 2) destinare, at *ráða sciði* navim possidere 8. at *ráða manni víst* domicilium alicui stipulare 30. 3) castigare 56. 4) conjicere. 5) consilium dare. prima *ec ræd*, præt. *redá*.

Rádahagr m. matrimonium, à *rád* & *hagr* status, conditio, commodum 120.

Rád-

INDEX VOCUM.

- Ráðdrúm* n. consilii ineundi tempus 12. à *rád* & *rím* n. spatium.
- Rángyndi* n. pl. injuria, à *rán* n. rapina, & *gynd* vel *gyrnd* cupiditas 117.
- Rángæingar* pl. Rángæenses 62. hoc nomine, australis Islandiæ incolæ, qui nunc *Sunnlendingar*, olim comprehendebantur, à *Rángá* amne famosissimo, qui per Rángæntes campos in mare devolvitur.
- Rapa* 1) festinare 26. 2) præcipiæm abire. præt. *rap-adi*.
- Rauðdyri* urtus rubræ genæ 130. animal rubrum. Orkn. Saga: *Þat var síðr jarlanta. at fara yfir ónes. oc þar uppá merkor at veiða rauðdyri eða hreina.* 5: Mos erat comitibus ut in Catanesiā trans-eundo, sylvas peterent venatum feras colore rubras, & rāngiferos. à *rauðr* ruber, & *dyr* animal.
- Rauðkæmbingr* m. balæna rubræ cristæ nobis incognita 138.
- Rauðgvarfjellr* m. pallium hispidum, à *rögg* villus, Germ. *rauch*, & *fjellr* pallium 68.
- Raum* examen, experientia, tentatio. 2) angustia periculum. à verbo *át reyna*.
- Reikja* f. lectus 116.
- Reida* f. apparatus, media 6. 2) promissio, *þæt er til reidu* in promptu est, conf. Gloss. Bapt. 3) officium 14.
- Reida* tradere, solvere 30. 2) expedire. 3) eqvo ferre, prima *ec reidi*, præt. *reiðdi*, à *rið* in altum feror. conf. ibidem.
- Reiðfíoti* m. eqvus 64. à *reið* actus equestrandi, & *fíoti* celer.
- Reka* f. hgo, forsan, à Germ. *regen* movere.
- Reka* agere 78. *ef se rekr á land* si bona ejiciantur 34. *reka á brott* abigere 90. prima *ec rec*, præt. *rak*. *rekatre* lignum ejectum, à *reki* ejectamentum, &

tre

INDEX VOCUM.

tre lignum 84. *rekhuallr* balæna ejectitia 112. à *rekka* & *huallr*.

Rett f. & *rettr* idem quod *afrettr*. 2) septum ad oves in pascuis montanis autumnno collectas, custodiendas exstructum.

Rettr legitimus 154. *rettr* m. jus & fas. 2) cibus.

Reykelsi n. 158.

Rída equitare 22. Angl. to ride, à prima *ec ríd*, præ. *reid*. vid. Gloss. Bapt.

Rída aspergere linere, *rída* à illinere 12.

Rísa divellere rumpere 88. *rísa sáttr* fœdus rumpere. *rísa script* at *mauni* res in confessione conceditas revelare 72. prima *ec ríf*, præ. *reíf*.

Ríngia pulsare 48. Dan. *ringe*, prima *ec ríngi*.

Rípting f. rescissio, revocatio 168. à verbo *at rípa* rescindere, repetere, revocare.

Rit n. scriptura, epistola, mandatum, literæ commendatiæ 74. à verbo *at rita* scribere, conf. Glossar. Bapt.

Ritning f. pl. *ritningar* sacra scriptura, scripta 16.

Rjúpa f. lagopus 132.

Róa remigare, *róa* at piscaturam exercere 66. prima *ec ræ*, præ. *ec veri*.

Róðrarfeip n. navis remis agenda, à *róðr* remigatio, & *scip* navis 86.

Rögg f. villus, pl. *röggvar*. Germ. rauch hispida.

Rörna vilescere 57. prima *ec rörna*, præ. *rörnadi*. a *rör* v. *hrör* debilis.

Roscinn adultus, comp. *roscnari* adultior. conf. Gloss. Bapt.

Rosmhuallr Rosmarus 113.

Rudning f. actus quo exceptiones contra veridicos olim fiebant, iisque post iudicio movebantur 160. amotio, evacuatio. à verbo *at rydia* amovere, evacuare 82. à prima *ec ryd*.

Ra-

INDEX VOCUM.

Rædyri animalia immunda 132. â *ræ* v. *hræ* cadaver, & *dyri*.

Ræfuglar aves immundæ, â *ræ* & *fugl* avis.

S.

Sæna desiderare 26. â prima *et* *sæna*.

Sala f. venditio 46. â verbo *et* *sæl* vendo, præt. *sældi*.

Sálubót expiatio animæ, oblatio pro anima, â *sála* anima, & *bót* reparatio 142. conf. Gloss. Bapt. *Sálu-scip* ponto, â *sála* v. *sæla* felicitas, commodum, & *scip* navis; tales ad flumina eqvis insuperabilia viatorum itineri expediendo commoda, vel publicis sumtibus, vel legatis privatorum fundabantur, conservabantur, cæt. 142.

Sam & *saman* junctim, hinc *samfarir* pl. f. contubernium, â *saman* & *fara* ire 117. *samsaft* continue, â *sam* & *sastr* firmus 156. *samhvila* f. contubernium 13. â *sam* & *hvila* quiescere, item f. lectus. *samlengd* vid. *jafnlengd*. *samkvama* conventus, â *sam* & *koma* venire, adesse 142. *samþíngamenn* contribules, v. qui eodem judicio subsunt, â *sam* & *þíng* judicium 156.

Sannr certus, verus, convictus, firmus: *sannr at sö* delicti convictus 63.

Sár n. vulnus 121. aliud *jár* m. finum, vas capax. conf. Gloss. Bapt.

Sáttir concors, pl. *sáttir* concordēs, consentientes 62. â *sátt* f. foedus, transactio.

Sauðr m. ovis 82. 2) vox blandientis, *sauðurinn* innocuus, innocens, nam innocentie attributum ovi tribuitur. Matth. VII. 15.

Saunghús n. capella, â *saungr* cantus, & *hús* ædes, domus.

Sauma fuere 88. prima *et* *sauma*, præt. *saumadi*.

Saxa

INDEX VOCUM.

- Saxa* fecare minurim 92. *ec saxa*, præt. *saxadi*.
Sekt f. poena, multa 62. â *sekr* reus, qvôd â *jöc* culpa, crimen, causa.
Segia dicere, *segia til* indicare, indicare 70. 122. *segia jöc á hendur manni* causam contra aliquem proclamare 72. prim. *ec segi*, præt. *sagdi*.
Sel n. æstiva, alias vocantur *set* & *setur* pl. n. eadem sunt Hac. Adalst. Guleth. L. Landsl. B. Cap. XIII. *Jónsb.* ibid. Cap. XLII. opponitur *Vetrarhúsum* : hybernis in *Laxdæla*.
Selia vendere, item tradere 4. â prima *ec sel*, præt. *seldi*.
Setia ponere, constituere 16. 2) subducere navem, apud nautas. 3) lac lintribus infundere, in oeconomicis. 4) componere. â pr. *ec set*, præt. *setti*.
Setumadr sedentarius, â *seta* sessio, qvôd â *fitia* federe, & *madr*.
Sex sex, *sextan* sedecim, *sextandi* decimus sextus, *sextigu* sexaginta, *sextugasti* sexagesimus 52.
Síð videre, cognoscere 6. prima *ec se*, præt. *sá*. *síð eiða at mönnum* jusjurandum â qvibusdam exigere, præstitumqve æstimare 144.
Síðsfeildismadr homo sua quadra vivens hospitio tamen fixo utens 144. â *síðsfr* ipse, *elldi* sustentatio, & *madr* homo.
Siár m. mare 10. al. *fiór*, *sær*. Angl. Sea.
Síðast novissimus ultimus 19. hinc *síðaz* ultimo ibid.
Síðaspell n. cognationis violatio, â *sif* cognatio, & *spell* violatio 62.
Signa signare, dedicare 76. 2) benedicere. â prima *ec signi*.
Sinn n. vicis, *finn* suus 42. f. *sín*, n. *sitt*.
Sjö & *fiau* septem 12. *sjöundi* septimus, *sjötigu* septuaginta, *sjötugasti* septuagesimus.
Sítia sedere, Angl. to sit, *fitia jöcum við mann* actionem

INDEX VOCUM.

- nem æ jus aliquem ob læsionem illatam conveniendi amittere per conversationem cum reo 24. prima *et fit*, præt. *sat*.
- Skap** n. facies, forma determinatio, natura. 2) animus 94. pl. *sköp* fata. 3) *scöp* pudenda, à *ská* secare. Gloss. Bapt. hinc
- Skaparfi** heres legitimus, ut me Perill. *J. E. Colbiörn* sen monuit, conf. *Grág.* Tit. de Heredit. Cap. IV. Westgotha L. ibid. Cap. XIX. 2. quod pag. 2. observandum est à *skap* & *arfi* heres.
- Skapthá** dicitur sol hastæ longitudinem ab horizonte distans. à *scapt* manubrium, & *hár* altus.
- Skapna** forma, 2) creatura. vid. Gloss. Bapt.
- Skilia** á definire, determinare. *skilia* intelligere, disjungere, separare 12. divortium facere 117. *sciliaz* ab invicem discedere, disjungi 9. *sciliaz á* dissentire. prima *ek scil*, poss. *skilz*, præt. *skilda* & *skildiz*.
- Skin** n. corium 92. *skinnfelldr* pallium pelliceum 66.
- Skinnsfelldr** *skickia* toga pallii instar pellicei, vocatur in Orkn. Jarl. S. *Húsfrúin bar skinnfelldr* *shicku* at *Jarli*. 2: Materfamilias, togam pelliceam Comiti obrulit. De qua ille
- Sheek ee her skinnfelldr hrokkinn*
straqt er mitt ofar lítit.
- Qvatio v. induo hic pallium pelliceum rugosum, Ornatus est mihi valde parvus 3: vilis.
- Skinnsfackr** palliastrum pelliceum 66. à *skin* & *fackr* tunica, vestis succisa, confine est Dan. *stakket* succisus, brevis, à verb. *at stække* succidere.
- Skipa** jubere, 2) facere v. constituere, 3) in ordinem redigere. prima *et scipa*, præt. *skipadi*.
- Skipdrátt** m. subductio navium, à *skip* n. navis, Angl. Ship, & *drátt* tractus, quod à *draga* trahere, naves enim, finitis autumno muneribus in succum trahantur 38. *skiplagdr* navi impositus, à *skip* & *leggja*.
- Skip-*

INDEX VOCUM

- Skipta* dividere 52. prima *ec skipti*, præt. *ec skipta*.
Skipveriar nautæ 20. à *skip* & *veria* defendere.
Skíra baptizare 2. 2) purgare. à *skír* adj. purus, translate innocens.
Skírsla f. purgatio 62. 2) inquisitio 62. *skírn* f. baptismus 2.
Skógarmadr exul. à *skógr* sylva, & *madr* homo, talis enim cum feris vivere & in sylvis & desertis omni hominum auxilio destitutus degere necesse habuit 26.
Skóggánger m. exilium, à *skógr* & *ganga* ambulare.
Skrá f. scriptura 46. *ráða skrá* in literas referre, aliud *skrá* f. fera.
Skríða f. ruina montis v. partis, ut lapidum, de monte 38. à verbo *at skríða* prouere, prolabi, it. repere.
Skript f. confessio, disciplina ecclesiastica 36. à verbo *ec scripta* præscribo, sensu eccl. pass. *scriptaz* confiteri, it. censura ecclesiastica coërceri.
Skrúd 1) res mobiles cujuscunque generis 80. 2) ornatus.
Skulldamót commercia, à *skulld* debitum, & *mót* conuentus occurfus.
Skulldadagar dies, terminus solutionis 71.
Skulldarmenn homines patrifamilias necessario alendi 90. confr. *Jónsb.* Tit. Þegnisk. Cap. I. ubi *skyllduhið* vocantur.
Skúrgod n. sculptrile 77. à v. *at scera* sculpere, & *god* idolum; non à *Skur* tectum, ut Ampl. Dn. *Dreyer* autumat, *Berm. Abhandl. T. II. p. 727.*
Skyckia f. toga, *skyckiaz* togam induere v. dep. 65. à prima *ec skycki*, pass. *skycktiz.* at *skyckia* sic togam induere act.
Skúta f. celox, à *skiótr* celer 65.
Skylldr necessarius, cognatus, 2) obligatus, à *skulld* debitum.

P

Slátra

INDEX VOCUM.

- Slátra* laniare, mactare 100. hinc *slátr* n. obsonia 102.
Slædi m. traha, Dan. *Slæde*, Germ. *Schlitten*; non vero Rheda, quæ, ut à Montano in Cæsare p. 57. Edit. Elzev. 1670, describitur, toto coelo differt, ab his, quæ cum trahis Dan. hodiernis eadem fuere, quæquam cum haud levi commeatus terrestribus damno dudum nostratibus ab usu recesserint.
- Smalamadr* opilio, à *smali* pecudes, & *madr* 40.
Smíd f. opus, fabricatio, ædificatio 42.
Smirill m. æsalo 132.
Söfa sopire, 2) mactare 132. à prima *ec söf*.
Söc f. noxa, delictum, causa. 2) actio 4.
Söcia forte *saca*, à prima *ec saca* nocere, prima *ec söki* præt. *sakadi* 12.
Söcia seqvi, perseqvi. 2) actionem instituere, agere 18. prima *ec söki*, præt. *sökti*. hinc *söciandi* actor 152. *söcn* f. actio 150.
Söckva demergere 23. à prima *ec söckvi* mergo.
Sótt f. morbus.
Spilla corrumpere, Germ. *spellen* findere 80. prima *ec spilli*, præt. *spiltti*. hinc *spell* f. vitium 160. corruptio, 2) damnum.
Spiót f. hasta, Dan. *Spyd* 96.
Staddr constitutus 82. à verbo *ec stend* sto.
Stadr m. locus 58. 2) hodie præbenda.
Standa stare, *standa fyr*i obstaré 6. 2) curam gerere.
Stadfeſta f. certa mansio, à *ſtadr* & *faſtr* firmus 168.
Stefna f. citatio, 2) collineatio.
Stefna citare, 2) collineare, at *ſtefna heiman* reum domi citare 4. at *ſtefna til giallda. oc til útgöngu á máli* 3: citatione peremptoria ad exhibendum aliquem in jus vocare 150.
Stefnoſör f. iter ad citandum susceptum, à *ſtefna* & *för* iter 44.
- Stefno-*

INDEX VOCUM.

- Stefnomenn* citantes 86. à *stefna* & *menn*.
Sefnosöc delictum quod necessario in iudicium citand^o
 deducendum est, à *stefna* & *söc* 26.
Stefnostadr m. locus citationis 148. à *stefna* & *stadr*.
Stóll m. sella, sedes, *biskupsstóll* sedes episcopalis 60.
Stund f. hora, 2) tempus indefinitum, 3) opera, at
leggja stund á operam dare. *Níðla* Cap. XXI.
Stuttfelldr palliastrum, à *stuttr* curtus, & *felldr* 66.
Sumarmál initium ætatis, à *sumar* ætas, Angl. Sum-
 mer, & *mál* certa temporis mensura 134.
Sumr quidam.
Sundrgördir pl. f. luxus vestium. Orkn. J. S. *Kali var*
skartzmadr mikill. oc hafði sundrgördir miklar. er
hann var ny komin af Englandi. Calius splendoris
 vestium amans, majorem adhuc in iisdem luxum
 ostendit, quippe qui ex Anglia recens redierat.
 à *sundr* part. disjunctiva, & *göra* facere 72.
Sunmlendingar Islandiæ australis incolæ, à *sudr* auster,
 meridies, & *land* terra. *lendr* hic, terram inco-
 lens 62.
Sunnudagr dies solis, à *sunna*, Angl. Sun, & *dagr* 17.
Svar responsum, 2) sententia 62.
Sveinn puer 12. 2) famulus. 3) nom. propr. viri.
Svelltiqi sepimentum quibus pecudes ne agros & pra-
 ra depalcerentur, iisque pauperiem inferrent, in-
 cludebantur, à *svelta* inedia compescere, & *qui* se-
 pimentum 88.
Svidr m. framea 176.
Svín n. fus, Angl. to swin 130. 2) vox conviciantis,
 homo stupidus, fordidus.
Syna ostendere 72. à prima *ec syni*, à *sjón* visus, quod
 iterum a verbo *ec se* video.
Syngia canere 14. *syngia messu* sacra celebrare 70.
 prima *ec syng*, præt. *sang* & *saung*.
Synia denegare.

INDEX VOCUM.

Sýsla f. negotium 4. 2) præfectura.

Sæing f. lectus, torus 12. 2) pulvinar.

T.

Taka fumere 10. Angl. to take, Dan. *tage*. *taka sött* morbo implicari 20. 2) petere 30. 3) acquirere 30. *taka lögheimili* acquirere, stipulari sibi domicilium legitimum 68. *taka vísflo* ordinari, initiari 56. *taka til* incipere 40. *taka af* demere, *taka þíonuflu af presti* pastorem deponere 72. *taka upp* elevare, transl. destruere, auferre 38. 4) occupare, *taka land, dyr, hús* occupare, terram, fores, domum. *prima ek tek*, præt. *tók*.

Tala f. census, enumeratio 136.

Tálga f. partitio ligni quæ fit cultello, à verbo *at tálga* lignum cultello secare 88.

Tauma ducere 90.

Tialld n. tentorium, pl. *tiölld* 96.

Tiallda tentoria figere, *tiallda búð* tentoria tabernæ superinducere 96. parietes enim ex cespite, tecta vero ex panno, linteove olim ut nunc, *prima ec tiallda*, præt. *tialldadi*.

Tialldvidir m. ligna tentorio fulciendo apta, à *tialld* & *vidr* lignum.

Telia numerare, 2) censere, 3) pronuntiare 46. præt. *tel*, præt. *taldi*.

Tiara f. pix 44.

Tíð & *tíþ* f. tempus 88. pl. *tíþir* tempora. 2) sacra 42. *tíþsókn* sacrorum frequentatio 46.

Tíund f. decimæ, pl. *tíundir* 42. *tíundarhalld* detentio decimarum, mora decimas solvendi, à *tíund* & *hallda* detinere 46. *tíundarþöc* actio de decimis 160. à *tíund* & *þöc* actio.

Tog

INDEX VOCUM.

- Tog* n. ductile, 2) restis, â v. *ec toga* traho, duco 82.
Tólf duodecim 13. *tolfti* duodecimimus.
Torf n. cespes 52. 2) terra fossilis bituminosa. Germ.
Torf, Dan. *Töru*.
Tötur & *tötrar* m. pl. centones 67.
Tre n. lignum 84. *tre reidi* vasa lignea 88.
Tún area 28.
Túnga lingua 36.
Túngardr septum circa aream 38. â *tún* & *gardr* agger.
Tvennr duplus 46. â *tveir* duo.
Tvi heilagrdr dies dupla ratione festus 98. â *tvi* bis
â *tveir* & *heilagr* sanctus, festus.
Tvitogr vicennalis 52. it. numerum vicenarius complectens, â *tveir* & *togr*, *tigr* decas, qvoad â *tíu* decem, *tvitogasti* vicessimus.
Tysdagr dies Tyri ☿: Martis 16. â *Tyr* nomen dei, & *dagr*.
Tylftarquidr testimonium duodecim veridicorum 76.
â *tylft* numerus duodenarius, â *tólf* duodecim, & *quidr* v. supra.

U.

- Ulærdr* indoctus, ab *ú* negativo & *lærdr* doctus 36.
â verbo *ec læri* doceo, hodie etiam disco.
Ullarreifi n. vellus, ab *ull* & *reifi* vellus 84. a v. *ec rírf* rumpo decerpo, qvia manibus olim decerpi solebat.
Ungr juvenis, Dan. *ung*, pl. *ungir* 52.
Untz adv. donec 160.
Upphaf n. initium, principium, ex *upp* sursum, & *haf* elevatio, qvoad ab *hesia* tollere 2.
Uppgera incipere, it. exstruere 42. ex *upp* & *gera* facere.

INDEX VOCUM.

- Uppfligningardagr* dies Ascensionis domini, ab *uppsign* scandere, & *dagr* 102.
- Ut* foras, subdium, porro: *úti holt* ad colliculum usque 122. *oc so út* & sic porro 16. peregre. Vid. Gloss. Gunnlaugs Sagæ in hac voce.
- Utan* peregre, 2) sine 24. ab *út*.
- Utarlega* }
contracte } exterius 40. ab *út*.
- Utarla* }
- Utlagd* 1) multa, 2) exilium, Dan. *Udlæg* 168. ab *út* & *leggja*.
- Utlagr* multatus, multatus 4- 2) exul.
- Uteyar* insulæ à continente remotiores, ab *út* & *eyar* 8. ab *öy* vel *ey* insula.
- Utlendr* peregrinus, exterus 156.
- Utlendjkr* idem, ab *út* & *land* terra.
- Utnordr* n. corus 138. ab *út* & *nordr* aqvalo.
- Utrædi* n. piscatio, ab *út* & *róa*. vid. supra 84.
- Utsrandir* f. litora in mare excurrentia 38. ab *út* & *strönd* litus.
- Utsudr* n. libanorus, ab *út* & *sudr* auster 92.

V.

- Vadmál* n. pannus inquilinus, à *vad* v. *vod* pannus, vestis, & *mál* mensura 20. opponitur *klædi* panno exotico.
- Vadr* m. linea piscatoria, pl. *vadir*, olim ex pelle bovina lineæ istæ conficiebantur, post ex cannabe, hinc hodie dum *vadr* vocatur linea, sive pellicea fit, sive cannabina, quæ ad capiendum squalos cute dentibus pungentibus adhibetur. à verbo *ec ved* vado 90.
- Valr* falco 132.

Vopna-

INDEX VOCUM.

- Vapnatac* n. finis conventus, â *vapn* arma, & *tac* sum-
tio 36.
- Vanhalldinn* minus iuste habitus, affectus 44. â *van*
defectus, & *hallda* tenere, habere.
- Vararfelldr* m. pallium promercale 44. â *vara* merx,
genit. *vöru* & *varar*, ut in Gullþoris Saga: *hann*
var klæddr í vararvadmáls bræcur 3: induerat femo-
ralia è panno promerciali facta (alias, & frequentius
vöruvadmál, *vöruvud* dicitur) & *felldr*.
- Vardveita* custodire 46. *sá er fe hefir at vardveita* de-
positarius, 3: qvi res sibi creditas custodit 68. hinc
vardveitzla cura, custodia, â *vard* custodia, & *vei-*
ta præstare.
- Varna* denegare 6. *varna vid* abstinere 124.
- Varningr* m. merx 65. â *vara*, qvod iterum â verbo
at veria mutare, negotiari.
- Varþing* n. iudicum, conventus vernales, â *var* &
vor ver, & *þing* 46. *varþinga stefna* citatio in ju-
dicium vernale 156.
- Vatnagánger* m. inundatio, â *vatn* aqua, 2) stagnum,
lacus, & *gánga* ire 38.
- Vax* n. cera 52. *vaxliós* n. cereus ibid.
- Vaxa* crescere, prima *ec vex*, præt. *ec óx* v. *vox* 146.
- Vedrfastr* tempestate detentus 86. â *vedr* n. tempestas,
venrus, & *fastr* firmus, detentus.
- Vega* 1) ponderare 84. 2) homicidium committere,
prima *ec veg*, præt. *ec vo*, hinc *vegin* ponderatus 86.
2) cæsus.
- Veglegr* magnificus 66. â *vegr* m. 1) via 6. 2) honor.
3) modus.
- Veidi* f. captura, venatio 84. â verbo *ec veidi* ve-
nor.
- Veita* 1) præstare 2. it. auxiliare. 2) convivio excipe-
re, *veita tíþir* sacra celebrare 52. prim. *ec veitti*,
præt. *veitti*.

INDEX VOCUM.

- Veldi* n. 1) dignitas 142. 2) imperium, ut *Rúma veldi* imperium, orbis Romanus. Germ. *Welt* orbis, mundus.
- Velta* volvere, Dan. *velte*, *velta upp* evolvere 84. prima *ec velti* 84.
- Vera* esse, *vera hid* adesse 20. à verbo *ec er*, præt. *var*, & *hid* apud. *vera fyrri* præesse, curare cum genit. 2 1. 2) obesse.
- Verd* n. pretium 4.
- Verdr* m. cæna 26. *verdgjöf* cibus in cænam datus 88. à verbo *at gefa* dare.
- Veria* defendere, avertere 58. 2) *at veria lyriti* prohibendo prævenire 58. 3) mutare, negotiari. prima *ec ver*, præt. *vardi*. hinc *veria* f. defensio, *varzla* f. negotiatio. conf. Gloss. Bapt.
- Vermenn* operarii 136. à *verc* n. opus, & *menn* homines, sing. *vercmadr*.
- Vestfyrðinga fiórdungr* Quadrans occidentalis, à *vestr* n. occidens, *fyrðingar* sinus accolentes, quod à *fiórdr* sinus, & *fiórdungr* quadrans 62.
- Vestlendir* terras occidentales incolentes 74. à *vestr* & *land* terra.
- Vestmenn* homines occidentales, hoc nomine Angli, Scoti, Hybernii, Orcadenfes, à Norvegis, & Islandis vocabantur, quoniam à Norvegia occidentem versus habitarunt; hinc *Vestmannaeyar* insulæ Vestmannicæ 86. à servis natione Hybernii. *Landn.* P. I. Cap. VI. p. 17. conf. Cap. V. p. 15. dictæ.
- Vetr* m. hiems 138. 2) annus. Veteres enim cum hieme annum auspicantes annos per hyemes computabant 134. ut hodieum *Grönlandi* ut observat. D. Cranz. Hist. von Grönland.
- Vetrnætr* initium hiemis, à *vetr* & *natur* noctes, *nótt* f. nox 38.

Vett

INDEX VOCUM.

Vett & vætt f. pondus quadraginta librarum 82. olim quingvaginta. Jónsb. Tit. de emtione venditione Cap. XXVL

Vid præp. cum accus. ad, in 8. erga, contra, prope 10. cum 9. aliud *vid* nos, quod est dualis.

Vidbiörn m. ursus sylvestris 131. â *vidr* & *biörn*.

Vidbönd pl. n. lignorum farcinæ, â *vidr* & *bönd* ligamenta, quod â *band* 88.

Vidr m. lignum 44.

Vidrlög pl. n. multa, motiva agendi vel non agendi 64. â *vid* & *vidr* cum, & *leggja* v. supra, sing. *vidrlag* n. remuneratio. Dan. *Vederlag*.

Vigja consecrare, initiare 38. ordinare, hinc *vígsla* f. consecratio, ordinatio 56. *vígdr* consecratus, initiatus, ordinatus. *vígt vatn* aqua piacularis 10.

Vica f. hebdomadas 17. â *vic* n. spatium, vel â verbo *at vikia* cedere. conf. Gloss. Bapt. *vikian helga* hebdomas sancta 114.

Villdr bonus, gratus, compar. *vildri* 67. â *vild* gratia, quod â verbo *ec vil* volo, præter. *vildi*, infinitivus *vilja* 65.

Vinna 1) vincere, 2) posse valere 78. 3) operari, it. facere. Dan. *vinde*. *at vinna eid* juramentum præstare 158.

Vird f. potus herbaceus, transl. cerevisia nondum fermentata. Angl. *Wort*, Belg. *Worte*, *Werte*, Brem. *Wehrt*, Dan. *Urt*, Fenn. *Wierte*, Svec. *Wört*; ab Angl. *Wyr*t 3: herba, errat igitur Perillustris Ihre deducendo *Wört*, â *gevyrtan* fieri. *at vera at virdi* computari, verbo *tenuis* cerevisiæ adesse 26.

Virða æstimare 46. prima *ec virdi*, præter. *virti*.

Virding æstimatio 101. 2) existimatio, honor.

INDEX VOCUM.

Virdulegr Venerabilis 140. olim erat prædicatum Regum, conf. Rescript. *Erics* Norv. Reg. sub Lit. C. in Hist. Eccl. Isl. T. I. pag. 412. Rescript. *Haconis* sub Lit. B. p. 419. Lit. C. p. 422.: & Episcoporum, conf. Rescr. *Magni Smek* sub Lit. C. p. 431. hodie vero, postquam prædicata, veris instar sacri ex Germania, ceu natali solo emigrantia, & per septentrionem diffusa, etiam apud nos civitate donata sunt, hoc prædicatum, à simplici, sed sincerâ antiquitate tantis personis tributum, Quæstores pauperum (*Reppstjórar* vulgo dicti) fere dedignantur.

Vist f. hospitium, commoratio 2. 2) penus, victus.

Vit n. ratio, prudentia 136. conf. Ind. ad Landn.

Viti n. culpa, delictum 162.

Völlr m. campus, 2) area stercoreata 100.

Vörn f. defensio, 2) exceptio sensu jurid.

Vodaverc n. damnum culpa, casuve datum 176. à *vo* di periculum præsens, & *verc* opus.

Vatti n. testimonium 144. quod à verbo *et veit* scio.

Y.

Yfirför f. transitus, visitatio sens. eccles. 60. ab *yfir* super trans, & *föra* ire.

Yfirjócn f. idem, ab *yfir* & *jöcia*.

Yngri junior, minor 52. à posit. *ungr* juvenis.

P.

Pá cum, tum 2.

Padan inde, *þadan frá* abinde 24.

Þán-

INDEX VOCUM,

Þángat illuc 42.

Þar ibi 24.

Þáttr m. sectio 18. *lagaþátt*r sectio juris. 2) pars operis, imputatio, *at eiga þátt* í impliciterum esse. 3) funis filum tenuius.

Þauk f. gratia, pl. *þackir* grates, *Guds þauk* gratia divina 3: eleemosina 52. *at leggja til Guds þacka* eleemosinam facere, originem phrasís pete ex Prov. XIX. 17. conf. Matth. XXV. 40.

Þegar mox 16.

Þennoc illuc 65.

Þerra tergere 20. prima *ec þerra*, præter. *þerdi*.

Þickia sentire, judicare 14. 2) verb. impersonale.

Þickröggvadr villis contiguus obsitus 65. á *þikk*r crassus, & *raugg*.

Þing n. forum, 1) colloqvium, 2) conventus, 3) parochia 36. 4) iudicium, 5) locus iudicii. German. *Thing*, Dan. *Ting*, á verbo *at þinga* colloqvi, 2) iudicium habere, Dan. *Tinge*, qvòd etiam significat fermocinari. *Þing* n. res mobilis.

Þingfararcaup n. tributum comitiale, á *þing*, *för* iter, & *caup* merx, stipendium pag. 4. ubi in nota definitum, sed observandum, qvòd 40 solid. valeat, cev ulnis decem, qvæ qvoqve trienti imperialis coronati (Dan. *To Mark Croner*) 3: 34 solid. æquipolent; unde contradictio oritur, sed apparens: duas habemus numerandi rationes, hæc in commerciis externis, singulis ulnis $\frac{1}{8}$ valoris adimit, ita ut $3\frac{1}{2}$ solid. restent, hinc decem ulnæ 35 solid. efficiunt: cum vero moneta 1 sol. popularibus ignota esset, rotundo numero utebantur: illa in commerciis internis, unicuiqve ulnæ 4 solid. tribuit.

Þing-

INDEX VOCUM.

Þínghelgi f. pax forensis, sanctitas foro tributa v. in foro indicta, *at gánga til þínghelgi* indicere sanctitatem quâ conventus iudicii munitur 96. **Þíngheyndur** pl. m. judicia frequentantes, á **þíng** & **heyia** adesse 96. illud á **þíng** & **helgi** sanctitas. **Þínglausnir** pl. f. finis conventus, á **þíng** & **lausn** solutio 38. **Þíngvöllr** m. comitium, á **þíng** & **völlr** campus.

Þió pl. n. lumbi 121.

Þörf f. necessitas, usus 14.

Þórsdagr m. dies Thori 3: Jovis 16. á **Þor** Deus.

Þót & **Þótt** quamvis.

Þreita contendere 94. 2) fatigare. prima *ec* **Þreitti**, præt. **Þreitti**.

Þrettandi m. dies decimus tertius post Natalitia 3: Epiphania 114.

Þridiudagr dies tertius 3: dies Martis 17. á **Þridi** tertius, & **dagr**.

Þridiúngr m. pars tertia, triens 91. á **Þridi**.

Þrír tres, **Þrettán** tredecim, **Þrettándi** decimus tertius, **Þriátigo** triginta, **Þritugasti** trigessimus 44.

Þumal-alin f. ulna, á cubitu ad extremitatem pollicis mensurata. Germ. **Daem-Elle**, á **þumall** 3: **Daemr**, hodie **Daum** pollex, & **alin** 68. hinc Consil. Consistorialis Dn. *Gruppen* in den *Teutschen Alterthümern* Cap. 7. p. 106, & *Dreyer* in *Samlung verm. Abhandlungen* T. I. p. 164. rectius **Daem-Ellen**, ubi in Jure Augsburgico occurrit, derivant á **Daem**, pollex, quam *J. W. Hoffman* in *Observ. J. Germ.* qui huic vocē á **Duom**, hodie **Dum** 3: iudicium, originem tribuit, eamque ulnam legitimam vertit.

Þumalsfingr m. pollex, á **þumall** pollex, *Benson*. *Thymel*, *Ælfri Thuma*, Germ. *Daume*, & *fingr* digitus 10.

Þúngr

INDEX VOCUM.

- Þúngr** gravis, compar. *þyngri*, superl. *þyngstr* 90.
Þurfa indigere 42. prima *ec þarf*, præt. *þurfti*.
Þursamenn egeni, â *þörf* & *menn* homines 142.
Þursasta f. jejunium in siccis, â *þurr* siccus, & *fasta* jejunium 102.
Þurka arefacere 82. prima *ec þurka*, præt. *þurkadi*.
Þurr matr m. cibus siccus, â *þurr* & *matr* cibus 138.
Þurptr vel *þurstr* m. egestas, necessitas 30.
Þvattdagr m. dies Lavationis 3: Saturni, â *þvattr* lavatio, & *dagr* dies 16.
Þver transversus, *um þveran felld* per transversum pallium 3: secundum latitudinem 68.
Þvilkr talis, â *þvi* vel *þi* ei, & *likr* similis 14.
Þvo lavare 20. prima *ec þvæ*, præt. *þvodi*.

NOMINA SCRIPTORUM ABREVIATE CITATORUM.

K. R. G. Jus Ecclesiasticum Legibus Gulathingensibus
Magni Legum Reformatoris in Pausiana col-
lectione præfixum.

K. D. B. Gulath. L. idem.

K. R. H. Jus Ecclesiast. Legibus Heidſivenſibus præ-
fixum.

Grág. Codex Legum Grágás.

L. L. B. Tirulus de Locatione Conductione.

E R R A T A.

Pag. Lin.

- 5 18 *pro veredicis lege veridicis*
 12 8 *pro höndam l. höndom*
 14 30 *pro honn l. hún*
 16 21 *pro eda þvatt dags l. eda bída þvatt dags*
 20 19 *pro Kvöldulfr l. Kvöldulfi*
 26 *pro dijjicite l. dejjicite*
 28 *pro Svartdæla l. Svarfdæla*
 36 *pro evincerit l. evicerit*
 23 6 *pro notando l. narando*
 13-17 *pro gygantes l. gigantes*
 14 *pro ólkuna l. ölkuna*
 29 14 *pro appellare l. testis appellare*
 30 4 *pro hinn l. sinn*
 44 7 *pro di-scedunt l. dis-cedunt*
 14 *pro fal l. skal*
 45 6 *pro snnt l. sunt*
 46 1 *pro vardveitar l. vardveitir*
 47 26 *pro illud l. illuc*
 29 *pro contibulis l. contribulibus*
 49 15 *pro Campanorum l. campanarum*
 51 4 *pro patresfamilis l. patresfamilias*
 58 15 *pro editoribus l. editioribus*
 60 20 *pro opinior l. epimor*
 61 21 *pro confideat l. confidat*
 62 36 *pro parochanos l. parochianos*
 63 25 *pro consanguineitas l. consanguinitas*
 65 9 *pro bebdomoda l. bebdomada*
 69 2 *pro episcopo l. episcopus*
 72 4 *pro qveda l. qvedia*
 30 *pro pergat l. peragat*
 33 *pro Can. II. lege Can. IX.*
 35 *pro disscerpandos l. discerpandos*
 81 28 *pro gistingor l. gistingar*
 88 17 *pro klifberar l. klyfberar*
 90 26 *pro fara í faur sinni lege fara faur sinni*
 91 30 *pro scutæ l. scutica*
 93 24 *pro comissum l. commissum*
 27 *pro emensos l. emensas*
 99 15-16 *pro celebrandæ l. celebrandi*
 101 18 *pro bebdomoda l. bebdomada*
 109 30 *pro natir l. natur*

ERRATA

Pag. Lin.

- 111 8 pro duobus l. duabus
 12 pro eisdem l. eisdem
 15 pro quas l. quos
 115 30 pro Qu. III. & IV. lege Qu. IV.
 124 19 pro omni. l. omitt.
 126 22 pro Moguntiacum MXII. l. Monguntinum MXXIII.
 130 31 pro pauperiei l. pauperiei
 131 6 pro quatuor temporum jejunii a carnibus
 lege: quatuor temporum, aut jejunii, a carnibus
 30 pro pasci l. pascere
 137 25 pro add. l. add. St.
 140 27 pro sextandi l. sextanda
 147 22 pro iterum l. iterum
 148 23 pro pauperibus l. pauperibus
 151 13 pro ; l. ,
 29 pro & deinde Episcopo l. qui idem est cum Episcopo
 153 22 pro efficiunt l. efficiunt
 155 10 pro exactor l. exactor

In Indice, voce *Eyrir*, pro: *eyrir vax* pondus ceræ $\frac{1}{2}$ libræ
 ponderans lege: *eyrir vax* cera $\frac{1}{2}$ libræ ponderans,
 libra enim ceræ sex ulnis 3: 24 solid. nostræ monetæ
 constituit.

